3 1761 04018 1299

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by

Mrs. Angela Dragan-Dima

GIB I. MIHĂESCU

RUSOAICA

BORDEIUL PE NISTRU AL LOCOTENENTULUI RAGAIAC

ROMAN

EDITIA II

EDITURA NAȚIONALA-CIORNEI S. A.

LIBRARY
JAN
11
1918
UNIVERSITY
OF TORONTO

Când mi s'a dat ordin să trec cu detaşamentul de pază, pe Nistru, am salutat cu multă bucurie această noutate. Şi m'am bucurat cu atât mai mult, cu cât vedeam mutra plouată a camarazilor mei de batalion: adio vinul bun, fetele vesele şi viaţa asta cu sindrofii, cu baluri, cu întâlniri furişe de orăşel basarabean, care, la urma urmei, oricât de mic, oricât de strâmt şi de noroios o fi, e totuşi un orăşel.

Pentru mine ordinul venea tocmai la timp. Intr'o bună dimineaţă, zorile mă găsiră lângă o lungă masă, pe care cărţile o ocoliseră de mii de ori în goana celui mai accelerat chemin de fer pe care l-am văzut vreodată în proaspăta, dar mult încercata mea carieră de jucător de cărţi. Aveam dinainte-mi exact suma de lei douăzeci, cu care începusem pontajul. In timpul nopţei suma asta crescuse fantastic, scăzuse brusc ca un termometru sub năpraznicia crivăţului siberian, se ridicase iarăşi, îmi îmbrâncise inima în aceleaşi subite şi sufocante oscilaţii, pe care le făcea norocul zănatec venind spre mine şi părăsindu-mă, atât de nenumărate ori, într'un atât de restrâns timp!

Hârtiuţa albastră de dinainte-mi atât de lipsită de valoare în vremurile astea tot atât de bune şi tot atât de rele, ca oricare altele, mă desgusta cu desăvârşire. Un semn pe care i-l făcusem cu creionul înainte de a o arunca în iureşul jocului, dintr'o curioasă obişnuinţă, îmi stârni un zâmbet de silă pe buzele uscate de fumul ţigaretelor şi de vinul vărsit cu astringente boieli sângerii;

aveam în faţă chiar hârtia, cu care pornisem cu douăsprezece ore înainte, în căutarea unui noroc factice.

Cu un gest teatral o aruncai dinaintea noului bancher şi fără să mai aştept care-i este soarta, plecai cu un aer de inspirat, strângându-mi umerii înfioraţi de plăcutul venin al vârfurilor de ace, pe care le înfig în sângele moleşit nopţile pierdute. Insă înainte de a mă duce la cazarmă, mă îndreptai spre poştă; şi acolo, pe pupitrul scâlciat, în praful stârnit de măturoiul omului de serviciu ,am compus o vastă comandă către una din cele mai mari librării din Bucureşti. Am cerut numai cărţi serioase, mai mult de ştiinţă: Istorie, Filosofie, Chimie, Fizică, Matematică, Sfânta Scriptură, Koranul, Iliada şi o grămadă de texte latineşti şi greceşti, cu două enorme dicţionare: atât cât să-mi ajungă pe doi ani de zile, ca să mă satur de cetit şi de învăţat. De altfel nu eram la prima mea hotărîre de a înlocui cărţile lui Grimaud cu cărţi propriu zise: dar până acum nu făcusem decât mici încercări. Comandam câteva romane şi câteva volume de versuri şi cu asta credeam că am sfârşit-o cu nopţile pierdute. Chemam în ajutor literatura să mă scape de setea de viaţă! Acum însă, judecând după dimensiunile comandei şi după gravitatea obiectului ei, nu-mi mai rămânea nici o îndoială, că aceeace întreprindeam, era din cale afară de serios.

Şi ca o dovadă că însuşi Destinul se asocia cu mine, ca să-mi arăte că sunt menit unei căi cu totul alta decât celei pe care apucasem, făcu astfel încât, după câteva zile, cărţile să sosească în acelaş ceas cu ordinul de plecare pe Nistru.

In primele momente mă gândeam nici să nu-mi iau rămas bun dela Marusea. Un om hotărît s'o rupă cu totul de ceilalţi, deci şi de prietena lui intimă, trebue să pornească în pas gimnastic şi nici măcar să nu se mai uite înapoi. Dar reversul gândului îmi spunea: un om hotărît trebuie să revadă până în momentul clipei finale tot, de ceia ce are să se despartă şi dacă inima lui nu-i

va da nici un brânci înapoi el va porni senin, mândru, conştient de tăria lui.

Am chemat deci pe Marusea — la ea nu mă mai duceam de loc după cele petrecute — şi dânsa s'a grăbit să vină într'o stare de nelinişte şi de tristeţe, care mi-a dat imediat conştiinţa superiorităţii mele. Mândria numai o împiedeca să izbucnească în plâns; dar dacă o clipă sprâncenele ei încordate de încăpăţânarea-i rusească, şi-ar fi destins arcurile strânse la maximum, vedeam bine că lăcrămile i-ar fi inundat faţa potop. M'a înduioşat mult această slăbiciune omenească, ce se vedea tot mai clar pe măsura sforţării, pe care biata fată o făcea ca s'o ascundă. Ori cum, era pentru mine toată această zbuciumare! Şi pentru că ea nu răsfrângea asupră-mi decât bucuria de a mă şti atât de adânc înfipt în sufletul ei, fără ca sufletul meu din parte-i să poată fi reţinut acolo de nici o cătuşe, înduioşarea mea avea într'însa ceva părintesc, ceiace o îndârjea pe ea şi mai mult şi-i prefăcea inima în bucăţi sângerânde, zvârcnind la picioarele mele.

O, sfântă fericire, de a putea fi tocmai prin seninătatea şi conştiinţa libertăţei tale depline, chinuitorul unei pâlpâiri de viaţă, pe care ai îngenunchiat-o, ai subjugat-o şi o oprimi! O compătimeşti pentru că o oprimi şi o oprimi şi mai cu tărie, pentru a simţi până la maximum de intensitate dulceaţa milei.

O pipăiam sub vraja acestui sentiment divin şi-i striveam sânii apăsând-o sub piepţii bine vătuiţi ai vestonului meu. Ii sărutam părul cu sclipiri portocălii, care, seara, sub lumina becurilor se aprindea îndată de acel straniu şi minunat roşu aprins. Ii sărutam năsucul ei obraznic şi-i simţeam pe genunchi căldura coapselor pline, îi mângâiam alene fluerele picioarelor subţiri, singurele de care aveam regretul că nu sunt ceva, ceva încă mai lungi... Ca să fie pentru mine rusoaica întreagă. Să asemene, să se apropie de rusoaica întreagă din gândurile mele. Dar pentru asta, hm... mi se pare că şi iubirea care-o mistue ar fi putut să se arăte altfel, nu ştiu cum...

După spiţa tatălui, şi după spiţa mamei, Marusea

era rusoaică sadea... şi totuşi pentru mine ea nu era decât o basarabeancă.

Pe când, rusoaica pe care o aşteptam, rusoaîca din visurile mele... Doamne, ce distanţă...

Sectorul meu fu hotărît, cu totul izolat, destul de departe şi în dreapta şi în stânga şi în spate de sate ori locuinţe omeneşti; nici măcar în faţă, dincolo, peste fluviul cu mers molcom, în vasta împărăţie a misterului, nu se zărea, oricât puteai cuprinde cu ochii vre-un acoperiş.

— Aci, mi-am spus cu toată încrederea, aci voi deveni alt om... Fii slăvită sfântă singurătate!

Şi pentru a-mi stimula mulţumirea, amintirea îmi alerga necontenit şi acuma la ofiţerii, tovarăşi de petreceri, de cari tocmai mă despărţisem. Ei căscau şi se întindeau dinainte, antrenându-se pentru lungul repaos forţat la care fuseseră condamnaţi. La ultima masă, luată la popotă împreună, ei studiaseră harta statului major, cu atâta luare aminte şi pricepere, de parcă a doua zi ar fi fost chemaţi la o mare întrecere strategică. De fapt, nu făceau decât socoteala distanţelor dela punctul fiecăruia de comandă, până în satul cel mai apropiat. Nevoia de a se şti aproape de lume, de oameni, era frenetică pentru aceste fiinţe: oceanul singurătăţii, căruia eu aşteptam să mă dau cu atâta poftă, pe ei îi îngrozia, îi ameţia. Ii ascultam cu aerul de superioritate al celui ce ştie găsi tocmai în motivul temerei celorlalţi, piedestalul tăriei sale.

— Fraţilor, eu sunt doar la doi chilometri de Tohatin...

— Ba eu chiar în Vadul-lui-Vodă. Voi aţi văzut vreodată Vadul-lui-Vodă?... Putem zice că e un târg curat...

Dintre noi toţi, unul singur nu-şi găsia nici un fel de împăcare în revelaţiile mângâietoare ale hărţii. Pe el depărtarea de acest orăşel, pe care aveam să-l părăsim cu toţii îl durea într'atâta, încât nici chiar apro-

pierea de Chişinău, dacă ar fi fost cu putinţă, de Bucureşti sau de Paris, nu l-ar fi putut tămădui.

El se plimba îngândurat printre noi, cu mâinile în buzunarele pantalonilor. Părea că ascultă exclamaţiile de surpriză ale cetitorilor hărţei, zâmbea pentru fiecare în parte şi zâmbea deasemeni când râsul era general, dar nu mai trebuia să ne spună nimeni atunci că gândul lui era cu totul absent de noi şi de vorbele noastre.

— E gata, domnule căpitan! strigă din cadrul uşei, ţeapăn ca o alcătuire mecanică, ordonanţa, salutând cu mişcări cadenţate de articulaţii, pocnindu-şi călcâiele, învârtindu-se în loc, şi pornind în pas elastic.

Căpitanul îl urmă fără mişcări cadenţate, deşi tot aşa de maşinal.

Ne îngrămădirăm cu toţii la fereastră, ca să vedem pe căpitan apropiindu-se de straşnicul Volbur, calul cel negru, pe care încercase fără izbândă să-l cumpere şi comandantul corpului. Volbur îşi primi stăpânul cu un nechezat de prietenie şi cu mişcări sprintene şi nervoase, alungând ape negre pe gâtul şi pe crupa pluşată.

— Toată nădejdea lui Bădescu, a rămas iar în Volburul lui! exprimă cineva tare gândul care dăinuia în mintea tuturor.

— In patru ceasuri, pe vreme bună cred că-l aduce înapoi calul ăsta, de-acolo de unde i-a dat colonelul sector... îşi dădu cu părerea un altul.

— Aţi văzut, întrebă al treilea, că sectorul lui a fost hotărît anume cel mai aproape de aici?

— Colonelul închide ochii şi aprobă ca el să mai vie din când în când... i-a dat şi locţiitor...

Cu toţii spuneam câte-un cuvânt sau chiar ne dam o părere întreagă despre căpitanul Bădescu şi sectorul său, dar în închipuirea tuturor domnia atunci Ghenea Kersanova, numele sub care camaradul nostru ne prezentase pe amica lui, fiica unui evreu bogat Kersanov Weiss, fabricant de lichioruri şi ape gazoase. Ghenea Kersanova, pe numele semit Golda, n'avea nimic auriu în persoana ei. Inaltă şi brună, de-un brun gălbui şi asiatic, cu ochii

largi, negru verzui, gura de minuscule proporţii, cu părul negru-castaniu răsucit odată pentru totdeauna de sumbrul ei Dumnezeu, în inele, pe care nici un meşter coafor n'avea să le mai realizeze vre-odată, Ghenea Kersanova nu era chiar o frumuseţe. Micul ei nas puţin gâtuit spre vârful care căuta în sus şi o dispoziţie spre râs a pometilor stricau, sau poate, Doamne, agravau printr'un aer ştrengăresc foarte simpatic de altminteri, accentul tragic al sprâncenelor îmbinate pe ochii fără fund şi priveliştea stranie a rotocoalelor de păr mătăsoase şi schimbătoare sub incidenţele luminei — ca fumul de ţigare al unei divinităţi negre, — din împletiturile leneşe ale căruia apărea figura cea cu două măşti. Chipul enigmaticului nepătruns şi al veseliei cotidiane în acelaş timp. Avea piciorul înalt, poate prea plin dar arcuit prelung şi măestru şi toată silueta ei dură şi vibrantă se bucura — pe cât îngăduia să se întrevadă decoltajul şi braţele goale — de acea culoare, de acel brun tot aşa de neobicinuit ca şi figura aceia de Thalie contopindu-se cu trăsăturile sumbre ale Melpomnei.

Privind din acest unghi de vedere cu toţii înţelegeam pasiunea mistuitoare a căpitanului Bădescu, dar se mai şoptea de-o anume viaţă pe care barişnia Ghenea o depănase la Iaşi, la Cluj şi la Bucureşti, încercând anual câte-o facultate şi întorcându-se după trei ani de viaţă studenţească intensă, fără nici o diplomă, fără nici un examen, fără măcar atestarea unei frecvenţe. In toată această vreme fusese văzută în companii dubioase, în locuri şi la timpuri bănuelnice; se pronunţau nume, dintre care unele venind firesc şi foarte repetat în diverse evenimente mai mult ori mai puţin vagi, ce se desprindeau din această perioadă obscură a biografiei ei; ba chiar pentru un destul de lung răstimp i se da ca domiciliu, garsoniera unui ziarist cu renume mai restrâns, care, după aceea, se abătuse de mai multe ori încoace, pentru a-şi domoli în cele din urmă, definitiv, zelul nostalgic, sub temperatura glacială a intransigenţei bătrânului bogat şi habotnic.

Aceiaşi atmosferă polară întâmpină şi pe căpitanul Bădescu din partea părinţilor fetei; dar acestuia, militar din cap până'n picioare, în loc să-i îngheţe zelul, i-l aţâţa la maximum. Căpitanul Bădescu era dispus la orice nebunie; domnişoara Ghenea era majoră şi ar fi putut în cele din urmă să accepte cu prilejul unuia din concediile ofiţerului, o escapadă, care poate ar fi forţat punerea la punct a lucrurilor. Dar fata nu vrea să audă aşa ceva; mai mult, ea dăduse să se înţeleag că bătrânul Kersanov ar fi rămas intransigent chiar dacă Bădescu ar fi acceptat până şi extrema nebunie, unica de sigur, de care, poate nici căpitanul n'ar fi vrut să audă: escapada la templu.

Mulţi credeau că domnişoara Ghenea răspândise acest zvon tocmai pentru a arunca în cumpănă şi gravitatatea unicului motiv, care ar fi constrâns pe oricare altul să bată învins în retragere, ceeace ar fi dovedit că dânsa nu răspundea iubirei profunde şi încăpăţânate a ofiţerului, decât cu un savant joc de cochetărie, pe care ştia perfect să-l conducă şi care o amuza. Alţii dimpotrivă ştiau precis, că domnişoara Ghenea refuzase mai multe partide, dintre care una din cele mai ispititoare, toate pe placul tatălui ei; se mai aflase apoi de lacrămi, de scene violente, de blesteme, de intervenţia rabinului, de întreaga, în sfârşit prea cunoscută, gamă a acestei străvechi şi într'una noui drame de iubire.

Evenimentele acestea, cu multiplele lor variante, care trezeau din somnolenţa cotidiană, societatea târgului basarabean, se plimbau vii acum, văzute ca prin ocularii de perspective diverse, în gândul camarazilor strânşi la fereastră, ca să admire, chipurile, exerciţiile equestre ale straşnicului călăreţ Bădescu, propriu zis ca să-i urmărească mai atent crispaţiile feţei prăbuşite, adâncimea melancoliei ce i-o revărsau ochii, mişcările forţate şi mecanice în care se întrevedea silnicia şi desgustul. Se dusese căpitanul Bădescu! s'ar fi auzit răsunând din cugetul tuturor, dacă minţile le-ar fi devenit sonore. El, marele glumeţ şi curtezan, marele gimnast şi ochitor fără pe-

reche, marele chefliu şi înfocat maestru al spadei! Silinţele lui de a se ţine în şea tot ca înainte, parcă ne făceau rău. Uitând pe nesimţite cum trebuia să se ţie, capul greu se lăsa deodată ca o ghiulea de plumb spre coama lui Volbur, trăgând după el trupul de brad dinainte, acum deşirat ca o armonică. Şi totuşi omul ăsta domnia încă printre noi; multe din glumele lui răutăcioase, ba chiar sângeroase, nu mai răsunau sub tavanul popotei sau la întrunirile de joc. Dar acum nimeni n'ar fi îndrăznit să spună vre-o istorisire cu evrei, în faţa acestui până acum, inepuizabil sac de anecdote, al căror erou principal era fiul lui Israel. Cuvântul „jidan" dispăruse din pronunţarea noastră, şi se vorbea de Kol-Nidre, de Iom-Kipur, de Purim ori de Sărbătoarea Cuştilor, cu aceeaşi cuviinţă cu care s'ar vorbi de Vinerea Mare, de Inviere, de Crăciun, ori de Înălţare; mai mult chiar, se întâmpla adesea ca vre-unul din aceste cuvinte din urmă ori toate la un loc să fie amestecate printre obişnuitele înjurături ofiţereşti, dar a fi amestecat printre ocări cuvintele sacre dintâi era tot una cu o provocare directă la adresa lui Bădescu — victima bigotismului fervent, al cărui respect il impunea.

Astfel de metamorfoze omeneşti pentru întâia oară vedeam în viaţa mea; dacă acesta e amorul, îmi spuneam, atunci e sinistru! Noţiunea lui pentru mine era legată neapărat de cântec şi de amfora cu vin. Ceiace vedeam era pur şi simplu o deviare bolnăvicioasă, o particularitate cu totul izolată. Dar faţă de această prăpastie ascunsă, care întâmplător mi se deschisese dinainte-mi, eu simţeam cu atât mai puternic aerul de înălţimi al libertăţii, umplându-mi până în fund plămânii.

Eram cel mai liber dintre toţi aceştia: nu numai că nu mă speria singurătatea, dar o doream acum cu aceiaşi pasiune cu care dorea căpitanul nostru pe Ghenea lui. Iar la dânsul, sărmanul, mă uitam cu o infinită milă.

. . . . . .

Cum mă uit şi acum, la imaginea lui, încă proaspătă şi vie, ocupând ea singură cea mai mare parte, din noia-

nul de amintiri, pe care-l rostogolesc fericit, ca un copil un nămete de zăpadă, în această sfântă și solemnă singurătate.

Detașamentul mi-era întins pe-o bună distanță; oamenii făceau cu schimbul. Când parte din ei plecau în patrulare, ceilalți rămâneau în jurul meu, formând rezerva, de care aș fi avut nevoe la vre-o împrejurare neplăcută.

Ca și mine, — în afară de vre-o doi, trei gradați, cari lăsaseră amintiri în orășelul deabia părăsit, — ceilalți, cei mărunți, soldații, păreau foarte mulțumiți de situația cea nouă. Mai întâi scăpau de instrucție sau aproape scăpau. Al doilea, aci în pustietatea asta de văi ușoare și colnice presărate de cochete mănunchiuri de arbori, cu fluviul plin de răcoare și de sălcii la câteva sute de pași, cu cerul larg și nesfârșit deasupra, cu mirosul de iarbă și de câmp, ce năpădea de pretutindeni, nările lor avide se deschideau larg și ochii lor de țărani se aprindeau de beția naturei. Îi vedeam mai dârzi și mai sprinteni, mai veseli și mai firești, noua lor menire părea că-i intrigă și chiar îi asmute; vorbeau acum cu ton răspicat, ca acei cari au pe umerii lor o însemnată datorie și-și iau noul rost foarte în serios.

Când erau strigați să se așeze în linie, se repezeau agitând cu ușurință armele, pe care până aci le mânuiau cu greutate și cu piloasă resemnare, de parcă ar fi cântărit sute de kilograme.

Se aliniau acum grabnic și trânteau din călcâe, chiar mai mult decât ar fi trebuit, nerăbdători parcă să fie puși la isprăvi mai mari. Din toate gesturile lor se vedea limpede un prisos de energie, pe care nu știau cum să-l cheltuiască mai cu spor, cu bună voe, cu nețărmurită plăcere. Atunci, pentru a-i înebuni cu desăvârșire, i-am asemuit cu niște voinici de pe malul Oltului porniți proaspăt după haiducie, iar eu m'am întitulat căpitanul lor; glumă pe care ei au primit-o ca niște ve-

ritabili haiduci, cu zgomot mare, cu chiote de vitejie, cu capele aruncate în înălțime.

Dar impresia asta de haiducie, mă stăpânea și pe mine cu adevărat, mai ales când gradatul de serviciu, se prezenta în odaia mea de scânduri, săpată într'un mușuroi de pământ, tapetată cu ziare ilustrate și împodobită cu rafturi de cărți, ca să mă anunțe, pocninc din tocuri, că la punctul cutare mai sus, sau mai jos, pe apa fluviului, a fost prins un grup de bolșevici, încercând să treacă pe furiș pe teritoriul nostru.

La început ordonam ca prinșii să fie aduși în fața mea. De obicei „bolșevicii" erau niște bieți zdrențăroși, cu fața suptă de mizerie, cu ochii aprinși de frigurile fricei și oboselei celei mai crunte; cine știe ce distanțe enorme străbătuseră acești nenorociți, pe furiș, cine știe câtă artă istovitoare de nervi ca orice artă, întrebuințaseră pentru a se strecura pe dinaintea poliției celei mai bănuitoare și mai iscoditoare din lume. Ajungerea pe limanul românesc era pentru ei suprema fericire, termenul tuturor suferințelor; pe țărmul celălalt, pe care abia îl părăsiseră, vedeau încă spectrul foamei și al mizeriei, privind în urma lor livid și neputincios, cu desperarea celui căruia i-a scăpat o bună pradă din ghiară.

Dinaintea-mi ei păreau acum mai liniștiți și mai siguri; translatorul îmi raporta calm și indiferent, omagiile și efuziunile lor de simpatie la adresa țărei și mai cu seamă a mea. După ce sfârșeau, le răspundeam și eu, adulmecând ca un veritabil căpitan de haiduci, aspectele fizionomice pe care le produceau pe fețele lor cuvintele mele. Le răspundeam clar și meșteșugit, cu aceleași fraze șlefuite, până la perfecțiune, de deasa lor întrebuințare.

Ii lămuream că legile românești interziceau și reprimau trecerea clandestină a frontierelor, le arătam apoi maximum de pedeapsă pe care-o atrag contravențiunile la legea pașapoartelor, dacă nu e vorba de vre-o complicație cu pedepsele altor legi mai drastice, pentru mosafirul trimis dinadins sau adus de gânduri necurate.

La auzul acestor cuvinte, chipul lor părăsea şi cele mai neînsemnate urme de neliniște, se colora cu pigmenţii celei mai neașteptate fericiri şi — dând din umeri pentru capitolul complicaţiilor — întregul grup nu-şi putea reține un murmur de satisfacţie luând act de maximum de pedeapsă ce i-l rezervă legea paşapoartelor.

Venea atunci un moment de largă destindere şi de mulţumire nereţinută, care se materializa prin câte-o interjecţie sau prin câte-o impresie fugară, pe care bieţii oameni şi le schimbau reciproc la ureche. Urma apoi aşteptata şi exagerat de severa corectare a ţinutei, prin care ei voiau să-mi arăte că n'au uitat că se găsesc în faţa mea şi se grăbesc să-mi acorde respectul dus chiar până la umilinţă, ce cu drept mi se cuvine.

Reluam atunci cuvântul, fixându-i de astădată cu şi mai mare luare aminte, în vreme ce translatorul şi subalternii mei din preajmă, tuşeau grăbit şi-şi verificau distanţa dintre picioare, pentru a-şi asigura un echilibru cât mai stabil şi mai comod în urmărirea părţei a doua şi celei mai amuzante, din spectacolul ce li se oferea zilnic şi gratuit, într'una acelaş, dar totdeauna variat, prin felurimea personagiilor şi temperamentelor care jucau acelaş rol dureros.

Reluam deci cuvântul şi le aduceam la cunoştinţă tot aşa de calm şi lipsit de afectare ca până acum, că ei nu erau cei dintâi refugiaţi din Rusia, cari făceau cinste solului românesc să-l considere ca azil şi să-l onoreze cu efuziunile lor de dragoste şi cu prezenţa lor preţioasă. Dimpotrivă, numărul celor care apucaseră să vină înainte era atât de mare, încât închisorile româneşti nu mai puteau face faţă aplicărilor legei paşapoartelor oricât de restrâns ar fi fost termenul pedepselor — pentru ca toţi noii veniţi să poată face comparaţie între cele două regimuri, comunist şi burghez, începând cu partea cea mai grea a vieţei; aşa cum reîntorşii la viaţa de apoi, trebuie să facă în prealabil un mic stagiu în bine încălzitele purgatorii cereşti.

Dar, nemai posedând mijloace de corecţiune şi de sanc-

ţionare a vinovaţilor şi având adânc înrădăcinată în tradiţia lui milostenia creştină, Statul nostru se găseşte faţă de nouii veniţi în imposibilitate de a-şi încărca bugetul cu noi închisori, aşa că-i iartă de vina lor gravă de a fi trecut frontiera clandestin şi fără nici o formalitate (mare mişcare de entuziasm în auditor) şi-i invită politicos să se întoarcă pe unde au venit...

Aci urmau obişnuitele exclamaţii de surpriză, de nedumerire, obişnuitele rugăminţi către translator de a repeta ultimele cuvinte, ori de a controla, consultându-mă din nou, dacă nu cumva a transmis greşit, neauzind bine poate...

Translatorul însă, la fel cu sentinelele se desfăta cu rânjet discret şi cu falşă duioşie, le împărtăşea că audienţa a luat sfârşit şi arătându-le grelele tomuri deschise pe masă, le da să înţeleagă că e timpul să fiu lăsat în pace. Dar tocmai acest lucru erau departe să-l înţeleagă bieţii oameni, aşa că soldaţii trebuiau să-i ia uşor în piept pentru a-i face să evacueze.

La început soarta refugiaţilor mă înduioşa. Mă întrebam dacă aceste reprezentaţii pe care le dădeam oştenilor mei nu frizau oarecum ridicolul şi mai cu seamă cruzimea. Dar înainte ca să mă hotărăsc să le pun capăt, găsii la un întins de mână ideea care mi le scuza. Dacă i-aş fi trecut doar în revizie şi fără să le dau nici o explicaţie i-aş fi somat apoi s'o ia îndărăt peste apă ar fi fost oare mai blând ori mai civilizat? Pe când aşa, după sarcasmul inevitabil al micilor spectacole aproape cotidiane, aveam grijă ca trecerea înapoi a Nistrului să fie făcută în cele mai bune condiţiuni de siguranţă pentru ei; astfel lucrul nu se întâmpla decât spre dimineaţă, sau la ore, când după semnele şi informaţiile ce aveam, pe malul celălalt al râului, nu se găsea picior de grănicer rus, — aşa că până'n faptul zilei să aibe toată vremea să se îndepărteze de frontieră într'atâta, cât să nu trezească vre-o bănuială propriilor lor autorităţi.

Mai pe urmă însă, nici nu mai vream să ştiu de ei, atâta mă îndignau noutăţile ce le aflam despre aceşti in-

divizi, cari cereau azil cu lacrămi în ochi şi cu smerite jurăminte de credinţă, pentru a începe să unelteaască şi să se întruneaască în pivniţele oraşelor vecine în conjuraţii secrete. Vestea descoperirii unor recente comploturi, la cari în cea mai mare măsură, luaseră parte tocmai mosafiri de aceştia îndoelnici, intraţi în ţară prin sectoare de frontieră aflate sub autoritatea unor comandanţi mai puţin severi decât ai mei, mă făcu să mă desinteresez aproape complect de dânşii şi să-i las pe mâna soldaţilor. Mie mi se raporta doar numărul celor prinşi şi toată grija pe care o aveam deacum înainte, era ca la pornire, să văd dacă numărul îmbarcaţilor era tocmai acel ce mi se raportase. Iar singurele cuvinte, pe care le adresam refugiaţilor înainte de plecare erau doar să-i întreb dacă în afară de obiectele suspecte ce li se confiscase la percheziţie, li se oprise cumva bani ori lucruri de valoare, ce le-ar fi avut asupra lor. Pe urmă plictisit şi zorit mă refugiam în mijlocul cărţilor mele şi ceasuri întregi nu mai vream să mai ştiu de nimeni şi de nimic...

Aveam şi eu un cal, cu care plecam în inspecţie pe linia sectorului de pază. Când mă avântam în şea, mă gândeam la Volbur al căpitanului Bădescu şi mă pufnea râsul. Pentru că Pafnute, calul meu, destul de dospit şi el, nu făcea nici o mişcare, când îl apucam de gât şi-mi înfigeam botul cismei în scară. Pafnute, pleca supus capul şi cu siguranţă, dacă ar fi fost cu putinţă, s'ar fi lăsat şi pe vine ca să-mi înlesnească ascensiunea pe spinarea lui largă. Pafnute mă jignea cu atitudinea lui docilă. Parcă ar fi fost un bunic, care primea fără nici o împotrivire, să se joace cu nepoţii de-a calul.

Pafnute era calul sectorului. El îşi cunoştea bine meseria şi mă ducea domol pe sub colnice, ferit de vederile malului dimpotrivă, ca şi când şi-ar fi dat seama perfect că în slujba pe care o îndeplineam amândoi, discreţia este una din cerinţele de căpetenie. Cu Pafnute nici nu-ţi trebuia călăuză, chiar la prima vizită făcută pos-

turilor. Dacă lăsai frâul în voia botului său înţelept şi amical, Pafnute te ducea prin viroage atât de ascunse, îşi croia drum prin tufişuri cu cărărui întortochiate, atât de bine ştiute de copita lui, că rămâneai sedus, de priceperea acestui animal, a cărui bunăvoinţă de la început mă revoltase. Pafnute era croit pentru mica strategie; poate că avansat în misiunea lui cotidiană s'ar fi dovedit şi în strategia de linii mari un bun conducător de generali. In orice caz, era un cal, care nu-şi greşise cariera.

Adesea eşiam de sub dantelăria complicată a terenului şi'n faţă mi se deschidea atunci larga perspectivă a împărăţiei tăcerei. Une-ori pe malul vastului imperiu privirea îmi dădea de-o sentinelă cu capel ţuguiat, ca un corn în creştet. Soldatul roşu sta şi visa şi el ca şi întinderea fără margini din spate-i. Ţineam în loc pe Pafnute care se resemna să-şi cureţe crupele de muşte plesnindu-le din plin cu pămătuful cozii, iar eu mă complăceam să fixez soldatul rezemat în armă, care nu mă vedea. Ca şi când aş fi pândit să descifrez în atitudinea şi în mişcările pe care le va face întâi, misterul adânc ce păzea; iar nemişcarea aceia, întinsă până dincolo de răbdarea-mi obişnuită şi ochii aceia pierduţi în nicăeri, îmi măreau şi mai mult nedumerirea.

Cravaşam atunci cu putere un vlăstar tânăr de salcie şi plesnetul scurt ca de explozie de armă, sărea deodată râul ca să scuture pe somnolent din visuri. Surprinsul schiţa atunci în zigzaguri de fulger gestul firesc al revenirei. Se trezea la realitate, ochii îi înviau, pumnii strângeau convulsiv arma în poziţie de apărare. Să apere ce? Neantul propriilor gânduri sau golul nesfârşit din spate-i?

Era rândul meu acum să nu mai dau nici un semn de viaţă. In schimb grănicerul roşu devenea tot mai nervos cu cât se prelungea tăcerea. Ochii lui străpungeau zadarnic frunzişul înşelător al malului dincoace. Se agita pe marginea imensului gol ca umbra pusă de Dumnezeu la vămile văzduhului. Izbucneam atunci fără să mă arăt,

într'un hohot zgomotos şi sarcastic, într'un hohot atât de voios şi de posnaş, că umbra cu corn în frunte redevenea deodată, un biet om, un biet flăcău, parcă surprins într'o postură nepotrivită, ruşinat şi zăpăcit. In faţa eternului şi nestăpânitului râs, până şi 'n ochii lui, zâmbitori acum şi parcă cerând îngăduinţă, — umflatul gol se prăbuşea deodată la nivelul sterp al nimiciniciei totale. Mă podidea atunci şi mai năvalnică veselia, la amintirea propriei mele amăgiri, care o clipă mă făcuse să disting un gol umflat, de altul desumflat aşa cum întrecutul cu băutură despică în două o nălucire unică.

Am ieşit la iveală şi am fost salutat cu un râs şi mai puternic decât al meu din partea cealaltă. Râsul amândorora creştea din sine însuşi şi a ţinut multă vreme. N'a fost însoţit de nici un cuvânt tot timpul, de nici un alt gest afară de acela pe care-l face omul din cap şi din gât când bagă de seamă că s'a speriat degeaba sau s'a străduit din greu pentru nimic. Pafnute s'a asociat la veselia noastră, cu câteva nechezături prelungi, el, atât de măsurat în expansiunile lui sufleteşti. Şi câtăva vreme şi-a permis chiar să mă ţie pe creste, în văz liber, departe de frunzişul viroagelor. L'am bătut pe gât domol: calul e cal, chiar când e serios şi strateg ca Pafnute. El se încrede în râs şi'n prietenie. Şi pulpele mele l'au îndreptat din nou, înţelepţeşte pe drumul cel ferit, pe care el ştie să meargă aşa de bine.

Grănicerii, cari s'au dat pe undeva la odihnă, cum mă simt, încep să ciulească urechile şi să scruteze cu privirea încruntată în toate părţile, arătându-şi zelul. Se fac că nu-mi cunosc pasul calului şi cu toate că ţăcănitul potcoavelor le-a intrat de mult în auz, ei sar ca împinşi de-un resort, cu declanşare întârziată şi strigă scrâşnit: „Cine-i? stai!“ Pe urmă, când mă văd, faţa li se luminează cu stângace surpriză, linişte şi prietenie. Nu era ceiace crezuse! Câteodată însă vre-unul e într'atât de pierdut în gânduri, de bună seamă în amintirile lui de peste Olt, că

abia când simte aburul cald al calului pe ceafă, tresare:

— Bine mă nefericitule, îi strig atunci, cum ai să-mi prinzi tu bolşevici, când dormi de-a 'n picioare. O să te fure ei pe tine şi abia peste Nistru, o să bagi de seamă...

Mârlanul se scarpină în cap, — pe faţă cu un râs care arată că n'are păsare.

— Care?, răspunde el, pătruns de sine. Poate mort m'or duce acolo... Dar eu v'am auzit şi ştiam că sunteţi dumneavoastră... D'aia nu m'am întors...

— Da de ce ai rămas aci şi nu circuli? Unde ţi-e însoţitorul?

— E şi el pe-aci, pe-aproape... Am mirosit ceva şi ne-am pus la pândă...

Cu toate răspunsurile lor prompte, pe „visători" îi ţineam deobicei prin preajma pichetului. Spre flancurile sectorului dam drumul doar la cei cu urechea fină şi cu pas de copoi, ale căror raite prin posturile apropiate şi printre patrule, nu mai conteniau. Noaptea mai ales tot locul era bătut, iar schimburile obişnuite plecau la ore şi pentru intervale de timp, diferind cu totul dela o noapte la alta şi chiar dela un schimb la altul. Astfel năvoadele mele prinseră la început cea mai bogată recoltă pe tot batalionul. Primii felicitări. Pe urmă încetul cu încetul vânatul se împuţină, deşi, nici acum vămuitorii de oameni nu s'ar fi putut lăuda că mi-au dejucat sistemul de bază, surprinzând vre-o regularitate ori periodicitate în mişcările patrulelor. Recolta se împuţina, pentru că sectorul devenise periculos.

Eu nu avusesem decât să imprim aceste mişcări plutoanelor mele: cei doi plutonieri le prinseră şi acum ei manevrau de minune. Eu nu serveam decât ca un simplu regulator, o supapă de siguranţă, care intră în acţiune numai când lucrurile ameninţau să se încurce. Mă mulţumeam să supraveghez plecările şi sosirile, încât îmi rămânea un timp incalculabil pentru cărţile mele.

Mai ales plutonierul Gârneaţă îmi era de preţios a-

jutor. Era socotit de toţi aghiotantul meu şi mâna mea dreaptă. Dealtminteri, pe el îl lăsam să-mi ţină locul, deşi era mai tânăr, de cât plutonierul celălalt, Cebuc, om vrednic şi acela, dar care, când striga „trăiţi!“ sau asculta vre-un ordin nu-şi proptea ca Gârneaţă ochii drept în ochii mei.

Pe când Gârneaţă era gândul şi sufletul meu, desbrăcat de toate clasele de şcoală şi de toate teancurile de cărţi, din coliba de scânduri a „comandamentului“ cum era denumită de refugiaţii de peste fluviu. (Soldaţii îi spuneau pur şi simplu: bordeiul domnului locotenent). Mă vedeam în Gârneaţă, cum aş fi fost dacă aş fi rămas plugar şi m'aşi fi reangajat.

Amândoi eram bruni — negricioşi, subţirateci şi înalţi. El era şi mai înalt decât mine, dar eu mai subţiratec şi mai mlădios decât el. Amândoi aveam feţele lunguiete, dar aveam satisfacţia să constat că trăsăturile lui erau mai plate şi ochii, la fel de negri, mai puţin mobili. El mai îşi lăsa une-ori câte-o muscă de mustaţă sub fiecare nară, apoi părul lui negru lucios era mai gros şi lins, pe când al meu, poate cu o nuanţă mai castanie era fin şi unduios.

Cebuc era mai scurt şi mai legat. La figură era alb, dar părul i-era şi mai negru decât al nostru. Îşi lăsa mustaţă ceva mai scurtă decât buza de sus şi-i plăcea s'o inspice uşor în două cârlige drepte şi ascuţite. Gârneaţă îi demonstra adesea că „nu se mai poartă aşa“, şi că trebuie s'o taie mai din scurt, dar Cebuc nici nu vrea să audă. El ţinea de bună seamă mult la cârligele lui care scoaseră din ţâţâni o vădană din târgul pe care-l părăsisem. Femeia îşi pusese ţoalele mai de preţ într'un car şi pornise după plutonier, hotărîtă să stea cu el, în bordei, pe graniţă, fie ce-o fi. Cu greu a fost convinsă să se aciuieze, în cătunul cel mai apropiat de sectorul nostru, — mi s'a spus Tohatinul — dar la destui chilometri şi acela. Nu ştiu cum se strecura Cebuc până acolo, pentrucă ori câte străduinţi depuneam nu puteam să-l găsesc vre-o dată în neregulă. Intr'o noapte

numai, mi s'a părut o amazonă în stil rural, bușnind dintr'o viroagă. Am strigat, am somat și am tras. Dar patrulele și echipa mobilă atrasă îndată de semnalele mele și de sgomotul detunăturei n'au găsit nimic pe-o rază destul de întinsă. Mi s'a părut totuși că soldații șopăcăesc ceva și privesc cu înțeles la Cebuc, care foarte îngrijat la început și foarte zelos la această cercetare nocturnă s'a întors să-mi dea raportul negativ într'o dispoziție și cu un exces de vorbe care n'au putut să-mi scape. Am avut atunci toate motivele să cred, că n'a fost vorba nici de-o refugiată de pe Nistru încoace, nici de vre-una care vrea să treacă dincolo. Cebuc înclina să creadă într'o nălucire deși îl contrariau unele urme proaspete de copită și sfărâmăturile de pământ, pe locul de unde se ivise arătarea. Iar Gherăscu țiganul, înalt, cu fața coajă de castană, ciugulită zdravăn de semnele vărsatului, își da cu părerea primită cu severă căutătură de Cebuc, că trebuie să fie neapărat un „șpion" în vestmânt femeesc.

Înțelegeam și strâmbam ușor din buze. In definitiv dacă era vorba numai de vădana lui Cebuc, chiar dacă soldații știau și ascundeau, mare lucru nu putea fi. Rămânea numai ca eu să nu înțeleg nici odată acest lucru. De altfel ori de câte ori mai pornii noaptea din bordei pentru inspecții inopinate, fantomatica amazonă nu-mi mai ieși înainte.

Amintirea ei mă făcea însă să-mi scape din când în când câte-un surâs. Pentru un om de simplitatea plutonerului Cebuc, o astfel de împrejurare putea să-l pună în proprii lui ochi, într'o postură interesantă. Deasemeni în ochii subalternilor, cari de bună seamă îl admirau, nu atât pentru aventura în sine, cât pentru darul lui de a scoate până într'atâta o femee — probabil o gospodină de treabă — din minți. Aș fi fost curios să știu cam ce păreri avea Gârneață, în chestiune. Insă nu-mi dam osteneala să fac aluzie; faptul, că el, care-mi șoptea totul

la ureche, întârzia să-mi mai dea şi această noutate, mă lămurea deplin. Fiind cu neputinţă să nu fi aflat nimic şi cunoscând bine la ce limită se opreşte spiritul lui de camaraderie faţă de Cebuc, nu rămânea de cât să fiu încredinţat că Gârneaţa nu-i tocmai încântat de marele succes al camaradului său. Cu atât mai mult, cu cât îşi amintea că mai înainte, mie-mi plăcea să subliniez vrednicia oştenilor mei şi pe frontul sentimental. Chiar şi acum, dacă am fi fost ceva, ceva, mai departe de acest râu şi de misiunea pentru care fusesem aduşi pe malul lui, n'aş fi întârziat să bat pe umăr pe Cebuc şi să-l încredinţez: — Degeaba te mai ascunzi băete. Ştiu tot, ei bravo, îmi placi... eşti un adevărat oştean...

I-aş fi vorbit, desigur, cu graiul celui care e conştient c'a avut la activ isprăvi de aceiaşi natură, în proporţie directă cu gradul pe care-l poartă. Recunoşti aptitudinile cuiva, întru atât, întrucât îţi dai seama sau crezi că la tine aceleaşi aptitudini se găsesc într'o măsură în cel mai rău caz egală.

Dar acum, întru cât mă privea, nu mai putea fi nici vorbă de aşa ceva. Pasul meu trecuse hotărît pragul desgustului pentru astfel de nimicuri, cum din înălţimea mea sufletească aveam dreptul să le privesc, şi tot excesul sufletesc pe care aş fi putut să-l întrebuinţez în afară, se concentrase asupra cărţilor mele şi în deosebi asupra matematicei.

Imi plăcea s'o denumesc la singular, ca pe o persoană anume. Era Ghenea Kersanova a mea şi eram măgulit peste fire, numai încercând să fac o comparaţie între aceste două înlănţuitoare de spirit. Iubirea mea era vastă ca infinitul, hotarul ei trecând nemăsurat chiar dincolo de nenumăratele jaloane de aur, pe care noaptea le înfigea în depărtările ei din trilioane în trilioane de chilometri şi mai departe. Pe când iubirea sărmanului căpitan Bădescu se izbea la fiecare întoarcere de păretele de granit al unei peşteri întunecoase, întortochiate şi fără ieşire, mărginite din scurt de intoleranţa religioasă a unui bătrân iudeu, fabricant de sifoane.

Rosteam ca ori ce amant cuvinte de delir ca: axa icşilor şi axa igrecilor, integrală indefinită, somaţiune, ecuaţie diferenţială, iar pe măsură ce această amantă învăluită în atâtea simboluri indescifrabile şi formule, mă lăsa să-i descopăr câte-un nou mister al frumuseţei ei — aşa cum o femee în carne şi'n oase şi-ar lăsa rând pe rând, cu zgârcenie la iveală, maestatea unui umăr de marmoră sau dulceaţa infinită a unui vârf roz de sân, — pe aceiaşi măsură curiozitatea sfâşietoare mă făcea să bâlbâi numele tot altor farmece ascunse şi să mă pierd cu totul în acest simţimânt ameţitor. Mă trezeam pronunţând cu voce tare, chiar numai pentru cadenţa lor vorbe cu totul fără de înţeles pentru cineva care m'ar fi auzit, ca: „Philosophiae naturalis principia mathematica", ori „Analiysis per aequationes numero terminorum infinitas" sau alte titluri newtoniene, kepleriene ori copernicane, găsite prin introducerile istorice ale tratatelor mele şi care-mi plăceau îndeosebi pentru sonoritatea lor latină.

Dar nimeni nu putea să mă audă pentru că nu le rosteam decât în strictă intimitate. Pentru ostaşi eram tot domnul locotenent, care vorbea limba tuturor locotenenţilor de pe lume. Astfel îi strigam soldatului care trebuia să-mi execute un ordin urgent: „Haid, te-ai topit?" sau „Aeroplan să te faci!" Şi aşteptam ca orice locotenent din lume ca soldatul să plesnească călcâiele bocancilor şi să răcnească convins: „M'am topit, să trăiţi!" sau „Aeroplan, să trăiţi!"; iar dacă nu-mi plăcea mişcarea, răcnetul, ori dacă dobitocul căsca ochii în sus să vadă despre ce aeroplan ar putea fi vorba — atunci, ca şi când nu m'ar fi aşteptat în odaia mea de scânduri capitolul virgin al Integraţiei prin serii, îl chemam îndărăt şi-l puneam să repete, sau îl dam pe mâna lui Gârneaţă să-i arăte cum poate deveni un om aeroplan.

In odaia mea înotam însă în plin infinit şi prin păienjenişul de curbe şi emoţii priveam înapoi în amintirile şi relaţiile mele cu lumea cu o superioritate grandomană, care mă umplea de mine. Pe Marusea abia o mai ve-

deam, iar chipul de tragică veselie al Ghenei Kersanov, mă făcea să zâmbesc cu milă. Nici domnul general guvernator al Basarabiei, nu se afla, desigur, pe-o poziţie atât de înaltă, cu un orizont atât de vast ca acela pe care mi-l deschisese mie, modest locotenent, calculul infinitesimal, pe malul înecat în tăcere şi uitare al Nistrului bătrân.

Ascetismul matematic în care mă complăceam era mai pur decât ori care altul desigur. El se întâlnea poate numai cu necesitatea religioasă înaltă a solitarului credincios retras pentru a găsi în liniştea deplină a Înţelepciunei pure, în afară de orice contigenţă lumească şi mai cu seamă sufletească, pe Cel de dincolo de orice limită. Dar era cu totul deasupra ascetismului barbar, a celui ce vrea să definească figura Începutului şi Marelui Tot, din vechile cărţi lumeşti şi din precumpănirea unei stări de lâncezeală spirituală asupra tentaţiilor înadins provocate ale cărnei.

La început şi eu credeam că frumuseţea clasică şi măsurată a poemelor homerice îmi vor pune balsamul păcei pe sufletul meu ars. Dar era o cruntă greşală: zeii greci începură să frecventeze visurile mele. Braţele albe ale Junonei nu odată se întinseră molatec în adâncul turburatelor mele vise, încrucişându-se la ceafă şi făcând să se ridice într'o voluptoasă răsuflare, un bust turburător din şcoala lui Fidias. Nu odată părul creţ al blondei Venere, îi înfăşură goliciunea ei divină punând capăt lăcomiei ochilor mei, asmuţiţi în nefiinţă. Dar cine nu mă vizita în nopţile acelea, de adâncă tăcere, pe malul singuratec al fluviului cu capricioase meandre şi cu lascive convulsii! Frumoasa Elena şi Penelope; zâna Calipso şi demonica Circe, frumoasa Andromaca şi pasiunea mea deosebită, virginala zeiţă Pallas, ale cărei trăsături de severă şi gravă mândrie, al cărei profil ideal, sub coiful de războinică, îmi plăcea să le văd în vârtejul fantasmagoriilor stupide ce mă frământau ca pe un ne-

vrednic solitar, contractate de spasmurile surprizei primului amor — sacrilegiu.

Dar şi ziua, în namiază mare de vară, avusei viziuni antice. Nu-mi fu dat oare odată, în rătăcirile mele prin zăvoaiele şi colnicele sectorului să întrezăresc prin tufărişuri picioarele goale ale sălbaticei Diana? Un fior mă străpunsese şi mă ţintuise în loc, pentru că nu mai era acum un vis, ci aevea, realitatea goală. Era Diana, linia perfectă a pulpelor ei celebre, genunchii ei uşor aduşi în afară, gata ori când să fugă şi fusta ei sumeasă deasupra lor, ca în cunoscutele gravuri din textele clasice, mai apreciate de tinerii şcolari decât textele înşişi.

M'am apropiat de neaşteptata arătare cu paşi nesimţiţi de pisică sălbatecă ca să-i descopăr faţa, interzisă sub grav blestem oricărui muritor de rând. Diana era o ţigăncuşe rumenă din partea locului, care venise cu caprele la păşune. Dela ea aflai că mă depărtasem mult de Nistru şi nu-mi fu de mirare, de vreme ce se întâmpla pentru întâia oară să las acasă pe credinciosul meu topograf cavalin, Pafnute. Diana cea oacheşe, mă împărtăşi apoi rând pe rând, la umbra sălciilor, cu farmecele ei divine, care, după atâtea mii de ani, cu toată tinereţea ei crudă, erau departe de a mai fi feciorelnice.

Şi când după scăpătat de soare pornii uşor şi scăpat de viziuni antice, spre bordeiul meu, pe care-l găsii cu ajutorul stelelor, ca 'n vremurile patriarhale, câinii lui Acteon nu mai mă ajunseră din urmă, nici nu-mi săriră în coaste din umbra desişurilor şi nici în nopţile, ce urmară, nu mai mă sfâşiară cu dinţii lor, dătători de friguri lascive, ca pe nefericitul lor stăpân.

După un timp, pornii, de astă dată cu Pafnute, iarăşi în căutarea Dianei. Dar, n'o mai găsii. Nu mai găsii nici locul, unde ea fusese atât de darnică cu mine. Asta mă năcăji mult. Pafnute părea că-mi spune: Vezi, dacă mă luai cu tine, acum ştiam unde să te duc! Hotărît lucru nu aveam nici un talent la topografia aplicată pe teren. Pafnute, cel fără grai, mi-era superior din acest punct de

vedere şi asta fără ca'n viaţa lui să fi văzut vre-o planşă sau să fi desemnat vre-un crochiu.

Mă dusei şi 'n zilele următoare după umbra trecutului. Locul bucuriei trecătoare mi se păru că-l găsesc, dar descoperii altul şi mai asemănător. Pafnute, care înţelegea după modul cum îl opream, gândurile şi starea mea sufletească, izbucnea la fiecare luminiş, care mă intriga, în nechezături sarcastice.

Renunţai la ţigăncuşă. Poate că făcea parte din vre-o laie poposită în împrejurimi şi lăsându-se după voia caprelor, se răzleţise de căruţe. Poate chiar mă aşteptase şi'n zilele următoare — până când laia va fi înhamat de drum spre alte orizonturi.

Intr'altă zi, răzbind la luminiş mai larg, văzui în zare profilul de cetate al unei mânăstiri. Poate mânăstire de maici, mă gândii şi poate caprele pe care le păzea Diana erau ale mânăstirei. Câteva zile dădui şi pe-aci târcoale, dar în zadar. Cum să nu-ţi vină să crezi că avusesem de-aface într'adevăr cu o zeiţă preschimbată în păzitoare de capre şi care nu se coboară de două ori pentru acelaşi muritor. N'aveam deci decât să povestesc celor ce-mi împărtăşeau soarta, această stranie întâmplare şi iată-mă aşezând fundamentul unei noui mitologii: nu-ţi trebue pentru asta decât un fluviu cu meandre bizare şi cu bogăţie de tufişuri şi zăvoaie.

Dar poemele homerice au un sfârşit; am deschis atunci Biblia spre mântuirea sufletului meu. Seninătatea spiritului nu se află în cărţi — fie ele chiar clasice — pline de aventuri romantice şi pline de toate pasiunile omeneşti, dela cele mai curate, până la cele mai meschine şi mai scandaloase!

Pe când Biblia, mi-am spus...

Dar n'am apucat să trec din Cartea Facerii în Exod, că — după câteva zile de rătăcire prin pustiu, în impozantă caravană, călcând, în aerul libertăţii mări şi ţinuturi, — m'am încurcat de tot în acel mărăciniş de legiuiri, împărţiri şi ierarhizări, care parcă e pus a-

nume în acest loc al Vechiului Testament, ca să-ți dea cu adevărat impresia pustiului, a umblatului în deșert după miragii sociale și programe himerice și — evident a căscatului...

Ajuns în pământul făgăduinței am adus la rându-mi prinosul meu de recunoștință Tatălui Ceresc, că am trecut însfârșit cu bine de Numeri și Deuteronom. Dar iată caravana, acum legiuită, împărțită, ierarhizată și încartiruită s'a apucat să se dedea la o serie de măceluri, samavolnicii și sacrilegii atât de crude și de respingătoare asupra băștinașilor invadați, încât Sfânta Carte a lăsat cu mult în urmă grozăviile încununate cel puțin de poezie ale bătrânului orb din Elada. Iar mântuirea sufletului în această sinistră revărsare de sânge, de măruntae și de mațe, mi-am găsit-o desigur, dacă se poate spune, în acele grozăvii mai puțin grozave, tocmai pentru că intervenea acolo un trup fie chiar trădător și o mână, fie chiar ucigașă, de femee.

Erau pasagiile, către care fatal filele se întorceau dela sine, chiar dacă ochii se odihneau acum în răcoarea sufletească a Sfintelor Evanghelii, ascultau sfaturile și amenințările sfântului Pavel sau se îngrozeau de sinistrele făgăduinți ale Apocalipsului. De altfel pasagiile Iudithei și ale Dalilei erau însemnate odată pentru totdeauna cu roșu, astfel că erau ușor de găsit; iar pasagiile alăturate câștigau printr'un fel de contagiune a curiozității, care deși mai fusese săturată odată în aceleași locuri, părea că ar mai avea ceva nou de înghițit, dacă ar reveni.

Captivat cu desăvârșire de această parte a Cărței Sfinte, sentimentele cele mai stranii îmi veniră. Era curios cum istorisiri atât de sacre, putură să mă schimbe atât de curând, dintr'un om liniștit și fără păcate prea mari, într'un monstru. Cam pe vremea asta suggerai oamenilor mei că ei trebue să se considere ca niște haiduci, stăpâni al colnicelor și-ai aerului liber, iar pe mine să mă considere șeful lor și judecătorul celor ce le pică în mână. Fantezie desigur destul de periculoasă, ea putând degenera în cine știe ce urmări, la niște suflete atât de sim-

ple ca ale lor. Tot atunci începui să privesc mai cu luare aminte la prizonierele din grupurile de refugiaţi, vânate de dânşii. Din fericire recolta feminină a voinicilor mei era foarte săracă, iar rarele exemplare te descurajau dela prima vedere. Aşa că Sfântul şi Vechiul Testament nu reuşi să mă ducă în ispită multă vreme, chiar după ce trecui prin mai multe încercări.

Îmi plăcea adesea să mă aşez pe undeva pe malul fluviului şi să urmăresc jocul leneş al valurilor minuscule. Din drepturile astea, arar se vedea dincolo albul incandescent în soare, al vre-unei case la cine ştie ce depărtări. Afară de patrulele rare, extrem de rare, cu chivăre ţuguiate, părea că nimic nu mai însufleţeşte peisagiul adormit ca'n basme. Şi tocmai din peisagiul acesta încremenit, la un semn magic al destinului, avea să se întrupeze ea. *Rusoaica.*

Tactica mea strânsă împuţinase repede loturile de refugiaţi. Chiar până într'atâta că uneori treceau zile întregi fără ca nimic să-mi mai tulbure lecturile. Şi totuşi aşteptam. Ceteam sfânta carte şi aşteptam: ea va veni, îmi spuneam: „Ea va veni" — mă întărea în credinţa mea şi sfânta carte.

Când Gârneaţă venea să-mi raporteze că năvoadele au fost grele în noaptea abia trecută, inima îmi tresărea. Eşiam. Dar în locul ei, al fetei gândurilor mele, găseam câteva figuri schimonosite de mizerie, pe care abia de le destingeai din ceaţa zdrenţăroşilor masculini.

Înapoi! La noapte, înapoi! Aşa era ordinul.

Şi mă refugiam în odaia mea, căutând pasagiile preferite, deşi le ştiam pe dinafară. Iar timpul trecea iarăşi.

Ea totuşi trebuia să vie. Gândiţi-vă. Să stai pe malul unui fluviu care desparte două ţări. Dincoace domneşte pacea şi ordinea. Dincolo groaza şi haosul. Ţăranii ăştia, cari mi se perindaseră până acum pe dinainte sau negustorașii evrei, nu erau desigur cei mai loviţi de tragica domnie. Pe când ea, rusoaica, aceea pe care

o aşteptam eu, ea nu va mai putea să reziste multă vreme. Ea avea să caute repede să dea de câmpul larg şi potolit al păcii de dincoace, de care avea nevoe frumuseţea şi sufletul ei. Ea trebue să vie.

De ce mă adânceam mai mult în lecturile mele, de aceia mă încredinţam tot mai mult că ea va veni. Sufletul ei bizar şi sălbatec de cazacă, dornic de libertăţi de stepă, de galopuri sălbatice în inimi omeneşti, de hărnojeli viclene cu vârful de migdală al ochilor oblici şi străpungători ca un hamger tătăresc, n'avea să mai suporte multă vreme spaţiul strâns îngrădit şi constrângerea mecanică la care era supusă.

Iarna trebuia să vină odată, mă gândeam. Atunci va sosi ea. Alunecând pe vadul de ghiaţă lucioasă, printre tufişurile de chiciură, în cadrul iernatic, în care poate să-i stea bine unei rusoaice. Acum trebuie luntre şi lopată, trebuie înţelegere cu mijlocitor, lacom şi trădător. Dar iarna ea va ghici drumul scăpărei, îl va descoperi singură şi va alege sectorul meu, pentru că încoace e cel mai ferit de locuinţe omeneşti şi — cum se vede — cel mai apreciat de fugari. Şi pentru a o vedea mai bine imprumutam fetei mult aşteptate, când trăsăturile Avdotiei Alexandrovna, sora lui Rascolnicoff, când ale Zinei, ori Dariei din Posedaţii, ale Nataşei din Război şi Pace, ale Annei Filipovna din Idiotul, ale Ecaterinei Ivanowna, ori Gruşencăi din Fraţii Karamazov ;sau ale Soniei, din Crimă şi Pedeapsă, pe care împrejurările de acum din ţara ei o scuzau mai mult decât orice pledorie dostoiewskiană. Apoi mă gândeam la copilele enigmatice din Andreew şi din întreaga literatură rusă, fascinate de efectele sociale ale nitroglicerinei, ca fluturii de lumina lămpii. O subţirică studentă anarchistă aşi fi vrut să se izbească de uşa mea, cu toată puterea corpului plăpând, speriată de realitatea idealului ei social. Insă dacă ar fi fost ca întâmplarea să se împlinească întocmai, întocmai după gându-mi, eu visam o subţire cazacă palidă, cântând şi acompaniindu-se din ghitară, aşa ca într'una din micile povestiri vânătoreşti ale lui Turghenieff.

La iarnă va veni. Soldaţii o vor aduce căpitanului de haiduci. Şi pentru a-mi întări acum şi mai mult această impresie, simţii nevoia literaturei de aventuri şi miracol. Cum însă nu luasem cu mine romane şi numai cărţi serioase, găsii ce căutam cu nemiluita, în Sfânta Biblie în traducerea lui Tacit (teribil de frământătoare, această sinteză în stil sobru şi majestos, de nelegiuiri şi măgării!) în Tit-Liviu şi'n Herodot, în Lavisse, Michelet, Maspero, Charles Diehl, Iorga, Saint-Simon, Droysen, Suetoniu, Valerius Maximus, Diodor Siculul, Salustiu şi Machiavelli, atâtea cărţi de Istorie, pe care le comandasem din auzite şi fără nici un sistem, preferând din fiecare anecdoticul în deosebi picant şi aventurier şi din toate, tot ce era în legătură cu Versailles, Roma antică şi medievală, cele două Grecii străvechi şi cu deliciosul Bizanţ.

Din toată această mare şi adevărată poveste a omenirei, desprindeam, ca toată lumea care a cetit istoria, un singur învăţământ: îndrăzneşte orice şi vei putea, dacă nu te va ucide vre-o clipă de ezitare. Şi apoi orice mişelie izbutită, va fi un act de eroism.

Eşiam deci sub marele cer plumburiu al începutului de toamnă continentală şi cu mâinile în buzunarele pantalonilor sfidam întregul răsărit. In fond toată grozăvia, pentru care mă alimentam cu un curaj atât de universal, nu consta decât în aceia, că dacă ar fi venit rusoaica lui Turghenieff, a lui Dostoiewschi, a lui Tolstoi, a lui Kuprin, ori Andreew, aş fi înfrânt pentru întâia oară consemnul şi n'aş mai fi trimis-o înapoi, întunericului din care a sosit. Nu cred că pentru atâta lucru s'ar fi făcut gaură în cer sau că ar fi fost ameninţare să se schimbe din nou harta Europei. De fapt consemnul nu era chiar aşa categoric. In loc să trimiţi înapoi pe cei ce-ţi veniau pe nepusă masă, puteai foarte bine să-i dai pe mâna comandamentelor succesive pentru a le încheia actele de dare în judecată. Ordinele nu arătau decât că „pe cât se poate" nepoftiţii să fie întorşi. Iară dacă vorbeau bine

moldoveneşte, sau dacă ar fi dovedit că au rude sau proprietăţi dincoace, atunci nu rămânea decât să fie judecaţi potrivit legei paşapoartelor. Dar dovezile nu se puteau aduce pe malul Nistrului. Cuvântul „dovedit" era înlocuit deci fatal, cu cel de „susţinut". Autorităţile dinapoi n'aveau decât să-i expedieze iar din treaptă în treaptă, până la noi, după ce se convingeau cu cine au de face.

Răstălmăcind necontenit toate dispoziţiile primite în privinţa mosafirilor de peste hotar, căutam de-acum argumentul cu care să salvez pe mult aşteptata mea prietenă. „Vreau s'o iau de soţie! era cam ieftin puţin. Şi pe urmă dacă n'o luam? Hm!..."

Dar să rămână pe argumente! Ochii ei să fie frumoşi, că argumentele ţâşnesc numaidecât dintr'înşii cu nemiluita ca stropii dintr'o fântână artesiană.

Insă zilele treceau şi Nistrul nu mai arunca nimic la mal. Nici chiar plevuşcă bună de dat pe gârlă; însă, care să-mi aducă ploconul fără pereche al continuei asigurări că marea întâmplare este ori când posibilă.

Dar nimic, nimic. Imi venia să regret măsurile prea strânse pe care le luasem. Hm, puteam oare să dau înapoi? Puteam să-mi felicit soldaţii de străşnicia lor şi să conced drept mulţumire că acum pot s'o lase mai uşor? Revedeam încurcat toate rezultatele acestei schimbări, până la cele mai îndoelnice, şi mă refugiam zănatec şi nehotărît dela unul la celălalt.

Toamna îmbufnată şi rece dela început se preschimbase într'o fată tânără şi zâmbitoare ca o primăvară. Zăpada şi îngheţul de bună seamă se înghemuiseră la sfârşitul secolului, soarele luase drumul înapoi spre eternă fericire a emisferului nostru şi spre panica pinguinilor de la polul sud.

Această întâmplare mi-a dat prima dorinţă de a-mi redeschide cărţile de matematici. Dar eram atât de pătruns şi înlănţuit de istorie sacră şi profană, că seara când eşiam să reconstitui constelaţiile, prima stea apărută la orizont îmi amintea deodată de Patriarhi şi de Profeţi, de Templu şi de Regi, de Biblie şi de Asirolo-

gie, de lumea veche şi de lumea medievală, de evenimente cutremurătoare şi de barbariile acum lucide, ale celui de-abia ieşit din caverne. Din infinit şi din nepătruns, cădeam iarăşi ca pisica pe propriile-i picioare, în omenesc.

Mă plimbam din ce în ce mai alert în noaptea cu sufluri de boare, care parcă alergau de departe să mă vadă, cum se adunau tot mai multe, stelele cerului să deschidă ochii miraţi la mine. Umblam în pas accelerat pe-o potecă, pe care o croise în dosul pichetului, piciorul meu prin iarbă şi acela era sfântul loc respectat de toată lumea, locul unde se plimbă domnul locotenent. In închipuirea aţâţată de marşul voluntar, mă vedeam luând parte la evenimente trecute sau răscolind împrejurări noi, în care mă trezeam sâmbure de nebuloasă. Mă complăceam să mă văd în mijlocul întâmplărilor de demult, să naufragiez cu plutonul meu, une-ori chiar singur, dar bine echipat, pe coasta unui continent necunoscut, în care istoria a ajuns doar la piramide, la calul troian, la Nerone, sau chiar foarte aproape la căderea Constantinopolului. Apăream în momentul cel mai tragic şi hotărîtor, şi puneam mitraliera în bătaie. Cu detaşamentul meu şi cu o mitralieră puneam în respect toate hoardele Asiei şi schimbam faţa lumei. Dela sine înţeles, că urma apoi recunoştiinţa împăratului, iar braţele molatece ale împărătesei desfăceau rotunjimi ameţitoare din finele ţesături bizantine împreunându-se în chip de mulţumire către Domnul şi ochii i se ridicau spre cer otrăvind de tumultul dorinţelor toţi ochii cari urmăreau plini de respect şi cuviosie această pioasa mişcare.

Mă transportam cu plutonul şi cu mitraliera mea imaginară, de cea mai recentă perfecţiune, în toate colţurile obscure ale Istoriei, rezolvând cele mai cumplite conflicte şi nenorociri, cu spirit de dreptate şi'n interesul civilizaţiei. Pentru umilul meu suflet atât de modest, după săvârşirea unor atât de epocale fapte mă mulţumeam firesţe, ca tot omul singuratec cu recunoştinţa femeilor timpului. Ceiace pentru despoţii ajunşi la

ananghie, pe care-i ajutam atât de pe neașteptate, însemna nespus de puțin lucru.

Când mă trezeam din aceste visuri duse pe două picioare, în nervoasă străbatere dela un cap la altul a unei biete potecuțe, dinaintea mea se desfăcea deodată în negura amurgului, împărăția cea vastă. In întunecimea crescândă vedeam răsturnându-se toată istoria, plămădindu-se poate în noi tipare sau scrumindu-se toată într'o combustiune generală ascunsă și lentă, fără măcar splendoarea incendiului definitiv. Un nou ev mediu, cu toate grozăviile și nedreptățile lui fatale, se ascundea până în depărtări uimitoare sub perdelele negre ale nopței care, asemeni luminei, venea tot dela răsărit. Și priveam într'acolo năuc, din mijlocul minusculului meu detașament imaginar, care era tot una cu cel real și de lângă mica mea mitralieră, care ar fi săvârșit atâtea minuni în celălalt ev mediu, de demult.

Iar stelele mijeau în înălțimile nebănuite, ca să marcheze și mai mult această biată neputință, această mărginire depășită imaginar, acest gol care se umflă până dincolo de orice limită, fără ca să umple nimic. Nu-mi rămânea atunci decât stăruința în aceiași nimicnicie fără rost și fără Dumnezeu, populată de-a surda de noi imagini, de noi sforțări ale închipuirei, în care sceneta lubrică avea rol precumpănitor.

Din acest mărăciniș sfâșietor în care mă vâra tot mai adânc gândul, nedomolit stăpânitor și împărat al nălucilor, ca pe un biet nărăvit amator de singurătate și de lecturi suculente, — mă scoase într'un rând, caporalul magazioner Marinescu.

Părăsind într'o seară potecuța plimbării mele obișnuite și luând-o rasna prin tufișuri, mă oprii lângă o dumbravă cu foșnet misterios. Mi s'a părut că aud o voce, un grai spunând ceva tare, apoi tăcând deodată, ca și când aș fi fost observat. Am scos revolverul, am trasbinișor piedica deoparte, și n'am mai făcut nici un pas.

Din dumbrava de plopi sunetul veni iarăşi. Era un râs de hururez. Am vrut să pornesc mai departe, când în spatele meu se auzi lămurit o călcătură de bocanc pe potecă. Pentru un om îmbibat de Biblie, de Mitologie şi Istorie medievală ca mine, n'a fost greu să cred un moment că zgomotul pasului meu a pornit-o înaintea pasului însuşi. Mai ales că huhurezul râse a treia oară sinistru şi scurt.

Pentru un ofiţer însă, care comandă un detaşament pe Nistru, cauza acestui zgomot regulat putea să fie şi pasul altui individ, străin de detaşament, pentru că până la această distanţă de fluviu, vre-un soldat de-al meu, nu vedeam ce avea de căutat, cu pas atât de liniştit. Mă întorsei uşor şi îndreptai ţeava scurtă spre umbra care înainta.

— Stai...

— Cine eşti tu mă? mi se răspunsese în cea mai perfectă oltenească şi umbra îşi mişcă mâinile spre şale. Dar ameninţarea mea că trag, o făcu să încremenească aşa cum se găsea cu torsul şi cu mâinile răsucite într'o postură nefirească, de păpuşe stricată.

— Să trăiţi domnule locotenent...

— Tu eşti Marinescule?

— Eu să trăiţi...

— Da? Şi unde mi-ai plecat la ora asta, părăsind postul... Răspunde băiete...

In loc de răspuns caporalul Marinescu, după ce-şi recăpătase o poziţie convenabilă şi se apropie, îşi strâmbă spre mine faţa lui mică, spână şi bălană într'un râs laş şi tâmp, care caută îngăduinţă şi prietenie.

— Unde te duceai? ridicai atunci tonul pentru ca să pui capăt acestui început de familiaritate. Răspunde imediat...

Caporalul Marinescu strângea în mână pulpana vestonului, înghiţea în sec privind în jos şi ridica spre mine acelaş râs stupid de astă dată diluat de spaima din ochii holbaţi şi rotunzi, pe care la lumină îi ştiam albaştri şi şterşi...

— Nu răspunzi? Bine, asta o s'o cercetăm noi la post. Stânga împrejur şi înapoi...

— Domnule locotenent, izbuti în cele din urmă să articuleze Marinescu... Poftiţi şi dumneavoastră cu mine...

— Cum?! Îndrăsneşti...

— Şi n'o să vă *paie* rău domnule locotenent.

— Unde să merg? îl întrebai răguşit.

Marinescu rânji cu mai multă încredere. Dar nu-mi răspunse de-a dreptul. Ci întâi mă asigură că nu-i departe acolo, că pot să n'am nici o grijă, că înainte de a se face ziuă suntem înapoi, că el are înţelegere cu toate cele trei schimburi din noaptea asta să tragă, care s'o nimeri, trei focuri în aer dac'o veni cumva vre-o inspecţie şi că înţelegerea o ştie şi Gărneaţă şi Cebuc, care pleacă şi ei, cu rândul, în fiecare noapte câte unul. Aşa că dacă o uita plântonul să tragă cele trei focuri, or Gârneaţă, ori Cebuc, vor face ei să se tragă.

— Iar de-acolo se aude domn' locotenent şi ziua, da' noaptea: hăue toate văile... C'am încercat noi... Iar dacă se întâmplă cu adevărat ceva cu bolşevicii, atunci tot încep să tragă toţi din toate părţile, aşa că într'un ceas de pas alergător suntem aci...

— Bun... Va să zică asta-mi faceţi, dumneavoastră... va să zică gradaţii mei... părăsesc postul noaptea cu rândul şi au înţelegere secretă între ei... Tu ştii ce înseamnă asta, băete?... Tu ştii că noi suntem în zonă de stare de asediu? Tu ai fost vreodată pe la Consiliul de Razboi? Tu ştii ce va să zică Codul justiţiei militare...

— Ştiu dom' locotenent c'am învăţat la tiurie. Dar eu şi cu dom' plutonier Gârneaţă şi cu dom' plutonier Cebuc ne-am gândit de mult să vă spunem şi dumneavoastră. Insă nici unuia nu-i venia curajul. Incă dom' plutonier Gârneaţă zicea: Bietu dom' locotenent, trebuie să-i spunem şi dumnealui, că prea se prăjeşte cu cărţile alea... Eu zic să-i dăm pe Niculina lui Serghie Bălan, că e ca bradul şi e şi cucoană... că e de alt neam... Şi când s'o nimeri să se întoarcă Serghe să-l ducem la Măriuca... asta e văduvă... Că dumneavoastră dom' locotenent aţi mer-

ge totdeauna cu unul din noi... care şi când vreţi, că noi ştim seama...

— Bine băeţi... Acum am aflat ce vream să aflu. De mult bănuiam eu, d'aia tot dam târcoale pe-aici... E... mâine să ştiţi că vă fac formele...

— Mai bine hai cu mine dom' locotenent, că n'o să fie nimic nici noaptea asta... Şi dacă vă temeţi, dau eu o fugă acum într'un suflet şi vă aduc calul... Când aţi auzi focurile într'un sfert de oră sunteţi înapoi...

— Mai bine uite ce zic eu: dă o fugă înapoi şi rămâi acolo... şi să nu te mişti din post că pun plantoanele să tragă... Haid... la post fuga marş!...

Şi o luai înainte hotărît, spre post fără să bag de seamă că Marinescu nici nu începuse să execute ordinul. Venea la câţiva paşi în urma mea şi-l simţeam înaintând în silă.

— Vas' zică d'aştia îmi fac scumpii mei gradaţi, în timpul nopţei... când toată lumea trebue să încremenească la datorie...

— Păi care-i de serviciu rămâne dom' locotenent... Iar Gârneaţă şi Cebuc, când se duc, se duc călare... Numai eu, ca magazioner, m'am gândit că ce să mai iau gloaba cu mine...

— Bine, bine, las' că vorbim noi... La Niculina lui Serghe Bălan... iar când vine bărbatu-său la Măriuca văduva... Va s' zică necinstiţi femeile măritate, în lipsa bărbaţilor...

— Nu domnu locotenent, la naşa-Niculina v'am duce pe dumneavoastră... că e de neam de târgoveţi... Eu mă întâlnesc cu o fată şi domnu' plutonier Gârneaţă tot cu o fată... iar domn' plutonier Cebuc are pe-a dumnealui, s'a luat după dânsul din târg, cum ştiţi. Intâi se mutase la Tohatin şi venea uneori ea călare până pe-aci prin împrejurimi... Dar de când am descoperit cătunul ăsta, am şi făcut înţelegerea...

— Şi va s' zică vreţi, să mă potriviţi pe mine cu femeea măritată, ca pe urmă să operaţi liniştiţi... Să mă aveţi la mână, cum s'ar zice. Bravo, deştepţi băeţi, lasă

că... vă potrivesc şi eu... Să vedeţi, la ce mai Niculină o să vă trimet... Hm... naşa Niculina... zi e încuscreală în regulă?...

— Să trăiţi dom' locotenent, îi zicem aşa, că nu face să-i zicem pe nume... ca la orice ţărancă... Dar dacă vreţi dumneavoastră la Măriuca, vă ducem şi la Măriuca, de, că e cumnată cu Niculina şi e văduvă. Da nu prea face de dumneavoastră... Pe la Măriuca am trecut toţi... Da... naşa-Niculina nici n'a vrut să se uite la dom' plotonier Gârneaţă... A zis că ea nu stă de vorbă cu nişte soldăţoi şi nişte... vagmiştri... aşa-i zice ea lui dom' plotonier Gârneaţă... cum ar fi pe ruseşte. Da se chiamă că cu un ofiţer i-ar place să stea de vorbă... Da e chipeşe dom' locotenent şi e de neam bun... e cam de mirare cum a venit şi cum se 'mpacă ea pe-aci... Zău, că face de dumneavoastră...

— Te rog... te rog... restul o să mi-l spui la post... după întrebările pe care ţi le voi face...

Dar de ce simţea că mi se moaie pasul, şi glasul nu mai mi-e tot aşa de energic ca la început, lucru de care eu însumi abia îmi dam seama, de aceea Marinescu desvolta mai cu pasiune amănuntele pe care le înşira.

— ...e tot ca dumneavoastră de înaltă... şi aşa negricioasă... şi subţire la pântec şi calcă la fel ca bărbaţii... umblă cu pantofi ca cucoanele... se poartă ca la oraş... Pe bărbatu-său nu l'am văzut niciodată... E plecat dinainte de a veni noi aci, ne-a spus dânsa... da' de geaba s'a tot înfipt domn' plotonier pe-acolo... nu prea pare să ştie de frică... Acum dom' plotonier Gârneaţă s'a încurcat cu una tot semeaţă şi cu pantofi... şi mai tânără ca naşa-Niculina... dar nu face preţul ei... şi e de neam de-aci... Las' dom' locotenent... ştim noi ce vă dăm... Ştim noi care-i datoria noastră... Încă dom' plotonier Gârneaţă i-a şi spus: — Am să-ţi aduc pe locotenentul nostru... Să vedem atunci ce-ai să zici?... De, a răspuns, da dacă nu e frumos să nu-l aduci...

— Ce tot spui la minciuni pe-aici! îi strigai cu prefăcută îndignare, pentru că sângele mi se încropise cu

totul şi parcă se încleiase, paralizându-mi mişcările. Crezi că în felul ăsta, ai să mă faci să dau îndărăt?... Mâine trimet raportul, cum s'o lumina de ziua...

Caporalul Marinescu se opri însă în loc şi-şi încrucişă mâinile pe piept. A trebuit fireşte să mă opresc şi eu.

— Să n'am parte de ochii mei domnule locotenent, de ce mi-e mai scump! Să orbesc pe loc, dacă n'a răspuns aşa... Uite să mergem la post şi să chemaţi pe dom' plotonier Gârneaţă şi să-l descoaseţi fără ca eu să zic o vorbă... Să-l întrebaţi numai atâta: Gârneaţă, ce-a zis nevasta lui Serghe Bălan, când i-ai spus că ai să mă duci pe mine la dânsa?... Păi, staţi să vă spun tot cum a urmat, dom' locotenent... Şi pe urmă să 'ntrebaţi şi pe dom' plotonier Gârneaţă... şi dacă eu am minţit o iotă, să trăiţi dom' locotenent — îşi desfăcu el mâinile în lături — puteţi să-mi faceţi ce credeţi... ce vreţi dumneavoastră... Eu uite, plec capul şi puteţi să-mi căraţi la palme până mâine dimineaţă...

Pornii, dar fără străşnicia dela început, şi nici nu izbutii să ordon din nou caporalului Marinescu ca să nu mai vorbească... In definitiv ce importanţă putea să aibe, dacă vorbea sau nu, când pasul meu o luase iarăşi, ceva mai încet, dar hotărît spre post...

— Apoi cum să fie? a răspuns Gârneaţă, că atunci s'a nimerit să fim amândoi pe-acolo... E 'nalt aşa şi negricios ca dumneata... Aşa 'mi place, a răspuns ea... Da mustaţă are? — N'are mustaţă că e de neam boeresc... da părul e numai inele negre... — Să-l aduceţi, să-l aduceţi! a strigat ea atunci... — Are ochi tot ca ai dumitale de iuţi şi e mlădiu ca o fată mare...

— Zi tu crezi cu tot dinadinsul, că mă încânţi, hai mă dobitocule...? Vai de capul tău... Nefericită... neferi...

— Uit' dom' locotenent să chemaţi pe dom' plotonier... Eu stau afară şi dumneavoastră să vorbiţi cu el... Nu sunt de faţă, ca să zici că-i fac vre-un semn ori altceva... Da de-atuncea dumneaei, când dă de vre-unul, ne întreabă: Când aduceţi pe domn' locotenent?...

— Haid... marş...

— Să nu mă mişc din loc dom' locotenent... Să n'am parte de ochii mei... De-o săptămână şi mai bine de când ne bate capul. Intrebaţi pe dom' plotonier... Se face că vine pe la Măriuca, ori pe la Catinca lui dom' plotonier se duce chiar pe la a lui dom' plotonier Cebuc, ca să ne-întrebe... chipurile în glumă. — Când îl aduceţi? De ce nu l'aţi adus?... Să ştiţi că dacă nu-l aduceţi mâine, glumeşte câte odată, mă duc eu la el, într'o bună dimineaţă şi vă spun că veniţi încoacea... Să n'am parte de ce mi-o fi mai scump, domnule locotenent... Apoi nu îndrăznim să-i spunem, îi răspundem... Nu avem destul curaj... Poate Gârneaţă, că el i-e mai în voe... poate dumnealui de-o îndrăzni, da noi... Şi dânsa de ce ne-aude aşa, că nu îndrăznim să vă spunem, de-aia îşi strânge buzele de necaz: — I'aşa de straşnic dumnealui?... i-auzi, i-auzi, ce straşnic ofiţer...

Bag de seamă că pasul abia mi se mai desface, pe când acum Marinescu a luat-o mai repejor şi eu trebue să mă ţin după dânsul. Dar el e grăbit să ajungem îndată la Gârneaţă...

— Barim de când n'am avut de lucru şi i-am spus că sprâncenele vi se îmbină ca din condei, a înebunit de-abinelea... nu e seară să nu dăm de dânsa...

— Marinescule, cum îţi permiţi să mergi înaintea mea...

Marinescu rămâne un pas în urmă, dar se vede bine că abia se mai ţine pe loc de nerăbdare. Iar gura lui merge înainte...

— Iaca, alalteria ailaltă, să nu mai fac un pas, domnule locotenent, dacă nu m'a întrebat: — Domnul locotenent al vostru, nu fuge cumva seara, pe undeva, pe la Tohatin?...

M'am oprit. Adică pasul mi s'a oprit. Nu mai poate înainta. Iar inima mi-a luat-o cu adevărat în buestru. Din nepotrivirea asta, simt că respiraţia mi se înăbuşe, ca la un apucat de astm. Toate scenele scandaloase din

Biblie şi din Istorie îmi dănţuesc dinainte. Marinescu se zbate în loc ca un cal neastâmpărat între stănoage...

— Să ne grăbim dom' locotenent, îşi permite el să opinieze. Până ajungem la dom' plotonier Gârneaţă, până-l sculăm din somn, până una, până alta, trece bunătate de noapte...

Nu răspund. In ochii mei Niculina lui Serghe Bălan, s'a înălţat dreaptă şi poruncitoare. N'am văzut-o niciodată, dar nu putea fi decât aşa, cum sta dinainte-mi. Iar mai târziu, când am cunoscut-o, nu-mi amintesc să-mi fi părut altfel, decât aşa cum o vedeam acuma...

— Sau să dau eu o goană şi să vă aduc calul dom' locotenent, izbuteşte din nou să articuleze Marinescu, intimidat de tăcerea mea... Intr'un suflet sunt înapoi...

— Fuga marş! răcnesc deodată, scos din sărite, şi'n toată cariera mea de ofiţer, nu ştiu dacă am mai văzut vre-o dată, o execuţie atât de promptă, de elegantă, mai plină de inimă şi de energie.

Când am revenit din această expediţie nocturnă domneau la o laltă în mine o mare senzaţie de uşurare şi un profund simţimânt de desgust. Cum nu se anulau reciproc aceste două stări sufleteşti şi cum puteau să subsiste alături era pentru mine o mare minune. Ori cât aş fi vrut să-mi las firea în voia doar a uneia din cele două sentimente, celălalt se juxtapunea îndată. Şi nu mai izbuteam să mă înţeleg pe mine însumi, pe care mă apucă o dreaptă şi adâncă indignare. Ce dracu' mai vream?

Veneam încă în cântatul cucoşilor de noapte, la pas; caporalul, şi el călare, mergea alături şi aştepta, linguşitor, cu ochii piezişi şi cu gura lăsată într'un colţ, efuziunile mele de satisfacţie. Dar aştepta zadarnic. Şi nu-i era prea greu să ghicească dece mă îndărătniceam în tăcere. De bună seamă că în gândul lui blestema olteneşte pe Niculina Bălan. Deşi mie mi se părea că-i surprind în ochii un firicel nestatornic de amor propriu satisfăcut:

naşa Niculina rezistase şi domnului locotenent. El era acum stafeta acestei noutăţi, care avea să întindă buzele lui Gârneaţă până la urechi.

Dar pe semne că Marinescu, ca orice subaltern, are darul de a descâlci gândurile celui de deasupra lui. Pentru că se grăbi să rupă singur tăcerea răcoroasă a dimineţii.

— A naibilor muiere, să trăiţi dom' locotenent... Dar eu zic că ăstea's farasfastâcuri d'ale ei. Şi la urmă, tot... Pentru că să vedeţi dumneavoastră... pe Gârneaţă nici nu l'a primit vre-o dată înăuntru, pe când dumneavoastră iacă, aţi rămas cu ea peste trei ceasuri încheiate înăuntru... Pe semne c'aţi luat-o mai pe boereşte... că dac'o luaţi de-adreptul pe ţărăneşte, eu zic că era mai bine... Dacă e ea cucoană, cum de-a luat tocmai pe Serghe Bălan, şi cum de se mulţumeşte să stea mai mult singură... într'un cătunaş.

Intr'adevăr, stătusem trei ceasuri încheiate în odae, singur cu Niculina, cea cu mişcări şerpuite şi piezişe... Când am ajuns la poartă-i, casa toată era în întuneric, afară de fereastra încăperei în care m'a primit. Eu am aşteptat în uliţă şi Marinescu a urcat scăriţa din curte ca să bată în uşă. A vorbit cu ea prin deschizătura uşei.

— Poftiţi, domnule locotenent...

Am intrat la lumină şi ea a închis îndată după mine uşa, în nasul lui Marinescu... Ne-am examinat reciproc. Inaintea mea era cu adevărat o orăşancă înaltă şi brună cu trăsături ferme, cu ochii puternici şi mari. Pieptănătura neagră, lucioasă şi linsă se împletea într'un coc mare la ceafă. Rochia cenuşie închisă, îi ajungea până la pulpe, iar picioarele i-erau goale în pantofi cu toc săltat.

Când sfârşi de examinat, operaţie pe care ştiu s'o prelungească, păstrând tot timpul un zâmbet voios, mă invită cu o satisfacţie pe care nu căută s'o ascundă.

— Poftiţi, şedeţi!... Am auzit că sunteţi strașnic ofiţer...

Odaia era dichisită cu gust şi dovedea stăpâni cuprinşi. Părete le dela răsărit era un adevărat paraclis, cu candelă şi icoane de argint, păzit între perdelele de borangic, alb, curat, ca între două aripi de înger. Dulap cu oglindă, scaune de nuc sculptat, spălător de lemn cu scrin, divan larg încărcat de placate pufoase şi perini, covoare pe pereţi cu ploşti şi ulcioare încondeiate măestru ca în încăperea unui colecţionar de lucruri româneşti. Un covor de rară frumuseţe, acoperea întreg peretele din fund. In mijlocul lui, la loc de onoare, dedesuptul paraclisului, era portretul în negru al ţarului Alexandru al II-lea, pe care locatarii îl mai păstrau de sigur din bătrâni, de dragul ramei puţin cam jupuite, dar cu multe înfloriturl. Un colţ întreg era ocupat de un cuptor enorm, de lângă care o ferestruică mai mică de două palme pătrate şi mată, dând în încăperi alăturate, mă privea stăruitor şi suspect.

De la început ferestruica aceasta îmi strică toată dispoziţia, ca şi colţul acela cu cuptorul primitiv, care contrasta atât de violent cu restul gătit şi plăcut al odăii. Pe când ferestrele ce dau afară aveau perdele de pânză albă cu dungi roşcate, ca nişte prosoape cochet încreţite şi strânse mai jos de mijloc, transparente de trestie şi chiar brise-bise-e, ferestruica de lângă sobă n'avea nici o perdeluţă. Intr'un rând mi se păru că clipeşte. M'apropiai de ea şi băgai de seamă că nu era mată cum lampa înaltă cu abat-joar de arnici colorat de pe masa din mijloc mă făcuse să cred. Dimpotriva era neştearsă de mult, şi avea perdeluţe, dar de partea cealaltă.

Nu erau strânse la mijloc ca perdelele celelalte, ci căzute, lăsând să şerpuiască printre ele o dâră de întuneric profund.

Poate am mers prea repede dintr'un început; dar desigur nu putusem lua o cale mai ocolită, ea refuzând cu încăpăţânare să-mi dea vre-o deslușire asupra originei şi rostului ei în această neştiută văgăună. Imi răspundea în doi peri şi avea chief de şagă, un fel de şagă ironică şi provocătoare, care mă asmuţi. Incât lăsai

tonul şi pusei mâna în joc. Iar ea-mi primi gesturile cu chicotiri de surpriză şi dibace fereli. Când văzu că mi s'a tăiat avântul, luă ea iniţiativa. Cu toate nebuniile Niculinei, fereastra aceea bizară îmi atrase de mai multe ori privirile ca un magnet. Avânturile se opreau exact la câteva clipe de momentul culminant. Fără să vrea ochii-i căzeau pe ferestruica cenuşie-lăptoasă, ca un ochi acoperit de albeaţă şi cu dâră neagră la mijloc. Atunci frenezia ei schimba brusc de sens, devenind de-odată o defensivă desperată. Se apăra ca o fecioară atacată pe neaşteptate. Şi pentru că era voinică ştia să reziste. Pentru ca pe urmă, când turbarea mea cădea înfrântă într'o adevărată prostaţie, Niculina să se preschimbe, ca prin farmec într'o cochetă şăgalnică şi întreprinzătoare.

Jocul acesta putu de bună seamă să dureze trei ceasuri întregi şi mai bine, dar în cuprinsul celui de al patrulea, pornii hotărît pe uşă, cu toată uimirea ei şi cu toate că această uimire îmi păru cu totul neprevăzută. Zadarnice fură totuşi protestările şi făgăduinţele glasului şi mişcărilor ei. Zadarnice, alunecările şerpuitoare şi apăsate pe lângă pieptul şi pe sub braţul meu întins ferm spre mânerul uşei. Apăsai şi eşii în săliţă şi de aci în curte. Şi noaptea mă primi cu clipirea miilor de ochi şi cu suflul larg şi răcoros, din infernul din care ieşeam la suprafaţă. Detunătura uşei, pe care Niculina o trânti în urmă-mi cu indignare, nu mă întoarse; nu mă făcu decât să zâmbesc. Dar zgomotul scârţâitor al porţei, care-mi dădu drumul în uliţă, mă opri să revăd — şi să mă clatin ameţit de viziune — toate minunile pe care văzu-mi şi pipăitu-mi le furase într'un timp care mi se păru atât de scurt, acelui trup de hoţoaică.

Şovăii. Totuşi îmi dădeam perfect seama că a bate din nou în uşa, care se închisese atât de zgomotos pe urmă-mi, însemna înfrângere totală şi sângeroasă umilinţă. Călcai hotărît prin praful şi glodul uscat, cu urme adânci de roate, al hudiţei. Patru case, — parcă pustii, cu largi ogrăzi, — mai la deal, găseam pe Marinescu.

El îmi prinse glasul, pe care-l păstram dinadins scoborît, printre trilurile de plăcere pe care un râs feminin le arunca la intervale repezi în întunericul dens.

— Ordonaţi domn' locotenent... Poftiţi...

Invăţându-mă cu întunericul îl descoperii într'o rână, rezemându-se într'un cot. Lângă el, pe prispă înălţată a casei ţărăneşti încă o formă omenească se desprinse din întunerec, înălţându-se asemenea într'o mână.

— Vin'o încoace...

Dar Marinescu nu se urni. Il auzii numai:

— Să plecăm de acum domnule locotenent? E prea de vreme... Poftiţi şi pe-aici...

Apoi făcând o bruscă mişcare:

— Măriuca! Măriuca! Fă n'auzi... Trezeşte-te c'a venit dom' locotenent... Poftiţi şi-aci dom' locotenent...

Inaintai. Umbra de lângă Marinescu îşi lăsă capul în jos, apoi când fusei aproape îmi aruncă ferit doi ochi mari şi vinovaţi. Dincolo de latul prispei, pe chiar pragul tindei, o cămaşe desfăcută vag la gât, susţinând un cap ciufulit şi somnoros, se ridicase pe-un maldăr de aşternuturi, întinse pe jos.

— Deşteaptă-te fă, c'a venit dom' locotenent! răsună iar, energică, dar strânsă bine, ca să nu ajungă mai departe, vocea caporalului.

Două braţe albe şi dolofane se întinseră lung într'o parte şi într'alta, eşind din largile mâneci, pe care, în zarişlea noapţei calde, se desemnau nelămurit altiţele. Apoi capul zburlit se răsfrânse spre spate, lărgind deschizătura cămăşei şi împingând în ea cele două curbe simetrice, care porneau adâncindu-se să încunjure sânii... Braţele dolofane sprijiniră la ceafă capul, descoperindu-se până 'n subţiorile păroase. Apoi mâinile se desprinseră şi pumnii strânşi se învârtiră nervoşi în găvanele ochilor.

— Unde e? răzbătu dulceag de sub faţa acoperită, vocea molatecă...

Apoi ca şi cum s'ar fi trezit deodată de-a binelea,

înainte ca să răspundă Marinescu ,glasul îi tresări bănuitor şi hotărît:

— Unde a fost? Dacă a fost la Niculina să nu vie...

Era să-i răspund: — „Ba la Niculina am fost, dar poţi să n'ai nici o grijă..., însă Marinescu îmi luă înainte:

— Ce tot Niculina, trăncăneşti, fă... domnul locotenent, n'auzi, acum a sosit călare... Uite calu' la poartă.

Măriuca îşi liberă ochii de sub pumni şi când mă văzu atât de aproape, smulse aşternut de sub dânsa şi se înveli în el cu pudoare, iar glasul ei protestă din nou, tot la persoana a treia:

— Dacă a fost la Niculina, nu vreau... Mi-e cumnată... Ce dracu? Nu suntem câini...

— Ce, eşti zmintită fă năroado... Ce tot îi trăncăneşti cu Niculina... Deşteaptă-te bine...

Pe urmă, caporalul Marinescu, care se ridicase şi mă întâmpină ca un gospodar bucuros de oaspeţi, îmi explică de ce Măriuca şi-a aşternut pe jos:

— Are şi pat bun şi odaie bună, domn' locotenent, dar o să vă fie prea cald... e o bunghineală noaptea asta...

Apoi zmulgând de jos cu o zmucitură sigură, făptura femeiască, de la care nu distingeam decât aceiaşi ochi privind pieziş şi ruşinat, dar atent, de lângă dânsul, îi strigă:

— Dă-te fă şi tu, mai încolo... Ce tot zgâeşti ochii la dumnealor. Că eşti fată mare, nu ţi-e ruşine...

Ei se dădură ceva mai departe, tot pe prispă, iar eu mă lăsai într'un genunchi, lângă Măriuca văduva, care-şi tot ascundea faţa, descoperind numai câte-un ochi, prin despicătura preşului ce şi-l aruncase în cap.

— Nu-ţi fie teamă Măriucă, grăii zugrumat, întinzând mâna tremurătoare, în cuptorul de plăceri de sub aşternuturile aspre...

— Jură că n'ai fost la Niculina... se apără ea hotărîtă.

Şi pentru întâia oară în viaţa mea, fusei nevoit să deviu sperjur.

Coborînd spre Nistru agale, îmi dam seama că propriu zis nu era chiar o abatere dela datorie, aventura dela care mă reîntorceam cu Marinescu. Distanţa era prea mică dela cătunul pe care-l descoperiseră oamenii mei şi care nu figura pe harta statului major. De altfel, în Basarabia găseşti une-ori, unde nu te gândeşti, câte-va ogrăzi strânse împreună, prea puţine şi prea izolate de alte aşezăminte omeneşti ,ca să poţi da locului vre-una din denumirile consacrate.

Aşa că nu tocmai acest lucru, era ceia ce mă nedumirea pe mine mai mult în aceste clipe, când ziua se îngâna încă cu noaptea. Dar mă minuna mult faptul, că vrând să-mi reconstitui timpul petrecut acolo nu izbuteam să alcătuesc în memorie chipul Măriucăi-văduva. Statura i-o vedeam, mişcările i le resimţeam, dar figura ei era neprecisă, ba chiar cu totul nebuloasă. Propriu zis nici nu ne văzuserăm. Poate ea pe mine, dacă se bucura cumva de ochi mai pătrunzători decât ai mei. Dar slavă Domnului! ştiu că am o vedere...

Biata Măriuca, semi-întunericul care domnise asupră-ne tot timpul mă împiedecase să văd pe cine iubisem în noaptea asta. In schimb boiul alb al Niculinei era înfipt ca un stâlp de jar în creerul meu. Ori cât balsamul uşurător pe care-l vărsase asupră-mi cu adevărată risipă Măriuca, ar fi putut să-mi ajungă multă vreme; mândria înfrântă era mai puternică de cât orice nebunie senzuală ca imaginea Niculinei să nu-mi revină în minte, îndată ce mă desfăceam dintre braţele primitoare.

Mă gândeam numai dacă plecarea mea dârză nu trezise şi'n ea tot aceiaşi stare de suflet. Şi o vie curiozitate, îmi da imbold să doresc cât mai grabnică apropirea nopţei.

Revenii în mai multe rânduri şi lucrurile se petre-

cură întocmai. Ochiul de albeaţă al ferestrei celei mici mă privi necontenit, cu ostilitate şi plecai din ce în ce mai îndârjit, ca să-mi potolesc bătăile inimei la pieptul primitor, moale ca două maldăre de cârpe şi destul de desvoltat al Măriucăi-văduva, pe care în cele din urmă putui s'o văd odată şi înăuntru la lumina lămpii.

Mai târziu îmi rării escapadele, iar dela un timp încetai vizitele sterile la Niculina, or cât mă ardea amintirea lunecoaselor ei mlădieri. Neisbânda şi necazul sufletesc le potolii iar în cărţi şi cum revolta sângelui aveam acum unde s'o astâmpăr, Sfânta Biblie, cărţile de Istorie şi de Mitologie, nu-mi mai făcură nici o impresie, ba chiar mă plictisiră. Toată vlaga lor, toată puterea lor de aprindere şi de convingere se scurse ca ori ce vlagă omenească în spasmurile identice şi mecanice, cărora mă lăsam cu regularitate bi ori chiar tri-săptămânală, în înlănţuirea de dulce toropeală şi de delicioasă dobitocie a membrelor, ce abia se estompau în negură, ale unei analfabete rurale. Toate femeile celebre ale vastei drame omeneşti se reduseră la elascitatea de somieră lăsată a pântecului blond, pe care Măriuca mi-l punea cu atâta desinvoltură la dispoziţie, la plăcuta albeaţă de puf, în noapte, a sânilor ei, care, apăsaţi fără îndoială de îndelungată vreme încetaseră să mai opue orice rezistenţă. Binecuvântam pe Măriuca, pe biata văduvă săteană, care cu atât de puţin mă zmulsese din înceştarea de foc, a cărţilor, dătătoare de insomnii haine, de ambiţii nesăbuite şi aţâţătoare la păcat.

Revenind într'o dimineaţă dela ea, în pasul agale al lui Pafnute, descoperii în calea mea floarea de lumină a stelei dimineţei. Ea urca nesimţit spre boltă, parcă suflată din urmă de marea respiraţie a revărsatului de zori. In nopţile următoare ,ea se ivi şi mai din timpul nopţii la întâlnire şi obişnuii să plec din ce în ce mai de vreme din aşternutul cald şi muced, întins pe podea pentru a eşi cât mai la timp în calea acestei fecioare, pe care însfârşit mi-o da împărăţia răsăritului.

Din mijlocul alaiului de constelaţii, care atunci mi-era indescifrabil, ea-mi stârni desigur curiozitatea fără nume a misterului fecioriei ei divine. Picătură cu picătură, curiozitatea asta îmi desmorţi sufletul ,ca un elixir miraculos, spre un amor cu totul nou şi neaşteptat. O sete de pur şi ideal era acest amor, de necunoscut şi de nemărginire. In ce carte nouă de semne, trebuia să-mi întrevăd pe noua aleasă?...

In dimineaţa aceia nu trăsei nici un somn zdravăn, ca de obicei, ci deschisei prima carte de matematică, la care se întinse întâi mâna mea.

Făcusem încercările trebuincioase, pentru a-mi împăca conştiinţa de ofiţer. Inchipuii alarme subite şi pornii cu Gârneaţă în galop zănatec ca să ajungem la post. In şi mai puţin de zece minute eram acolo. El ştia o cărăruie foarte dreaptă, în pământul ăsta bogat în vegetaţie şi colnice şi cu drumuri nestatornice. Alte ori, reîntorcându-ne din cătunul fără nume şi fără loc pe hartă, o luarăm pieziş, în dreapta ori stânga şi puturăm să ne dăm seama cum patrulele îndeplinesc consemnul la ore cu totul matinale, atât de grele de controlat. Stimularăm astfel zelul soldaţilor. Iar când avuserăm norocul să strângem în pieptul cailor, un fel de cerşetor nocturn, cu răspunsuri suspecte, de sub zdrenţele căruia scoaserăm revelaţii interesante pentru justiţia militară şi siguranţa statului, micile mele abateri dela post şi oarecum dela datorie, îmi apărură nu numai scuzabile, dar chiar necesare şi obligatorii. Abia atunci îmi dădui seama că misteriosul cătun din spatele sectorului, intra deadreptul în oblăduirea şi răspunderea mea, cu atât mai mult cu cât scăpase până şi ochiului scormonitor al Serviciului Geografic. Astfel vizitele mele la Măriuca deveniră de interes militar, lărgindu-mi dela sine consemnul. Ele, cu toată opinia contrarie şi foarte stăruitoare a lui Gârneaţă şi Cebuc, începură a fi menţionate în rapoartele mele şi felicitările

comandanţilor nu întârzâiară să-mi măgulească spiritul investigator, de care dam dovadă.

Intr'o noapte, dinaintea pasului agale al cailor noştri urcând colnicul spre cătun, o umbră înaltă se desprinse de sub pletele unei salcii şi doi ochi cu fosforescenţe de pisică se mistuiră în întunerec. Auzirăm un râs uşurel şi îmbietor, care se topi de-asemeni odată cu mişcarea unui vestmânt femeesc.

— Mă iau după dânsa? Eu cred că e naşa Niculina, şopti Gârneaţă, îmboldindu-şi calul.

Dar îi apucai repede hăţurile şi-l oprii scurt. Şi eu bănuisem că era Niculina. Dar tocmai pentru aceea: înainte, la Măriuca! Gârneaţă încuviinţă cu larg semn de surprindere şi cu lumină de admiraţie în ochi. Tactica mea îl întrigă. Când caii porniră, râsul uşor răsună iarăşi, dar fu ca şi când nici nu l-am fi auzit şi cotirăm pe hudiţă, spre Măriuca, la pas, nepăsători.

La raita următoare — şi desigur că'n răstimp, Niculina ne ţinuse calea în fiecare noapte — ea nu se îndepărtă, până când caii nu fură lângă dânsa. Se ţinea dreaptă, deşi aveam aerul că vrem să trecem şi ni se pare îndrăzneţ că nu ne face loc. Ea râdea într'o doară şi apucă voinicește dârlogul lui Pafnute.

— Ce doreşti? îi strigai răguşit...

Dar ea izbucni în râs sonor şi se mistui după un plop. Indrumai cu genunchii pe Pafnute într'acolo. Ea râse iar şi se mai depărtă încă...

— Opreşte-te! îi şuerai.

Iar ea râdea uşurel, sărea ca o căpriţă fermecată, oprindu-se din loc în loc să vadă dac'o urmez, apoi pornea mai departe chicotind înăbuşit şi făgăduitor.

Când dădurăm în hudiţă, în dreptul casei lui Serghe Bălan, fu rândul meu să râd, cu răutate; întorsei brusc calul şi-i dădui pinteni de trap voios spre Măriuca. O clipă mă'ntorsei numai să văd silueta cenuşie a păcălitei, dreaptă ca un stâlp în cadrul porţei: lumina stranie a ochilor ei întunecaţi mă ajunse până aci şi ea nu putea să fie atât de tare decât desigur aprinsă de ciudă,

ori de ură şi de răzbunare. Dar eu — cunoscător vechi — ştiam în ce pot să se prefacă toate acestea.

Imi alcătuiam sufletul de flacără al Niculinei în zilele şi nopţile când rămâneam la post. Exerciţiile de algebră şi somiera lăptoasă a corpului Măriucăi în noapte, îmi dau tot sângele rece să intru nepăsător şi sigur de mine în luptă cu focul. Pe când Niculina nu avea de unde să afle puterea de balsam răcoritor a unei ştiinţe abstracte. Totuşi, seara, înainte de a-mi cădea ploapele, întinzându-mă molatec în aşternut, cei doi ochi de păcură ardeau ca două candele, ori unde-mi întorceam privirile şi din întunericul cămăruţei de scânduri şuera uşor un râs ademenitor.

Mă aşteptam, revenind mai apoi în cătunul fără nume, ca silueta nocturnă a Niculinei să nu-mi mai tae calea, după întâmplarea din urmă. Plecam cu acest gând şi mi se părea atât de firesc, încât stăpân pe seninătatea sufletului meu, credeam că plutesc deasupra lui Pafnute, strategul, care acum învăţase bine şi acest drum, şi mă ducea cu mers sigur şi liniştit. Cu un gât mai în urmă, calul însoţitorului înainta şi el plecându-şi capul voios, lăsându-se dus de înţelepciunea patrupedului mai matur, ca un tovarăş mai tânăr, care acum porneşte la prima aventură.

Cu cât ne apropiam de micul cătun, cu atât însă simţeam în sufletul meu scurmând straturile liniştei, degetul unui fior. Şi cu toate că mă scuturam pentru a alunga această dispoziţie nevoită, totuşi ochii căutau pe furiş colnicul pe care aveam să urcăm şi unde câţiva plopi drepţi şi câteva sălcii pletoase ascundeau intrarea acestei neştiute aşezări omeneşti. Privind într'acolo îţi dai mai bine seama de ce cătunelul fără nume nu figura pe nici o hartă: pentru că un val încovoiat lin, aproape nesimţit de pământ tapisat cu dumbrăvi îl ferea de orice rază lăturalnică. Când urcai pe colnicul uşor ţi se părea că ai să dai de un platou, pentru că din partea de unde veneai puteai zări plopii păretelui din fund. Abia sus pe coama rotundă şi agale îţi dai seama că platoul e sco-

bit şi că'n fundul căldărei de lut înverzit, despărţite printr'o hudiţă în formă de bumerang, abia se ridică dela pământ cele vre-o douăzeci — poate şi mai puţine — căsuţe de humă văruită. Doar casa ceva mai răsărită a Niculinei, pe-o parte şi alte două pe partea cealaltă ocupau latura cea scurtă a bumerangului. Aci scobitura era puţin mai ridicată şi era de mirare cum acoperişul casei lui Bălan nu se putea vedea din afară de colnicul rotund şi ocrotitor. Coliba Măriucăi, era cam la mijlocul laturei celei lungi, care se înfigea adânc sub pereţii depresiunei, aşa că intrarea şi eşirea din cătun era cu putinţă doar la cotul brumerangului pe unde veneam noi şi toată lumea, ori peste hotarele din afară ale ogrăzii lui Bălan, pe unde bătătura era lină şi uşor aplecată.

Făcând aceste consideraţii topografice, credeam că am să potolesc unghia scormonitoare a curiozităţii neliniştite, care creştea în mine cu cât ne apropiam de cotul bumerangului: mă va mai aştepta şi acuma acolo, sub pletele ultimei sălcii femeia neînvinsă şi chinuitoare ca un drac?

Ochii mei împunseră cu nerăbdare întunericul, spre piciorul salciei cu ramurile vărsate: la început avusei o tresărire de desnădejde pentru că nu distingeam nimic mişcător acolo, dar îndată apoi o revărsare de mare satisfacţie mă umplu. Niculina era una cu trupul zgronţuros al copacului. Stătea lipită de salcie cu o ramură lungă în mână şi când fusei aproape plecă ochii în jos, începând să zmulgă frunzele lungueţe una după alta. Ochii nu se mai ridicară spre mine ademenitor şi nici râsul uşurel nu mai şueră. Am lăsat pe Marinescu să treacă înainte, iar eu am descălecat lângă ea. Dar când am fost alături, s'a zmucit supărată şi a pornit: am urmărit-o, cu calul de dârlog. Se ţinea necontenit înainte, lăsând fără răspuns întrebările mele. Când am ajuns la casa lui Serghie Bălan, ea sa dat în dosul portiţei pe care a închis-o, spunându-mi ca unui necunoscut:

— Ce doreşti dumneata?

Deşi acele ambiţiei mă înţepau fără potol, totuşi nu m'am aruncat pe cal şi n'am dat trap îndârjit, cu toate că o toană de gând îmi da sfat să fac din nou astfel. Ci i-am răspuns posnaş:

— Mă rog, aici stă domnul Serghie Bălan?

— Da, aici stă, îmi răspunse ea, parcă plină de răutate. Şi e plecat de două săptămâni, adăugă de astădată, clătinând capul parcă în semn de mustrare...

— Lipseşte de două săptămâni? mă minunai eu glumeţ...

— De două săptămâni, întări ea, ţinând cu o mână poarta şi cu privirile pierdute prin ostreţe.

— Da pe Niculina, soţia lui o cunoaşteţi?, o întrebai râzând. Una înaltă şi cu părul ca noaptea... Şi cu ochii negri ca păcura... de te ard tot ca păcura...

— O cunosc, îmi răspunse ea, e o proastă şi o rea, că'n lipsa lui bărbatu-său stă pe la ostreţe şi pe la pârleazuri de vorbă cu striinii...

— Păi dacă bărbatu-său stă cu ea numai câte trei zile, şi pleacă pe câte-o lună... Nu se prea prăpădeşte nici el cu firea de dânsa...

— Ba asta nu s'a întâmplat niciodată să stea numai trei zile, şueră ea, scuturându-şi capul cu mândrie. Că la întoarcere nu ar mai găsi-o...

Nu ştiu, mi s'a părut sau Niculina şi-a muşcat buzele şi ochii i s'au mişcat în chip ciudat. Dar nu pricepeam de ce. A râs apoi cu stângace cochetărie şi a schimbat repede vorba:

— Ce doriţi dumneavoastră?

— Să deschideţi poarta...

— Dar dumneata n'ai mână? Şi chicotind de-odată se mistui în fundul curţei.

Mi-am oprit calul lângă scăriţa, care da în pridvorul deschis. Eram încurcat cu Pafnute. Inainte, când mă abăteam pe-aci, îl lăsam în seama însoţitorului, care se întâmpla. Acum priveam nehotărît spre numeroasele acareturi ale ogrăzei acesteia, grajd, staul, magazie, coteţe, cotineţe, dintre care niciunul nu-mi da impresia să

fie ocupat de titularii respectivi. Eram gata să strig pe Niculina ca să-i cer părerea, când fusei uşor apucată de mână: Niculina era lângă mine, şi mă privea zâmbitoare.

Mă lăsai dus de dânsa: străbăturăm ograda în fundul căreia ea deschise o portiţă de scânduri. Intrarăm într'un fel de grădină pătrată, cu urme de răzoare invadate de ierburi mari, într'un colţ cu un nuc enorm, răspândind prin frunzişul încă neconrupt de nici o pată galbenă, mirosul particular şi dur al puternicei lui seve. Prin ulucile dispuse orizontal, care o îngrădeau, Niculina mai găsi o portiţă. Eşirăm pe un fel de dâmb ce se rotunjea atât de agale, că l'ai fi crezut câmp deschis. Câţiva nuci mai modeşti îşi ridicau ici, colo mogâldeţele din fâneaţă. Dar mai departe dâmbul se lăsa repede şi râpănos spre lunca Nistrului. Lângă un coborâş mai potolit, bine ascuns de ochii celor din vale prin bălării şi prăbuşituri de argilă, o salcie enormă lăsa să-i atârne atât de jos împletitura deasă a crengilor, că în jurul trunchiului ei scorburos se făcea ca un fel de tunel.

Acolo mă îndemnă Niculina să-mi leg calul: avea destulă iarbă de păscut sub vastul coviltir al sălciei. Şi pe cărăruia abruptă bine disimulată de tufe şi mărăcinişuri, care făcea în jos, mă sfătui să cobor, ori de câte ori îmi va spune că trebuie să-mi aduc calul aicea. Dar mă puse să jur că niciodată nu voi urca pe acolo şi de scoborît deasemeni nu voi scoborî până ce nu voi avea încuviinţarea ei. De jos din vale, tăind câmpul, puteam da repede în urmele de drum — căci drumuri propriu zise în părţile acestea erau cu neputinţă de găsit — pe care veneam şi plecam de obicei din cătunul fără nume. Intr'adevăr, în fund de tot se distingea faşa sinuoasă şi zugrumată din loc în loc a zăvoaielor Nistrului: în încolăcitura bizară dela mijloc era postul meu. Ii lămurii aceasta Niculinei şi ea înclină din cap, cunoscătoare.

Ii propusei să-i ţinem de urât lui Pafnute sub minu-

nată boltă de verdeață. Dar ea refuză să stea atât de departe de casă.

— Poate vine Serghie, îmi explică... Cum aud eu și unde să-i spun c'am fost?...

Porniram amândoi umăr la umăr; eu-i petrecui brațul pe după șale și ea făcu acelaș lucru cu mine. O apropiai și-o sărutai lung, până la înăbușire, strivindu-mi pieptul în piatra pieptului ei. Dar ea izbuti să se desprindă cu mișcări moi și prevenitoare, care contrastau atât cu tăria cărnei ei, cu iuțeala caldă a sângelui ce-i bătea în gât, încât mi se părea că-l aud și mai cu seamă cu mlădierile ei furișe și dibace dinnainte, când îmi scăpa din cea mai strânsă îmbrățișare, cu ondulări de șarpe. Acest început de cedare mă îndârji, dar ea-mi șopti așezat să mă potolesc și mă trase după ea de mână, până'n îngrăditura grădinii pătrate. Ne oprirăm sub nucul cu miros pătrunzător.

— Să rămânem aci, îmi șopti eu. Dacă el vine, eu aud poarta și când a intrat în casă, pătrund și eu după dânsul, de parcă am venit din ogradă... Iar dumneata o iei binișor la vale cu calul...

— Dar dacă vine pe dincoace? o întrebai. Și dacă-i dă de veste cumva Pafnute, că sunt aci...

Ea-mi răspunde prompt, ca și când de mult ar fi cumpănit lucrurile acestea:

— Poți să n'ai nici o grijă... numai să nu calci cuvântul meu... C'apoi e mare ...poznă... înțelegi...

Mi se păru c'a vrut să spue altceva în loc de poznă. Își încreți chiar fața parcă surprinsă de-un gând subit și neplăcut, pe care nu-l prevăzuse. Dar repede se scuturâ și se întinse ademenitor, cu brațele în sus, râzând ușurel cu râsul ei de ispită. Sânii i se ridicaseră și ei și păreau că se freacă unul de altul, în întinderea leneșe și lasciva.

Dar aceste jurăminte și reticențe cu fereala ei de-acum de a mă duce în casă, cu grija de a-mi arăta ascunzătoare pentru Pafnute și drum de scoborît în grabă, se împreunară în minte-mi cu acel ciudat răspuns al ei de

adineauri, că rămăsese de două săptămâni fără bărbat. Atunci când plecase el? Căci tot pe-aproape acum două săptămâni, ea mă primea la dânsa, pentru a mă înebuni şi a-mi rezista cu atâta înverşunare la insistenţele mele deslănţuite. Cât stă bărbatu-său la dânsa, când venea? Doar o noapte, două... Şi-atunci de ce n'ar veni tocmai pe ocolite, pe din dos, cum ar avea drept un om care-şi lasă atâta vreme o astfel de nevastă singură?... Mi se pare ca Niculina îşi făcea socoteala greşit, dar nici prin gând nu-mi trecea să-i stric cu astfel de controverse dispoziţia ei cu totul deosebită din această minunată seară.

Căci acum Niculina cu mâinile împreunate deasupra capului, cu braţele goale de căderea mânecilor largi ale capotului ei cenuşiu, cu pieptul arcuit înainte se zbătea pe loc ca într'un fel de dans ciudat, un dans al nemişcărei, la care lua partea doar sticlişul ochilor şi râsul uşurel. Un dans liniştit şi tăcut, care-mi permitea să-i înşir încântarea mea cu glas scăzut şi tremurat, cu braţele întinse şi tremurătoare. Ea da însă îndărăt pas cu pas în aceiaşi poziţie şi ochii, râsul ei şoptit vroiau să-mi arăte cât de puţin se sinchiseşte de trecătoarele mele jurăminte. Dar ochii aceia mă fixau în noapte cu strălucirea lor neagră, şi cum mă trăgeam în pas târît după dânşii, ca un adormit, simţii pofta-mi năprasnică şi de atâtea ori amăgită, zbătându-se zănatec ca o flacără suflată de vânturi, într'un vârtej de desnădejde şi de rătăcire.

Deodată Niculina vroind să scape mişcărei mele celei mai desperate, se lăsă în genunchi, necontenit cu braţele întinse şi împreunate deasupra capului, ca în executarea unei figuri noui din acelaş dans ritual. Când mă prăbuşii asupră-i nu-mi făceam desigur nici o iluzie c'o s'o prind; cunoşteam doar bine dinainte cum căzutul în genunchi era unul din cele mai dibace figuri ale ei de apărare. Dar deşi a avut la îndemână frântura de clipită ce-i trebuia ca să scape, — am văzut bine, perfect de bine acest lucru — Niculina în loc să se ridice cu

un vâslit de umăr în lături, cum i-era obiceiul, se întinse jos cât era de lungă şi braţele, se desfăcură, ca să i se împreune deasupra spinării mele.

Atunci simţii deodată aroma pătrunzătoare a nucului şi'n rostogolirile care urmară văzui stelele aprinzându-se de svâcnirea lor firească, dar atât de puternic că parcă dănţuiau ca pe fundul unei imense tamburine, pe care o agita sălbatec deasupra infinitului un titan înebunit. Formele cu rezistenţe şi flexibilităţi de oţel fin ale Niculinei îmi dădură bucurii nemaicunoscute; în schimb, îmbrăţişarea mea îndelungă o covârşi de tot şi o preschimbă dintr'o căprioară sălbatecă, într'o pisică nespus de calină. Iar nucul era ameţitor. M'aşteptam ca până şi Pafnute să sărbătorească izbânda mea printr'un nechezat triumfal, din peştera lui de ramuri plângătoare. Dar Pafnute, care simţea desigur cu mirosul lui fin, bucuria mea nemărginită, era înainte de toate un cal discret, menit unei cauze, pe care el o credea superioară şi ca un militar adevărat ce se simţia, prefera să păstreze muţenia cea mai desăvârşită.

Cum stam tolănit în iarba deasă, alături de Niculina, sub coviltirul cu foşnet mătăsos al coroanei nucului, mi se părea că suntem amândoi într'o lectică, care se leagănă în spaţii astrale. Şi numai la această imagine, într'o clipă de răgaz a patimei răpuse, mi se întoarse gândul la prevenirile Niculinei, la jurămintele, pe care mă puse să le repet că n'am să scobor de cât cu îngăduinţă pe cărarea din mărăcinişuri, la ferestruica clipitoare din odaia unde mă primise până acum, şi care mi se păru că mă fixează de undeva din negură ca un ochi plin de albeaţă. Iubirea abia deslănţuită dură încă mult şi nici un pumnal neaşteptat nu mi se înfipse în şale, răsărind din iarbă ,şi ridicându-se răzbunător deasupra jocului de plăceri al convulsiunilor noastre. Şi nici în seara următoare şi nici în toate serile care urmară căci de-acum încolo, noapte cu noapte, venii să gust cu o lăcomie fără de seamăn, minunea de arome a nucului patriarhal. Iar Niculina îşi arăta de fiecare dată recunoştinţă pentru îmbrăţişa-

rea mea îndelungată şi savantă prin chiote înăbuşite de surpriză, prin avalanşe isterice de pasiune, prin tributuri tacite de supunere oarbă, prin durata excesivă a despărţirilor matinale, prin timbrul tremurător şi stins şi înfricoşat, cu care se interesa de ceasul întâlnirei de a doua zi.

Incât devenisem nespus de curios să cunosc figura lui Serghie Bălan, de care, prin curioase asociaţii de idei, putusem să mă tem în treacăt. Trei săptămâni dură această nebunie istovitoare şi'n tot acest timp vremea fu frumoasă. Primele frunze pălite de galbenul morţei se lăsară pe spinările noastre încordate, iar din când în când câte-un fruct rămas, cădea pe-alături cu bufnet sec de ameninţare. Dar nu ne păsa de nimic.

. . . . . .

Locotenentul Iliad s'a abătut pe la mine, să-mi spună noutăţi. El mi-este vecin la nord; a fost la oraş, chemat de Comandament, pentru felurite motive de serviciu. Il primesc cu mare bucurie, cu peşte proaspăt de Nistru şi cu câteva sticle de vin înfundat. Privitor la peşte, aflu dela el că domnul colonel, e foarte supărat pe ofiţerii şi trupa de pe frontieră. Unele sectoare, a declarat domnul colonel, nu se îndeletnicesc decât cu prinsul peştilor, în loc cu al spionilor şi al contrabandiştilor care-şi fac de cap. Dar va face o inspecţie inopinată — ha, ha, inspecţia inopinată a domnului colonel, cu care ne ameninţă în van, de când suntem în Basarabia! Şi cei cari vor fi prinşi că au întrebuinţat grenadele şi muniţiunile statului, pentru prinderea şalăilor şi-a crapilor vor trage grele consecinţe...

— E ce zici de cega asta, Iliad... Aşa, că e deasupra oricărei aşteptări? Dacă domnul colonel mă calcă dimineaţa, până la prânz îi fac rost de-atâtea, ca la plecare să mai ia şi cu el...

— Sunteţi nişte pescari! ne-a categorisit domnul colonel. Atât, nişte pescari... Dar am să vă refac eu militari...

Domnul colonel Tătăranu e un personagiu foarte milităros şi ursuz. Nu-i place să fie contrazis şi dacă se întâmplă să facem vre-un haz de vorbele şi de severitatea lui, nu mai încape îndoială, ca aşa ceva nu poate să se petreacă decât după o repede privire spre uşă sau chiar o scrutare fugară a ferestrelor. Aici, deşi ne simţim la zeci de verste de comandament, instinctiv, când glumă ni-i mai îndrăzneaţă, ochii ni se îndreaptă spre orificiile bine înfundate ale încăperei. Dumnezeule, ce-ar fi dacă omul ăsta s'ar ţine de cuvânt de fiecare dată, când ne ameninţă cu inspecţiile...

Dar în afară de figura sumbră a domnului colonel, cu colţul stâng al buzelor gata să se schimonosească într'o fluturare de sarcasm, Iliad îmi mai aduce şi imagini care-mi trezesc în suflet deosebit interes.

Marusea se mărită! A ţinut să întâlnească pe Iliad şi să i-o spună expres. Nu i-a pomenit nimic de mine, dar când Iliad a întrebat-o involuntar: „Dar Ragaiac ştie?", a dat din umeri animată de-un zâmbet pe care el nu se pricepea să mi-l descifreze. Numai la urmă şi în altă ordine de idei, l-a întrebat foarte indiferentă, dacă reîntorcându-se în sectorul lui, trece fatal şi printr'al meu...

— A, nu, — pot să mă duc direct... însă dacă dumneavoastră doriţi, fac cu plăcere un ocol...

— Vai de mine, n'am nici un motiv să doresc...

— Poate ca să-i fac... puţină durere camaradului meu... ah, cruzimea asta mă va determina să trec neapărat pe la el...

— Crezi că i-ar trezi vre-un sentiment o aşa noutate?

Iliad mă îndemnă să cred că i-a ţinut un întreg curs psihologic asupra felului meu de a fi. Miezul pălăvrăgelei era evident acesta: că sub o aparenţă de mândră, de încăpăţânată indiferenţă, se ascunde un suflet mlădios şi grozav de susceptibil. Rezultatul a fost că la urmă fata i-a mărturisit că ea personal nu-i aşa de grăbită: părinţii precipită oarecum lucrurile. Dar ea va face să meargă astfel încât să putem juca şi noi la nuntă. A auzit că la

vară, o să fim readuşi: tatăl ei, respectabilul domn Arcadie Nicolaevici Cuzmin e prieten bun cu colonelul.

— Şi pe cine ia mă?

— Pe-un profesor... un profesor rus Vladimir Antimov...

Marusea... Simt vag prin epidermă, amintirea caldă şi parfumată a apropierei ei; obsesia parfumului ei favorit, pe care nu ştiu cum îl chiamă, m'ar îmbăta poate şi acum sub suflul acestei evocări, dacă mirosul cert care mă stăpâneşte până'n miezul creerului, al nucului cu sălbatecă aromă nu l-ar preface în nimic. Biata Marusea, ea n'a putut fi rusoaica visurilor mele cu toate că familia ei a purces încoace din nu-mi mai amintesc ce ţinut de cazaci. Îi mai lipseşte ceva, nu ştiu unde, la suflet, la corp?... cine dracu' poate să spună... Mă gândesc un moment să-i scriu c'am auzit veselul eveniment, şi-mi pare bine că se mărită. Dar ştiu bine că n'am s'o fac... Din indiferenţă?!... sau ca să spun ca şi dinsa... din teamă să nu precipit lucrurile... Dacă ea vrea să aştepte... să mă aştepte... evident, fără nici o nădejde şi — cu siguranţă — fără nici o schimbare a împrejurărilor... de ce să nu mă aştepte?... Şi dând din umeri, închid discuţia şi afectez totală nepăsare...

In afară de peştii din Nistru, femeile, de asemeni, nu mai lasă pe domnul colonel să doarmă. Adică femeile care trec Nistrul, printr'un sector sau altul, momind pe ofiţeri.

— Nu mai admit nimic... sunt informat... toată graniţa furnică de femei plătite de bolşevici. Domnişorii mi le ţin două zile şi mai cu seamă două nopţi şi pe urmă le fac scăpate încoace sau dincolo... dacă nu le conduc chiar ei singuri o bucată de drum... încotro vreau ele, nu încotro trebue să le conducă ei... In rapoartele dumneavoastră eu n'am văzut că e vorba de nici o femee... iar siguranţa prinde mereu... pe aici, pe la Chişinău, prin toate părţile... Pe unde intră femeile ăstea în ţară? Şi pe

unde ies... căci s'au găsit scrisori dela ele... Ei bine, asta n'are să mai meargă... Orice femee perchiziţionată până la piele...

— Să trăiţi domne colonel, totdeauna se procedează astfel...

— Perchiziţionată pentru găsit scrisori, dom'le... nu pentru ce căutaţi dumneavoastră... dacă nu prezintă nimic suspect expediate imediat înapoi... dacă da... aduse sub o puternică excortă...

— La Comandament...

— Evident că la Comandament întâi, locotenent Iliad... Dumneavoastră lucraţi cu Comandamentul... Noi, pe urmă deferim justiţiei militare... Ei bine, nici o femee... dar absolut nici o femee... Adică n'au încercat să treacă Nistrul, de trei luni, de când am ocupat frontiera, atâtea şi atâtea comuniste care forfotesc pe aici?... Unde sunt?... Eu n'am văzut nici una... Bărbaţi cât poftesti, femei nici una...

— Eu singur v'am trimes, domnule colonel şapte... acum trei săptămâni.....

— Nu vorbesc de ţărance de-alea, domnule, care vin să-şi vadă rudele, sau să facă niţică contrabandă... Comuniste, spioane... asta aştept eu... Când sunt murdare şi babe, gata sunteţi toţi unu şi unu la datorie... Dar când dama e bine... se face scăpată... ştiu tot, locotenent Iliad, vai de acela pe care-l voi prinde... Bagă de seamă, nu numai cariera lui va fi periclitată, dar chiar, îi voi deferi Consiliului de Război pentru complicitate şi trădare... Sunt unii cari, ameţiţi, de-o vrăjitoare d'ăstea sunt în stare chiar să nimicească ori să ascundă probele suspecte... Ştii dumneata ce'nsemnează asta locotenent Iliad?...

— Ştiu domnule colonel şi tocmai de aceea sunt foarte surprins că dumneavoastră aveţi astfel de bănueli asupra...

— Nu zic că dumneata... şi mulţi alţii... sau că dinadins... dar... ameţit... înţelegi dumneata... femeia e lucru' dracului, Iliade... din cele mai vechi timpuri istoria ne

vorbește de astfel de cazuri... Ba chiar Biblia, cartea cea sfântă... Am să dau ordine severe... și am să *îndesesc* inspecțiile inopinate...

Conchiserăm, că domnul colonel era sub impresiunea vre-unei cărți cetite proaspăt, unui proces senzațional sau vre-unui film de cinematograf de curând venit în orașul, în care rămăsese cu cancelariile și trenul regimentar. Eu am râs cu multă poftă de această toană a domnului colonel Tătăranu, a cărui strășnicie și posomorîtă humoare o temem cu toții, după cum ne îngrozim de orice nouă idee îi cășunează câteodată. Înțelegeam de minune că dialogul ce-l avusese cu Iliad și care trebue să fi fost exact ca conținut, nu se desfășurase tocmai în ordinea pe care mi-o prezentase el si nici unul din cuvintele rostite între dânșii, nu avusese nici dintr'o parte, nici dintr'alta vre-un sens dublu ori echivoc. Dar camaradul meu de față avea o înrădăcinată înclinare de a trece un mucălit și un familiar în raporturile de patru ochi cu superiorii săi. In fond era și el un timid.

— Ar vrea să-i trimetem peșcheș ceva proaspăt, glumii, îmbiind pe Iliad cu culoarea de foc ce curgea din sticla cea nouă... I-aș trimete cu plăcere dragul meu... Dar unde e, unde e? arată-mi-o... s'o mănânc...

Iliad căzu pradă unor gânduri adânci...

— Cum au alții noroc, Ragaiac? grăi el după o matură gândire.

— Adică tu crezi în bazaconiile colonelului?

— Măi băiatule... el pornește dela premize destul de temeinice... Cum de dă Siguranța peste ele?... Pe unde apar aceste femei? pe unde trec?...

— Prin țările vecine...

— Și asta se poate... dar s'ar putea...

— Să fie și cum zice colonelul... Oh, Doamne, împărtășește-ne și pe noi cu acest noroc! Dar ia spune, Iliade, cum ai proceda la un caz atare?...

— Cum să procedez?... Conform ordinului: perchiziție până la piele... timp, evident, de vre-o două-trei zile, după caz... și pe urmă sub escortă la colonel... că e

băiat bun, ori ce-ai zice... e el sever... se cam întrece el une-ori cu mânia, dar când îl iei mai deaproape monşer... ştii... şi mai pieptiş... o mai slăbeşte şi dumnealui... Ambiţia lui e să nu-l iei în răspăr când sunt mai mulţi de faţă, înţelegi dumneata, ca să nu i se ştirbească autoritatea... Dar între patru ochi e o grădină de om, dacă ştii să-l iei, mă'nţelegi...

— Ar fi o minunată surpriză...

— Ba bine că nu... zău că m'am şi gândit, m'am gândit mult, de când colonelul mi-a băgat în cap, cum aş proceda eu dacă mi-ar cădea aşa ceva în mână... Foarte simplu, înţelegi, m'aş face că nu bag de seamă ăle trei... patru zile de... percheziţie... ha, ha, ha..., înţelegi, cu cine am de aface... pe urmă, după ultima noapte, înţelegi: „Madam' ţi-ai închipuit cumva că-ţi găsisei omu' ha, ha, ha... îmi pare rău madam, dar cu toată drăgălăşenia, înţelegeţi... a dumneavoastră... am onoare să vă trimet Consiliului de Război...

Şi Iliad mă privi cu un fel de bravură vagă în ochi, pentru a nu mă lăsa să cred o cât de infimă parte de clipă, că el n'ar pune în cele din urmă, datoria înainte de toate...

— Dar ăle trei zile... vorba colonelului... percheziţie, nu glumă, ho, ho, ho... Şi pe urmă: — Ce să-i faci madam' aşa e valsul vieţii...

Răspunsei alene şi îndiferent, privind într'altă parte:

— Nu-ţi face nici o iluzie, că nu va veni niciodată... nu va mai veni, — şi zâmbind gândurilor mele trecute complectai:

— ...rusoaica...

— Rusoaica?...

— Rusoaica gândurilor noastre... aşa cum am închipuit-o fiecare, când am venit încoace...

— Spioana, vrei să zici?...

— Poate că nu va fi spioană... ah Doamne, atunci ar fi îngrozitor... Dar tot ar fi ceva...

Iliad mă privi pe furiş, pe urmă examină fugar şi îngrijorat uşa şi ferestruica...

— Ar fi mai greu așa... atenuai plictisit de mișcările lui, pentru că într'adevăr peste trei zile va trebui s'o predau mai departe...

— La urma urmei și după patru... sau o săptămână, rânji el lubric.

— ...pentru că dacă ea vine cu intențiile ăstea, niciodată nu vei izbuti să joci în gândul ei decât rolul unui vasilache... Și tocmai pentru ca să nu rămâi în ochii ei un biet vasilache, — bătui cu pumnul în masă — înțelegi Iliade, va trebui neapărat s'o dai peșcheș, peste trei zile, sau peste patru, sau peste o săptămână, colonelului...

— Pentru asta... și pentru... mi se pare, un jurământ... pe care...

— Jurământul de a nu te lăsa vre-odată să fii vasilache... nici în ochii altora... nici în ai tăi... nici mai cu seamă în ai ei...

Despovărat de-odată parcă de temerea de a auzi dela mine ceva subversiv, Iliad îmi turnă voios în pahar. Dar privirea mea vagă, fixată într'un colț de odaie, îl făcu să-și reție încă toastul porcotos pe care buzele lui erau gata să-l frământe...

— Dar nu trebue să mergem neapărat cu gândul, la situații de-acestea tragice, Iliade... Gândește-te că rusoaica n'ar fi decât o biată refugiată, gonită de spaima zilelor pe care le-a îndurat... O rusoaică a vremii dinainte, din romane și din visuri... Tu nu te-ai gândit la o astfel de apariție așa cum stai aci, la hotarul unei mari frământări omenești?... O femee înaltă sau cum îți va fi plăcând, cu un pas lung și maestos, desmițând vestmintele de contrabandă în care s'a deghizat...

Și tărăgănată, vocea mea povesti și descrise vreme îndelungată întâmplarea stranie, care ar putea să survină... alcătui și descrise figura și silueta necunoscutei, care va aduce cu ea, în vestmintele, în mișcările, în sufletul ei o mireasmă mai puternică decât toate parfumurile cunoscute, decât chiar tăria amară și sălbatecă a nucului se-

cular, decât ori ce altă tărie ştiută şi aspirată până la fund.

Seara veni repede. Convorbirea după ce dăinui astfel multă vreme în ipotetic, se reîntoarse la real, păstrându-şi totuşi obiectul, lipicios prin natura lui... Abia acum aflai de interdicţia pe care colonelul o impusese căpitanului Bădescu, pentru că începuse să-şi facă de cap cu îngăduinţa dela început. In ultima vreme stătea mai mult la oraş decât la post. Pentru a-i arăta că nu se gândeşte de loc să revină, colonelul i-a luat chiar locţiitorul eventual, pe sublocotenentul Ilieş, pe care la trecerea noastră pe graniţă i-l lăsase anume...

Această nouă împrejurare dăduse de vorbă târgului pe câteva bune săptămâni. Barişnia Ghenea trecea pe străzi foarte absorbită de gândurile care o copleşeau firesc, din cauza acestui sbucium pe loc al destinului ei — însă trecea foarte des pe străzi, plimbându-şi figura, despre care n'ai fi putut spune niciodată dacă e cu totul tristă ori cu totul veselă. Iliad crede că barişnia Ghenea se simte încântată de drama mută, a cărei eroină s'a pomenit deodată. Acţiunile ei au crescut enorm de mult din această întâmplare, mai ales de când cu interdicţia pe care un svon nespus de grăbit a purtat-o repede pe la urechile tuturor, din inima târgului şi până la câteva verste împrejur. Cel care suferă cu adevărat de această nepotrivire a soartei în afară de căpitan e bătrânul Kersanov, om onorabil şi măsurat, a cărui faţă mută de împietrită durere i-o contemplă în tăcere şi respect coreligionarii săi la întrunirile dela sinagogă. Bătrânul se teme ca lucrurile să nu ia cine ştie ce întorsătură ,care ar putea periclita cumva sănătatea ori viaţa fetei sale pe care o iubeşte mai mult de orice pe lume; dar pentru orice ar putea să se întâmple, el e pregătit sufleteşte şi nimic, nici cea mai tragică perspectivă nu l-ar putea determina să se abată o iotă măcar dela conduita pe care nu el personal şi-a impus-o, ci pe care îngerul ne-

înduplecatului său Domn i-o impune în fiecare seară, când mâna lui cerească aprinde prima stea în vastitatea împărăţiei celei fără de hotar.

Incăpăţânarea lui feroce, dar cuviincioasă şi demnă, a atras, asupră-i admiraţia nu numai a evreilor vârstnici, dar chiar a multor creştini, printre care, în primul rând domnul colonel Tătăranu, care-l consideră ca pe un vrednic păstrător al tradiţiei şi al datinelor sfinte, punându-le mai presus chiar de fericirea copiilor lui.

— Cu astfel, de oameni, un neam dovedeşte că nu e sortit pieirei, afirmă domnul colonel, pentru care exemplele patriotice, religioase şi morale sunt cea mai înaltă expresie a înţelepciunei omeneşti. Cel mai în drept să se pătrundă de exemplul acestui bătrân ovrei, a mai spus domnul colonel, ar fi tocmai domnul căpitan Bădescu, a cărui lipsă de mândrie contrastează aşa de vehement cu atitudinea de clasică prestanţă a unui bătrân onest, simplu negustor de sifoane şi siropuri.

Dar tineretul amândoror confesiunilor nu împărtăşeşte acest chip de vedere. Cu uşurinţa vârstei el priveşte cu ochi luminoşi desfăşurarea conflictului, cu strania plăcere cu care te aşezi în fotoliul de teatru ca să te delectezi de cruzimile vieţii omeneşti. Iar căpitanul Bădescu din unghiul său de vedere, face o disociaţiune, poate destul de justă, între datoria ce-o are de îndeplinit şi pasiunea sa lumească. Singura concesie ce-o face celei din urmă, din dreptul cuvenit celei dintâi e — spun relele guri — că şi după interdicţia colonelului, el tot mai încearcă agilitatea picioarelor lui Volbur pe drumurile de noapte ale Basarabiei. Insă nici odată zorile nu l-au mai prins la târg, iar — mai ales în acest timp din urmă, — tocmai pe sectorul lui s'au făcut câteva capturi extrem de interesante. Totuşi tineretul celor două confesiuni, zumzăne într'una că întâlnirile au loc cel puţin odată pe săptămână, în cel mai deplin mister la prietena şi confidenta Ghenei, barişnia Manea Balaban, ai cărei părinţi au concepţiuni mai puţin intransigente asupra dreptului celor tineri la viaţă...

Lucrurile poposesc deocamdată la acest punct şi toată lumea e în aşteptarea unor noi şi senzaţionale evenimente: toată lumea binevoitoare ca în toate târgurile, vorbeşte numai în şoaptă, iar şoapta se întinde, se întinde... într'o parte spre urechea surdă a habotnicului, într'alta spre auzul la pândă al domnului colonel...

Până noaptea târziu, suntem departe de tot de aceste neguroase şi mocnite evenimente. Rubiniul nostru se ridică la răstimpuri dese să ia foc la lumina lămpii, în cinstea rusoaicei...

Rusoaica fiecăruia nu va fi nici spioană, nici evreică, sau dacă va fi evreică, va sosi singură din împărăţia soarelui-răsare.

— Dar când, când?... se impacientează între două înghiţituri Iliad, pe care îl munceşte tot mai sălbatec nostalgia neprevăzutului...

— Asta se va întâmpla la iarnă, Iliad, când Nistrul va îngheţa şi când totul încoace şi într'acolo va fi o mare de zăpadă... atunci piciorul ei, va cârmi uşor pe puntea gheţei, încoace... piciorul ei, Iliad... ţi l-ai închipuit tu cum poate fi piciorul acela, Iliad...

Iliad bea trei pahare unul după altul, Insă cu articolul ăsta sunt aprovizionat berechet... Iar termenul care l-am pus şi care nu e prea îndepărtat, — al îngheţului — pompează sânge aprins în vinele cele mai ascunse ale corpului său, parcă iluminat de-o năprasnică revelaţie...

— Tu nu poţi să te plângi, mă măguleşte el, că n'ai cunoscut rusoaica adevărată... Marusea e visată de mulţi alţii... Mă mir cum...

— H... Marusea... dac'ai fi văzut pe Niculina...

— Niculina?... dar cine-i Niculina?...

— Insfârşit, n'are importanţă... Pe Marusea ţi-o cedez ţie Iliad. Mie lasă-mi pe rusoaica cealaltă cu picior înalt şi ochii oblici, care va veni înfăşurată în şuba ei enormă din împărăţia gerurilor.

Şi vorbesc înainte ca în prada unei halucinaţii, cu glas voalat şi ritmat de accentul vinului generos.

— Las'o să înainteze prin tufişurile de chiciură ca o prinţesă a iernei... Să sosească cu spaima nopţei în spate... Şi să găsească lumina scăpării în bordeiul ăsta de scânduri... S'o întâmpin sprinten ca un husar, Iliad, s'o ajut să-şi scoată din buleandra siberiană ,liniile lungi ale trupului ei şi mlădierile de călăreaţă a stepei...

Ochii lui Iliad au rămas nemăsurat de căscaţi, spre uşă. Ca şi ai mei. Intru târziu el pocneşte cu pumn greu în masă:

— Sectorul meu e cel mai puţin căutat de soldaţii lor, Ragaiac, mă împărtăşeşte el. E drept că şi de refugiaţi... Dar un astfel de loc retras îşi va căuta ea. Ai dreptate, ai mare dreptate băiatule... Nu e câtuşi de puţin exclus ca la iarnă... a... ce vorbeşti domnule... dar toată lumea asta... a vechiului regim... în fiecare an caută ieşire încoace... Se zice că la graniţa poloneză... iar la noi iarna... cel mai puţin expus eşti iarna... Dragă, dar în fiecare iarnă, sunt cazuri întâmplate... am auzit camarazi din batalioane...

Şi dogoriţi de focul rubiniului, în bordeiul scăldat de căldura prieteniei, ascult surâzător, cum Iliad îmi explică, ...„nu aşa cu visuri... dar cu date certe domnule..." că fantezia mea e probabilă, ba e chiar posibilă... hotărît lucru, e mai mult ca sigură...

In seara care urmă, ducându-mă la Niculina, îmi tot potriveam gândul cum s'o împac mai bine pentru absenţa mea din ajun. Intrai puţin cam stânjenit în ograda cu numeroase şi inutile acareturi, urcai tiptil pe prispa îngrădită şi cercetai ferestrele luminate. Niculina era înăuntru. Ciocănii uşurel în geam. Ea veni repede la fereastră, făcu semne de alarmare şi de discreţie şi eşi degrabă la mine în cerdac. Imi primi scuzele, cu vădită măgulire, dar şi cu vădită dorinţă de a termina mai iute. Nu despre aşa ceva era acum vorba: bărbatu-său venise. Momen-

tan era pe la vecini, dar putea să sosească în orice clipă. Trebuia deci să plec.

Peste trei zile în schimb, puteam să revin, dar cu condiție să ciocănesc tare în poartă, că dacă se întâmplă să-mi iese el înainte, să par că am venit în vizită ca lumea.

— Vizită, noaptea!?

— Seara... când mântuiți lucrul... Ce poate să fie? Am să-i spun că te-am cunoscut, când ai venit în cercetare să descoperi pe unde-ți fug noaptea vagmiștrii și *saldații*. Numai că în fața lui trebue să ne spunem dumneavoastră...

— Foarte bine, dacă e numai atât. Dar de ce n'am juca puțin comedia chiar în astă seară?...

Nu. In astă seară hotărît nu. Și nici înainte de trei zile.

Hm. Noaptea asta era desigur destinată celui revenit. A perfect... Peste o jumătate de ceas el trebue să se întoarcă, poate și mai curând... Refuzai deci categoric să plec dacă nu mă însoțește până sub nuc. Și mă arătai atâta de îndârjit, fusei chiar gata să pătrund în casă, că ea trebui să mă însoțească și în cele din urmă, văzând că sunt hotărît să mă țin după dânsa oriunde, trebui să se lase apucată și trântită în culcușul nostru de iarbă.

— Nu-i pentru cine se pregătește! îi râsei în ureche, dar ea se făcu că nu m'aude. Mă opri să mă îndrept spre salcia pletoasă. Și când ne despărțirăm la poartă, îmi șuieră la rându-i în ureche, înainte de a se pune pe fugă în casă:

— Asta se plătește.

Hotărîi să mă întorc când s'or împlini cele trei zile fixate. Și mă dădui cu furie studiilor matematice. Acest bărbat, pe care-l uitasem, interveni atât de neașteptat și de stupid în rosturile mele, că mă simții extrem de săturat de escapadele nocturne în cătunul fără nume. Viziunea cea scumpă, țesută numai din fuiorul fără prihană al închipuirei și stârnită de iznoavă de vizita lui Iliad se înstăpâni iarăși absolută și exclusivă în sufletul meu. Ni-

culina nu-i putea fi cel mult decât o palidă întruchipare pur fizică.

Şi a treia noapte izbutii să nu mă duc; dar în noaptea următoare, mă avântai în şea. Niculina era o perfectă întruchipare fizică...

Lăsai calul în grija lui Marinescu, care mă însoţea. Bătui în poartă la Niculina de mai multe ori, agasând zăvozii de prin vecini, care răspunseră cu mârâituri şi pe urmă cu lătraturi. Eram gata să plec, pentru că întârzierea ei mă făcu s'o închipui cu membrele amestecate într'ale bărbatului legitim, pe crivatul din odaia unde mă primise întâi şi avusei mulţumirea să constat că resentimentul pe care-l încercai la această idee, nu era câtuşi de puţin de gelozie, ci pur şi simplu de scârbă. Murdărită de acel ţărănoiu sălbatec şi călător, fratele Măriucăi-văduva, Dumnezeule Doamne, Niculina nu trebuia să-mi mai trezească nici o bucurie. Făcui trei paşi înapoi şi zăvodul ogrăzii din faţă dădu la mine, încercuindu-mă în reflectoarele mici şi albăstrui ale ochilor lui turbaţi şi muşcând ştacheţii porţei cu albul perfect al dinţilor nimicitori.

Nu ştiu cum îmi veni atunci în minte râsul sănătos şi dantura puternică a Niculinei că ideia mădularelor amestecate mă năpădi iarăşi şi mă toropi; năuc deschisei poarta şi în curând eram dincolo de pălimar. Gândul că bărbatu-său ar fi iarăşi la vecini şi că ea ar fi putut aţipi, aşteptându-l, mă îndemna la îndrăzneală. Abia acum se făcu lumină la fereastră din fund. Sunt amândoi împreună? I-am deşteptat din somn?... Nu, este încă de vreme... şi eri n'am putut să viu...

Niculina îmi ieşi înainte. Era singură şi-mi simţise paşii.

— Am bătut la poartă... îi şoptii.

— Bun, bun, bun, poftiţi...

— Adormisei?...

Ochii ei râseră şi înclină capul încuviinţând, dar nu părea de loc somnoroasă.

— E la vecini?

Niculina aprobă şi de data asta.

O apucai de mână şi-i strecurai la ureche:

— La nuc!

Niculina îşi smulse braţul şi-mi astupă îndată gura, dar tot aşa de repede îşi retrase mâna privind îngrozită spre poartă şi prin curte. Afară se lăsase destul întunerec. Energică şi hotărîtă ea apăsă ivărul uşei şi deschise:

— Da, poftiţi vă rog...

Şi-mi făcu semn imperativ că trebue să execut tot ce-mi spune ea.

Intrai după dânsa.

— Dacă nu dormeai, de ce n'ai ieşit când am bătut în poartă?

Ea-mi aruncă, drept răspuns o privire teribilă, care m'amuţi. Apoi examină cu grijă ferestruica suspectă şi păru c'ascultă. Fără voie mă pipăii la buzunarul dela spate, unde-mi ţineam browningul.

— Dacă nu începi să vorbeşti, cum ţi-am spus, nu mai poţi rămâne aici...

Şi după o pauză de încruntare, îmi explică repede şi'n şoaptă:

— Am crezut că-i el afară, — şi are să-ţi deschidă.

— Va să zică, el ştie de mine... i-ai spus că vin pe aci...

— I-am spus că te-am poftit într'una din serile astea... pentru că ştiam că el va fi aici...

Indată veni până la noi zdupănitul greu al porţei în uşori, apoi paşi tropăiţi şi voinici în bătătură şi pe treptele scăriţei.

— Vine, mă asigură fără să mai fie nevoie şi cu dulceaţă în glas Niculina, iar mâna mea rătăci din nou spre buzunarul înarmat.

O statură zdravănă, înaltă şi sfruntătoare umplu tot cadrul uşei. O figură, pe care o mai văzusem undeva. Unde? Imposibil de amintit. El avu o surprindere calmă şi calculată când ni se întâlniră ochii. Dar în pumn eu

simţeam Walter-ul mic cât un mâner de cuţit şi'n adâncul buzunarului degetul cel mare împinse uşor piedica deoparte.

Serghie se pregăti să spună o vorbă dar bărbia şi fălcile lui se mişcară degeaba, de parcă ar fi isprăvit numai ceva de mestecat. Pe urmă se mai uită în dreapta şi'n stânga, dar fără nimic agresiv în mişcări. In cele din urmă izbuti să articuleze.

— Dumneavoastră sunteţi domnul locotenent?

N'avusei timp să răspund că Niculina îmi luă înainte:

— Faceţi cunoştinţă! Soţul meu Serghe Mihailovici şi Gheorghe Ivanovici... domnul locotenent dela Nistru...

Gheorghe Ivanovici era denumirea pe care mi-o dăduse la începutul întâlnirilor noastre, când se interesase de numele meu şi al tatei. Mai pe urmă, din seara petrecută sub nuc, mă numea scurt: Gheorghe...

— Bucuros de cunoştinţă, poftim şedeţi, mă îndemnă Serge Bălan, întinzându-mi mâna.

Abia acum băgai de seamă că samovarul mare de alamă lucitoare scotea pe coş un abur uşor.

Serghe Bălan purta cămaşă rusească de postav verde încheiată pe umăr şi era încins peste mijloc cu nouă şi scumpă curea. Pantalonii, de aceiaşi culoare intrau în cisme lungi şi strâmte, care-i ajungeau până la genunchi. Era roşcovan la faţă şi închis la păr, cu mustăţi galbene, subţiindu-se spre ascuţişurile ridicate.

Fusei servit cu prăjituri de nuci, de dovleac şi cu plăcintă cu brânză, pregătite de Niculina, iar după ceai Serghe eşi afară să aducă o sticlă mare de cinci chile, cu minunat vin roşu închis ca sângele de iepure.

Ii câştigai atât de repede prietenia, mai ales că mă purtai faţă de Niculina cu o cuviinţă din cale afară de protocolară şi ingenuă, încât femeea trebui să-mi recunoască meritul printr'un zâmbet elocvent, pe deasupra capului acestuia haiducesc.

Abia acum aflai spre marea mea stupoare şi bucurie, că Niculina era o cetitoare, ba chiar că începuse şi în-

vățătură gimnazială. Mă surprinse cu atât mai zdravăn această noutate, cu cât mai demult, când mă cercetase cu ce-mi petrec ziua și-i vorbisem de cărți, ea păruse că acordă un interes respectuos spuselor mele, dar nu se grăbise să-mi arăte că nici ea nu e o ignorantă, cum ar fi făcut orice femeie din lume. Dinaintea bărbatu-său ea dovedi însă mult interes acestui subiect în convorbirea noastră. Cunoștea câteva romane de seamă rusești și foarte multe de autori fără însemnătate, sau de autori, pe care eu îi ignoram. Cetise și traduceri desigur în rusește: Mizerabilii, Germinal, Contele de Monte-Cristo, Madame Bovary, Quo-Vadis, Bel-Ami, mult Dumas, Sienkiewicz și Zola, punea pe același plan Cei trei mușchetari cu Război și Pace și mărturisea foarte natural că Manon Lescaut a impresionat-o la fel ca Frații Karamazov ori Ana Karenina, ba se părea că poate și mai mult. Serghie cetise și el ceva și arăta nelimitată admirație pentru Sufletele moarte, Taras Bulba și câteva povestiri de Pușkin și Lermontow, adică pentru întreaga lui lectură; acorda deasemeni o cuviincioasă atenție răsunetului atâtor nume ilustre mai ales streine și se simțea nespus de onorat că astfel de convorbire avea loc sub acoperișul lui. Îi făgăduii să-i fac rost de moș Creangă, și ceva Sadoveanu.

E dela sine înțeles că din clipa acestor revelații, ochii mei învăluiau pe Niculina în lumini irizate de culori cu totul noi. Mă simții nevoit să aduc vorba despre Olt și despre locurile mele, despre origina, trecutul și viața mea de-acuma, să fac comparații între obiceiurile de-acolo și cele de pe-aicea, micșorând diferențele și mărind apropierele. Fusei ascultat cu luare aminte și cu discretă rezervă când fu vorba de apropiere. Despre Serghe putui afla, ceia ce de altminteri știam, că e de fel chiar din acest cătun; cât despre obârșia Niculinei, în afară de afirmația vagă că e fată de răzeș cu stare, nu mi se mai spuse nimica, deși curiozitatea care mă devora cumplit mă împingea la întrebări hazardate.

Pentru a-i îndemna să-și deschidă mai mult sufle-

tul, mai dădui încă drum a lui meu. Dar nu primii nimic în schimb. Mă ridicai să plec deci, oarecum contrariat, mai ales că se făcuse târziu, când spre complecta mea uluire, mă pomenii rugat de Serghe, nici de-acum înainte să nu uit casa lor. Ori când doresc, ea mi-e deschisă — mă asigură el — şi cum mă ştie singur-singurel prin părţile astea, s'ar bucura mult când ar şti că din când în când şi anume ori de câteori mi-o pofti inima, voi veni ca să cinstesc şi masa lui. Chiar şi fără veste, când nu mi-o place fiertura dela cazan a bucătăriei trupei, pot să viu aicea şi „se va pricepe, ea, Niculina, să pregătească îndată ceva, pe gustul dumitale".

Puţin îmi mai trebui să-l întreb: Chiar în lipsa dumitale? dar pentru că el nu făcea nici un fel de deosebire, mă crezui în drept să interpretez lucrurile oricum îmi conveneau mai bine.

Auzisem eu, nu-i vorbă şi avusesem, slavă Domnului, destule prilejuri să mă conving de ospitalitatea basarabeană şi de dulcea filosofie, de larga toleranţă, de nemărginita încredere pe care soţii şi părinţii de aci o acordă soţiilor şi fiicelor lor. Nu odată condusesem câte-o barişnă acasă, după miezul nopţei şi o predasem părintelui ce venise să-mi deschidă şi să-mi mulţumească în persoană, că-i distrasem şi mă ocupasem, atât de mult de odrasla lui. Dar ca să capăt carte albă dela un soţ cu aspect aşa de haiducesc, asta chiar că întrecea deadreptul orice închipuire. Grăbii luarea bunului rămas de teamă să nu urmeze îndată şi oarecare mici restrângeri.

Dar alungând de pe faţă o vagă lumină de râs, Niculina se asocie repede dorinţei bărbatului ei, care, cu o ultima strângere de mână, mă asigură că „încă" dela început poartă o dragoste deosebită ofiţerilor moldoveni, „cum se zice, româneşti..."

Nici când m'am trezit singur pe uliţă, nu-mi venia să cred că totul a putut ieşi aşa de frumos. Păşii voios înainte, prin praful umezit de noapte, fluerând un marş tri-

umfal. Fugarele zâmbete ale Niculinei, pe care mi le aruncase pe deasupra capului şi înţelegerei soţului său, îmi luminau calea ca nişte licurici. Niculina, Niculina, comoară pe care n'am ştiut s'o preţuesc, cât de fericit sunt că am descoperit însfârşit sufletul tău! Eu aşteptam rusoaica de peste Nistru şi ea era doar la un întins de mână departe de mine. Iliad, băiatule, rusoaica mult aşteptată a venit, închipue-ţi, şi ea era o moldoveancă... Iar sufletul ei s'a deschis acum pentru întâia oară: degetul meu l'a atins şi el s'a deşteptat. Cu atât mai bine, el e încă fraged şi nou, el încă ignorează cumpăna valorilor şi ordinea ierarhiilor, dar lasă să se întrevadă bogate zăcăminte şi posibilităţi surprinzătoare. Cu atât mai bine, cu atât mai bine, o humă proaspătă şi fină, atât de minunată, pentru cel dintâi modelaj!

Am ajuns la cotul bumerangului, pradă acestor lirice efuziuni şi m'am ridicat pe dâmb ca să am în ochi linia întunecată a zăvoaielor. Înţelegi tu, Iliad, chiar şi domnul colonel n'ar avea ce să zică în cazul de faţă... totul e în regulă... nu-i la mijloc o venetică de peste Nistru... şi precum vezi, sunt invitat formal chiar de domnul soţ în persoană.

Mă mustrai repede însă, pentru uşurinţa cu care adusei în această divagaţie glumeaţă, imaginea alcătuită din putere şi bună-voinţă a lui Serghe Bălan. Simţii pentru el o simpatie bruscă, pe care mă forţai s'o traduc în vre-un fapt de recunoştinţă, care să se poată ridica la înălţimea bunăvoinţei lui. De bună seamă acest om pe care l'am înşelat şi pe care-l voi mai înşela, va merita totdeauna respectul meu cel mai neprecupeţit; mă simţeam în stare să înfrunt pentru dânsul orice pericol, şi aş fi dat mult să-i cunosc vre-o nevoe care-l încearcă, pentru a-i dovedi cât poate să se bizue pe ajutorul meu.

Fratele Măruicăi... hm... curios... ce poate fi cu omul ăsta!, unde a întâlnit el pe Niculina şi cum a determinat-o să-l urmeze... Cum a izbutit s'o facă să-l aştepte în lungul deselor lui absenţe, în acest cătun fără nume şi cu mai puţin de douăzeci de locuinţe... Al acestor sfinte

absenţe, pe durata cărora el mă face deplin şi netăgăduit stăpân.

Doamne, Dumnezeule!... unde-l duc pe el aceste absenţe... în ce loc... în ce... unde... în care...

Eram aşezat pe iarbă, rezemat de salcia unde mă aşteptase Niculina, când îmi puneam aceste întrebări. Şi priveam linia neagră a zăvoaielor şi nelămuritul întunecat ce se întindea şi mai departe...

Fatal acest răspuns trebui să-mi vină în minte; dar mă scuturai de el ca de o presimţire rea... Haida de... e cu neputinţă... un om atât de binevoitor... şi care, totuşi... dacă ar fi vrut... un om... care... cu atâta mărinimie... cu atâta bunăvoinţă... cu atâta dragoste... pentru ofiţerii... pentru toţi ofiţerii moldoveni... cum se zice... româneşti...

Am sărit ca ars, de parcă salcia pletoasă din spate-mi s'ar fi încordat deodată ca o imensă caracatiţă, gata să mă apuce cu chica ei enormă de nenumărate şi flexibile picioare: ha, va să zică eu nu eram primul... va să zică... obiceiul casei cerea... ca în vreme ce soţul... am înţeles... am înţeles până 'n miezul miezurilor... Ha, ha..., să vedem... să vedem...

Şi pornesc ca dus de-o sălbatecă vijelie... dar mă opresc şi râd şi pulpanele vijeliei mă înfăşoară şi trec pe delături... Mă întorc, parcă să-i ţin piept... nu; dinspre Nistru s'a stârnit o vie suflare.

Mogâldeaţa caracatiţei agită şi amestecă picioarele negre în fundul oceanului de întuneric... Ce cine am venit în astă seară! Cu Marinescu... el poate fi găsit la Măriuca.

Pornesc într'acolo şi mintea mea nu e răscolită acum decât de picioare care se'nlănţue şi se amestecă în întunerec; imaginea graţioasă a picioarelor ei de hamadryadă încolăcindu-se şi svârcolindu-se între membrele lui ţărăneşti... imaginea scabroasă şi răscolitoare, revelatoare şi torturătoare.

De mult n'am mai venit însoţit de Marinescu şi nu mai ştiu ce-o mai fi cu Măriuca. Uşa dela mijloc o văd acum închisă şi o tăcere mare domneşte în ogradă. Nopţile se făcuseră ceva mai răcoroase şi de bună seamă de aceea Măriuca nu mai dormea pe prispă. Dar unde se vârîse Marinescu cu iubita lui?... Şi unde-mi era calul? Câteva şoapte zugrumate îmi atraseră luarea aminte asupra unei căi cu fân. Ascuţii urechia. Cineva gemea... o femee... un geamăt de plăcere... Va să zică, nimerisem.

Starea de surescitate în care mă adusese tobloul nocturn al îmbrăţişărilor Niculinei, renăscu deodată, drept în miezul creerului, ameninţându-mă atât de puternic, că trebui să mă ţin de gard. Simţurile mi-se ascuţiră toate ca lama de brici şi mă tăiau la cea mai neînsemnată mişcare. Şi totuşi în loc să fug de geamătul stins şi răscolitor, îl ascultam înainte, îl adulmecam, îl degustam. Aţi cunoscut această curiozitate bolnavă, care, la chemarea câtorva sgomote suspecte vă face să puneţi urechia, într'o cameră de hotel, pe păretele vecin, sau în garderobul care maschează o uşă condamnată?

Efluvii de zgomote inconsistente îmi veneau la ureche, odată cu odoarea fânului uscat, pe care mirosul meu ridicat la puteri copoeşti, mi-o aducea în conştiinţă, rafinându-mi imaginaţia până la nesuferit. Pumnul inimei îmi bătea dinăuntru în coşul pieptului cu lovituri de ciclop. Mă strecurai prin deschizătura potrivită a porţii şi mă prelinsei de-alungul gardului până'n dosul căii cu fân, care când ajunsei aproape îmi mai descoperi alături şi foarte apropiat o claie mai scundă, parcă o mânzată lângă maică-sa. Intre cele două căi ca între sânii unei gigante divinităţi a amorului etern, Marinescu şi cu iubita lui. Insă mizerabilii, dovedeau că nu ştiau să sfinţească locul pe care-l ocupau cu nevrednicie. Capetele le erau unul la înălţimea celuilalt, dar aşezate invers. Picioarele lui Marinescu se întindeau în partea opusă, iar picioarele fetei se lungeau spre mine. Se lungeau şi se strângeau; fusta şi cămaşa urmau aceleaşi mişcări, dar uneori pierdeau ritmul, descoperind albul pielei până dea-

supra genunchilor şi uneori mai mult. Corpul lui Marinescu se strângea şi el şi se desumfla ca o armonică, dar contopite la fiinţele acestea nu erau decât capetele; obişnuindu-mă cu întunericul observai că gurile le erau împreunate ca două ventuze şi făceau sforţări ca să cuprindă şi mai mult, iar mâinile orbăcăiau în neştire, căutând sinuozităţile trupului advers. Mai târziu, una din mâinile lui Marinescu se implântă adânc în deschizătura dela piept a cămăşei fetei şi rămase mult acolo. Fata gemea, se zvârcolea răpusă dinainte de această încleştare fără sens. Din când în când un cap se ridică deasupra celuilalt: din cauza mişcărilor brusce fusta se descoperea până la obscurităţi ameţitoare. Totuşi mâna fetei, se grăbea cu instinctivă pudoare să pună la locul lor poalele rebele, cu toate că nu prinsese câtuşi de puţin de veste că-mi dă o atât de copleşitoare reprezentaţie.

Instinctul fetei nu se înşela; cu ochii debordaţi de orbite eu urmăream această svârcolire de şerpi, cari se întâlniseră între sânii zeiţei împietrite, venind din părţi opuse şi se întredevorau. Totuşi priveliştea mă nemulţumea profund; şi cu cât se prelungea, cu cât întârzia ceia ce eu aşteptam să se întâmple, cu atât mă scotea din sărite. Pieptul mai avea puţin până să mi se spargă, eram sufocat: mă mir cum bătăile de berbec ale inimei nu se auzeau dela o distanţă aşa de mică. Iar mişcările poalelor erau singura parte a spectacolului care mă intriga cu adevărat. Dar mă exaspera Marinescu. Il înjuram cu cele mai odioase ocări şi-i comandam în gând să se mai răsucească şi altfel. La câte-o svârcolire a lui, care strângea unghiul celor două trupuri, mă încordam ca'n aşteptarea unei mântuiri, dar când unghiul creştea iarăşi, întinzându-şi laturile într'o linie dreaptă, mă prăbuşeam ca'n deschizătura unei trape. Imi venia să mă reped, să-l iau la palme, ca pentru un exerciţiu necontenit greşit pe câmpul de instrucţie. Iar timpul înainta greu ca un enorm camion încărcat peste măsură. Inebuneam. Şi cei doi inconştienţi continuau să nu bănuiască ce furie imensă planează asupra trupurilor lor nătânge.

Ah, în sfârşit capetele încleştate şi-au desfăcut veriga. Doamne, Doamne, ai milă de mine păcătosul! Ei răsuflă ca două perechi de foale, unul în sufletul altuia. Acuma... momentul hotărîtor.

Dar momentul hotărîtor se prelungeşte idiot şi nici o mişcare din nici o parte. Răsuflam la fel cu ei. Respiraţiile lor se calmează... Dacă nici acum nu m'or auzi...

Fata se ridică într'un cot, Marinescu şi-a acoperit ochii cu palmele.

— Ah, nu mai pot, bâlbâe ea cu un glas turbure, ca o drojdie.

— Era să mor, şueră el...

Tăcere. Se ridică şi el într'un cot... Se târăşte spre ea se apropie... ea nu se îndepărtează... Doamne, Dumnezeule, milueşte-ne pre noi... dacă s'ar îndepărta aş sări s'o opresc... Marinescu se apropie ca un şarpe şi ochii lui albicioşi şi şerpuitori, acum sunt altfel, au sens în noapte, sunt drăceşti, sunt adorabili... Se apropie fixând-o ca un şarpe... A paralizat-o cu această privire... Aşa... apropie-te Marinescule... apropie-te iubitule Marinescu... am să te propun sergent...

Fata s'a aşezat pe şezut. Dar se întinde, se întinde lung şi lasciv şi nu se îndepărtează. Coatele lui înaintează, ducându-l ca picioarele de crocodil şi ochii lui... să-i fi văzut ochii... splendizii lui ochi albicioşi... Ah, cine a spus că ochii negri sunt cei mai teribili în noapte... vai, acela n'a văzut ochii lui Marinescu... Capul lui a ajuns deasupra mijlocului fetei. Se înalţă, se întinde spre sâni necontenit, agale... ah, acest bandit ştie să prelungească o fericire... Marinescule tată, asta-i direcţia firească... dar ce-ţi spun eu ţie... savantule... iubitule... banditule... Fata nu se mişcă... Marinescu face deodată un salt; acum nu mai e timp de lungit...

Dar saltul lui Marinescu a fost scurt, n'a fost decât să se aşeze cu pieptul spre cer. Şi-a lăsat capul în poalele ei şi-acum o îndeamnă:

— Caută-mi în cap...

De bună seamă fata îi va da una zdravănă în capul

sec, în capul acela blond şi spălăcit de neputincios... Dar mâinile ei se abat vrednic în părul auriu şi vocea ei acum înviorată şi plăcută, îl îndeamnă:

— Acum mai cântă-mi, p'aşela cu:

„Puse mâna mai în gios..."

— Mama voastră de mămăligari. Mâine te voi tunde No. 1, Marinescule...

Mă îndepărtai uşor spre poartă şi răcnii de-acolo cu indignare:

— Marinescu...

— Ordonaţi, răsună automat răspunsul.

In zorul lui, Marinescu ieşi dintre căi alergând în genunchi, apoi sări ca'n zbor în picioare şi mă ocoli în traectorie, încheindu-şi vestonul şi curăţindu-se de paie. Apoi la distanţă reglementară trânti bocancii unul în altul, scurt şi sec, cum scrie la carte, în semn de salut.

— Erai cu fetiţa ta acolo?

— Da s'trăiţi...

— Să-mi evacuaţi terenul şi să vă mutaţi sus în cerdac... Şi să-mi aduci pe Măriuca văduva în pae, trează ori adormită... Executarea...

Dar Marinescu nu se mai învârti pe călcâe cu promptitudinea dela început. El mă vesti că şi astăzi a venit vorba cu Măriuca despre mine şi ea nici nu mai vrea să audă. De mai multe ori l-a însărcinat să mă înştiinţeze că n'am ce să mai caut pe la dânsa; şi-l întreba de fiecare dată dacă m'a înştiinţat. Iar el îi răspundea afirmativ, deşi nu-mi spunea nimic...

— Pentru că vedeam, dom' locotenent că nu mai daţi interes...

— Du-te şi scoal-o... Adică stai... rămâi...

Şi pornii eu în odaia Măriucăi. Intorsei butonul lămpei electrice de buzunar şi mirosul stătut şi mucigăit,

care domnea în casă, nu scoborî cu nimic surescitarea în care mă găseam.

Măriuca dormea greu şi nu simţi nimic, când conul luminos, care ţâşnea din pumnul meu o cuprinse în gălbuiul lui violent. Dormea cu capul căzut dincolo de perină, cu gura căscată, cu trăsăturile încordate, respirând nesimţit de profund, fără nici o mişcare, fără o tresărire, ca o asasinată. Un colţ de velinţă îi mai dăinuia pe pântec; restul se lăsase spre părete, descoperind moviliţa albă a unui sân şi-un picior întreg gol până la încheetură. Oprii lumina, mă aşezai într'un genunchi şi în vreme ce-i mângâiam piciorul, îi sărutai îndelung sfârcul aspru al ţâţei. Femeia îşi revenea pe îndelete. In cele din urmă mâna ei mi se înfipse în păr... Gemu moleşită...

— Oi dus pe Anuţa?...

Anuţa... adică...

— Anuţa?...

Anuţa, da, da... Anuţa era fata cu care se juca în pae Marinescu... Vas'zică, după... Vas'zică de-aceea...

— Da' ce te-o apucat?... îşi reveni ea brusc, retrăgându-şi mâna. Hait' lasă-mă... Fă-i seama Anuţei dacă ţi s'o făcut de-aşea...

Vroi să-şi desprindă sânul din sărutarea mea, dar sforţările i-erau din ce în ce mai stinse. Se întinse lungă sub velinţe şi-mi apucă în strânsoarea coapselor mâna, care-i mângâia piciorul.

— Se ţine bine Anuţa, reflectă ea... Da să ştii, când oi fi gata cu dânsa, la mine n'ai şe mai căuta... S'o sfârşit d'amu... Mi-e şi ea rudă şi la mine nu merge cu păcat... Eu nu sunt Niculina...

Asta era în chip de concesie; păcatul avea să înceapă deci din momentul în care Anuţa va ceda. Dar Măriuca îşi da seama că Anuţa va ceda odată. Asta însă n'o privea pe dânsa; privea pe Anuţa, era păcatul Anuţei...

— D'apoi zi şeva... Ce-ai rămas aşa ca un peşte!...

Pentru că găsisem că e mai prudent să joc rolul lui Marinescu, până la capăt, crezui de cuviinţă să-i răspund

tot cu fapta. De-altminteri era şi timpul. Dar fie că această muţenie încăpăţânată îi dădu de bănuit, fie că ochii ei izbutiseră să se dumirească, se smuci odată şi dădu un ţipăt:

— Şine eşti... Şe vrei?...

Mă năpustii asupră-i spre a nu-i lăsa răgaz de rezistenţă...

— Spune şine eşti, că ţip.

Apoi băgă de seamă singură:

— Domnul locotenent... Aha, aşa ţi-i vorba...

Şi Măriuca grăsuna se încordă pentru apărare. Nu mai spuse nici o vorbă. Nu se auzeau decât răsuflările noastre scurte şi şuerătoare. Măriuca era departe de-a avea flexibilităţile şi şiretlicurile alunecoase ale Niculinei; mişcările ei erau rotunde şi scurte, rezistenţa ei înverşunată. Nu mă aşteptam ca în braţele-i rotunjite să descopăr atâta putere. Pentruca lupta se prelungea inutil şi strânsoarea corp la corp imi ridicase la desperare starea mea sufletească, începui tratative de pace. Dar Măriuca nu vrea s'audă. Fusesem la Niculina, la nevasta fratelui ei. Asta era mare păcat. Dacă Niculina n'a ştiut că înainte mă culcasem cu cumnată-sa păcatul ei era mic. Dar pentru Măriuca nu există scăpare; ea ştie bine că eu fusesem la Niculina în lipsa bărbatului ei, aşa că vina ei, cedându-mi, ar fi fost considerabilă în faţa lui Dumnezeu.

— Astea-s minciuni de-ale tale, îi strigai cu vocea sugrumată... Pe Marinescu, de ce-l primeşti în pat la tine, după ce se desparte de Anuţa...

— Minte, nu l-am primit niciodată, protestă ea, fără înconjur, uitând ce bâlbâise înainte de a băga în seamă cine sunt. — Dacă el ţi-o spus aiasta am să-i scot ochii! răgi scandalizată, simţind parcă o nevoie atât de furioasă de a mă desconvinge, că-mi umflă iar de nădejde sufletul clocotitor.

— Auzi şolticu' răului... Ş'apoi cu Anuţa se poartă ca cu o fată... Iar Anuţa nu mi-e cumnată, mi-e rudă de departe...

— Păcatul e mai mic, desigur, convenii eu... Dar v'as zică l-ai primit...

Ea încercă din nou să-mi alunge această bănuială cu atâta ardoare, că socotii partida ca şi câştigată.

— Ei bine, te cred Măriuco, îi spusei, întinzând braţele ca s'o cuprind, însă nici eu cu Niculina n'am avut nimic.

Dar ea, şi sărise în picioare şi mă întâmpină cu un strigăt teribil:

— Aiasta, nu... Nici moartă...

— Ce eşti nebună?...

Lupta reîncepu, deastădată în lungul şi'n latul odăii, unde Măriuca dovedi adevărată sălbătecie. In lupta corp la corp eram desigur mai puternic; o cuprindeam, o ridicam în sus, o trânteam pe crivatul de scânduri. Dar aci orice sforţare era de prisos.

Mă simţeam covârşit, bătut, zdrobit. Mâinile îmi tremurau, nu mai eram stăpân pe ele. Cocoşat şi şovăitor bâjbâii spre tindă, căci îmi trebuia aerul curat şi mult deafară. Il găsii, şi prăbuşit jos îl sorbii cu atâta nesaţ şi atât de mult, ca parcă aş fi băut cu găleata, la fântâna unde se sfârşea pustiul.

Binefăcătoarea lui tărie mă întremă. Era de tot rece, mai acum spre dimineaţă şi era minunat. Era tot ce poate fi mai bun pe lumea asta. Mă mângâe matern pe la tâmple şi-mi potoli bătăile necruţătoare ale inimei. Mă ridicai reînviat şi dispus şi gata să mă arunc tot mai adânc în sânul lui imens şi reparator. Dintre clăi, abia acum mi se limpezi în ureche, falsetul înecat în bemoli al lui Marinescu:

Ce-ai aicea fată mare...
Ti-ri bum sam sam...

şi chicotirile fericite ale Anuţei. Imi fu scârbă profundă şi-mi pregăteam mintal accentul imperativ, cu care să-l trezesc din această toropeală sensuală, în care idiotul, se vâra fără nici un folos. Cu răutatea interzisului şi-a

nesatisfăcutului, hotărîi în minte edictul de revocare al oricărei escapade nocturne, ori diurne, în cătunul fără nume. Ba chiar plănuii şi un raport mai amănunţit asupra posibilităţilor suspecte pe care poziţia acestei grămăjoare de locuinţe, trebuia să le suggereze oricărui vizitator.

Cu această din urmă rezoluţie, pornii. Dar din spate-mi glasul Măriucăi, mă şfichiui peste urechi:

— Aiasta ţi-e toată voinişia...

Îi aruncai o căutătură duşmană, pe care însă, mai mult pentru mine, o prefăcui repede într'una de mândrie dispreţuitoare. Şi pasul mi se desfăcu elastic, drept şi elegant.

— D'apoi stai odată, mă chemă ea din nou. Iaca ţi-ai uitat aiasta... ornicu...

Mă pipăii la mână. Catarama slabă a curelei dela ceasornic se desfăcuse în zbenguială şi căzuse în pat. Intinsei mâna, dar ea nu-mi dete ceasul, ci vru să mi-l pună dânsa. Intârzia.

— Mai repede, făcui nerăbdător.

— Da' stai să nimeresc, râse ea, cu înţeles obscen...

O ajutai. Degetele ni-se împreunară. Ea mi-le prinse pe-ale mele şi mi le strânse. Apoi mi-le alungă, ca să termine singură lucrul. Iar când termină mă sărută de-odată dintr'o săritură dibace, pe bărbie şi se refugie în casă chicotind ademenitor...

Şovăii ameţit şi simţii cum tot aerul curat de deasupra se desface ca o tencuială stricată şi cade astupându-mă sub moloz. Intrai. Şi aerul stătut şi muced care mă întâmpină ca un suflu vrăjmaş de pivniţă părăsită nici acum nu putu să mă repeadă înapoi. Măriuca se refugiase în crivatul ei de lemn, dar când fusei aproape, ea se ridicase pe el în picioare, lipită de perete. Mă avertiză:

— Dacă nu te astâmperi, chirăi...

O apucai de picior şi-o doborîi în pat. Ea se prăbuşi cu haz mare, dar rezistenţa îi fu tot aşa de dârză ca la început.

— Îşi bate joc de mine, îmi spusei aproape tare, ca să

mă conving în cele din urmă de acest adevăr. Şi rămăsei prostit pe marginea patului. Ea se ridică şi se aşeză lângă mine.

— Aşa vezi, hii de treabă... iacă ce bine îţi stă flăcău de treabă...

Stătea alături de mine în cămaşă aproape căzută, mângâindu-mă pe mână şi asigurându-mă:

— Nu se mai poate acum. E păcat mare. Dar putem sta şi aşa... Dumneata nu ştii decât cu ruşine... Iaca ce bine e aşa...

De-afară răzbătea acum cântecul lui Marinescu, care se întărâtase în voce:

Dar aicea fată mare
Bum bu-rum sam sam...

Idiotul o ţinea astfel de mai bine de un ceas. Anuţa chicotea. Măriuca trăgea cu urechea, amuzată. Aerul de-afară da năvală înăuntru, dar era neputincios în faţa mirosului de mucigai, de sudoare veche, de secreţiuni trăsvite, care ieşeau din ţoalele crivatului, ca dintr'un aşternut de sugaci. Iar în această atmosferă viciată, eu continuam să rămân şi mă miram singur, cum nu pot să mă scutur deodată, să mă ridic desperat, să scuip şi să plec. Atingerea de apă călduţă a braţului Măriucăi mă reţinea ca şi mirosul ei de sudoare. Şi simţeam lămurit cât mi-e de imposibil să mă desfac din această încleiosare. Un smoc mărginaş de raze mi se desfăcu din gând şi reflectă cu slabă lumină, ca dintr'un trecut îndepărtat, fericirea neaşteptată, din care mă rostogoleam tot aşa de neaşteptat, cu două ceasuri înainte.

Măriuca râse lângă mine.

— Vezi, dumneata nu-mi cânţi niciodată!, mă dojeni ea. Dumneata nu ştii decât una; să te-arunci deasupra femeii. Iaca, zi şi dumneata cântecul aista.

Nici acum nu mă scuturai să plec. Ba chiar putui să-mi arăt regretul că nu cunosc acest cântec, pentru a-i face plăcere. Incepu atunci să-l şuşotească ea, ţinându-se după

glasul lui Marinescu, dela care probabil prinsese mai dinainte cuvintele. Ea râdea cu poftă, la fiecare din necuviinţele ariei şi se uita la mine provocându-mă să râd la rându-mi. Iar eu râdeam la rându-mi, aspiram mirosul aşternutului şi-mi reconstituiam cu răutăcioasă voluptate în minte mecanismul întegrărei prin serii sau recitam în gând versuri ca acestea:

Deasupra casei tale ies
Şi azi aceleaş stele...

Sau:

Cupidon un paj şagalnic va ascunde cu-a lui mână
Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpână...

Sau:

Nu credeam să'nvăţ a muri vreodată
Pururi tânăr înfăşurat în manta-mi
Ochii mei căutau visători la steaua
Singurătăţei.

Contrastul mă amuza. Şi de-odată ,dus de-o inspiraţie şireată, începui să fredonez la rându-mi spre marea satisfacţie a Măriucăi, a acestei bucăţi rotunde de carne şi său, care fermentează:

Puse mâna mai la vale
Bum bu-rum sam sam.

Şi însoţii cu gestul, gradaţia cântecului, ceia ce aduse bucuria Măriucăi până la paroxism:

Ce-ai aicea fată mare?
Bum bu-rum sam sam.

Iar în sufletul meu, cădeau ca într'o fântână adâncă,

reminiscenţele visurilor sublime din anii şcolilor, stelele de aur ale ritmului antic:

Odi profanum vulgus et arceo
Favete linguis sacerdos musarum
Carmina non prius audita
Virginibus puerisque canto

. . . . . .

Bum bu-rum sam sam.
E barba sfinţiei tale...

Şi când mâna mi se încleştă de fer la extremitatea cântecului, Măriuca scuturată de haz, încercă ţardiv să se zbată.

— Eu nu vreau, se împotrivi ea. Să fie păcatul dumitale... Eu nu te las...

Dar ea se lăsa cu încetul, înverşunându-se încă, şi şoptind rătăcită:

— E păcat mare, nu vreau... Nu te las... Să cadă asupră-ţi...

Nici dinspre cläi nu mai venea acuma murmur de cântec. Numai în gândul meu, odată cu recrudescenţa acidă a fermentaţiilor, picura înainte ecoul eternelor frumuseţi:

Sic te diva potens Cypri...

In fapt de ziuă, înaintam doi călăreţi tihniţi, prin bruma care se depunea pe buruieni, pe părul şi pe efectele noastre. Victoria repurtată, al cărei miros încă îmi dăinuia prin nări, ca şi pişcătura brumei îmi dau o dispoziţie deosebită. In fond totul se redusese aci la această impresie olfactivă. Afară de asta, Niculina, în ultima analiză nu mi-a oferit mai mult. Şi avusesem tot ce putea să ofere şi aceea. Aveam deci toate motivele să mă simt atât de fericit de oboseala dulce, pe care o duceam în spi-

nare. Incepui deci să tachinez pe Marinescu. Ii mărturisii cum l-am surprins între clăi şi el râse cu linişte.

— Bine mă leat, flăcău ce te găseşti tu, caporal în armată română, baţi tu drumul ăsta de-atâta amar de vreme şi n'ai ajuns de cât aci; am să propui să te degradeze în faţa întregului regiment... Necinsteşti armata...

— He, domne locotenent, dac'aş fi vrut...

— Hei. Dac'ai fi vrut... parcă merge după tine... Eşti un papă-lapte...

— Ori când aş vrea domn' locotenent, poarta mi-e deschisă...

— Zi, tu nu vrei, şmechere? Şi de ce nu vrei mofturosule?

— He, dumneavoastră vă vine să luaţi cu glumă dom' locotenent; da de când poama e coaptă... Da iaca ba, nu vreau eu s'o culeg...

— Aştepţi să se facă mălăiaţă şi să pice singură în guriţa dumitale...

— E he, nu *sântem* chiar aşa de prost dom'locotenent... Da'e mai bine aşa cum fac...

— Mă, învaţă-mă şi pe mine să mă mulţumesc numai cu atât şi-ţi dau leafa mea pe trei luni...

— E mai bine dom' locotenent... Aşa cum faceţi dumneavoastră, face toată lumea... Şi pe urmă ţi se urăşte... pe când aşa... ca mine... par'că nu te-ai mai sătura...

— Mă, îţi dau leafa mea pe un an... dacă mă faci tu să mi se urască...

Dar Marinescu o ţine într'a lui: cu muierea trăeşti o viaţă întreagă, pe când o fată e cu totul altceva.

— Bine mă, tu vrei s'o iei... asta-i altă socoteală atunci.

— Ba n'o iau... ce s'o iau... că nu m'oi însura pân' ăste locuri... da se chiamă, că dacă am găsit-o fată... să mă bucur şi eu de lucru ăsta... nu se mai găsesc acum fetele aşa uşor, dom' locotenent...

— Vai de bucuria ta... tu oltean eşti mă zăbăucule...

— Păi aşa e şi la noi, dom' locotenent... întâi petreci

cu fata, că dacă greşeşti încep copiii şi pe urmă ai altă grijă...

— Bravo, mă deşteptule... Dar dacă vine ordin de plecare...

— Ş'apoi dac'a veni? Mai rău o să-i paie ei de mine aşa...

Ne apropiarăm de posturi. Pe alocuri bruma se întindea în plăgi mari, fosforescente la lumina ultimelor stele. Marinescu, rămase puţin mai în urmă, după ce mă întrebase îngrijat:

— Dar e vorba să ne mutăm dom' locotenent?...

Iar la răspunsul meu negativ şi distrat, el insistă:

— Vă rog să-mi spuneţi şi mie dom' locotenent, barim din ajun...

— Par'că eu o să ştiu...

Pe urmă, repezindu-şi scuipatul hăt departe cu un bobârnac sigur din vârful limbei, el închee şi pentru mine, dar mai mult pentru el:

— Dă-o dracului de viaţă, dom' locotenent. Dacă nu-i mai pune omu' niţică frumuşaţă, ce dracu să mai alegi dintr'însa?

Nu-i răspunsei; pe dispoziţia mea de animal satisfăcut, începuse întâi să fulgue şi apoi să ningă straturi dese de cenuşe. Mă revăzui în odaia cu odor alterat a Măriucăi, mă revăzui zbătându-mă ca un turbat, dedându-mă la giumbuşlucuri şi vicleşuguri lubrice, cântând cântece obscene, ca să-i fac voile şi să-i surprind farmecele-i flasce. O clipă, în seara ce trecuse, crezusem că am descoperit la rându-mi o *frumuşaţă*, poate trecătoare, poate cine ştie cum, propriei mele vieţi. Dar totul se mistuise în neant, în acelaş straniu galop, în care venise. Singura mea izbândă din toată această noapte şi din toată această aventură şi din toate aventurile mele, rămânea prin urmare doar Măriuca văduva, cu cărnurile moi, în care-şi găsiseră potolul deavalma soldaţii şi căprarii mei. Pe aceasta o cucerisem cu adevărat cu cântecul şi cu sufletul...

Iar alături de mine mergea acest ţăran cu ochii ca al-

bușurile ouălor de rață și care cu drept cuvânt nu găsea decât o ușurare josnică în îmbrățișerile Măriucăi; dar care, tocmai de aceea nu se grăbea să facă o Măriucă din fetișcana lui. Chiar aicea, atât de departe de satul lui, în cătunul fără nume și fără loc pe hartă, pe unde el era trecător și unde nici nu visa să se aciuieze; el ținea totuși dinadins să prelungească acest început de iubire fragedă, cu prețul cumplitelor zbuciumări dintre clăile propice, el continua să idealizeze ceiace ar fi putut oricând să transforme într'o albie de porci.

Începând să refac domol bilanțul trecutului, constatai speriat că eu nu făcusem decât să mă complac într'o astfel de albie, la care el nu recurgea decât din extremă necesitate; alergai speriat de-alungul întregului trecut dela caz la caz, dar peste tot mă întâmpină porți zăvorîte, gol imens, smârc perfid și lacom. Cum? Fusesem într'adevăr atât de singur?... Doamne, n'aș fi crezut-o... Poate numai Marusea... care vrea să mă pedepsească cu măritișul ei...

Aud de-aici vuetul râului... Nimeni, nimeni, nimeni! Dar îmi mai rămânea rusoaica...

Și înviorat de această supremă nădejde, zmucii hățurile și dădui pinteni lui Pafnute ca și când aș fi știut c'o găsesc la capătul galopului, care începu.

Mă duceam des la Niculina, dar între noi acum nu puteau fi decât ușoare strângeri furișe, sărutări focoase dar repezi; când o înlănțuiam, trupul ei trăsărea tot timpul și vibra ca o vargă, iar ochii fugeau necontenit spre aceiași blestemată ferestruică. Era de neînțeles! Dacă Serghe Bălan nu era cu adevărat acasă atunci cum ar fi putut intra în odaia de alături, decât trecând prin curte, bătând poarta, troncănind pe scări și făcând zgomot pe săliță cu pălimar. Chiar dacă ar fi sosit în vârful picioarelor și tot l-ar fi trădat broasca ușei vecine, pe care o încercasem și eu de mai multe ori, ca din întâmplare, găsind-o totdeauna încuiată. Imi lămurii, că obișnuința

o făcea pe Niculina să îndrepte ochii repezi într'acolo; dar fără a fi convins deplin mă ferii să-i cer explicații, nici s'o întreb, dacă din șoprul foarte solid și bine fieruit care se sprijină pe păretele din dos, nu răzbate cumva vre-o intrare într'una din celelalte încăperi ale casei.

Serghie Bălan ne găsea deobicei într'o conversație animată, ne privea încruntat și preocupat și se grăbea să se intereseze de subiectul vorbirei noastre, schimbându-și dispoziția ca prin farmec. De câte ori mă hotăram în gând să bag de seamă, că trebue să-mi răresc vizitele, de atâtea ori, la despărțire, el se plângea că vin prea rar și mă asigura că s'ar simți prea fericit dacă, aș lua masa obișnuit la dânșii. Dar privirea Niculinei avea atunci eclipse vagi, clătinări înșelătoare, o nesiguranță pe care se străduia în van s'o gonească prin râsul ei clar și hotărît, că rămâneam decis să fiu cu mare băgare de seamă. Când eram singuri vream s'o fac să-mi împărtășească temerile pe care ar fi putut să le aibe, dar ea-mi primea cuvintele cu sclipișuri ironice în râsul ei nepăsător, ba chiar une-ori se prăpădea de haz cu atâta zgomot, că nu știam dacă trebue să râd voios la fel cu dânsa sau să mă consider deadreptul jignit de puțina păsare ce arăta, când era vorba de mine.

Totuși în lipsa lui Serghe — se întâmplă odată să mâncăm fără el — putui potoli una din cele mai grele nedumeriri ale mele: aflai fără date precise, despre trecutul Niculinei. Era cu adevărat fata unor răzeși bogați precum bănuisem; ei trăiau și-acuma în stare tot așa de înfloritoare ca înainte, dar nu mai vreau să știe de dânsa. Aveau nu numai moșie, dar și case în târgul, unde Niculina începuse gimnaziul. Ea tocmai terminase trei clase, dar la începutul celei de a patra întâlnise pe Serghie, pe atunci năcealnic de năloguri — un fel de funcționar al fiscului, probabil un simplu agent. Îi plăcu flăcăul chipeș mai mare ca ea cu vreo șapte ani și-l aduse părinților, care alungară îndată pe pretendent, iar pe dânsa o pedepsiră zdravăn. Fata avu totuși curajul

să se refugieze la dânsul, iar Serghie, destul de abil, singur o readuse la părinți. Cum jocul se repetă nu odată, lucrurile mergeau poate spre împăcare, când un eveniment năprasnic se ivi pe nepusă masă: năcealnicul de năloguri nu putu răspunde de oarecare fonduri cu prilejul unui control și ca atare fu îndepărtat din slujbă și pus o vreme la păstrare. Părinții se făcuseră foc și-și turnau cenușe în cap; dar Niculina știa, fără a mai aștepta explicațiile lui, că numai pentru a ajunge la mâna ei, el confundase visteria țarului cu avutul propriu. Așa că, peste un an și mai bine, fu de-ajuns, un răvaș adus de un milog, o șuerătură în noapte, ca ea să-și ia într'ascuns bocceaua și să purceadă pe drumurile nestatornice ale Basarabiei, spre cătunul fără nume.

Incetul cu încetul, cu stăruințî și dibuiri oarbe, ghicind dinainte fiecare nou amănunt, o făcui să ducă povestea până la capătul, unde fu cu neputință de ajuns, chiar din prima zi. Totuși, când cunoașterea fu complectă, Niculina păru sincer amărîtă de limbuția ei; îmi aruncă acum aceeași privire vrășmașă, cu care mă împărtășise sub nuc, unde trebuise să mă urmeze, în prima seara, după venirea soțului ei. Mai târziu ea căută să-mi schimbe părerile, dând drumul iar râsului ei limpede și sonor, bătând din palme și strigându-mi că mi-a înșirat o poveste de roman...

— N'ai văzut... tot ce-ți trăznea întâi ție prin minte, eu spuneam că e așa...

Dar se gândise prea târziu la această stratagemă. Și chiar dacă s'ar fi gândit mai de vreme...

Iar seara pe care o așteptam cu atâta nerăbdare veni în sfârșit. Înțelesei că a venit chiar din chipul cum Niculina deschise ușa. Era acuma iarăși întreagă și numai a mea. Dar timpul nu îngăduia nici o întârziere, ori cât luasem din vreme cele mai strașnice măsuri. Mi-era grozav de greu să mă desfac din această îmbrățișare fierbinte și setoasă, doborîtoare și necontenit avântată al că-

rui potol era cu greu de ajuns după atâtea zile de așteptare. Mă desprinsei totuși, încleștându-mi toate fibrele voinței într'o supremă sforțare, folosindu-mă de o clipă a ei de ațipire.

— Unde te duci, tresări ea speriată, ridicându-și bustul gol din așternuturi.

— Mă duc să arestez pe bărbatu-tău...

Ea bulbucă niște ochi, cât nucile de vară, dar atitudinea mea rezolută și gravă o puse cu adevărat pe gânduri.

— De ce trebuie să-l arestezi?

— Pentru că e contrabandist...

— A...

Zâmbi cu răutate.

— Și de unde ai să-l iei?

— De la Nistru... Am să ți-l aduc legat, îndată!...

— *Dumneata,* când ai venit în casa lui, nu te-a legat nimeni.

Nu-i răspund și strâng hotărît ultimele catarame. Niculina coborî din pat și-și petrecu cămașa.

— Vezi grăbește-te, glumi batjocoritor.

— Fii sigură c'ajung la timp, îi întorsei tonul cu promptitudine.

Când fu să ies, mă opri cu mâna pe umăr.

— N'ai să faci asta...

— Ba încă cum...

Și luând-o de mijloc:

— Ca să văd pe cine iubești tu puicuță...

Și-mi lovii pintenii zornăitori ca un militar vesel și plin de foc, care pune datoria lui deasupra oricărei afaceri de inimă... ceia ce place și mai mult la femei. Cu toate că s'ar părea dimpotrivă dac'ai judeca după aparențe și după Niculina, care se grăbi să mă avertizeze:

— Dacă-i faci ceva, să nu mai vii aci, că-ți scot ochii...

Răspunsul meu fu un râs larg, franc, milităresc, care părea că spune: Ho, ho, fetițo, fii pe pace, vom vedea noi la urmă toate astea...

Ea mă înlănţui deodată şi mă trase, spre mijlocul odăii. Vezi asta, spuneam eu!... O desprinsei cu eleganţă şi îndelungi sărutări...

— Ai răbdare, copiliţo... peste un ceas, mult două, sunt înapoi... dacă nu cumva îl găsesc legat gata pe scumpul vostru soţior... ah, o să fac un haz cu dânsul... Care pe care, nene Serghie? am să-i spun...

Şi râsei cu poftă adevărată. Sărutai iar pe Niculina şi ţinând-o la piept îi şuşotii în ureche, gâdilând-o cu răsufletul meu cald:

— Şi după ce-l plasez cu pază bună în magherniţă, îţi garantez că-l voi asigura: Despre Niculina să n'ai grijă... sunt eu aici... Ha, ha, ha... Şi-acum, noapte bună, nene Serghe...

Aci luai mâna Niculinei şi o scuturai...

— Noapte bună, eu mai mă duc aşa puţin prin împrejurimi... Ha, ha, ha, ha...

Niculina mă privi tot timpul cu un zâmbet imprecis, oarecum zeflemitor. Nu puteam şti dacă-mi admiră cinismul, dar nu găseam altă definiţie, acestui zâmbet, care aci îmi încuraja exuberanţa, aci parcă mi-o îngheţa sub joasă temperatură a sarcasmului.

— Ei Niculina, nu mai spui nimic?...

— Du-te, du-te... dă-i zor...

Şi se îndepărtă singură spre pat dând drumul unui hohot atât de voios că mă ului de-abinelea.

Mă îndreptai totuşi spre dânsa, o strânsei zdravăn la piept, cu toată împotrivirea ei, strigându-i: „Binecuvintează-mă!“ şi pornii în pas cadenţat care trebuia să-i amintească şi de afară, că dela ea pleacă un militar la datorie. Ea deschise uşa repede, după mine şi-mi strigă:

— Fii binecuvântat!...

Iar hohotul care însoţi aceste vorbe mă urmări şi mă împroşcă până departe în noapte. Eram doar eu singur cu el pe uliţa satului, în drumul spre Gârneaţă şi spre Pafnute. Singur, grozav de singur în această noapte, care

deborda ca o apă agitată de întunerec, se întindea până la începutul vieţii mele.

Scârşnii. Totuşi eram ceĭ dintâi, cel dintâi sosit în faţa femeii ăştia, pe care hohotele ei nu-l puteau orbi. Ea trebue să vadă lucrul ăsta, şi să deschidă alţi ochi dinaintea chipului meu. Alţi ochi... pe care-i şi vedeam mari şi uimiţi....

— Haiduceaso, credeai că ai de-aface cu... ori cum chema pe înaintaşul meu aicea... pe locotenentul... pe... cum dracu îl chiamă Doamne...

Noaptea aceia fu un iureş peste tot malul Nistrului, de sub paza mea. Găsii pe Cebuc, care era de serviciu dormind şi pedeapsa lui fu să mai fie de serviciu încă trei nopţi în şir; îi dădui timp de odihnit ziua, cu recomandaţia expresă să nu părăsească pentru nici un motiv pichetul şi sectorul în toată această vreme. Cebuc îmi răspunse cu un rânjet sarcastic, de şmecher care mă are la mână. Era tocmai ceia ce aşteptam cu mare nerăbdare. Îi vârîi mutra mea contractată într'o expresie la fel, drept în mutra lui şi dincolo de limitele vizibilităţii distincte, ceia ce, de sigur, dădu trăsăturilor mele aparenţe schimonosite şi exagerate.

— Dacă-ţi închipui tu că am să permit cuiva să-şi lase datoria în rândul al doilea, apăi te înşeli amarnic camarade. Te leg şi te trimet în lanţuri la consiliul de război, ai înţeles?... Închid ochii la mulţe, complectai rezolut şi suveran, dar serviciul înainte de toate. Iar pentru c'ai răspuns obraznic la darea ordinului, ai să faci patru nopţi...

— N'am răspuns nimic, să trăiţi...

— Atunci cinci...

Şi mă îndepărtai calm aşteptându-l să văd, dacă mai e curios să vadă până unde i se poate întinde pedeapsa. Dar Cebuc rămăsese stei de piatră în poziţie de drepţi...

— S'a înţeles?

— Înţeles, să trăiţi!...

Acum găsii de cuviinţă că e cazul să-i explic că pen-

tru mine şi rânjetul sarcastic e răspuns obraznic. Disciplina era salvată.

Pe urmă mă abătui ca o vijelie dealungul întregului sector. Nu mai găsii nicăeri prilej de dat pedepse, dar nici urmă sau ştire de Bălan. Soldaţii erau cu toţii în febrilă patrulare şi mă întâmpinară cu toată rigoarea cuvenită. Risipii în vânt totuşi câteva înjurături zadarnice, la care soldaţii îmi răspunseră cu ridicări din umeri. Lucrul era posibil; Nistrul face atâtea cotituri că ţi-ar trebui un regiment întreg să-i supravegheze fiecare meandru, în partea asta. Toată noaptea băturăm ca să găsim locul pe unde trecerea ar fi fost mai cu putinţă şi găsirăm numai pe-o întindere de doi chilometri, treizeci şi opt de ferite întortocheri.

Interdicţia căzută pe capul lui, fu pentru Cebuc, o mare lovitură. Dar o suportă încruntat, însă cu resemnare. Lucrurile mergeau acum strună şi regularitatea lor, mă făcea adesea să-mi arăt mulţumirea. Cebuc tresărea atunci şi mustăcioara lui neagră şi lucioasă se zburlea sub nasul gras şi uşor acvilin, parcă adulmecând în aer o recompensă ceva mai pipăibilă ca bunăoara ridicarea interdictului. Firește aşteptarea fu zădarnică.

Femeia care-l urmase din târg şi pe care-o instalase în cătunul fără nume, veni să-l vadă într'ascuns. Totuşi fu văzută şi de astă dată mi se raportă.

Dădui ordine severe, chiar în faţa lui, de urmărire, arestare şi chiar tragere, în caz când „oricine-o fi să fie" persoana urmărită, nu dă ascultare somaţiilor legale. Continuai totuşi să primesc rapoarte asupra unei călăreţe, care nu se supune somaţiilor, ci o ia la galop, îndată ce întâlneşte patrula, fără să se teamă de gloanţele ce se trag după ea. Pe de altă parte, Gârneaţă mă informă că Cebuc i-a trimes vorbă acestei nebune chiar printr'însul, că dacă mai cutează să vie, va trage chiar el, Cebuc. Notai în carnetul meu sufletesc cu satisfacţie această strășnicie a plutonierului, care deocamdată nu era

găurit, cu părere de rău, erau aliniaţi în acel trist convoi, care, în fiecare noapte, trebuia să treacă înapoi limanul tuturor suferinţilor, spre care înota dela sute şi mii de verste.

In fiecare noapte jalnicul pahod, trebuia să defileze pe sub ochii mei. Pentru a nu atrage vre-o luare aminte dinspre partea cealaltă, nu aprindeam nici o faclă, la această înmormântare de oameni vii. Albele palori ale straturilor de zăpadă, solidificate până la extrem, dau împrejurărei toată aparenţa sepulcrală de care era nevoie. Iar deasupra, în nopţile limpezi, bolta avea reflexe de sticlă: stelele fixe nu mai tresăreau de nici un suflu şi în gerul interspaţial, printre bancurile de fantasme, convoiul aluneca în lumea de apoi — figuri rude şi bărbi grele, ochii secaţi de orice speranţă, — ca printr'un peisagiu lunar.

Ochiul acela indiferent mai ales trebuia să-l sufăr în fiecare noapte. O, dacă el m'ar fi privit cu ură sau chiar încă implorător, şi tot ar fi fost un chin mai puţin. Dar această privire îndobitocită, ternă, de om care nu mai are nimic de aşteptat dela semenul lui, se înfigea adânc în fruntea gândului meu, rămânea acolo apăsându-mă noaptea în meninge, dându-mi insomnii.

Mă refugiam atunci la sânul imaginarei mele zeiţe, ce trebuia acum să coboare, — căci când marele alb mă copleşi sub fluturarea vălurilor nesfârşite de speranţă, Niculina redeveni pentru mine doar trupul arzător al strângerilor sălbatice de sub nuc. Sufletul i-l lăsai tot lui Serghe şi eu însufleţii această comoară de plăceri cu visul negrăit de frumos al cărui grai de serafim trebuia să rostească el întâi şi pentru mine, cuvântul aşteptat. O, putea acum Niculina să-şi treere în voe noianul ei de vedenii şi amintiri; la sânul ei, pe care ştiam acum să-l răscolesc de cele mai cumplite patimi, eu îmi torceam dulcele fir al nădejdei reînoite, trăgeam din fuiorul necunoscutului imaginea care să se întreacă pe sine, mă închipuiam, refăcând într'una cele mai subtile dialoguri, clădeam episodul cel mai minunat, — singurul minunat

al vieţei mele. Amuţiţi de grozava tăcere a imensităţilor albe sau înfioraţi de jalea vânturilor călătoare, strânşi unul într'altul la scrâşnetele de mânie ale viscolelor turbate; suspinele patimilor noastre se îngânau în aceiaşi tragică aşteptare.

— El adastă să-şi vadă întâi pedeapsa; dacă e uşoară de ce să şi-o mai îngreuneze sau să-şi încerce viaţa... răsbăteau une-ori din pâcla gândurilor ei, aceleaşi şi aceleaşi cuvinte.

— Ea se apropie necontenit de podul de ghiaţă, pe care Dumnezeu l-a aruncat între sufletele oamenilor — răspundea ca un ecou, dar numai pentru auzul meu, gândul acum în mine singur domnitor.

In plocoanele de oaspeţi, pe care potecile înghețului mi le aducea din ţara necunoscutului ,erau prea puţine femei. Nu puteai şti, sub aceiaşi stambă decolorată şi scrobită de ger, sub aceleaşi şaluri jerpelite şi soioase, sub acelaş bariş negru, sau sub aceiaşi căciulă bărbătească, dacă se ascunde o ţărancă sau o orăşancă. Trăsături chinuite, ochi păstrând încăpăţânat lumina groazelor trecute sau celor aşteptate, ori aceiaşi opacă perdea de îndobitocire, asta era tot ce-mi vărsau punţile ce-mi pusese spre visul meu, Dumnezeu.

Dar ea trebuia să vină. Mi-o spuneau asta figurile uneori puţin dure, mai cioplite, mai subţiri la pieliţă ajunse aci, din înspăimântătoare depărtări pentru a fi în rândul întâi la întoarcere; mi-o spuneau ordinile noi primite ,prin fir de telefon, ori prin mesagiile directe ale agenţilor de legătură. Domnul colonel ne atrăgea serios atenţia asupra numărului mare de nepoftiţi, pe care a început şi va continua să-i aducă iarna; ne soma categoric să nu greşim cu o iotă la normele prestabilite pentru selecţionarea refugiaţilor, şi spre marea mea recunoştinţă nu uita să sublinieze niciodată cazul unic, care se părea dumnealui că ar constitui pricina unor interpretări greşite sau răuvoitoare a ordinelor, din partea tinerilor ofiţeri.

nou, până la exces și sălbăticie, zelul plutoanelor mele. Oamenii erau acum ca zăvozii ciobănești în lanțuri; așteptau doar semnalul Niculinei ca să le dau drumul, turbați și înfometați de-alungul zăvoaelor. Prevenită în mod obișnuit de Serghe, sau de rarul ei instinct, Niculina trebuia să-mi înfrâneze iarăși în noaptea asta sau în noaptea următoare, dar totdeauna la timp, avânturile râvnei fără saț pentru frumusețile minunatului ei trup. Un bizar rest de pudoare, sau eterna perfidie femenină o făcea să lase neapărat la apropierea soțului ei o distanță între ea și amantul eventual, pe care interesele acestuia îi permiteau să-l aibe. Era poate și această naivă stratagemă, un imbold mai mult pentru dânsul, să pună în sufletul lui de soț, ce se resemnează a fi ultragiat, deasupra a orice, interesele comune și dorința izbândei finale. Ceeace-mi asmuțea și mai mult nerăbdarea de a ști însfârșit ce întreprindere finanța dumnealui cu un capital atât de scump! Și teribla perspectivă ce mi se deschidea acum, mi-o punea înaintea ochilor întrebarea care-mi rămânea de făcut privitor la Niculina, în cazul când m'aș fi trezit pe nepusă masă în fața unui bine organizat sistem de spionaj. Avea ea să-și însoțească bărbatul în plimbare pedestră și cu alai, la Chișinău?

Minunea se împlini repede; Niculina însăși băgă de seamă la urmă că fără să vrea a fost nevoită să-și vândă astfel bărbatul. Îi primii povestea cu negoțul dela Bălți, amuzat nespus și o bătui pe umăr recunoscător:

— Îți mulțumesc, îți mulțumesc... Mă duc să-i ies înainte...

Ea făcu uimită un gest de oprire, apoi își mușcă mâna, apoi întinse brațul spre mine în semn de conjurare, pentru a-l lăsa în cele din urmă în jos și a da drumul unui râs pirpiriu:

— Dacă îl cauți la Nistru, poți să-l aștepți mult și bine...

Zăvozii fură deslegați. Timp de trei nopți nimeni nu

mai știu propriu zis ce-i somnul în detașamentul meu. Iar în a treia noapte, către zori Serghie Bălan fu prins. Mi-l aduse chiar Cebuc, care-și făcuse un punct de onoare din arestarea contrabandistului. Pentrucă, spre marea mea liniște sufletească, după excesiva percheziție ce-i făcurăm, trebuirăm să conchidem că în nici un caz nu putea fi vorba de un spion. L'am desbrăcat la piele, i-am pipăit cu luare aminte toate cusăturile, i-am examinat tabacherea, cartoanele țigărilor, tutunul din ele, cutia cu chibrituri, cutele cismelor și crăpăturile tălpilor, negrul de sub unghie — dar n'am găsit nimic. Drept care, i-am comunicat cu o mare, cu o imensă satisfacție:

— Gaspadin Serghie, am marea plăcere să te previu, că dela muncă grea de ocnă, te-ai învârtit la o bagatelă de câteva luni de închisoare corecțională.

Dar Serghie rânjea calm, cu aerul că ascultă o șotie de-a mea. Un musafir al lui, un intim al casei, nu putea face decât o glumă cu astfel de amenințări, chiar făgăduind pedepse mai reduse.

Celelalte două persoane, pe care mi le adusese plocon Serghe, ascultau vădit de acru prognosticurile mele penale, își apropiau capetele și începeau să turue pe limba lor. Erau probabil soțul cu nevasta. Nu-mi dădui osteneală să mă informez dela tălmaci sau dela Cebuc, care îi cercetase. Nu mă interesau; principalul era Bălan. Bărbatul mai scund decât însoțitoarea-i, dar mai spătos era îmbrăcat cu dolman greu, cu căciulă de miel brumărie și cu cisme crețe, trecând de genunchi. N'aș fi putut spune dacă era neras de trei săptămâni sau dacă așa avea obiceiul să-și poarte barba. Femeia era neverosimil de albă și zdravănă — prin locurile astea era un făcut cu arătoșenia și voinicia femeilor! — purta palton bărbătesc cu guler de blană, mototolit și plin de noroi, pe cap avea căciulă tot de blană. Din când în când se oprea din conversație și mă privea cu ochi largi, coborînd fruntea, de parcă ar fi vrut să mă vadă pe deasupra unor ochelari închipuiți.

— Noi cât o să luăm pedeapsă, domnu' ofițer?, mă

întrebă ea pe rusește, limbă pe care o cunosc foarte puțin...

Îi răspunsei românește și Serghe Bălan se grăbi să-mi servească de tălmaci:

— O să luați câteva zile de închisoare sau dacă aveți rude pe-aici o să vă alegeți numai cu amendă. Dar dacă n'aveți pe nimeni în Basarabia, după ce vă ispășiți pedeapsa, o să vă treacă înapoi peste Nistru... Ar trebui să vă trec de-acuma înapoi, dar deocamdată sunteți necesari la ancheta ce se va face lui gaspadin Serghe, prietenul meu.

Bărbatul crezu că trebue să repete în idiș soției sale ceea ce Serghie îi transmisese pe rusește după dialectul meu; iar femeea cu toate că știa rusește și înțelesese limpede dela cel dintâi, totuși îl asculta cu atenție și pe el și aproba din cap în răstimpuri...

— Avem, avem rude destule mă asigură ea pe rusește și schimbând o privire cu soțul, începură deodată repezit să facă bilanțul neamurilor de dincoace de Nistru...

Serghe Bălan mă privi rânjind cu înțeles, clipi din ochii pe furiș spre mine și grăi:

— Dacă domnul locotenent ar vrea, ar putea să vă trimeată de unde-ați venit, cu toate rudele voastre... Dar domnul locotenent e bun...

Nu înțelesei rostul acestei lingușeli și-l privii nedumerit.

— E bun, îi răspunsei, cum putui, pe rusește, dar își face datoria.

Și-i lăsai pentru a-mi continua redactarea raportului. Cu percheziția, cu interogatoriile se pierduse ziua toată, așa că trebuiau expediați abia în dimineața următoare.

Amurgul cobora acum de vreme iar din seara asta aerul deveni apăsător. Cu toate că fusese senin până acum, stelele nu mai apărură, decât vag, sub o pojghiță lăptoasă ca ochii lui Marinescu. Pe urmă nu se mai văzură de loc. Suflări foșnitoare începură să curgă printre sălcii dinspre fluviu. O atmosferă grea și neliniștitoare plutea peste tot.

Când revenii la dânşii, Serghie Bălan continua să vorbească ruseşte cu femeia; îndată ce mă văzu el îi făcu semn din cap spre mine şi continuă să-i turue înainte râzând. Femeia mă privea din când în când pe sub sprâncene, apoi se uită spre bărbatu-său. Acesta era la oarecare depărtare şi întors cu spatele. Părea preocupat de alte lucruri şi privea şuerând printre buze, spre sălciile şi spre tufişurile care-şi trăgeau deasupra aşternuturile nopţei, estompându-şi contururile; dar urechea lui se vedea bine cum caută, precum o floare amorţită lumina, spre convorbirea celor doi.

Ea-i spuse ceva în idiş şi el îi răspunse deasemenea în idiş sumar şi răstit, întorcându-se şi mai mult cu spatele. Pe urmă îi mai spuse ceva şi tăcu iarăşi brusc, pentru a reîncepe în mai multe rânduri, scăpând cuvintele în răpăneli scurte de mitralieră. Nu mai era în afară de noi pe bătătura îngustă a pichetului, decât paznicul lor şi mai încolo cele două sentinele. Gârneaţă surveni un moment, pentru a-şi căuta ceva în baracă şi se îndepărtă în grabă.

Atunci femeea se apropie de mine zâmbitoare, întrebându-mă de când am învăţat ruseşte — limbă pe care ea mă încredinţă c'o înţeleg foarte bine — şi dacă-mi place Basarabia. Conversaţia se prelungi mult, femeia râdea şi-şi da ochii peste cap. Prin negură observai privirea lui Bălan, licărind spre mine. Caporalul Marinescu se ivi şi conduse pe cei doi prizonieri în baracă; paznicul luă loc la uşă. Apoi Marinescu se învârti pe-alocuri, căutând să-mi prindă vederea, de bună seamă privitor la femeea care mă ţinea de vorbă. Dar pentru că nu-l întrebai ce doreşte şi cum partenera mea devenise foarte volubilă în cuvânt, el se îndepărtă. Streina se amuza de ruseasca mea, mă corija, făcând haz mare şi ţinea mult să ştie dela mine deosebirile de impresii pe care mi le făcuse femeia rusă, evreică şi moldovancă — curiozitate pe care încercai zadarnic să i-o satisfac, vocabularul meu rusesc neajutându-mă să alcătuesc un răspuns atât de complex. Noaptea se lăsase compactă şi pâcloasă.

Când începui să dau semne că a sosit momentul încetărei unei atât de plăcute conversaţii ea se precipită spre mine, rugătoare:

— N'aveţi să ne treceţi înapoi domn' ofiţer...

— Nu doamnă, v'am spus!... dacă aveţi rude pe-aci nu veţi primi decât o uşoară pedeapsă...

— Avem destule... şi la Chişinău, şi la Călăraşi, şi la Bender... La Bender avem pe...

Ii amintii că mai mi le înşirase de trei ori până acum, aşa că era inutil... Dealtminteri lucrurile astea rămâneau să fie spuse şi dovedite autorităţilor prin faţa cărora aveau să treacă...

— Putem dovedi tot, mă asigură femeea... Numai să aştepte până facem scrisorile... ca să vină toate rudele noastre şi să ne cunoască... Numai dumneavoastră să nu ne treceţi înapoi...

— Nu doamnă, vă promit... v'am promis... s'a terminat. Şi acum, pentru că e târziu... poate sunteţi obosită...

— A nu, eu nu sunt obosită... o dacă e vorba de mine...

— După atâta drum, cât aţi făcut...

— O, asta nu e nimic, faţă de ce am pătimit noi, până acuma... şi ca să ne întoarceţi îndărăt peste noapte... să ne deştepte şi să ne treacă înapoi... să suferim iarăşi... mă gândesc la el, la soţul meu... pe el are să-l împuşte... numai să vă spun domnule ofiţer...

La gândul că iar are să-mi îndruge o poveste interminabilă şi semi-inteligibilă făcui un semn ceva mai larg, spre a fi zărit prin întuneric de sentinelă. Femeea îl prinse şi îngrozită, se precipită iarăşi spre mine:

— Mi se pare că v'am obosit destul domnu' ofiţer... Iertaţi-mă vă rog... dar să ne trimiteţi la dumneavoastră în ţară... facem şi închisoare şi tot... numai la el, numai la el, mă gândesc...

Sentinela s'a apropiat şi aşteaptă în tăcere...

— Trebue să vă las să vă odihniţi, nu-i aşa? adăugă ea, apropiindu-se şi mai mult şi coborînd privirea în pă-

mânt, ca și când ar fi așteptat ceva, mi se păru un răspuns al meu de protestare, de reținere.

Dar pentrucă îmi acoperii cu mâna semnificativ, un îndelung căscat, ea, după ce privi iarăși neliniștită la sentinelă, arătă spre baraca mea de scânduri:

— Aicea staţi dumneavoastră, domn' ofiţer... Aveţi odăiţa aici... Ah, tare aș fi curioasă să văd cum își poate aranja un bărbat tânăr o odăiță, fără ajutor femeesc... Imi daţi voe domn' ofiţer...

Și înainte ca să articulez ceva, ea și dispăruse înăuntru...

— Aveţi spișchi, domnule ofiţer...

Dar înainte ca să-i răspund, degetele ei le și dibuiră pe masă. Aprinse lampa, privi în juru-i, râzând și frângându-se din șale. Își desbumbi mantaua fără s'o scoată încă și începu să-mi aranjeze cărţile, turuind necontenit câte ceva în legătură cu fiecare gest săvârșit... Apoi își ceru voe să-și scoată mantaua, pentru că-i era cald. Pe dedesupt avea o bluză roșie-deschis, care strângea din greu un bust zdravăn și debordant. Braţele erau voinice și rotunde, de sub tivul rochiei se iveau pulpe cărnoase, precis arcuite și dârdâitoare. Mă apropiai tremurând și ea mă primi în moliciunea pieptului, cu aceleași cuvinte fricoase:

— Nu-i așa că n'aveţi să ne trimeteţi înapoi, domn' ofiţer?...

Răspunsei doar cu o mișcare plictisită din mâini, dar destul de elocventă și braţele ei mă închiseră îndată în zdravăna lor carapace.

Bucuria asta neprevăzută i-o datoram deci lui Serghe Bălan.

Afară, darabana ploii bătu câteva tacturi răsleţe pe acoperișurile de scânduri. Pe urmă toate darabanele cerului porniră, se amestecară, continuară să se repete, până nu se mai auzi decât un singur huet, apăsat, înăbușit, monoton.

Disdedimineaţă prizonierii erau gata de plecare. Mă aşteptau învăluiţi în zdrenţe de ceaţă joasă, decorând compacte ziduri de fum, de care linia ochiului se spărgea la câteva zeci de metri, fragmente de copaci şi de acoperişuri, ca într'un teatru sfâşiat, pavoazat de molcome fâlfâiri cenuşii. Soţii conversau liniştit lângă o rădăcină. De câte ori traversam bătătura, ochii lor mă urmăreau neliniştiţi, pe urmă ea spunea ceva şi soţul înclina barba nervos şi afirmativ. Serghie Bălan rânjea. El încă nu credea că-l voi trimete la comandament. La asigurările mele repetate, clătina din cap neîncrezător.

Ii explicai din nou: ocupaţia lui avea o rubrică specială şi destul de ardeiată în lege. Dar Serghie râdea; mai ales când îi spusei că pentru el o să dau sentinelă deosebită, asta pentru dânsul însemna tocmai trăsătura de burete.

Dar atunci o discuţie vie, aproape violentă, isbucni între cei doi soţi, ca din senin. Ne uitarăm cu toţii într'acolo, fără să înţelegem nimic. Soţul gesticula perorând cu o ardoare neobişnuită şi cu cea mai sinceră indignare. Soţia răspundea cu frânturi de vorbe, dacă mai putea să-şi facă loc şi cuvântul ei în această avalanşă de mânie.

Brusc gaspadinul se îndreaptă spre mine cu pas ferm şi începu să-mi declare ceva prea complicat şi prea repede pentru putinţele noastre de înţelegere reciprocă, încât dădui in mai multe rânduri din umeri. La drept vorbind ceva, ceva, mi se părea că înţeleg, dar tocmai ceia ce înţelegeam eu mă îndemna să arăt că habar n'am de ce-mi vorbeşte. Atunci doamna porni şi ea încoace cu pas şi mai ferm de cât bărbatul ei:

— Domnu' ofiţir, mă întrebă ea mai rar, mai rezumat şi mai precis... Nu v'am spus eu că sunt sora de la dumnealui? — şi arătă pe domnul...

Cuvântul rusesc care corespunde noţiunei de soră mi-era necunoscut şi de-aceia rămăsei încă nedumerit. Reconstituii însă rostul acestei ciudate convorbiri, când

doamna întoarse întrebarea, în chipul care convenea cunoştinţelor mele în limba lui Tolstoi...

— Nu v'am spus eu aseară... că dânsul... frate la mine...? Şi-mi zâmbi imperceptibil.

Zâmbii şi eu tot aşa de imperceptibil. Iată de bună seamă ceva ce uitase cu adevărat să-mi spue. Ba mi se pare că mă lăsase să aflu cu totul altfel. Cum era dealtminteri evident...

— Ah, da, da răspunsei cu promptitudinea care mă caracterizează, în astfel de împrejurări... Domnul... frate dela doamna...

Şi mă grăbii să lămuresc pricina care mă împiedecase să răspund aşa dela început. Domnul zâmbi şi înclină din cap. Apoi păşi cu demnitate spre Serghie Bălan. Iar doamna îl urmă după ce-mi mai aruncă încă un zâmbet furiş...

Mi-amintii de pasagiul biblic al Sarei. Şi dădui ordinile de plecare. O rază de soare se înfipse biruitoare prin nămeţii de ceaţă şi-şi menţinu cu vrednicie drumul câştigat. Fu atunci o adevărată rumoare mută printre armatele de neguri. Urniri de coloane greoaie, manevre de învăluire, o întreagă strategie de umbre materiale; pe urmă fu o panică adevărată, când noui şi tot mai multe raze sosiră şi boabele de ploaie se aprinseră de bucurie printre ramurile pălite.

Intâi porniră soţii cu o sentinelă. Văzând că se îndepărtează cu adevărat de Nistru, ei îmi trimiseră salutări grăbite, iar degetele ei se coborîră de mai multe ori fugar până în dreptul buzelor. Dincolo de bătătura întărită a pichetului încălţămintea li se înfunda adânc în moalele pământului desfundat de ploaie. Cu fie care pas botforii cărau ocale de pământ negru, basarabean. Dar înaintau voioşi şi hotărîţi să se îndepărteze de apă, chiar dacă tot pământul li s'ar fi agăţat de picioare.

Bălan era nu se poate mai dispus. Faptul că-l distanţam de ceilalţi, era pentru el şi mai semnificativ. Orândui să-l conducă ţiganul Gherăscu, mai înalt decât dânsul şi de temut cu figura lui neagră, buzată şi ciu-

pită de vărsat ca un strat de pământ moale îngăurit îndesat de ploaie. La vederea lui, bucuria lui Bălan se ogoi. Şi când soldatul îl pofti s'o ia înainte, figura cea blondă se înroşi deodată, vinele i se umflară pe tâmple, iar mustaţa lui se zburli ca o flacără. Din ochii albaştri mă săgeta cea mai sfredelitoare mânie...

— Haide Bălan, lasă necazul... datoria e datorie...

Se repezi subit spre mine şi mâna i se ridică din cot cu pumnul strâns. Dar se opri la deschizătura de unghiu drept cu antebraţul.

— Hai, *mai baiete,* rosti atunci calm ţiganul Gherăscu, că ne-apucă nămiazu...

Dar printre dinţi Bălan, îmi şuieră sfidător:

— Mă arestezi, hai,... ca să poţi intra nestingherit în casa mea... D'apoi dacă crezi că are să-ţi meargă... Eu unu' am să povestesc şi eu şeva acolo undi trebue... Ştiu că amu ai să ameninţi şi să sudui, dar să nu te bucuri de jaba, că mult n'are să-ţi meargă măi răule...

— Dacă vrei, pot să adaog şi astea în raport? îl întrerupsei măsurat şi calm; că-ţi pui nevasta să atragă ofiţerii în casă...

Bălan tresări şi mă fulgeră cu trăsnetele privirilor; dar la cuvintele care urmară, capul îi căzu pe umăr ca la un executat prin împuşcare; buzele nu-i scăpară decât un sughiţ înecat de muribund.

— O laşi să se culce cu ofiţerii ca să poţi trece apa nestingherit... Şi soră-ta la fel cu gradaţiii... Povesteşte asta acolo unde zici, dacă vrei să ţi le-aducă pe amândouă plocon după tine... Mi-e scârbă să te văd... Iţi împrumuţi femeea ,ca să poţi trece spionii la bolşevici... Marş de-aici păcătosule... Mai bine pune-o de-a dreptul la mezat că tot atâta ai câştiga... barim eşti ferit de gloanţe şi de puşcărie...

Vorbele mele cădeau ca lovituri repetate de măciucă în creştetul aplecat al contrabandistului. Mâna îi căzu moale în jos; în locul roşului aprins al mâniei şi al sănătăţei lui debordante, se aşternu pe figura-i galbenul pal al stupoarei, apoi negrul cadaveric al veninului.

— Minți, nimeni nu s'a culcat cu nevastă mea! șuieră el ținându-mă drept în lumina ochilor.

Și glasul indignării lui, care nu-și mai găsea loc de ieșit prin orificiul gâtului părea că cere, sufocându-se, supremă favoare acestor ochi dela care aștepta o desmințire, o zare de îndoială pentru vorbele prea grele, cu care îl miruisem.

— La nimeni nu s'a lăsat... și-a bătut joc de tine, atât... N'o să ajungi tu niciodată să te culci cu ea și nimeni din voi, veneticilor, râse el aspru și stins, — iar lumina ochilor mei îi răspunse la rându-i cu râsul ei, care ia înaintea oricărui grai, oricărui semn, ori cărui cuget și care niciodată în prima ei lucire cel puțin, nu poate să mintă.

Coborîi ochii, ascunzându-i de această căutătură scormonitoare, căutându-le alt luciu, de împrumut, dar zadarnic, lumina lor spusese ce avea de spus. Iar Bălan cu simplitatea instinctului său cetise acolo ce avea de cetit. Se clătină, cât era de zdravăn ca un bețiv care pornește pe picioarele de-odată încovoiate.

Gherăscu, uimit peste fire de acest dialog, îl îndreptă cu un pumn solid în șale:

— Așa se vorbește cu dom' locotenent... mama ta de bolșevic. Marș înainte... că-ți mut căpriorii...

Rămăsei nemișcat privind după dânsul. Mi-amintii de ferestruica suspectă din iatacul Niculinei și de înfricoșarea subită cu care o privea în unele momente. Dar era uimitor... Oare o namilă atât de bine zidită, a putut să creadă că și în lipsa lui...

De foarte departe... sora și fratele îmi mai făcură pentru ultima oară semn de mulțumire, cu basmalele colorate.

O curiozitate vie, lucidă, bolnavă, mă împinse în cele din urmă spre cătunul fără nume. O noapte crunt opacă ni se puse dinainte și la fiecare pas al lui Pafnute ea făcea deasemeni un pas spre noi și mai cătrănită și mai

compactă. Dar ne mâna din urmă vântul stepelor care-mi aruncă în ceafă şi într'o ureche, stropi fini şi reci ca nişte vârfuri microscopice de ghiaţă. Legănându-mă domol pe spinarea lui Pafnute ,pe care începutul de crivăţ siberian, nu-l scotea din mersul lui tacticos şi înţelept, îmi tot dregeam în gând convorbirea ce voi avea încurând.

Primele cuvinte, primul aranjament de cuvinte cu care aveam să intru în vorbă, cu care aveam să-i aduc vestea, pe care ea poate n'o aflase, se aşeză şi se strică de mai multe ori în mintea mea. Şi'n suflet îmi furnica în acelaş timp cu nerăbdarea cea mare, o stânjenire, o dorinţă de întârziere, cu cât distanţa se micşora; în sufletul meu curgeau două cuiburi de furnici în sens contrar.

— Doamne, de-ar fi aflat, îmi ziceam pe urmă — şi apoi iarăşi: Doamne de n'ar fi aflat...

Nerăbdarea şi neliniştea de a o vedea cât mai repede, dorinţa intermitentă de a amâna întrevederea pentru o noapte mai limpede sau a doua zi pe lumină, mă făceau când să dau pinteni brutali lui Pafnute, când să-l domolesc după câţiva paşi, cu smucituri violente din hăţuri, încât bietul strateg nu mai înţelegea nimic, — după cum pe mine această stare de spirit mă enerva şi mă zăpăcea într'un chip nefiresc şi de care credeam de mult că m'am desobişnuit.

Dar în faţa porţei de lemn toate şovăelile sburară şi mă trezii deodată dârz şi straşnic, cum îmi plăcea şi cum însfârşit mă obişnuisem să fiu în faţa femeilor, care de departe îmi pricinuiau nelămurite şi supărătoare nelinişti. Intrai cu întunericul şi cu o volbură bubuitoare de vânt, tragic şi calm ca un arhanghel ce-a descins de pe-o aripă de nor. Dela prima vedere înţelesei că Niculina nu aflase încă nimic. Şi din nou mă încerca gândul laş să-i dau vestea ceva mai târziu, după ce perdeaua avea să se lase, pe urma primului act de dragoste. Ba chiar o obsesie perversă stărui într'o scurtă învârtire de clipe să mă îndemne ca să proclam noutatea chiar în plină beţie a spasmului.

Ambiția de a cântări adevăratul ei sentiment față de mine, de a folosi acest moment unic de spontană destăinuire, pe care nimic nu mai avea să-l stânjenească, mă determină să încep cu vestea însăși. Și'n gât simții cum mă înecă nesiguranța, ca și când în clipa care urma, avea să se aleagă chiar soarta mea; Doamne, în clipa când această bizară aventurieră avea să-și trădeze adevăratele sentimente față de mine... Articulai inegal și stângaci:

— Ei, ce veste-ți trimete domnul...

— Care domn...

— Domnul... domnul Bălan, soțul...

— Ah, Serghie... el nu e chiar așa domn, dar nu e nici mujic, răspunse ea simplu. Lasă-l acolo unde-o fi, cu necazurile lui, săracu... Că el nu-și câștigă pâinea așa ușor ca dumneata...

Aici făcu o pauză:

— Care ești boer... și ofițer...

Niciodată nu-mi vorbise astfel... Găsii că momentul se oferea minunat. Dar pe când îmi rotunjeam fraza hotărîtoare în minte, ea râse deodată, parcă să împrăștie bruscheța și asprimea răspunsului și așezându-se pe marginea patului, mă dojeni cu blândețe:

— Dacă m'asculți frumos, n'ai a te teme niciodată de dânsul. De ce-l desprețuiești atunci?

— Nu mi-e teamă de loc, nici astfel...

Ea mă privi cu un râs șiret al ochilor, pe care se sili să-l alunge cu închipuită grabă.

— Sigur? mă întrebă, ferindu-și șăgalnic privirile în pământ.

— Mai sigur decât crezi...

— Dumneata ești ofițer, de ce ar putea să-ți fie teamă...

Dar privirile le ținea necontenit în pământ.

— De trei nopți îl aștepți să vie? Și doar nu-s la capătul pământului Bălțile acelea.

— Poate o veni la noapte, ori poate mâine noapte... ori poate mai târziu... Asta nu ține de el când se întoarce... Dar n'ai nici o teamă, nu s'a întoptat așa de

multă vreme şi i-om spune că ne-a prins vremea tot vorbind despre cărţi...

— Şi el crede totdeauna ce-i spui, toate poveştile care-ţi trăsnesc prin minte?

— Va crede, dece să nu creadă...

— Mare gogoman... oare e adevărat că toţi bărbaţii din Basarabia sunt atât de gogomani şi cred orice le spune nevasta...

— Nu ştiu... dar el crede...

Şi dădu din umeri cu neînţelegere.

— Nu e mai bine aşa? De ce să-şi facă sânge rău, de ce i-o spune unul şi altul. Sau să se lase la şele gânduri negre.

In zilele când apropierea de dânsa mi-era oprită, conversaţia noastră devenea fatal mai rezervată; acum ea se zbârlea deabinelea în cotituri colţuroase, pe care nici unul din noi nu se arăta dispus a le ocoli.

— Ei bine, acum nu va mai crede, strigai însfârşit. Acum a aflat totul... acuma dacă ar fi să se întoarcă, nu ne-ar fi bine la nici unul. Înţelegi, la nici unul, nu numai mie singur... poţi fi sigură de asta...

— Ce ştii dumneata... încercă ea să râdă iarăşi.

— Ştiu... el mi-a spus azi dimineaţă...

Ea ridică deodată faţa încremenită brusc spre mine.

— Ai vorbit dumneata cu el?

— Azi dimineaţă. Lângă Nistru... Se încurcase pe-acolo. Greşise drumul dela Bălţi tocmai pe la bolşevici.

— Nu-i adevărat.

— Pe ce vrei să-ţi jur?

Se întunecă şi plecă fruntea cruntă în pământ; iar eu tăcui aşteptând cu încordare primul ei cuvânt sau gest. Auzirăm vântul hohotind pe la geamuri, apoi răbufni pe undeva, în pod, ca o rostogolire de trupuri grele, cu chiţcăituri caraghioase ca o sarabandă nocturnă de şobolani enormi, în număr nesfârşit. Abia întru târziu mă întrebă:

— Unde-i acuma?

— La oraş.

Apoi după ce ezită puţin, punându-mi drept în coşul pieptului ascuţişul unei priviri de fier:

— Mort sau viu?

— Viu...

Lăsă iarăşi capul în pământ.

— Viu şi nevătămat... Afară dacă nu l-o fi pus necuratul să încerce dacă e mai repede la picior decât glonţul pazniculuí ce i-am dat...

Stătu mai multă vreme astfel, în urmă se ridică îşi netezi poalele ca într'un gest de hotărîre, fără să mă privească şi ieşi. Rămase multă vreme afară. Eu aşteptam cu pumnul strâns în buzunar pe micul revolver Walter. Mă lăsă singur mai bine de o jumătate de ceas. Regretam că n'am urmărit-o. Când reapăru părea că-şi uitase de prezenţa mea aici. Părea că nu mă vede. Potrivi ceva prin colţuri. Ieşi din nou afară şi iar veni, aducând ceva, o cofă cu apă, pe care-o aşeză într'un colţ...

„Din cauza ta, l-am arestat", voiam să spun; dar nu izbuteam; severitatea înlemnită a obrazului ei îmi interzicea orice cuvânt. Mă indignai pe subita mea timiditate, dar când văzui că mi-e cu neputinţă s'o alung mă îngrozii cu desăvârşire. „E nevastă de contrabandist", îmi spuneam. „Eşti un idiot" îmi răspundeam. „Asta a fost tot ce-a simţit ea pentru mine... şi-a făcut nevoile cu mine... dar n'are nici o importanţă, e o soţie, o complice de contrabandist", îmi spuneam ca să-mi stimulez nepăsarea. Dar nepăsarea mea era stângăcie, nătângie, mă simţeam muiat până'n gât în ridicol şi mă gândeam că dacă voi face vre-un pas spre uşă, mă voi îneca de tot. In timp ce încăpăţânându-mă să rămân, nu mă hotăram la nimic, nu eram în stare să găsesc un cuvânt. Iar femeea se învârtea la distanţă şi mă ocolea, găsindu-şi de lucru pe afară, întârziind, aşteptând să plec. Nimic, nici o revoltă, dar luciul de-acum al ochiului ei şi imobilitatea adâncă a dungilor care despărţeau obrajii de gură îmi spuneau că nu mai e nici o viclenie femeiască la mijloc, nici o cochetărie prefăcută, ci că trebuia să plec.

Dar ea nu grăia nimic, nu se văita, nu țipa, nu mă alunga.

Cu un curaj forțat, pe jumătate amețit de această indiferență complectă, umilitoare, izbutii să fac primii pași, mă apropiai de ea... dar trecu repede pe lângă mine, fără să se ferească... Fără măcar să se ferească... ca și când n'aș fi fost.

O așteptai din nou să treacă, însă acuma se ținea și mai la distanță. Mă apropiai cu pas ferm de dânsa, tăindu-i ieșirea cu buzele mânjite de un rânjet fricos.

Se opri, oprindu-mă cu ochii, fără nici o clintire în privirile ei atât de mobile de femee, ce se știe frumoasă, dorită.

— Ce doriți domnule?

De ce nu puteam să-i spun: Ia vezi, că te leg și pe tine cu mâinile la spate! De ce-i spuneam ca un amorez caraghios de teatru prost:

„L-am arestat, ca să rămânem noi singuri, să fii numai a mea"...?

Ah, eram strigător de caraghios. Ea-mi răspunse cu o mișcare atât de disprețuitoare din buze, că mă năpustii asupră-i. Ea mă îmbrânci cu putere până 'n păretele din contră, cu o putere neașteptată, bărbătească Dar revenii la ea, strigându-i: „Nu va avea cine să te scape, ești a mea, înțelegi, ești numai a mea".

Strigai astfel, dar îmi păream lamentabil cu această nouă umilință, cu care vream să-i dovedesc că pentru dânsa făcusem totul; stângacea, stupida umilința ce mi-era atât de brutal refuzată.

Dar asta mă scoase de tot din sărite:

— Mi-am făcut datoria! îi strigai victorios, că am găsit cuvântul mântuitor. Puțin îmi pasă de tine!

Dar era prea târziu. Cu totul târziu. Din neînsemnata tresărire pe care i-o surprinsei atunci, înțelesei că dacă aș fi început astfel, drumul ar fi fost cu totul altul. Poate mai greu. Dar drept, fără ocol, pieptiș. Mândru.

— Dacă vreau te arestez și pe tine, îi strigai, când fusei pentru o doua oară repezit în părete. Ea-mi răs-

punse cu un surâs atât de amar, de dispreţuitor şi de sfidător, că-mi fu ruşine, de această ameninţare. Nu mai era nimic de pierdut: mă repezii înainte orbeşte. Şi dădui peste un scaun... Pe care-l ridicai şi mă aşezai. Vântul bubui deodată în apropiere, plesni geamurile cu o coadă piezişe şi se îndreaptă în sbor fâlfâitor. Il ascultarăm cum se îndepărtează tot mai mult până când nu se mai auzi.

— Pe tine nu te arestez, îi spusei calm, decretând armistiţiul. Deşi ar trebui... M'ai atras aici în casă, în înţelegere cu el... Ca să puteţi trece spioni şi... Tu ştii ce te-ar aştepta?...

— Nu te opreşte nimeni, îmi răspunse sec şi fără păsare. N'ai decât să arestezi...

Intorsei scaunul şi-l încălecai, pentru a-mi sprijini bărbia de spetează. O priveam mişcându-se calmă, ca şi când nu s'ar fi întâmplat nimic. Calmul ăsta mă exaspera mai ales.

— Dacă vreau o fac, pentru că pot...

— Ţi-oi spune ce-aş face... pe puterea ta...

Era pentru prima oară, când Niculina lui Serghie Bălan îşi permitea o necuviinţă faţă de mine. Şi prima dată când tutuitul nu mai era o marcă de concesie sufletească, de intimitate, de discreţie amoroasă. Dar în schimbul de vorbe ce urmă, cuvântul „dumneata" reveni în glasul ei, distant, rece, sarcastic parcă.

— Vas'zică asta ţi-a fost tot aleanul pentru mine, glumii la rându-mi batjocoritor.

— Aiasta a fost... Dumneata credeai altfel...

Şi începu să râdă amuzată...

— Minţi, strigai.

Dar ea râse şi cu mai multă voioşie.

— In definitiv puţin îmi pasă, îmi luai revanşa cinic... Mi-ai folosit ca să-mi potolesc fierbinţeala din pântec... Şi tu şi cumnată-ta... sora lui...

N'am primit răspuns...

— Vă mulţumesc la amândouă...

— Să-ţi fie de bine şi să mai pofteşi şi altă dată, răspunse alene, complect indiferentă.

— Insă mulţumirea mea se îndreaptă mai mult la tine... N'are a face Măriuca cu tine... încercai să reiau ofensiva pe portiţa amorului propriu. He, he... ea e o biată ţărăncuţă, bună de întrebuinţare când era bărbatu-tău aicea. Pe când tu... ah, trebue s'o spun... eşti delicioasă; se cunoaşte că nu te tragi din teapa ţăranilor ăstora, din mijlocul cărora tot am să te scot eu odată şi odată.... Nu vezi că ai început să întrebuinţezi şi grosolăniile lor...

Ea căscă lung, se întinse. Vorbeam înainte, o apreciam punând culori calităţilor ei văzute şi ascunse, care de care mai minunate. Mă întrerupse, căscând iarăşi zgomotos:

— Saldaţii dumitale or fi dormind toţi acuma... Vai de paza ţării, pe mâna cui a fost lăsată...

Aspirai adânc şi zgomotos aerul. Ea chicoti...

— O, n'avea nici o grijă de paza ţării... Şi acum te mai îndoeşti că e bine păzită?

— S'a întâmplat odată... în timpul ăsta de câte ori n'a mai trecut el pe sub nasul dumitale... Iaca dacă am o mulţumire, e că pe urma mea, şi-a ce zici c'ai găsit sub fustele mele, au putut şi bieţii de ei, bieţii săldaţi să doarmă...

Amintirea a ceia ce am găsit sub fustele ei, mă traversă deodată, din moalele capului şi până'n şale ca un curent de foc. Dar mai ales acest mod rud de a-mi aminti, acest calm şi această sfidare. O, dacă Niculina ar fi vrut cu adevărat să se răzbune, n'ar fi avut de făcut decât să reînoiască amintirea nopţilor trecute, ba chiar să înceapă să se desbrace şi să-mi reziste cu orice preţ, aşa goală şi înverşunată.

Vrusei să ocolesc acest gând drăcesc, dar un demon neînţeles mă îndemna acum să i-l suggerez eu însumi. Şi începui iar, în neştire să-i înşir bunătăţile corpului ei. Ea râdea după fiecare întrebându-mă: „Nu aşa?" Iar eu, năucit, întrebam la rându-mi, după fiecare: „Cum şi asta

n'o s'o mai văd, nici odată?..." Iar ea râdea şi se frângea din mijloc, lăsându-se de-a curmezişul patului...

Când conversaţia deveni extrem de obscenă şi când ea fu scuturată de un acces mai lung de râs, ţâşnii de pe scaunul meu care căzu cu zgomot şi mă năpustii asupră-i. Dar electric parcă, ea reveni în poziţia de apărare. Stăteam amândoi unul în faţa altuia, arătându-ne colţii, ca nişte fiare.

— Şi cu toate astea, reluai o iţă părăsită a convorbirei împreunându-mi resemnat mâinile la spate, cu toate astea, dacă Bălan ar veni acum la fereastră şi te-ar vedea aşa voinică şi hotărîtă, ascultă-mă pe mine, tot te-ar omorî!

— Nu ştiu pe mine, dar pe dumneata cu siguranţă.

— Şi pe tine... Am cetit-o în ochii lui, când ne-am despărţit. Mi-a strigat că mă va pârî la şefii mei, că-l arestez, ca să pot nestingherit să-i necinstesc casa. „Ia seama, să nu-ţi aresteze şi nevasta", i-am spus, „când or afla că ţi-o împrumuţi la militari, ca să poţi trece Nistrul în vreme ce ea se culcă cu ei!" A, cum a sărit, atunci, parcă aş fi turnat jăratec pe dânsul. Niculina tresări deasemeni, privindu-mă cu adâncă, stăruitoare curiozitate. — Şi-a bătut joc de tine! mi-a strigat el atunci, asta a făcut ea, dar nu s'a culcat cu nimeni... N'o să ajungi tu niciodată să te culci cu ea şi nimeni din voi, veneticilor. Vai, şi cum urla!...

— Şi ce i-ai răspuns? întrebă ea, cu glas stingherit, înnecat...

O privii lung, tăcut. Iar ea mă privea deasemenea adânc, stăruitor, ochii îi creşteau, trăsăturile ei de piatră deveneau mobile, omeneşti, femeeşti. Fără să-i răspund începui să măsor încăperea în lung şi 'n lat. Se apropie de mine şi mă opri, apucându-mă de braţ. Repetă întrebarea, ţintindu-mă drept în luminile ochilor.

— Spune, ce i-ai răspuns?

Dădui din umeri şi vrusei să-mi urmez drumul.

— Nu i-am răspuns nimic, ce să-i răspund... Regretam că-mi scăpase şi ceia ce apucasem să-i spun...

— Nu-i adevărat! Ce i-ai răspuns?, şueră ea, scuturându-mă de braţ.

— Iţi spun, nu i-am răspuns nimic. Dar trebuia să-i înşir atunci... Ha, ha, ha, nenorocitul credea că eu sunt ca Marinescu, să mă mulţumesc doar cu câteva pupături... Ha, ha, ha, ce idiot... Asta nu mi-a mai fost dat să văd... Să ai o nevastă ca tine şi s'o crezi...

— Nu i-ai răspuns nimic? îmi tăiă ea, încă neîncrezătoare, firul cuvintelor.

— Nimic, îţi spun.

— Nu-i adevărat....

— Iţi spun, nimic... numai că nu m'am putut stăpâni să mă uit uimit la dânsul. Asta a fost fără voia mea. Iţi spun drept, eu credeam că el ştie, că el singur îţi îngăduie înadins... ca să-şi poată face contrabanda...

Ea lăsă ochii în pământ. Păru că gândeşte adânc. Incă nu-mi dăduse drumul de braţ. Adăugai:

— El se uita mai mult în ochii decât în gura mea. Şi ochii n'am putut să-i opresc să nu spună adevărul.

Ridică repede capul spre mine, examinându-mă cu atenţie extremă şi strângându-mă nervos de braţ.

Pentru că tăcusem iarăşi, mă îmboldi cu vocea, tăiată, înecată la fiecare cuvânt.

— Crezi, c'o fi înţeles?...

— Eu cred c'a înţeles...

— ?

— Când l'a tras soldatul de mână, din ţanţoş şi ameninţător, cum era la început, picioarele i se muiaseră de tot şi capul i-a căzut pe-o parte, ochii i s'au deschis ca la un spânzurat... abia mai putea merge...

— A înţeles... bolborosi ea după o tăcere. Şi pe urma vorbelor ei, iar se întinse tăcere. Mai târziu mă lăsă de braţ şi se mişcă greu spre pat, cu ochii în pământ. Se aşeză pe marginea patului şi clătină afirmativ din cap.

— El a înţeles că s'a întâmplat şi pentru că l-ai arestat... Dacă nu se întâmpla nu puteai să-l arestezi...

— Crezi...

— Nu ştiu, dar el crede... Nu te-ai fi pus rău cu el,

dacă nu se întâmpla... tocmai păstrând nădejdea că se va întâmpla cândva...

— La început el a crezut că vreau să glumesc... Pe urmă mi-a strigat că dinadins vreau să-l depărtez de casă... dar n'am să izbutesc nimic...

— Tocmai aşa s'a întâmplat cu ofiţerul care a fost înaintea dumitale... Acela era altfel de om, se vede că era din altă parte de ţară...

Mi-l reaminteam acum bine pe locotenentul, pe care-l schimbasem. Îi întâlneam adesea numele lui prin dosarul pichetului şi acum îl reţineam: îl chema Mătăsaru Florea.

Era un roşcovan zdravăn, cam lăbărţat, şi cam butucănos. Probabil unul din beneficiarii activărilor cu duiumul şi fără selecţie din timpul războiului. Când mi-a dat în primire sectorul, m'a însoţit binevoitor de-alungul lui, însă măsurat la vorbă şi parcă ţinând să-mi arăte, că alt raport între noi n'ar exista decât acela impus de situaţia noastră. La despărţire, mi-amintesc bine, că mi-a spus aceste vorbe, pe care i le repetai Niculinei: „Imi pare bine că scap de-aici... Dacă mai rămâneam, cred că înebuneam de urât".

— Avea dreptate confirmă Niculina, privind în gol... Dacă mai sta înebunea... Dar mie nu-mi plăcea de loc... De altminteri, după a treia, a patra noapte, când a văzut că nu-i va merge aşa uşor cum s'o fi socotit, îmi cădea la picioare şi plângea ca un copil ca să plec cu dânsul în lume, la nemereală...

— In Rusia?...

— N'am dat seama unde... Dar dece în Rusia? Imi spunea că legea nu l-ar opri să mă ia de nevastă... dacă m'aş împăca cu părinţii mei şi i-aş aduce o zestre. Dar până atunci el m'ar ţine ca şi pe o nevastă. Numai să-mi părăsesc cât mai de grabă bărbatul. Era sigur că dacă îl voi îndruma la părinţi, el îi va înduplecа să mă ierte: bătea din pinteni şi se lega pe cinstea lui că nu se va lăsa până nu va aduce lucrurile la bun capăt. Imi mai spunea că are şi el avere, la el la ţară, undeva, nu ştiu unde... Serghe auzia toate astea pe acolo, arată ea fe-

restruica suspectă — căci îl prevestisem de toate. Uneori intra peste noi, pentru că se împrietenise cu el ca şi cu dumneata. Ba chiar îl primea foarte bine, îmi făcea cu ochiul să-l rugăm să mai stea, ori să mai poftească şi altădată în zilele când trebuia... Câteodată se ducea chiar la el acolo la Nistru să-l vadă... Soldaţii începuseră să-l cunoască şi când îl întâlneau pe-acolo, ziua, seara, ori dimineaţa, nu-i ziceau nimic... iar el îşi vedea de treabă... Poate l'or fi pârît vreodată, dar domnul ofiţer nu-i asculta... Pe urmă când v'aţi schimbat, Serghie a fost straşnic de mâhnit, şi-mi spunea într'una: Păcat de locotenentul nostru... Ofiţeru' ista nou trebue să fie rău al dracului... Şi saldaţii lui nu stau o iacă... Aiştea-s grăniceri... Is oameni ai dracului veniţi din partea ailaltă a ţării... Şi ofiţerul lor, e aşa şi pe dincolo... Că el te-a văzut... Şi nu ştiu cum, dar îmi plăcea tare să ascult, când spunea cât eşti de rău şi neastâmpărat...

O lăsasem să vorbească în voia ei. Nu mă privea. Din când în când făcea o pauză ca şi când ar fi măsurat dacă nu mi-a spus cumva prea mult. Pe urmă mai adăuga ceva. Şi iar se oprea. Când tăcu de tot, o întrebai:

— Dar şi mai înainte...

— Cum mai înainte!...

— Inainte de ofiţerul care a fost înaintea mea... când a mai fost pe-aici tot un detaşament din regimentul nostru...

— Atunci Serghe nu mă amesteca în treburile lui. Abia de-mi spunea câteceva...

Asta doream eu să ştiu în primul rând. Dacă fusesem singurul. Pe urmă vrusei să ştiu mai departe: când a fost cu mine înăuntru, — atunci la început, căci mai pe urmă era cu neputinţă—: Serghe a privit vreodată la noi pe ferestruică? Dar nu mai putui să-i descleştez gura. M'aşezai lângă dânsa, pe marginea patului. Deastădată nu se mai feri.

— Va să zică, am fost singurul?

Insă surâsul ei ironic mă făcu să regret această întrebare. Imi răspunse mai târziu:

— Nu trebuia să fac asta!

— Dar nu înțeleg, revenii la nedumerirea mea, atunci de ce te uitai tot la fiecare cinci minute la ferestruică... la început... la început...

Așa luasem obiceiul dela celălalt. Dar, ce vorbești? De-ar fi văzut el măcar atâta... cât a fost la început. El atât m'a îndemnat; dacă nimerești cumva pela noi, adus de vre-o bănuială să te poftesc cu multă stăruință. Dar tot povestindu-mi cât ești de strașnic, m'a făcut să te chem eu singură, că se potrivea cu ce-mi spuneau și vagmiștrii tăi...

Pe urmă rămase mult pe gânduri, clătinând capul cu convingere:

— A înțeles chiar dacă a fost numai așa cum zici... Simt eu c'a înțeles... Și-l simt pe apoape... Are să vie în curând...

Izbucnii în hohot voios...

— După vre-un an, doi, dacă nu și mai mult...

— Va veni în curând... Îl simt pe-aproape... Nimic nu-l poate opri...

Privea în gol și vorbea. Voioșia mi se mai diluă. Dar profitai de prilej, ca să-mi trec brațul pe după șalele ei. Și mirarea mea nu fu mică de loc, când nici de data asta nu întâlnii împotrivire. Privea necontenit în gol.

— Cel puțin să ne găsească împreună dacă e așa pe aproape, glumii.

Ea zâmbi ceva mai târziu. Poate nu de gluma mea.

— Mă va sudui și mă va frământa mult, știu bine, continuă ea, privind în același fel, nelămurit. Ca să afle... dar eu n'am să-i spun nimic... Insă dacă e vorba să se întoarcă la închisoare, iarăși... Se opri speriată și mă privi pe furiș să vadă, dacă această întrerupere m'a neliniștit.

— N'avea teamă, am să-i spun că te-ai lăudat.

Apoi se scutură ca să-și alunge gândurile. Se întinse, întinzându-și brațele în sus și-mi surâse. Pe urmă brațele se abătură asupră-mi și mă cuprinseră.

— O fi afară! glumii, strângând-o.

Dar ea dădu din cap cu încredere și mă asigură:

— Acuma nu... şi iacă nici în noaptea ce vine... dar într'una din nopţi... peste o săptămână sau poate două nimic nu-l va opri... Tare nerăbdare am... să văd ce va zice el întâi... ce va face...

Apoi întorcându-şi brusc spre mine faţa, mă întrebă deadreptul:

— Ţi-e frică?...

Râsei puţin cam circumstanţial. Ea mă sărută şi se desprinse privindu-mă cu adâncă luare aminte până în fundul ochilor.

Pe urmă buzele noastre se căutară cu furie şi căzurăm zvâcnind ca nişte fulgeraţi pe patul nesaţului. Deafară nu ne privea decât întunericul invariabil.

Dimineaţa ferestrele s'au tivit cu alb şi când am ieşit afară, valea Nistrului zăcea imensă sub totala candoare. Pafnute a pornit să ia în piept troienele, în vreme ce crengile încă nedespuiate de frunze ne sorcoveau în treacăt, vărsând asupră-ne grămezile reci de microscopice steluţe. Dar până să ajungem la post soarele a răsărit hoţeşte şi a prefăcut magica privelişte într'o mlaştină informă.

In nopţile următoare venii la Niculina, statornic, prin găleţile de ploaie, atras şi mai mult de flacăra misterioasă a necunoscutului pe care ea-l simţea pe-aproape şi trebuia încurând să apară. Răzbăteam prin văzduhul împânzit de ape ca o mitologică apariţie, călare pe-un animal marin. Prin noul element, deslănţuit de norii cari nu se mai goleau de zile întregi, Pafnute se comporta cu aceeaşi bravură lentă şi cu aceiaşi bunăvoinţă, care-l făceau nepreţuit tovarăş. Picioarele lui subţiri nu cunoşteau pişcăturile prompte ale reumatismului din băltoace şi desfidau amăgirile cleioase ale cernoziumului basarabean.

Aruncam în urma mea poarta cu zgomot şi nu ştiam dacă o fac tocmai pentru a sfida orice teamă sau poate, pentru a surprinde vre-o mişcare, a provoca o întâmpinare făţişă, a primi vre-o înştiinţare tainică din ochii

vorbitori şi încercănaţi ai Niculinei. Imi va trimite ea oare această înştiinţare tainică sau privirea ei nu-mi va desvălui nimic, mă va lăsa să calc înainte, în neştire spre prăpastia ascunsă, mă va îmbărbăta să păşesc orbeşte cu zâmbetul ei indescifrabil, într'una egal cu sine însuşi?

Curios. Niculina era acum mai iubitoare ca niciodată şi totuşi nu ştiu cum, această expansiune sentimentală, acest piept şi aceste braţe care nu se mai săturau de strângeri, aceşti ochi căscaţi până'n înfiorătoare abisuri negre, mă făceau să mă simt deodată izolat, fără nici un reazim sub picioare, gata să mă rostogolesc într'o besnă, fără fund. Mă strângea cu o furie neînţeleasă, pentru a-mi reaminti în fiecare seară şi de mai multe ori pe seară că simţirea ei n'a înşelat-o niciodată şi deci n'o va înşela nici acum; că *el*, dacă n'a pornit încă încoace, într'o bună zi va porni şi într'o bună noapte va ajunge.

O informai că sentinela mea l'a condus fără nici o bătae de cap, până la postul central şi că el s'a lăsat dus blând ca un miel; îmi dădui cu părerea că dacă până acolo n'a făcut nici o mişcare de scăpare, de-acolo înainte nu mai poate fi nici o nădejde. Acolo l-au luat în primire jandarmii şi ăştia nu prea ştiu de glumă. Excortaţii au atâta groază de dânşii că se ţin de pulpanele lor de frică ca nu cumva să trezească vre-o bănuială, dacă din nebăgare de seamă ar lua-o ceva mai repede la picior. Când jandarmii le strigă să se ţină mai departe, excortaţii o fac de-a'nderete şi cu mâinile ridicate în sus. De-altfel unul ca Serghe Bălan nici nu poate fi dus cu mâinile şi poate nici cu picioarele libere...

Dar toate amănuntele astea, pe care o nevoe nelămurită, mă îndemna să le evoc, n'au nici o importanţă pentru Niculina. Ea dă din cap neînşelată de credinţa ei şi m'asigură: Intr'o noapte va fi aici...

— Bine, să poftească! îi spun râzând.

Alte-ori îşi aminteşte de ofiţerul, care-a păzit înaintea mea. Era, cu adevărat om din popor ajuns ofiţer prin război. Fusese pe vremuri învăţător. Tatăl lui era ţăran

chiabur, dar Niculina nu-şi putea aminti în ce parte de ţară îşi avea ogorul: ofiţerul îi spunea adesea dar ea uitase. Nu da nici o luare aminte pentru că ştia că n'are să-l urmeze. Dar dorinţa lui pe zi ce trece mai vie de-a o duce înapoi la părinţi, pentruca după despărţire s'o poată lua de soţie, părea s'o fi afectat mult. Ii înşira cu poftă mare, planurile lui de viitor, mângâind-o pe picior, ca pe-un copil pe care vrei să-l adormi, îi descria viaţa pe care ar fi dus-o ca soţie de ofiţer, îi povestea de boii tatălui său, al cărui singur fecior era, de cireada de vaci, de cai, de via care „la noi creşte altfel, pe haraci". de livadă, de pogoanele de ogor din vale, semănate parte cu porumb, parte cu grâu, secară or ovăz şi schimbate alternativ, se gândea că a venit vremea să dea ajutor tatălui său, să-şi ceară mutarea în cea mai apropiată garnizonă de dânsul.

Observai că dela un timp, Niculina revenea prea des asupra acestei idei. Ea mă privea semnificativ şi mă asigura, — dacă înaintaşul meu ar fi fost altfel, poate cine ştie, gândul plecărei ar fi muncit-o cu adevărat. Dar aşa cum a fost nici nu vrea să gândească prea mult, se învăţase aici cu Serghie, cu plecările lui pe neaşteptate şi cu întoarcerile lui nocturne, cu afacerile lui misterioase, despre care nici ei nu-i spunea, nimic mai înainte dar de pe urma cărora aducea bănet bun în casă. Acum însă când aflase îi plăcea şi mai mult.

— Avem bani să ne mutăm la oraş şi să ne facem o casă, îmi spunea ea — casă şi mai bună ca a părinţilor mei. Iar aici dacă am vrea am cumpăra iară toate locurile astea până departe la mânăstirea de maici; ele au mai fost odată ale tatălui lui Serghe, care a fost răzeş bogat, dar un beţiv şi mueratic, a nimicit totul şi şi-a lăsat copiii săraci, după ce a fost pălit de dambla la tractir. Şi copiii i-au semănat, afară de un frate al lui Serghe, care era doctor la Odesa, dar a pierit în război. Măriuca era stricată de mică, a lepădat un copil la treisprezece ani; bărbatu-său a luat-o doar cu casa care o are şi cu puţin ogor. Iar Serghie de asemeni a fost mare

şoltic şi beţiv, l-au alungat din şcoli, dar de când m'a cunoscut pe mine nu s'a mai îmbătat niciodată.

— Şi acum de ce nu vă duceţi la oraş? Ca să nu se întoarcă la vechile obiceiuri?...

— După atâta timp nu se mai poate întoarce... M'am învăţat cu viaţa asta... cu plecările lui... La oraş ce să facă? Negustorie? Doară sunt ovrei destui, pe-aşeia nu-i poate întrece nimeni... Să se bage iar năcealnic? Asta cred că nu s'ar mai putea şi nici n'aş vrea eu... Dacă ar sta necontenit cu mine, dacă n'ar răzbate lumea, să lupte şi să-mi aducă... cine ştie... hm... asta cred că o înţelege şi el... eu nu m'am dat niciodată cu el în vorbă de aşa ceva... dar vede că-mi place astfel şi el singur n'ar vrea să mă ducă de-aci...

A... dac'ar fi ofiţer... un ofiţer aşa ca dânsul, mai, că i-ar plăcea. Ofiţerul îşi duce viaţa tot la câmp, umblă, aleargă, porunceşte, bate pe cei mici, e temut şi la nevoe trage cu arma... Numai că atunci toate astea le-ar face pentru comandament... nu pentru dânsa.

O ascultam zâmbitor. Şi pe buze îmi juca întrebarea: dar un ofiţer aşa ca mine? Insă glasul îmi rămânea mut. O curiozitate extremă, un amor propriu împins la paroxism îmi înăbuşea cuvântul în gât: aşteptam să-l rostească întâi ea. Iar ea aştepta deasemeni şi mă privea îmbietoare. Privirile noastre îşi vorbeau limpede; înţeleserăm deci reciproc că dintru început, cel puţin, nimeni dintre noi nu va ceda cel dintâi. Cunoscurăm o adevărată deslănţuire de plăceri şi ea mă privea recunoscătoare şi fericită, printre genele întreţesute, când o părăseam copleşită şi sfârşită de prelungile-mi îmbrăţişeri. Mângâindu-mă une-ori pe păr, în această stare letargică, tresărea deodată, părea că stă gata să-mi vorbească şi eu o fixam, cu încordare ridicată la maximum, cu stranie lucire în ochi. Dar renunţa numaidecât şi fără să zică un cuvânt cădea cu capul în perne. Zâmbea amar. Pe faţa mea trecea atunci o lumină fugară de restriste şi sarcasm. Atunci, cu zâmbetul acela, pe care aş fi vrut să i-l zmulg odată din suflet, deşi era piesă scumpă în

salba-i de podoabe, încorda deodată auzul şi părea că dibue cu antene invizibile necuprinsul întunericului de afară.

— Nu te teme, că nu va mai veni, mă grăbeam s'o asigur, nu va veni înainte ca...

— Inainte ca... repeta ca un ecou vocea ei de argint.

— Inainte de a-şi ispăşi pedeapsa... care nu cred că va fi mai mică de cel puţin un an... şi asta ştii,... cu mare indulgenţă... consiliile de război nu prea glumesc...

— In curând va fi aici, îmi răspundea cu şuer de bici care plesneşte obrajii, cu o încredere atât de îndărătnică, încât mi-era cu neputinţă să opresc un scrâşnet de înfrângere şi ciudă.

Atunci îmi zâmbea dulce şi trist, întindea mâna să-şi strecoare degetele prin viţele părului meu. — Niculina, îmi venia atunci să-i strig... Dacă tu n'ai mai vrea să ştii de dânsul...

Dar zâmbetul ei mă amuţea. Nu, nu va răspunde niciodată după vrutul gândului meu... Sau poate, la rându-i se teme ca şi mine... dar nu, zâmbetul ei spunea limpede că nu se teme de nimic.

Mă trase pe pieptul ei şi gură în gură îmi şopti:

— Trebuie să-l aştept aicea... Trebuie să văd, cât mă lasă să-l aştept...

— He, he, din închisorile noastre e greu de scăpat...

— Cu atât mai mult îmi va arăta că nimic nu poate să-l împiedice. Deocamdată poate se aşteaptă la o pedeapsă mai mică... Dar va veni fără multă zăbavă, dacă pedeapsa-i va fi aşa cum spui...

Trebuia s'o copleşesc cu năprasna strângerilor ca să alung din ochiul ei această lumină rece şi fixă, care însoţea încăpăţinata-i prevestire, dar în sufletul ei vedeam tot mai mult că e cu neputinţă să mă aşez singur şi biruitor stăpân.

Atunci un eveniment extraordinar se petrecu pe Nistru, evenimentul mult aşteptat. Un frig aspru şi posomorît se

lăsase de câteva zile şi apele leneşe ale fluviului prinseră pojghiţă pe maluri. Apoi într'o bună dimineaţă valea se drapă întreagă în vestmânt de nuntire. Un vânt greu şi întunecat începuse o năvală căzăcească dinspre răsărit şi soarele trebui să stea multă vreme ascuns după norii cari vărsau nămeţi. Apele Nistrului curgeau murdare, cu sforuri greoaie şi încete ca nişte hoarde adormite în şea. Pe maluri însă începutul îngheţului se amuza să descrie festoane albicioase şi neregulate de pojghiţă suprapunându-le uneori, ca ardezia pe case.

Zăpada conteni, dar simunul căzăcesc, îi suflă multă vreme pe deasupra şi pe dedesupt, repezind-o în viscole turbate dintr'o parte într'alta ,încă zile în şir, până când îngheţă el însuşi şi căzu la pământ, şarpe de sloi, care se preface în bucăţi. Atunci pustiul alb încremeni cu magnificele-i şi candidele-i dune şi Nistrul încremeni însuşi, iar văzduhul rămase tot posomorît.

Oaspeţii începură să se îndesească; îi găseam dimineaţa la eşirea din bordei, pâlcuri de mujici neraşi şi nedormiţi, bărbi patriarhale ,căciuli căzăceşti jegoase şi cu blana jupuită prin stuful miţelor sălbatice. Unii se descopereau respectos, dar cei mai mulţi duceau doar un deget, maximum două spre numele tatălui. Primul lot al acestor clienţi matinali, învăluit în promoroacă, îl salutai cu simpatie şi-l tratai cu ceai fierbinte. Apoi după o percheziţie sumară îl îndreptai de cum veni noaptea pe cărăruia sticloasă care împreuna acum cele două maluri.

Dar loturi noi soseau unul după altul şi'n aşteptarea nopţei, în afară de câte-o bucată de pâine nu mai aveam cu ce să domolesc foamea lor sălbăticită de frig, de drum, de peripeţiile prin care trecuseră. Tot ce grăia moldoveneşte era ales şi drumul i se dischidea spre apus: chiar dacă vreunul mai încherba acolo câteva fraze mai mult ori mai puţin româneşti şi dacă ochii i-erau limpezi şi cugetul senin, mai ales dacă părea să fi umblat pe la noi, indulgenţa se cumpănea asupră-i, atingându-l îndată sau după vre-o zi, două de gândire. Dar acei cari nu puteau răzbate prin acest ciur destul de

decât platonică, dar nu ridicai pedeapsa. O zării chiar cu pe nebună dispărând și reapărând după tufișuri și Pafnute trebui să facă în zadar dovadă de zburdălnicia picioarelor lui. Trăsei chiar în sus cu revolverul, dar femeia nu opri. Și înțelesei cu acest prilej că și soldații mei, când o vedeau atât de aproape, ca unii ce-o cunoșteau, greșeau cu o iotă linia cătărei.

Când mă hotărîi, în sfârșit să mă duc la Niculina, pierdui la intrarea cătunului curajul de a-i înfrunta sarcasmul și drept pretext de amânare a întâlnirei care mă neliniștea ,căutai s'o văd pe această amazonă furibundă. Era și ea deasemeni o moldoveancă răsărită și dospită din plin, cu zdravene picioare și mâini voinice. Era mai înaltă și mai desvoltată decât Cebuc. O chema Matrona, pronume pe care abia și-l îngăima. Tot timpul, cât îi vorbii, amenințând-o cu oprirea definitivă a îngăduințelor de până acum, dacă mai îndrăznește să mai calce linia de pază, stătu cu capul în pământ, cu ochii aproape acoperiți de valurile încruntăturilor. Maxiliarele i se strângeau energic parcă ar fi vrut să se răpună unul pe altul, dar nu scoase un cuvânt. Nu ridică ochii și nu făcu tot timpul altă mișcare, decât să comprime și desdoaie o băsmăluță colorată, pe care-o avea întâmplător în mână. Cred că nici nu m'a văzut. Când plecai amenințările mele deveniseră din cale afară de teribile. Asta n'o opri să fie surprinsă în noi cavalcade desperate... Fericitule Cebuc...

In sfârșit iată-mă-s dinaintea Niculinei. Stătea pe jumătate tolănită în pat și cetea. Mai târziu văzui că cetea o carte de Amfiteatrov. (Ce nume; acum auzeam întâi de el).

Știa că trebue să fiu eu cel care am bătut la ușă; ridicase ochii de pe carte și mă aștepta cu zâmbet liniștit.

— L'ai adus pe Serghe? fură cuvintele cu care mă întâmpină ridicându-se. E legat afară?...

Şi pe urmă se porni pe râs: — Vai, ce strașnic e locotenentul meu... Vai... Vaiii...

— Păstrează-ţi laudele pentru când se va întoarce...

— Cum, ai să-l iei şi de-aici?

— Nu, dacă a ajuns aici e scăpat... Dar să vedem dacă are să treacă de linia zăvoaelor.

— N'ai să faci una ca asta! mă amenință şăgalnic cu degetul. Haide, făgăduește aici că n'ai să-i faci nimic, dacă-l prinzi...

— Eu sigur că n'o să-i fac nimic... Dar nu ştiu ce i-or face acolo unde-l voi trimete...

— Leagă-te aici, că n'ai să-l trimeţi! îmi întinse ea mâna molatec...

— Ba poţi să nu-ţi faci nici o nădejde, nevestică dragă... Dacă sunt eu aicea, ce nevoie mai e de el...

Şi m'aşezai lângă dânsa, cuprinzând-o de mijloc...

— Dar e casa lui aici...

— Ne vom muta în altă parte...

— Eu nu plec din casa asta niciodată... Il aştept aci... Pentru că va veni... cu toţi vagmiştrii şi toţi saldaţii tăi...

Pe urmă se puse iar pe râs, mă sărută şi-mi trase capul pe sâni:

— Cât de copil eşti... ţi-a năzărit aşa pe-un biet om... Nu'nţelegi că el a plecat la oraş... la Bălţi... el face afaceri acolo... noi din ce vrei să trăim?... Nu e frumos să bănueşti aşa şi să urăşti pe-un om care te-a primit cu atâta bunătate... Hm... pentru asta ţi-ar trebui o bună urecheală... Ai noroc că te-am lăsat să intri prea mult în sufletul meu... altfel ţi-aş fi tras zăvorul pentru totdeauna...

Mă uitai adânc în ochii ei să văd până unde jocul apelor din funduri era al sincerităţii şi de unde începeau cercurile minciunei şi ale bătăii de joc, dar cine putea vedea în aceste negre fântâni fără sfârşit? Atât doar înţelegeam acuma: un mic cerc, unul singur cel puţin ondula şi creştea acolo şi pentru sufletul meu....

Şi de aceea, pentru prinderea lui Bălan aprinsei din

Iar cazul unic, care putea fi altul decât rusoaica, rusoaica mult aşteptată!

Consideraţiile asupra numărului spioanelor descoperite în ultimă vreme la Chişinău şi'n alte oraşe şi sate din Basarabia, formau un capitol foarte desvoltat în instrucţiile, ce nu ne mai dau răgaz acum. Iliad avusese deci dreptate: un neţărmurit sentiment se'ntoarse din inimă-mi spre dânsul, cu toată puterea.

Dar zilele Crăciunului sosiră plumburii şi deşerte. Soldaţii chicotiră, traseră câteva focuri în sus, iar când noaptea lungă, fără nici o nădejde, îşi dădu cea mai mare măsură a opacităţei sale, ei aruncară două rachete spre slăvi în onoarea lui Dumnezeu. Păsările de lumină îşi luară deodată zborul triumfal, cu largi fâlfâiri de aripi ce se întinseră peste maluri, ca doi arhangheli ai marei credinţe. Dar se izbiră de tavanul de catran al cerului care nu mai primea şi căzură mânjite de păcura nopţei, zbătându-se la pământ cu zvâcniri tot mai potolite, ca două păsări săgetate.

Soldaţii chicotiră din nou şi traseră iarăşi focuri de arme: o grenadă cu bombănit armonios, ca o puternică lovitură de tobă, vibră nota-i profundă deasupra colnicelor şi vâlcelelor, care-i răspunseră cu surprinse şi repetate ecouri. Dar de pe ţărmul celălalt al fluviului nu răspunse nici o bucurie şi nici o pasăre de lumină nu încercă zboru-i zadarnic spre înălţimile zăvorîte. Întunericul domni duşmănos şi rece acolo, despărţind parcă pentru totdeauna cerul de pământ, ca în noaptea fără veac a începutului. Şi mâhnirea mă înăbuşi atunci şi-mi strivi şi ultimele fărâme de nădejde. Nimic nu va mai veni, de nicăeri, niciodată, nimic nu se va mai împlini: nici un vis, nici o minune. Norul opac al perdelei de apoi a fost tras. Lăcrămi calde mă podidiră în întunerecul bordeiului şi le ascunsei de mine însumi înfundându-mi fruntea în moalele perinei.

A doua zi de Sfântul Ştefan o noutate groaznică ne

învioră un moment închipuirea pentru a ne poticni apoi şi mai adânc în nemernicia monotonului destin.

Căpitanul Bădescu şi Voldurul său năprasnic, fură găsiţi în stare de schelete la mai puţin de-o verstă de eşitul codrului, care punea întinsă stavilă între sectorul datoriei şi oraşul Ghenei lui. Ba nu, din căpitanul Bădescu mai rămăsese întregi picioarele dela genunchi în jos, ferite bine în şantiurile cu care făcea furori prin oraş. Dar din Boldur nu mai rămăsese decât carcasa întreagă, gata s'o iei, s'o nădeşti cu sârme şi s'o aşezi în muzeu. De jur împrejurul acestor eroice rămăşiţe, oamenii dimineţii mai găsiseră vre-o câteva semicercuri, concentrice de stârvuri de lup, la număr nouăsprezece, ţifră egală cu totalul încărcăturilor unui Steier zdravăn şi a unui Browning mic. Amândouă armele zăceau de tot aproape de cei doi viteji: Steierul şi o încărcătură goală de browning lângă Boldurul, care judecând după direcţia copitelor, căzuse cel dintâi, însă necontenit ţinând înainte; browningul gol şi-o încărcătură plină, care n'apucase să fie introdusă în trupul revolverului, stăteau aruncate la mică distanţă de osemintele căpitanului Bădescu, care mai făcuse sau fusese tras o bună distanţă de credinciosu-i animal. Aci urmele nu mai spuneau nimic, lăsaseră o încurcătură informă în zăpada îngheţată. Numeroasă haită!

Invălmăşeala sinistră de gloanţe şi incisivi de fiară, avusese loc între a doua şi a treia noapte de Crăciun, de bună seamă între al doilea şi al treilea cântat evanghelic de cucoşi, la acelaş număr de verste de aci până'n ţărmul fără Crăciun al fluviului, — cât de aci până'n oraşul unde robul unui Dumnezeu al răzbunării aştepta ascultând cu talăsul pe spate şi cu cornul credinţei în cap, cu cartea de rugăciuni în mână, glasul ecourilor nepătrunse, înfăptuirea minunei în care el singur credea. Aci, la răspântea acestui codru care nu se mai sfârşi nici odată pentru dânsul, muri căpitanul Bădescu, asasinat de-o năpraznică întâmplare nocturnă, departe de mama şi de credinţa lui. Poate el nici nu ştia dacă în

noaptea aceia e Crăciun; dar eu mă gândesc necontenit de atuncia la ultima lui clipă. Ce-a rămas definitiv întipărit pe creerul lui? Expresia răzătoare a năsucului, a guriței senzuale și a bărbiei barișnei Ghenea, sau partea de sus a feței, fruntea și ochii ei tragici? Dumnezeule, dacă reflexul de fatalitate al privirilor ei nemăsurat de mari și de negre, a prezidat clipa supremei despărțiri, eu cred că de-acolo de departe, de dincolo de Olt, un dangăt de clopot i-a adus aminte de însemnătatea nopței, despre care se spune, că acei ce se rătăcesc pentru totdeauna în înălțimile ei găsesc poarta deschisă la locuința lui Dumnezeu.

Și zilele trec.

Iar dacă rusoaica mea întârzia, în schimb imaginea ei proteiformă mă vizitează chinuitoare toată noaptea, căci dela un timp răresc vizitele la Niculina. Adorm cu privirile ei înfipte în cuget, cu privirile ei adânci și negre, care deodată se aprind de pâlpâiri fosforice și se înconjoară de un șirag de dinți albi ca de lup, ca dinții sănătoși ai Niculinei, — cu care am petrecut pe furiș în prima noapte de Crăciun, — dar eu nu fac nici o împotrivire, nu fac nici o mișcare spre steirul și spre browningul meu, unul sub pernă și altul pe măsuță, și mă las devorat, cu o voluptate care mă înfioară, la acest ôaspăț al făpturei cu infinit de multiple, de frumoase, de nestatornice fețe, cu râs nemaistăpânit și sigur de norocul lui ca al Niculinei, în noaptea de Crăciun.

Intr'o dimineață cu moină, care mă îngrijorează și mă face să scrutez cu aplicație de inginer crusta de sticlă a apei, primesc o vizită uluitoare, considerabilă: domnul colonel, domnul colonel Tătăranu în persoană.

Fălcile lui sunt acum tot atât de proeminente ca atunci când l-am văzut întâia oară; mustața căruntă tunsă scurt și dantura puternică pe care o ghicești chiar când nu-și mușcă buzele subțiri îi dă acea aparență severă care nu contrazice de loc lăuntru-i sufletesc. Soldații se mișcă dinainte-i mecanic și prompt, și'n ochii lor citești

un fel de teroare ,pe care în zadar încearcă s'o acopere, îmbărbătându-se unul pe altul prin şoaptă furişe.

Domnul colonel declară că a venit în inspecţie, dar nu-mi face nici o inspecţie; de câte ori aduc vorba de felul cum mi-am orânduit detaşamentul pe graniţă el dă din cap aprobător, înainte ca să sfârşesc. De ce a venit atunci domnul colonel?

Am impresia că vrea să spună ceva, dar nu începe să spună nimic şi mă priveşte întrebător, mirat că nu-l întreb nimic. Tocmai domnul colonel, care nu admite să fie întrebat aşa cu una, cu două, şi încă de lucruri care nu sunt în legătură cu serviciul. Domnul colonel par'că simte nevoia unei destăinuiri, unei explicaţii, dă semne de nerăbdare şi pentrucă disciplina militară mă împiedică să-i uşurez calea, în cele din urmă se hotăreşte tot dânsul.

Desigur. Calamitatea femeilor basarabence îl îngrijorează nespus, fie că vin de peste graniţă, fie că sunt de dincoace de hotar. Ofiţerii mai ales dovedesc faţă de ele o slăbiciune, care nu cadrează câtuşi de puţin cu demnitatea şi tăria de militar. Cazul căpitanului Bădescu „a acestui bloc de energie şi inteligenţa" este elocvent. Cei mai buni militari, cei mai meritoşi subalterni ai săi devin cârpe în faţa femeilor; părăsesc postul, îşi periclitează viaţa care e juruită unui scop cu mult mai sfânt. De aceea a hotărît „să tae în carne vie". Va cere mutarea disciplinară pentru cele mai neînsemnate abateri, va propune la reformă şi va deferi consiliilor de război pe cei, cari acoperă trecerea clandestină a femeilor ori părăsesc postul ca să le viziteze în mod clandestin. Căpitanul Bădescu şi-a primit pedeapsa dela Dumnezeul creştin, în noaptea de Crăciun (eu credeam că dela Dumnezeul judaic, pentru că acela a fost solicitat să intervină — dar nu pot contrazice pe domnul colonel). Dar domnul colonel va lua măsurile cele mai drastice chiar dela început, pentru ca Dumnezeu să nu mai aibe timp să intervină; iar sub raportul onoarei militare şi poziţiei sociale a ofiţerului, dânsul asigură, că pedeapsa aceasta nu va fi întru nimic

mai prejos decât a Celui de sus... „mai teribilă încă, pentrucă cel ajuns de ea va trăi, ca s'o vadă, şi ca s'o simtă".

Oţelul din ochii săi şi proeminenţa de jos a figurei nu-mi mai lasă nici o iluzie, că domnul colonel ar ezita cumva să-şi pună în aplicare, la orice abatere ce ar mai surveni severele sale promisiuni. De aceea tot timpul cât mai zăboveşte la mine, îmi joacă pe buze cuvintele, pe care nu i le voi spune nici odată: „Regretul meu, domnule colonel e că n'am nici un noroc, că ea nu există încă pentru mine, şi marea temere, care mă încearcă e că nu va mai veni niciodată. Iată azi a fost moină şi tremur de rezistenţa gheţei... Incolo, dracul nu e chiar aşa de negru cum îl vezi dumneata la vârsta d-tale... o, cui îi dă mâna, îl poate face să nu fie aşa de negru..."

Domnul colonel a pornit-o spre sectorul lui Iliad şi chiar în noaptea aceea, prea târziu ca să mai iau însoţitor, am zvârlit aşternutul de pe mine şi am pornit singur prin zăvoaie şi tufişuri, cu Pafnute al meu, spre Niculina pe care ghiaţa asta făuritoare de-atâtea miragii, m'a oprit s'o văd de-o bună bucată de vreme. Aveam cu mine toate trei revolverele şi de data asta mai luasem şi carabina şi baioneta pe deasupra. Mărturisesc însă c'a fost o nebunie şi dacă n'ar fi arătat atât de mohorît domnul colonel, cu siguranţă că n'aş fi făcut-o. De câteva ori Pafnute s'a oprit sforăind, iar sticlişul îngheţat m'a privit tot timpul prin milioane de ochi mobili şi fosforici, de haită.

O, soarele ăsta, care-mi dă atâtea tresăriri, atâtea nelinişti! Câtă lumină s'a apucat să verse pentru nişte dimineţi de miez de iarnă ca acestea, e nemaipomenit! Parcă s'a pus să răstoarne toată logica lucrurilor şi-a fenomenelor naturale. Crusta balaurului amorţit, de apă, se ţine însă bine, e prea groasă şi prea compactă ca s'o străbată câteva săgeţi piezişe ,fie ele chiar de foc. Dar

în mine simt o dușmănie surdă contra oamenilor mei cari întâmpină fiecare răsărit aureolat și ușor pudrat de ceață cu exclamații de fericire, ca invocațiile sacerdoților de demult. S'au cam păgânizat măgarii ăștia; trebuesc aduși la dreapta credință ortodoxă, care dă fiecărui anotimp și fiecărui fenomen al naturei, ceeace este al său.

Insă pâlcurile mușteriilor de seară și de noapte continuă să-mi pună regulat inima la loc. Ce dracu, suntem acum de-abia la sfârșitul lui Ianuarie — mâine e ziua celor trei sfinți ierarhi — și după toate calculele astronomice, iarna se sfârșește pe stil nou la 21 Martie. Și nu e exclus ca o toană dumnezeiască s'o țină chiar până la Aprilie, ca'n anul războiului; trebue să fie o regulă, cu iernele astea, care încep prea târziu.

După colonelul nostru, iacă primesc vizita unui colonel autentic al țarului; îmi arată documentele care se pare că au impus și tălmaciului și lui Gârneață, musafirul fiind scutit de perchiziție .Am la rându-mi, toate considerația pentru hârtiile polcovnicului, dar pretind ca dispozițiunile să fie respectate. Asist chiar eu la perchiziție și după rezultatul ei nul îmi cer scuze și invit pe colonel la masă. Regret mult că nu-i pot satisface plăcerea de a-i incuviința trecerea pe teritoriul nostru, dar sunt lacom să aud dela dânsul, ce s'a făcut cu toată *lumea bună* surprinsă de revoluție, cu atâția oameni de seamă ori numai de treabă, cu atâtea... femei respectabile, cum se împacă ele cu noul regim, cum poate toată această lume să rabde stăpânirea care a deposedat-o, să nu-și găsească o ieșire, să răsbească, ori câte obstacole i-o sta împotriva la lumină și la civilizație. Cum s'au putut resemna așa de repede, atât de ușor, acești oameni, acele rusoaice mândre din romanele pe care le cunoaștem cu toții, încât vedem că încoace la noi nu încearcă să treacă decât lume de jos, mujici ori muncitori, pentru care noul regim nu poate în orice caz fi rău, ca unul ce s'a realizat pentru binele lor, pentru stăpânirea lor, ca unul ce este al lor?

Domnul colonel care vorbește perfect franțuzește, mă

ascultă cu luare aminte, încuviinţează la fiecare cuvânt, iar la urmă râde prieteneşte şi mă bate pe umăr, apoi îşi înfige degetul în piept:

— Cum să încerce? Când îşi ia câte unul curajul, iacă îl trimeteţi înapoi... Lucrurile acestea se află repede; şi atunci cum să mai pornească şi alţii să străbată stepele degeaba. Cei mai mulţi încearcă pela nord, prin Polonia, Finlanda...

Domnul colonel nu se milogeşte de loc pentru soarta lui ca droaiele de mujici şi nu-i trece prin minte să-mi pretindă vre-o concesie, care ar semăna cu o călcare de ordine. Se cunoaşte că am de-aface cu un colonel veritabil. E totuşi foarte binevoitor şi-mi dă ample observaţii asupra păturei sociale care mă interesează. O prezintă în culorile cele mai sfâşietoare şi chiar îşi şterge câte-o lacrimă la aceste penibile evocări. E atât de maltratată şi atât de zdrenţuită această lume, care făcea odată „farmecul şi poezia sfintei Rosii" că nu pot să nu-i împărtăşesc mila şi indignarea. După mai multe sticle, pe care cu plăcere le servesc acestui atât de mişcător subiect, domnul colonel devine chiar violent. Izbeşte cu pumnul în masă şi mă întreabă direct:

— Ce face Evropa? Cum nu se ridică în massă pentru salvarea sfintei Rosii?

Sunt foarte încurcat de atitudinea Europei şi nu-i găsesc nici o scuză pentru nepăsarea ei, ba încă înclin să îndreptăţesc pe domnul colonel.

— *L'Evrope* — o dă niţel domnul colonel pe ruseşte — în loc să-i dea ajutorul, pune bariere la hotare, celor ce voesc să scape de urgie. Asta o face l'Evrope. Ca pe contaminaţii de ciumă; ne încercue şi împuşcă pe cei ce vor să scape de moarte. Asta e tabloul cel mai înfiorător cu putinţă: să rămână cu toţii acolo ,să moară grămadă! Ce lipsă de umanitate! Europa civilizată! Ei da, cu tot asiatismul nostru, noi domnule am fi avut alt suflet...

Şi cu gestul, domnul colonel o dă şi mai mult pe ruseşte. Sticlele goale clănţene la fiecare punct, pe care, pumnul său, după fiecare frază — şi acum la urmă, după

fiecare cuvânt, — îl pecetluește pe masă. Incât numai gesturile acestea, atât de firești, pentru o atât de justă indignare, îmi atraseră atenția asupra îmbrăcămintei domnului colonel, care, oricât lipsită de epoleți și de galoane, contrasta într'un chip săritor în ochi cu starea jalnică a clasei sociale din care făcea parte și pe care tocmai mi-o descrisese.

M'am ferit evident, să-mi exprim această nedumerire; numai în treacăt am căutat la cismele tăiate, vorba ceia, ca'n vremurile bune, la căciula și la mantaua din cuer. De bună seamă, trebue să adaog că domnul colonel era cu totul departe de a fi elegant; dar se prezenta, la un drum atât de nesigur, într'o ținută corectă, curată, rămasă complect teafără din rechizițiile repetate și din pârjoalele, din care, atât de dramatic, îmi povestise că scăpase.

Un gând bătăios mă îndemnă atunci să mă prefac câștigat de gaspadin polcovnic și să-i dau să înțeleagă că s'ar putea totuși să nu-l expediez înapoi. Ba potrivesc astfel ca în amurg să vie Gârneață și să-mi raporteze, chiar în fața dumnealui, că refugiații sunt gata de plecare: ordon deci plutonierului să scoată pe domnul colonel din numărul lor lăsându-l deocamdată pentru lotul de mâine. Gaspadin polcovnic Vladimir Nicolaevici Volinsky pare nespus de încântat și sigur de izbândă, ca un brav militar ce e pornește din nou ofensiva asupra sufletului meu pe cele două fronturi: soarta femeilor burgheze sub noul regim și înverșunare cumplită contra uzurpatorilor.

Abia întru târziu găsesc că e timpul să iscodesc pe domnul colonel, dacă n'ar putea invoca vre-o rubedenie prin Basarabia și dacă nu și-ar putea pregăti o serie de răspunsuri convenabile pentru multiplele instanțe de control, pe dinaintea cărora avea să treacă și al căror număr și rigurozitate le exagerez pe cât îmi stă în putință.

Nu, așa ceva nu-i convenea domnului colonel — era prea plictisitor; el se aștepta să aibe drum complect

liber de acum înainte. Dacă știa așa ceva, se reîntorcea cu convoiul; însă era gata să treacă Nistrul și singur înapoi. Prefera să-și încerce norocul pela polonezi. E rândul meu să protestez ;nu se putea renunța așa de ușor la o companie atât de prețioasă. Îi cerui deci favoarea de a-l socoti și mâine oaspele meu, ceia ce el admise nu ceață cu exclamații de fericire, ca învocațiile sacerdoților fără a-mi scruta ochii și a-mi cântări rezonanțele glasului cu o luare aminte, pe care îmi dăduĭ toate silințele să par că n'o observ.

Găzduii pe domnul colonel chiar în magherniță musafirilor simandicoși, unde aș fi găzduit și pe colonelul meu dacă nu s'ar fi grăbit— și peste noapte, când somnul binefăcător după atâtea verste și pahare îl cuprinse însfârșit pe zbuciumatul drumeț, mantaua lui cu guler de blană, căciula și cismele trecură din nou la revizie. Deși ca o marcă pentru găzduirea ce-i acordasem oaspetele își scoase și pantalonii și cazaca lui verde, acestea totuși nu ne prezentau atâta interes ,pentru că mai ușoare la control ,le cercetasem dimineața, centimetru cu centimetru. Mai de grabă mă tenta pieptarul gros de flanelă ce și-l păstrase și care încă îmi da de bănuit, dar pe care nu i-l puteam desigur scoate fără să-i întrerup tocmai odihna ce-i oferisem, și de care beneficia în mod așa de zgomotos, de parcă în patul de scânduri și-ar fi găsit loc de culcuș tot polcul de husari, pe care-l va fi comandat pe vremuri, cu strălucire, ca veritabil colonel.

Cu ajutorul lui Marinescu, magazionerul, care fusese și abagiu în civilitate și mai ales al unei calfe de croitor ce-și făcea stagiul, mantaua adormitului fu despuiată de magnifica ei căptușală. O găsirăm compusă din două straturi de flanelă, pe care, la piepți, șomoldocuri zdravene de vatelină le despărțeau de postavul propriu zis. Dar nimic suspect înăuntru. Cum să mai ai așa dar inimă să mai strici și admirabilul guler de blană pe care dealtminteri îl pipăiseră și-l mototoliseră fără folos atâtea mâini de dimineață.

— Măi, puteți s'o faceți la loc până la ziuă?

— O facem noi și mai de mântuială, răspunse Marinescu.

— O coasem bine, domnule locotenent, mă asigură croitorul.

— Haid' bagă foarfeca!...

Blana, precum mă încredință Gogâlea, calfa de croitor, era tivită cu mare meșteșug. Sub ea, venea postavul, care, ca toate gulerele era lucrat din două bucăți.

— Îl desfac, domnule locotenent?

— Lasă-l... dacă nu s'a găsit nimic sub blană... acolo ascund ei deobicei hârtiile, că dacă pipăi să crezi că foșnește pielea... Să încercăm căciula...

— Parcă s'ar simți ceva domnule locotenent.

Și Gogâlea ridică gulerul la ureche.

— Sunt hârtii înăuntru domnule locotenent. Zău dacă nu sunt.

— Ia desfă-l mă...

Vârfurile foarfecei ciupiră cusăturile unui colț; pe urmă degetele abile ale croitorului apucară de urechile de postav, un efort mai zdravăn, un pârâit scurt și dur care făcu lumina feștilei să tremure și umbrele de pe pereții de scânduri să danseze — și din mijlocul zgomotului aspru un pachețel întins și subțire sări. Ne repezirăm.

Găsirăm aci economiile lui gaspadin polcovnic în dolari americani. De la prima vedere, un total socotit pe-o valută nestatornică și modestă ca a noastră, extrem de copios. Pe o bancnotă de cincizeci, găsirăm, după obiceiul cârciumarilor și-al mărunților mânuitori de bani o iscălitură, un nume: Ifrim Igorovici Ignatiew; o dată 31 (sau 35, nu se distingea bine) Octombrie goda 11914 (un 1 era intercalat desigur ca din greșală) și o reflecție care pe românește ar echivala cu întrebarea: „Prin câte mâini vei trece iubito până în anul 11954 sau până'n anul 21007 și 7 când eu voi fi făcut în 457321695430-257893275644 de mii și mii de mii de milioane de părticele". 1 cădea deci regulat după prima cifra a fie-

cărui număr de ani, ca dintr'o rea obișnuință grafică. Dar numărul enorm al părticelelor în care Ifrim Igorovici Ignatiev avea să se vadă împărțit în goda 2007 și 7, era edificator pentru mine. Mai ales că totul era înconjurat după același gust în curbe și volute complicate ca'n parafele de demult, aranjamentul întreg părând a avea tot scop artistic, dacă trăsăturile n'ar fi fost întrerupte din loc în loc, după un anume sistem, pe care nu-mi mai bătui capul a-l înțelege.

Dădui ordin să se coase totul la loc și să se pună vestmintele la locul lor în încăperea oaspetelui; bănetul tot găsit în guler, în frunte cu bancnota autografiată de vremelnicul ei posesor, alcătuesc în schimb anexele raportului meu.

Gaspadin polcovnic întâmpină a două zi cu forțată expresie de plăcută surpriză vestea că-l voi trimete însoțit de-un om al meu special să lege cunoștință cu domnul colonel Tătăranu.

— Un om ca dânsul va înțelege tragedia unui camarad de arme și cu siguranță că va dispune cele ce se cuvin, mai ales în urma raportului meu! îl îmbărbătez eu vag și gaspadin polcovnic, precaut ori înțelegând că e de prisos, nu mai insistă ca să-l rețin până la noapte spre a-i face cale slobodă înapoi.

Croitorul îmi raportase că la aducerea hainelor dormea dacă nu tot așa de sforăitor ca înainte, dar profund și cu respirația regulată; la prima întâlnire a ochilor noștri, înțelesei că domnul colonel, fie că a simulat somnul în acel moment, fie că a prins de veste mai târziu, era deplin încredințat că echipamentul său suferise o nouă și severă revizie. Totuși cele două puncte întrebătoare cu care privirile-i îmi sfredeleau ochii, îmi lămuriră că nici el nu era deplin încredințat dacă examinarea gulerului se mărginise numai la descusarea blănei; foșnetul particular al acesteia îl putea amăgi acum și pe dânsul, după cum îl lăsa în complectă incertitudine pretextul, pe care i-l serveam pentru a-i motiva hotărîrea mea cea nouă.

Foarte prudent, gaspadin polcovnic mă încredinţă că şi lui întunericul şi repaosul îi dăduseră acelaşi sfat peste noapte, pe care mi-l dăduseră şi mie; şi că se simţea cu atât mai fericit că nu mai era nevoit să mă convingă de a-l trimete colonelului meu, cu cât în grupul refugiaţilor expediaţi aseară înapoi, abia acum îşi dădea seama că se găsea o pereche de ochi, cari se încrucişaseră cu ai lui de mai multe ori în lungul drumului spre scăpare. Hotărît, prefera neplăcerile administrative şi judecătoreşti care-l aşteptau, perspectivei de a fi pus la zid, peste două zile de agenţii cekei.

La despărţire, gaspadin polcovnic proclamă convins reînvierea sfintei Rosii, vesteji profetic indiferenţa Europei şi-mi aduse exagerate laude pentru generozitatea mea de a nu-l fi lăsat pe mâna călăilor. Dar dacă toate aceste zadarnice şi une-ori cam fragile sforţări nu putură să-mi mai schimbe nici o părere; în schimb rămăsei cu convingerea nezguduită, ţinând socoteală nu atât de documentele cu parafe antebelice, cât de pecetea clară a cuvintelor şi înfăţişărei sale spirituale, de accentul pur al primei sale înduioşeri şi indignări, că prin faţa mea trecuse un colonel autentic, din cea mai aleasă clasă a Rusiei de-odată.

Şi astfel trecu şi acesta, dar Avdotia lui Dostoiewscky, tot nu vrea să apară. Dumnezeule, după această însolită vizită, sunt infinit mai curios s'o văd şi pe acea. Cine ştie, sângele meu rece şi calmul cu care-mi place să mă văd împodobit adesea, vor trece poate prin crudă încercare în faţa nouii şi mult aşteptatei apariţii...

Deocamdată nădejdea tot mai luminoasă a întruchipărei ei e înger salvator pentru mine. Dumnezeule, cum n'aş înebuni altfel altături de aceste zmintite vedenii ale Niculinei, cum nu m'aş vedea singur rupt în bucăţi, strivit de această grozavă şi perpetuă cădere, de această neputinţă îndârjită de a stăpâni locul, din care am crezut că odată cu trupul pot izgoni şi un suflet.

Ironiile şi contrazicerile mele ,mai mult înteţesc această aşteptare, ce a devenit un fel de mit de înviere, de re-

încarnare şi el se înstăpâneşte cu atât mai adânc în sufletul ei, cu cât întruchiparea lui se vesteşte groaznică pentru dânsa, pentru această halucinată. Caut să-i înfig cât mai temeinic această idee înfricoşată, dar în aceiaşi măsură nădejdea ei devine aprigă şi fără răbdare: să se prosterne umilită sub lovitura de graţie a arhanghelului, care-a rupt lanţuri de temniţă, a desfundat porţi de fier şi a călcat în picioare toate zăgazurile morţei.

Intr'o seară a desprins deodată colacul braţelor de după gâtu-mi şi a sărit de pe genunchii mei, drept lângă părete. Uşa era zguduită cu mare zgomot de-o forţă sălbatecă, nepregetătoare. Lampa era stinsă dar la re vărsarea roşie a jarului enorm i-am văzut acea figură straniе care lua rând pe rând, cu repeziciune insensibilă culoarea groazei desăvârşite, a nădejdei împlinite, a dorinţei impetoase, a deziluziei amare. Pentru că nu era decât vântul barbar din stepa îngheţată, care acum întrecuse orice margine.

Izbucnii în râsul silnic al necazului crâncen, al obidei de moarte.

— Ţi-a fost frică? mă întrebă înfiorată.

— Ţi-a fost ţie, replicai cu dispreţ, cu batjocură, cu ură.

— Poate că n'ar trebui să-mi fie... fu tot ce-mi răspunse, ca'n vis. Sigur că nu trebue să-mi fie.

Ne întinserăm unul lângă altul în pat şi ne strânserăm cu toată puterea...

— Nici acum? întrebai.

— Nici... răspunse rătăcită.

Şi prăbuşită sub arsura plăcerei de-abia consumate, mă mângâe pe obraz, cu blândeţe.

— Ţie ar trebui însă să-ţi fie... de ce vii... de ce mai vii?... acuma nu mai pot să te vestesc din vreme, dacă trebue sau nu să vii...

Ii răspund cu îmbrăţişări brutale, sălbatece, o fac să sufere, dar ea mă mângâe dulce pe obraz şi-mi şopteşte blând:

— Nu, n'ar mai trebui să mai vii...

— Mă gonești pentru că ți-e frică ție...

— Nu comoara mea... nu mi-e frică, nu mi-e frică... ori cât poți să rămâi... ori când îți voi deschide... Dar mi-e milă de sufletul tău... Ș'apoi aș vrea să mă găsească singură, singură, fără nici un ajutor... Crezi oare că m'ar omorî?...

Mi-e cu neputință să mai suport. Și totuși trebue să reviu necontenit aci, cu pieptul întins, cu voința nestrămutată. Sunt sigur acum că el va putea să se smulgă din lanțuri. Și jur pe Dumnezeul cel adevărat că nu simt decât îndârjire; dar nici decum teamă. Mândria jignitului meu suflet îmi spune că trebue să-i ies neapărat înainte.

Și tot aceiași mândrie mă face să simt tot mai mistuitor nevoia celei așteptate. Să mi se vorbească de rusoaică! Să am necontenit tot mai aprinsă imaginea ei în minte, să fiu amăgit de perspectiva pentru mine a epocalei ei iviri!

Ordinile colonelului, care dă dovezi de-o adevărată manie s'au întețit acum mai rău ca picăturile de ploae. Dar ele m'au plictisit de tot, sunt o adevărată cobe... cu siguranță, ele contribue ca sfânta ghiață întinsă de Dumnezeu spre îndrumarea unul către altul a sufletelor rătăcite să se subțieze pe zi ce trece. Aș vrea o vorbă bună, un pahar de vin, nori de tutun și de nădejdi palpabile, cuvântul unui prieten care să dorească aceiași înfăptuire a zeiței mele, a zeiței noastre... care să dea visului pojghița închipuirei. S'o vedem apărând la invocațiile noastre, ca un vis feeric, în norii de opium ai nepoftitelor iluzii...

Iliad! Mă duc la Iliad... chiar mâine... ba chiar astăzi... Haide!... pregătiți pe Pafnute...

— Bună ziua locotenentul Iliad, îmit intrând, pe colonelul nostru. Călcam cu pasul lui rar şi marţial. Intrebam cu aerul lui măreţ şi grav chestiuni de serviciu. Dar dela început trebuii să observ că lui Iliad nu-i ardea de glumă; ba avusei limpede impresia că tocmai gluma pe care mi-o alesesem i se părea camaradului meu de-un gust îndoelnic.

Redevenii eu însumi, când mă aşezai pe scaunul pe care mi-l arătă. Cu toate că în colibă era extrem de cald el îşi păstra mantaua pe umeri şi se lăsă cu jumătatea trupului pe-o rână în pat.

— Eşti bolnav, Iliad...

— Cam.

N'aş fi putut spune că vizita mea inoportuna pe Iliad. Ochii lui păreau aprinşi, cum nu-i văzusem, de prietenie, dar trăsăturile feţei făceau sforţări grele ca să se aşeze în aceiaşi lumină. Zâmbetul lui era deplorabil: o schimonositură a colţului gurei care-ţi făcea jale... Desigur inspecţia colonelului nu lăsase amintiri plăcute prin aceste locuri.

— La tine se mai ţine ghiaţa, Iliad?... Am înţeles fruţioare, — încercai să virez conversaţia spre ţărmul împăciuitor şi alinător al visului nostru; — asta te-a adus în halul cu care mă întâmpini... Soarele ţi-a făcut fasonul... ţi-o fi topit podul iluziilor... Haidade, la mine se ţine încă bine de tot...

Iliad mă priveşte cu durere mare şi pe urmă se încruntă...

— Dar se va topi în curând Iliad şi cu ea se va topi

totul... bah... mă aşteptam ca destinul meu să-mi tot joace la renghiuri — şi aci îi adresai o vorbă grea şi ruşinoasă destinului meu — însă cu siguranţă că la alţii, ca bunăoară la tontul ăla de Mălăeru, rusoaica a trecut... Ah, şi când oi afla c'a fost aşa, chiar c'o să-mi dau drumul pe Nistru la vale.

Iliad mă priveşte îndobitocit.

— Toţi imbecilii au parte... continui eu să mă aprind... şi când mai aud şi pe colonelul ăsta al nostru pisându-ne cu ordinile şi cu obsesiile lui...

Iliad şi-a ascuns faţa în pernă. Mi se pare că l'am văzut scuturat de-un fior. Mă apropii şi-i pun mâna pe umăr: — Iliad ce e cu tine?... Dar fiorii îl scuturau acum şi mai energic. E bolnav rău, săracul! trebue să conchid, când trupul lui se îndreptă şi ochii umeziţi se desfăcură din valvele ascuţite ale gulerului mantalei.

— La mine... a fost... începe el stins şi se opreşte cu privirile pleoştite într'un punct al micei distanţe care ne separă...

— A fost... colonelul... vrei să zici?... îl complectez stimulându-l la vorbă, ca să se uşureze. — Şi la mine a fost...

Iliad nu putu opri o mişcare de neplăcere.

— ?...

— A fost... rusoaica...

Pentru prima oară am văzut atunci, prin oglinda înclinată deasupra patului lat şi scurt, ce însemnează propriu zis a rămâne cineva cu gura căscată.

— A trecut pe la tine, o rusoaică? rostesc după ce izbutesc să înghit un nod cât o nucă. O rusoaica mai...

— Rusoaica! mă corectează el iluminat şi solemn. Rusoaica, repetă privind acelaş punct dintre noi, pe care eu nu-l sesizez.

Tăcere adâncă, pe care o rup deodată după ce biruesc alte înecăciuni ,alte sbucniri de nerăbdare, şi — ciudat, extrem de ciudat — de necaz...

— Rusoaica?... A trecut? când?... ce fel de rusoaică? unde e acum?...

Nici un răspuns.

— Ai lăsat-o să plece? abia pot să articulez sub enorma presiune care mă sufocă...

— A trebuit să plece... am fost nevoit... s'o las...

Simt cum mi se îndepărtează o mare greutate de pe inimă. Şi cum ochii mi se strâng, ţintind fără cruţare, fără nici o îngăduinţă, figura răvăşită şi trupul zdrobit din faţa mea... Doamne! de unde atâta ură... aşa dela început... şi de ce, de ce?...

..In seara de Bobotează... povesteşte Iliad şi observ cu vrăjmăşie că amintirile îi fac bine, îl înzdrăvenesc, îl fac să-şi ducă povestea prin tot mai multe amănunte pe care le doresc şi care mă ucid ca nişte ace otrăvite, îi pun foc în cuvânt şi un aer de învingător, de ales al norocului, care mă umileşte în proprii mei ochi. Dar eu mă silesc să-l văd tot sub aparenţa ponosită şi jalnică în care-l găsisem; însă dela un timp, dela nu ştiu care cotitură a povestirei lui, trebue să recunosc că nu mai izbutesc...

— ...Ţi-aduci aminte în seara de Bobotează, fulguia uşor. Eu eşisem tocmai ca să primesc vestea cea nouă pe care mi-o aduceau aceşti fluturi de argint...

Ah, metaforele lui Iliad mă înfurie. Ştiu că el are un caeţel de poezii, din care, multe bucăţi alese, trebue să mai zacă şi-acum prin fundul coşurilor de redacţie ale tuturor revistelor mari şi mici. Şi cu toate acestea, imaginele lui şue şi banale se integrează minunat în cadrul prin care sufletul meu se aşează să primească şi să asculte, ca printr'o fereastră ce dă afară, într'un peisagiu de iarnă, povestirea lui.

Desigur fluturi de argint. Era fatal ca pentru acest ţimbalist al sentimentelor omeneşti aparatul să fie complect, după cum i-a fost atât de promptă împlinirea dorinţei, pe care eu, eu i-am suggerat-o,... nu s'au împlinit încă trei luni de atunci, ah mi-e atât de necaz pe cele ce au să urmeze, încât mi se pare că toată

întâmplarea mi-a furat-o mie... Seara cu fluturi de argint, cu banalii fluturi de argint..., de câte ori n'am visat-o Doamne şi eu... de câte ori n'am rostit şi eu, numai că în viitor, nu în trecut, această... ah, trebue să-mi amintesc ...nu cumva a auzit dela mine până şi această şue expresie, cu care se lăfăeşte acum, cu aerul ăsta care mă horipilează, dar mă şi satisface în acelaş timp, de victimă a vitregiei hazardului.

— Am făcut multe *tururi,* continuă Iliad, cu tihna resemnată şi flecară a unei cucoane bătrâne, care povesteşte cu avânt şi culoare vre-un tragic eveniment familiar — şi pe urmă am intrat în casă, unde mă aştepta prietenia gălbue a focului din sobă, era un foc gras, şi galben ca vinul nou, când îl scoţi din butoi...

Ah, sfârşeşte Iliad cu comparaţiile, sunt gata să strig, dar focul cel gras şi galben ca vinul nou când îl tragi din butoi trebue să consimt, e nu se poate mai potrivit pentru această noapte divină, pe care poetastrul ăsta mi-a furat-o din cartea norocului, aşa cum va fi şterpelit poate multe imagini, din cine ştie ce volume uitate, pentru bruma de bunătate câtă se va fi găsit în umilele lui compoziţii.

...Nu puteam să cetesc... (evident, spun eu în gând)... parcă mai de grabă aş fi cântat... sau dacă aş fi fost poet (aci lăsă o pauză pentru protestarea mea, care desigur, nu se făcu auzită)... m'aş fi aşezat dinaintea hârtiei albe... O dispoziţie, pe care o întâlnesc numai în rare momente...

Nemernicul minte... Cu siguranţă, compunea iar o inepţie versificată de-a lui, asudând şi frământându-şi tâmplele cu pumnii, confundând creaţia cu fărâmele de memorie din apătoasele lui lecturi de adolescenţă.

...Când sgomote de voci se aud... şi paşi...

Nu mai încape îndoială, că era gata să se ridice şi să distribue câteva înjurături, pentru a redobândi liniştea ce-i fusese turburată...

...Paşii veniau direct spre mine... Spun sincer că în momentul acela am simţit o ciudă cumplită pe turbu-

tori... Nu pot să-l bage la magazie, până mâine dimineaţă, mă gândeam... căci îmi închipuiam, c'au dat peste un prizonier mai important:

— Nu pot să-i facă şi singuri percheziţie?

Deci întocmai: frizerul era surprins în plin adulter cu muzele altora şi întreruperea îl scotea din răbdare.

Uşa se deschide largă şi caporalul de serviciu se'nfige în cadrul ei, luând-o înaintea mâniei mele: — Să trăiţi domnule locotenent, o domnişoară...

— O, domnişoară! Ce domnişoară?...

— A trecut ghiaţa încoace şi-a fost surprinsă în... în... ca la... la... o sută de metri de Cotul Lung.... Luncei, de patrula Potroc Alexe şi Minune Gheorghe... O sută de metri de Cotul Luncei, repetă el, privindu-mă atent, dar eu dam din umeri, nerăbdător.

... Bagi de seamă, dragă, dacă mârlanii înşişi băgaseră de seamă, că nu era o simplă trecătoare...

Făcui semn afirmativ...

... Bine ,aduceţi-o...

Şi povestirea se dapănă, aşa cum trebue să se dapene, pentru cel care a întrevăzut-o întocmai în cele mai simple cute şi amănunte.

O rusoaică înaltă, într'o şubă greoaie, căptuşită cu blană ca şubele de călătorie ale proprietăraşilor de ţară; o căciulă căzăcească...

— De astrahan brumăriu?

— De astrahan brumăriu... în picioare cisme de cauciuc vechi cu luciul pierdut, o apariţie ca oricare alta, dacă figura aceea prelungă, cu ochii oblici, cu ten catifelat pe care nici un ger şi nici un cataclism social nu putuse să-l zgronţureze, dacă acea voce de cristal, n'ar fi arătat soldaţilor înainte de orice propuscă şi semnalment că au de-aface cu o boieroaică veritabilă.

Ţinea în mâna, gros şi jerpelit înmânuşată o cutie de vioară. Acesta era tot bagajul ei. Mai avusese şi altul. Il încredinţase unui ţăran moldovan, care trebuia s'o treacă încoace. Ţăranul a rătăcit-o însă prin zăvoae

şi prunduri şi a dispărut cu geamantanul; îl şi plătise cu o mână zdravănă de cervoneţi...

— Intocmai... plăteşte înainte şi are încredere în primul venit... îmi scapă fără să vreau.

— Rusoaica era!... strigă Iliad. Avea buzele subţiri şi figura mată şi ochii i se înfigeau ascuţiţi spre tâmple... şi avea măi Ragaiac, un picior măi... o Dumnezeule mare...

— Să lăsăm piciorul! strig întunecat şi duşmănos.

— Ş'apoi se înţelegea limpede asta, din modul cum vorbea şi din ceia ce vorbea (Iliad ştie bine ruseşte şi vorbeşte la fel). Făcea Conservatorul la Odesa, când izbucnise revoluţia. Tatăl ei avea mari uzine metalurgice...

— Am înţeles... n'a spus cumva c'a fost mare-ducesă, ori cel puţin contesă şi rudă după mamă cu familia Tolstoi?

— Tatăl ei era baron... Asta mi-a spus-o însă, abia pe urmă, când am descusut-o mai din scurt şi când am aflat şi despre uzine... întâi, nu răspundea decât atâta: sunt fată din popor... sunt artistă şi mă susţin singură... dar eu cunoscusem destule rusoaice din popor... şi altele mai ceva decât cele din popor... pieliţa aceia fină o desminţea... şi micile ei gesturi, delicateţa, eleganţa mersului... mă rog... tot, tot...

— Omul se mai schimbă dragă... cocotele nu sunt întâi servitoare şi pe urmă ajung cele mai elegante femei...?

— Eşti idiot... izbucneşte Iliad... cocotele din Rusia sovietică... fine şi rafinate... şi mai cu seamă manierate... îţi plâng de milă...

Şi Iliad începu să plângă în toată voia. De sigur nu de mila mea.

...Tatăl ei fusese deposedat de revoluţie şi la un an executat prin înecare: fusese aruncat în mare cu o piatră de picior. Acolo în mare, la locul execuţiei, scafandrii se plimbau printr'o pădure întreagă de oameni, ţinuţi ferm la fund de pietrele cele grele; dar sforile permiteau

cadavrelor să facă tot felul de mişcări de dans, când vre-un scafandru sau vre-un delfin îşi croia drum printre ele. Altfel îşi păstrau toate o atitudine oblică, pântecul şi faţa spre zarişte de deasupra, o pădure întreagă de evlavioşi într'o ţinută elevată, comunitate mistică şi impresionantă, dedându-se însă la cele mai caraghioase balansări şi figuri pe invizibila sârmă a neantului la cea dintâi apropiere străină.

Acest tablou pe care rămăşiţele familiei şi-l reproduceau pe de-antregul mutează, dusese mai departe, mai adânc în sânul ei, făclia tulbure a morţei. Cea dintâi care îndrăsnise să-l zugrăvească cu glas tare — mama — pierise înebunită de îndrăsneală. Pe urmă o soră mai mare, avusese aceiaşi soartă. Ceilalţi îl păstrau îngroziţi în adâncul închipuirei; la prima încercare de divulgare soarta le era hotărîtă. Toţi trăiau înghemuiţi lângă dânsa, şi tremurau mai mult la perspectiva nebuniei ei decât a lor; pentru că dăinuiau numai pe urma arcuşului ei. Pe urmă fratele, ne mai putând rezista ispitei ceru să ia loc lângă părintele său. Stăpânitorii nu înţeleseră însă că el cerea loc în apă, ci-l trimiseră prin mijlocul mai comod al glonţului de revorver, să-şi caute părintele drept în ceruri. Celelalte două surori plecară într'un rând — acum un an — pe acelaş drum pe care-l apucase ea acuma. Izbutiseră s'ajungă, nu izbutiseră? nu putea spune. După cum era îngrozitor de gândit dacă avea cumva să le mai găsească vreodată, în cazul când ele izbutiseră cu adevărat...

După tăcerea ce urmă fatal, acestui tablou, pe care mi-l reprodusese cum putu mai fioros, pentru a-mi paraliza şi fărâma de zâmbet, ce-mi mai rămăsese, Iliad continuă calm, ca şi când nici n'ar fi văzut-o.

Arcuşul ei nu era de aur; ea însăşi recunoştea. Era o bună cântăreaţă şi-atât. Sau numai atât era considerată; poate în altă lume avea să fie cotată la altă valoare. Dar acolo, de unde venea, cota ei aducea prea puţin, pentru ca surorilor celor două să nu le mijească în gând că sunt povară şi să nu-şi ia lumea în cap, fără veste,

tocmai pentru ca planul să nu le fie zădarnicit. Când neajunsul şi mizeria coboară, noblețea sufletească e mai grea: chiar dacă există, o bănueşti prefăcută sau silită; în orice caz pentru atât cât ţi se oferă, răspunzi tot cu un gest mare. Dispari. Oricum e grozav şi dureros. Noblețea te mai obligă să dispari fără prevenire; dacă n'ar avea atâtea pretenţii, această noblețe s'ar chema cumințenie. Dacă ea ar fi ştiut de planul lor, ar fi purces cu toate trei. Le-ar fi călăuzit pe toate steaua aurului din arcuş, a cărui strălucire s'ar fi oprit poate sub cerul celălalt...

— N'o chema cumva Sonia, ori Natașa? fu ultima mea încercare de a zgudui măcar această realitate care se ridica tot mai solidă dinaintea ochilor mei, pentru a surprinde în dosu-i vanitatea unui cât de mic colţ de plăsmuire.

— Nu, o chema Valia...

— Atunci poate că a fost cu adevărat...

— Cine? tresări şi se holbă Iliad...

— Cine? Rusoaica...

— Auzisei cumva de dânsa?...

— Care trebuia să vină...

— A... mi-am închipuit că poate auzisei... ...de vreuna din celelalte surori...

...care trebuia să vină la mine, să nimerească în sectorul meu, complectai în gând.

— O chema Valentina Andreewna Gruşina. Pe micul nume Valia.

Şi Iliad se opreşte din nou, la răsunetul acestui nume.

— Valia, Valia, şopteşte gândul meu în neştire... trebue să afli că fără mine, imbecilul te-ar fi trimis în magherniță, alături de toţi vagabonzii, ca să-ţi ia interogatoriul abia a doua zi de dimineață... Pentru ei n'ai fi fost decât o... rusoaică şi nimic mai mult. Una din acele, de care domnul colonel a dat ordin să ne ferim şi să i le trimetem peşcheş, o aventurieră care nu preţuieşte nici a zecea parte din felicitările unui colonel. Niciodată n'ai fi fost Rusoaica! Ce ştia doar acest poet fără noroc şi a-

cest ofiţer dornic de avansare de rusoaică? Eu i-am deschis ochii, Valia... ca un ticălos, ca un imbecil i-am dat în mână pe această minunată, pe această fără pereche femee, pe care nenorocitul cu siguranţă c'a scăpat-o, ca un idiot... ah, ce fericit aş fi... dacă n'o ţine undeva ascunsă... Nu, desigur... atunci ce sens ar avea jalea împietrită şi sinceră, de pe figura lui de flecar...

. . . . . .

Dar curgerea vorbei, lăsă timpul să se furişeze neobservat şi Valia şi Iliad se trezesc târziu în adâncimea nopţei unul în faţa altuia, în tăcerea profundă a singurătăţei îngheţate, în cămăruţa supraîncălzită, scăldată în lumina prietenoasă de lampă. Au tăcut amândoi şi se scutură fiecare, amintindu-şi de clipa prezentă. Eu îi văd, îi văd bine, în chipul cel mai clar cu putinţă, pentru că numai ascult o povestire, o întâmplare care se pare că s'a rezolvat dureros, dar asist la o desfăşurare de lucruri, ce mă ţine holbat şi neputincios, ca pe un om legat burduf şi trântit la pământ, care asistă neputincios şi mut la prădarea cuibului iubirei lui, la jefuirea brutală şi necruţătoare a tot ce are mai scump şi Doamne, simte cum inima i se înghemue tot mai mult în ea însăşi, până la asfixie, în aşteptarea ofensei supreme, a pângărirei scumpului trup, prăbuşit alături, a celei mai scumpe decât orice pe această lume. Ei se trezesc deodată speriaţi de distanţa enormă, pe care a făcut-o timpul, de când s'au aşezat la vorbă: iar eu-mi simt inima cum se contractă ca o măciucă de fier, care se pregăteşte să izbească.

El se ridică stânjenit — urechea lui a urmărit toată jalea povestirei, dar ochiul i s'a plimbat indecent pe trupul strâns în taiorul albastru marin pe care, cu toată căldura din bordei ea a refuzat să şi-l scoată, pe foile de aceiaşi culoare care se întind până la mijlocul pulpelor lungueţe şi făgăduitoare. Ochiul ăsta pe care-l contemplu acum şi care capătă luciu numai sub vântul aprins al lubricităţii a scormonit cu insolenţa poftei bădărane toate cusăturile vestmintelor pe care imaginaţia lui le sfâşie,

cu siguranţa unui croitor când desface după probă legătura înseilărilor, a baţjocorit sfâşietoarea ei durere, cu zâmbet nepotrivit, cu o uitare a privirei în vre-o rotunjime a înfăţişărei ei mlădioase, cu o clipire grotescă a pleoapelor la vre-o mişcare a ei de neatenţie, absorbită de mersul vorbirei. Acuma, cu un tact de matelot se întoarce cu carafa plină de vin, şi o îmbie: „ca să uităm barişna"...

O rusoaică trebue să bea prin difiniţie. O rusoaică tânără, artistă, şi pribeagă, gonită de toate spectrele morţii, poposind la miez de noapte în coliba scăpărei a unui ofiţer tânăr şi subţirel. Rusoaica nu-şi moae decât buzele: căci în ochii ei poate tremură încă jocul păpuşilor cu sfori, din fundul mărei. Dar el cară pahar, după pahar, începe să cânte răguşit: „Volga, Volga!" ori „Husar polc" şi o îmbie cu ochiri suspecte. Işi trage scaunul lângă dânsa şi se miră că ei nu-i place vinul ăsta de Basarabia, „care acolo nu mai e". Ea îşi aduce aminte că într'adevăr n'a mai băut de mult vin şi-şi moaie din nou buzele, în vreme ce înfiorate degetele lui îi acostează genunchiul şi tind să alunece pe coapsă în sus cu paşi de paianjeni.

— Nu e rusoaica! strig cu toată puterea, bătând cu putere în masă. Ha, ha, mersi d'aşa rusoaică, ha, ha, pe genunchiul căreia se poate aşeza o mână aşa de repede... Ha, ha, ha! continuă Iliad, mă amuzi chiar, rostesc cu toată sinceritatea, liberat din nou de-o mare greutate... Oho, departe de-a fi aceia de care ţi-am vorbit... căci doar eu ţi-am vorbit... nu?...

— Dar lasă-mă să vorbesc, domnul meu.

— Poftim... vorbeşte cât vrei... dar nu e ea.

...Fata a lăsat îndată paharul şi s'a ridicat. S'a apropiat de sobă şi şi-a desfăcut cutia de vioară.

— Am să-ţi cânt ceva frumos! mi-a promis ea şi şi-a înstrunit lăuta.

Şi a început să cânte. Dar el nu mai putea să-şi dea seamă, cum ştia ea să cânte. S'a prefăcut că se apleacă la sobă, apoi pe neaşteptate s'a ridicat şi a sărutat-o pe

gât. Cântecul a încetat brusc. Valia s'a întors şi i-a oprit hazul şi restul avântului cu o privire de mânie. Şi-a închis vioara, şi-a tras fără să mai zică o vorbă şoşonii înalţi, şi-a pus broboada cea mare şi căciuliţa şi a dat să iasă cu cutia ei de vioară în mână...

— He, he, domnişoară, nu prea vă grăbiţi, nu uitaţi că sunteţi prizonieră...

— Vă rog să mă conduceţi acolo unde ţineţi prizonierii...

— Hm, într'adevăr aşa ar trebui... dar noi nu păstrăm ca prizenieri, decât, he, he... pe cei care au acces în ţara noastră; adică pe moldoveni şi pe cei cari au rude dincoace... Însă pe ceilalţi... he, he, nici nu ştiţi ce facem cu ceilalţi...

S'a apropiat de ea, sardonic şi triumfal: — Ii poftim înapoi în ţara dumnealor, la civilizaţia dumnealor, unde ofiţerii nu beau vin, unde artistele nu admit să li se pună mâna pe genunchi, unde dansează morţii în mare, unde s'a coborît raiul pe pământ... Evident că între sălbătecia noastră şi proastele noastre maniere, dumneavoastră o să preferaţi...

— Exact. Prefer să mă întorc domnule, căci dacă acolo e aşa cum e, cel puţin ştiu dinainte ce mă aşteaptă. Dar dacă e să găsesc şi aici tot ce părăsesc acolo, mulţumesc, nu mai am nevoe... găsesc berechet la mine...

— Hm, îţi închipui, încercă să-şi plaseze încă o reflecţie, Iliad.

— Imi închipui... îl tai scurt ca să-l aduc la stricta desfăşurare a faptelor...

— Nu m'am speriat eu cu una cu două, de-o aşa bravură — continuă el — şi ploconindu-mă i-am replicat imediat: „Poftiţi vă rog!"

— Ei bine, dragă Ragaiac, a eşit. Şi-a pornit-o drept, fără nici o vorbă spre Nistru... ca un... ca un *leu*...

— Ea a fost!... Ei bravo Iliad, te-ai purtat ca un...

— Nu mă lăsi să vorbesc...

— Restul e lesne de înţeles... amintire, regrete, autoreproşuri...

— A nu... a nu... lasă-mă domnule, să continui...

— Mai e ceva? întreb, și simt din nou o ușoară strâmtorare.

— M'am luat după dânsa. M'a simțit și și-a iuțit piciorul. M'am pus pe fugă... Am ajuns-o: — Domnișoară, nu pot să vă dau drumul în mijlocul nopței de iarnă... Rămâneți... vă rog... iertați-mă... m'am întrecut cu firea... și cu paharul... regret din suflet... imposibil să plecați cu această impresie dela mine.

Și pentru că ea ezita, m'am jurat că va fi în protecția mea și că nu i se va clinti nici un fir de păr. Și cu toate că nu știe nici moldovenește și n'are nici rude prin Basarabia, i-am promis că voi face tot posibilul s'o fac scăpată. A primit și s'a întors. A trebuit mult să stăruesc ca să ocupe peste noapte bordeiul meu; ea cerea morțiș să fie dusă în magazia prizonierilor. — Cum crezi că voi face una ca asta, domnișoară? Acolo mă voi duce să dorm eu! am strigat cu tărie, știind că astfel de abnegații plac rusoaicelor. Abia atunci a zâmbit, cu ușoară ironie. Nu părea de loc convinsă, că lucrul se va petrece întocmai. Am sfătuit-o dinadins să tragă drugul și să încuie ușa pe dinăuntru. Ceia ce desigur a și făcut imediat.

Iliad așteaptă și probabil îmi caută stăruitor privirea:

— Așa e c'am întors-o bine... Așa e că...

— Mda...

Până la prânz Valia nu s'a sculat. La masă și-a împărțit pâinea și bucatele lui cu dânsa. La început Valia era foarte stânjenită și se uita încurcată prin odae și mai cu seamă la așternutul în care dormise și pe care ținuse la deșteptare să-l scuture afară, în ger, cu mâna ei, ceiace făcuse pe Iliad să protesteze, dar să se bucure foarte în inima lui, văzând acest început de familiaritate și această înclinare spre gospodărie cu lucrurile lui. Masa a fost din cale afară de veselă, iar spre satisfacția mea — pentru că acum încep să mă satisfacă dovezile lui de

bună purtare — Iliad s'a arătat plin de demnitate tot timpul. Rusoaica a gustat cu plăcere din vin şi chiar a băut mai multe pahare. Pe urmă a scos vioara şi a cântat, după dorinţa anume a lui Iliad ,numai bucăţi ruseşti. Ah, şnapanul, maimuţa! A cântat multe cântece populare, dar ceia ce l-a impresionat extraordinar pe Iliad au fost două bucăţi din Tschaycowsky, care i-au rămas în memorie. Imi fluieră începuturile, pe care le recunosc şi-l acompaniez cu ochii umeziţi: e o romanţă fără cuvinte şi o barcarolă. Sunt atât de asemănătoare, că le poţi socoti un singur cântec; dar sunt delicioase. Bem vin şi le repetăm iarăşi şi iarăşi, căutând să ne întrecem... eu îl opresc cu intensă satisfacţie la cea mai neînsemnată notă, care a scăpat falş din gâtul lui: — Nu aşa, îi strig aproape dispreţuitor... aşa... laaaa... Iliad repetă după mine ca un copil cuminte şi are obrazul scăldat în lacrămi. Nu înţeleg de ce plânge, dar bănuesc că frumoasa idilă, pe care el ţine să mi-o înşire cronologic nu s'a sfârşit tocmai pe gustul lui; aştept deci cu nerăbdare acest sfârşit, care-mi dă nădejdi îmbucurătoare şi care-mi face incomparabil mai suportabilă povestea.

După masă rusoaica întrerupe muzica; ultima bucată a făcut-o să pălească, tremură şi se zbate într'o jale fără margini: Iliad îi şterge lăcrămile şi o mângâe cu multă delicateţe; iar ea îl priveşte speriată; îngrozită, cu ochii măriţi. E o criză rusească, îşi închipue el. Dar eu văd în pupilele ei necunoscute imaginea sinistră a baletului de păpuşi prinse de sfori în fundul mării. Fata îşi plânge groaznicu-i destin; acum poate a înţeles deplin că pentru a i se deschide larg drumul spre libertate va trebui să dea şi tributul celălalt, tributul constrângerei supreme... Oh, îmi pare atât de rău de biata fată şi urăsc pe acest Iliad, pe acest călău cu mângâieri tandre... E în puterea lui şi asta o îngrozeşte pe ea, e necontenit în puterea cuiva şi asta o dărâmă şi-o munceşte mai greu de cât poate însăşi ideea de a porni înapoi, spre păpuşile putrede care-şi joacă sarabanda, legate de

sfori, împodobite cu stele marine şi cu diademe de melci. O înţeleg şi sunt alături de ea: îl urăsc pe mizerabilul cu rânjetul lui de satisfacţie... şi-l invidiez.

A lăsat-o dormind ameţită de lăcrămi, de spaimele şi de oboselile trecutului. Când s'a întors a găsit-o scuturând iarăşi păturile şi cearceafurile. El i le-a smuls din mână, a chemat ordonanţa, pe care a mustrat-o şi chiar a lovit-o. Iar fata, care a intervenit pentru soldat l'a apucat violent de mână, zădărnicind a doua lovitură, l-a privit cu duşmănie, apoi a izbucnit din nou în lăcrămi, într'o criză subită, zguduitoare. Criza rusească! a conchis din nou Iliad, cu suficienţa-i notorie. Şi cam în felul acesta a trecut ziua. Răsuflu din nou uşurat.

Iliad s'a aşezat într'un rând pe marginea patului, pe când ea lângă sobă îşi acorda vioara; acum căuta anume să-şi găsească loc cât mai departe de dânsa, ostentativ. Spre marea lui mirare, ea l-a rugat atunci să treacă pe scaun şi pentru că el nu s'a executat imediat, a depus şi puţină insistenţă. Atunci el s'a ridicat de pe pat şi a vrut să ese afară. Rusoaica l-a ajuns la uşă, l-a apucat voinicește de coate şi l-a tras înapoi. — Nu trebue să te superi, nu trebue să te superi! i-a strigat şi iarăşi foarte încurcată se frământa în juru-i plimbându-se agitată şi strângându-şi pumnii. El a ieşit totuşi explicându-i că trebue să plece din motive de serviciu. Canalia, ştia cum să joace. S'a întors dinadins foarte târziu; ea aprinsese lampa şi-l aştepta înfiorată într'un colţ. Nasul i-era roşu şi ochii plânşi. L-a primit totuşi cu un zâmbet de blândeţe care l-a intrigat şi aţâţat peste măsură.

— Domnişoară, i-a spus atunci cu un curaj care m'a făcut să pălesc. Eu nu vă ţin aici sechestrată. Ordinile de sus ne cer să trimitem înapoi pe toţi cei ce vin de peste Nistru. Şi e categoric. Eu însă cu toate riscurile ce-mi atrag, vă voi înlesni să treceţi mai departe în România. Dacă nu am făcut-o până acuma, e că aştept

un moment prielnic... Trebue să vă fac rost de vre-o împuternicire, de vre-un act, să nu vă mai supere, nimeni. Insă, pentru asta trebue timp, trebue cu multă băgare de seamă să intru în legătură cu vre-o autoritate dintr'un sat vecin. Am şi început să sondez, dar lucrurile nu se pot face cât ai bate din palme. Insă, oricând doriţi, dacă vă asumaţi singură răspunderea, vă stau la dispoziţie să vă trec de zona periculoasă. Dar vă atrag atenţia că vă grăbiţi, veţi avea considerabile neplăceri; iar cât veţi rămâne aci eu vă garantez cea mai deplină siguranţă de orice fel.

Fata, tremurând, s'a rezemat de zid şi l-a rugat s'o ierte dacă din atitudinea ei a reeşit cumva că n'ar avea încredere într'însul. El o spriijnă stupefiat. Ea desminte că a fost în vre-un chip nemulţumită de ceva; e tristă uneori din cauza durerilor ei trecute. Dimpotrivă, e atât de fericită că a nimerit aici, încât orice recunoştinţă n'o găseşte la înălţimea ospitalităţei care a întâlnit-o.

— Nu aştept nici o plată, domnişoară...

Cu toate că oarecum plat, canalia se poartă admirabil. Totuşi sunt dispus să-l ascult cu plăcere. Zilele trec şi de ceia ce mă temeam... O speranţă tot mai consistentă mă îndeamnă să cred că ţopârlanul, încântat de purtarea asta atât de neobişnuită pentru el, până la urmă n'a mai ştiut să prindă virajul clipei decisive.

Dar în seara a patra, pe când vioara suspina în surdină la gura sobei, el se feri puţin de privirea fetei şi se scărpină cu grijă pe piept, înspre subţioara dreaptă. Valia întoarse capul probabil involuntar; el îi surâse încurcat, jignit de el însuşi că tocmai când arcuşul aluneca pe undele barcarolei, la care fata revenea des ştiind că-i place, el... se scărpina. Nu-şi lămureşte bine, i s'a părut sau pe figura ei a trecut o umbră, de bună seamă de ironie. Şi-a tras totuşi cuviincios un scaun aproape de dânsa şi a continuat să asculte cu religiozitate. Dar pe ţâţa dreaptă, picioare fine şi repezi alergau spre acelaş ţel, ah, care nu mai era atins odată, al subţioarei respective. Iliad se ridică de pe scaun şi legănând capul

după tactul muzicei, în timp ce şuiera inauzibil printre buze, în semn că fredonează, îşi căută un loc în umbră, cu totul ferit de privirile ei şi cu spatele la dânsa, îşi vârî mâna pe sub veston şi începu să se frece cu ardoare, prefăcându-se că examinează nişte cartuşiere; satisfacţie nouă, scărpinatul îi producea o supărăciune dulce, pe care, în măsura întrebuinţării, simţea nevoia plăcută să şi-o administreze în doze şi mai mari. Abia după ce trecu mult dela tăcerea vioarei băgă de seamă că fata nu mai cântă; se întoarse zăpăcit şi-o văzu în picioare, privindu-l cu ochii mari, grozav de mari şi uimiţi; figura i-era uşor contractată; ah, înţelegea, înţelegea această legitimă supărare pe-o ţoapă de milităroi sălbătecit de pustietăţile pe care le păzeşte, incapabil să aprecieze fineţea unei tuşeu, subtilitatea unei uşoare întârzieri, pe-o anume notă. Îi fu atâta ruşine, că îşi luă noapte bună şi ieşi în grabă, prefăcându-se cu o stânjenită lovitură de mână peste frunte că şi-a adus aminte de ceva foarte important. Fata întinse mâinile după dânsul, dar el dispăru îndată. Din cadrul uşei îl văzu alergând spre magherniţele dimpotrivă. Alerga să facă morală militărească sergentului, care-i cedase binevoitor aşternutul, pentru halul de necurăţenie şi nesimţire în care a putut să trăiască.

Binecuvântat păduche!

A doua zi ea îl întâmpină roşie, privindu-l pe sub sprâncene şi trăgând cu urechea ei fină de muzicantă la accentele râsului prea exagerat, cu care el vrea să-i arate că n'a păstrat nimic din întâmplarea de eri. Iliad umblase mult prin frig şi veselia sângelui care alergase prin el în ritmul pasului grăbit îi da şi-acum, în căldura cea mare din odăiţă, o dispoziţie fără seamă. Mâncară fericiţi, dar odată cu vinul şi cu bucatele gustoase, dogorite în cazan de trupă, simţi din nou picioare fine alergându-i pe trup. Altele şi altele, mii de picioare în marşuri contrarii de trupe în manevre: ner-

vozitatea şi necazul extrem îl făceau să le evalueze la milioane, deşi poate nu erau de pricină decât vre-o câteva perechi. Desamăgirea i se înfipse ca un cuţit în inimă şi toată veselia pieri deodată. Dar el făcu toate sforţările să păstreze o continuitate a înfăţişerei iniţiale; pentru că însă ea nu cânta, îndrăzni să-şi petreacă din când în când, mâinile care acum se încârligau ca ghiarele de asasin — vai de acela pe care aveau să-l întâlnească! — pe sub veston. Odată ,de două, de trei...

Dar fata asta e complect indiscretă. Trage cu ochiul, faţa i se îngălbeneşte, glasul îi tremură... Doamne ,dar ar trebui să înţeleagă situaţia... aci la marginea unui râu... îngheţat... doar la ei în Rusia... parcă nu cumva...

— Ah, am să scot toată trupa, — scapă el în cele din urmă, într'un moment de nemaireţinută revoltă şi s'o desbrac la piele în gerul cel mai cumplit... Iartă-mă, dar e nemaipomenit barişna, cu aceşti măgari. I-am inspectat i-am lovit; pe cel pe care l-am prins cu cea mai mică necurăţenie l-am îmbrâncit îmbrăcat în Nistru şi am poruncit să i se arunce toate efectele peste el... Iată acum, de când a îngheţat râul, nu se mai spală niciunul... Dar le viu eu de cojoc: am să-i tăvălesc acuma pe toţi în zăpada îngheţată... Ah, şi pe sergentul ăsta, care mi-a împrumutat scârboşenia lui de pat!...

Se ridică palid şi hotărît şi odată cu el se ridică şi dânsa, la fel de palidă, tremurând.

— N'avea nici o grijă domnişoară, am să astup ferestrele ca să nu-ţi ofer o privelişte necuviincioasă. Dar iartă-mă, nu pot să sufăr, să rămâi cu această impresie despre mine... Destul că ţi-a rămas cealaltă...

El se îndreptă să dea drumul şervetului din fereastră, dar ea, i s'a înterpus în cale. E trasă la faţă şi tremură ca'n friguri, îngăimând în neştire... — Iartă-mă, iartă-mă! Şi e gata să cadă în genunchi...

El a prins-o prompt din cădere şi o ţine la piept: ea se strânge, se înfige în pieptul lui, cu pieptul, cu mijlocul ei:

— Nu e sergentul de vină Vasile Dimitrievici şi nici

un soldat: iartă-mă, eu sunt de vină, de ce nu mă lăsai să scutur cearşeafurile Vasile Dimitrievici, — mă temeam că dacă le voi scutura din nou, iar vei bate pe soldat şi nu trebue să baţi Vasile Dimitrievici, nici pe om, nici pe animal. Mi-era aşa ruşine să-l rog să-mi ajute, dimineţile ,când credeai că dorm şi eu nu faceam decât să mă curăţ, dar pe el nu-l lăsam să se amestece, ş'apoi el nu ştia nici ruseşte, nici nemţeşte, nici franţuzeşte şi când mă gândeam că trebue să mai afle şi tălmaciul... în fiecare dimineaţă, credeam că am scăpat şi'n fiecare nouă dimineaţă vedeam că m'am înşelat... de aceia eram atât de îngrozită Vasile Dimitrievici, când te apropiai de pat. De ce m'ai reţinut aci? De ce nu mi-ai dat drumul atunci... Lasă-mă Vasile Dimitrievici, nu merit să mă ţii la pieptul dumitale... goneşte-mă pe mine afară în frig... şi la noapte lasă-mă să trec înapoi.... Iartă-mă pentru toate supărările pricinuite!

Dar cine mai simţea acum mers de păduchi, la atingerea acea caldă, infinit de caldă, infinit de dulce. Dar cine ar mai fi putut să scape această minune trupească odată căzută în braţe! Gura lui se îndreaptă lacomă spre ochi, spre gura ei. Ea încă ezită şoptind înfiorată: Vasile Dimitrievici. Vasile Dimitrievici. ...Vasile Dimitrievici... Dar nu mult apoi buzele lor sunt una şi trupurile le sunt una şi într'un singur trup ei se rostogolesc în aşternuturile moi peste sarabanda păduchilor.

— Infectă idilă, dragă Iliad, gem întru târziu, respectându-i tăcerea în care căzuse — iartă-mă că nu te pot felicita pentru această aventură...

Abătut peste fire îmi acoperisem ochii. Şi îndată acolo, în dosul degetelor strânse mă revăzui în cea dintâi zi de Crăciun a războiului în cazarma de infanterie transformată în şcoală militară: repaos şi *păduchiare*. Stăteam turceşte pe patul comun şi suprapus, ferindu-mi lăcrămile cu nesecat izvor de ironia camarazilor amuzaţi extrem

de penibila activitate. Ochii mişcătoarelor boabe de orz, surprinse de lumină mă fixau straniu şi desigur dacă m'ar fi asasinat cineva în acele clipe, mi s'ar fi părut lucrul cel mai firesc cu putinţă.

Sărmana fată! Ah blestemată, scârboasă, ah, canalie de insectă!

— Binecuvântat păduche! tremură glasul lui Iliad, în sinceră adorare. Tu mi-ai dat să gust cele mai nebănuite fericiri! adaugă el, — apoi îşi drege vocea cu un pahar nou pentru urmarea povestirei.

Da. Da. Şi eu trebue să binecuvintez acest păduche, care oricum, dă împrejurării un aer mai scoborît, oho, încă destul de scoborît, ce-mi face suportabilă aflarea restului peripeţiilor. Haida de! Rusoaica păduchioasă, nu e tocmai ceia ce aşteptau visurile mele. Aventura lui Iliad îmi pare acum vrednică de el, e a lui, nu mi-a mai furat-o. Il privesc cu simpatie şi-l ascult cu înduioşare. Unde e Iliad uşuratecul de acum trei luni, cu gesturile lui de şmecher de duzină, cu glumele lui suficiente, cu expresiile de cazon umflat şi agresiv: — He, he, cariera... datoria înainte de toate... îmi pare rău, pe onoarea mea, dar, he, he, barişnia, ce să-i faci, aşa e valsul ăsta al vieţei..." O, Doamne, ce am făcut din bietul băiat!

Povestea lui mă captivează cu desăvârşire şi... drace, simt cum mă înfioară! Căci sfârşitul, pe care el încă îl ocoleşte îngrozit, se apropie... şi-l simt din tremurarea glasului său că e minunat... vreau să zic groaznic, pentru el. Pentru mine... mă reazim cu excitată curiozitate de sobă şi-mi întind cismele dinaintea focului ,care-şi joacă reflexele în luciul lor...

— Hm, ce zici Iliad, nu-i chiar aşa — he, he, — de uşor, valsul vieţei...

...Iţi închipui tu Ragaiac, această fericire fără seamăn... Patru zile de nebunie nemaipomenită... în fiecare dimineaţă aşternuturile erau scoase afară în gerul cel cum-

plit... iar seară, după masă, după cântec, despăducherea... Şi pe urmă iubire, şi iar cântec, şi iar despăduchere şi iar iubire... Iţi pot spune că era atât de dulce s'o vezi cu bustul gol, doar cu sânii prinşi în reţeaua uşoară, căutând cu degetele ei lungi de vioristă insectele prin cutele cămăşei... trebue să subliniez prin cutele cămăşei destul de fine şi judecând faptul că ea avusese o oarecare situaţie în ţară pe care o părăsea, în cutele rufei celei mai bune, pe care o găsise acolo... Inţelegi, drumul până la hotar, dormitul pe la gazde ţărăneşti şi clandestine, traiul în condiţiunile pe care i le impunea contrabandistul, amânările acestuia ca să poată s'o înşele şi să-i fure bagajele... toate lucrurile astea, pe care ea mi le povestea cu atâta ingenuitate, dau altă impresie, dau farmec nespus, banalei şi degradantei operaţiuni de care-ţi vorbesc... O, era divină, părul ei tuns mai lung şi încurcat în inele de-un castaniu închis, care ziua părea negru, atârnându-i pe umerii plini şi rotunzi... şi mâinile lungi şi trupul lung, şi picioarele lungi... Când stătea goală şi înaltă în faţa mea, cântându-mi ca într'un vis de nebunie, ori râzând înainte de a începe, cu arcuşul în jos şi cu vioara gata sub bărbie, goală, înţelegi, mă pipăiam să văd dacă trăesc... Sau când îi examinam firele prelinse şi rari din subţiori, frecându-i cu gaz grăuncioarele epidermei răsvrătite... Iartă-mă că-ţi dau toate aceste amănunte...

— O... te rog... te rog...

— ...dar vreau să mai întârzii în ele, căci sfârşitul care puse capăt atât de repede acestui vis de necrezut, e prea cumplit... prea idiot...

— Mai lasă-l, mai lasă-l... sfârşitul... Rămâi puţin la păduchiatul ăsta...

— O dragul meu...

Şi încurajată, vocea continuă plângătoare, din ce în ce mai plângătoare, necontenit întreruptă acum de interjecţii agasante, ca glasul unei bocitoare. Dacă n'ar fi fost atât de interesant conţinutul şi unele trăsături de redare, de surprinzătoare vioiciune aş fi curmat repede

apoi această jelanie care se reîntorcea necontenit asupra sa însăşi, pentru a aduna mărunţişuri rămase: scoici nenumărate scăpate prin găurelele plasei, printre care scânteiau une-ori culori fără pereche ori îmbobocea opalul de vis al perlei adevărate. Păduchiatul ăsta e acum din cale afară de ispititor... ascultând, mi-l reproduc ca în vis, în odăiţa mea... în bordeiul meu, cu un cuprins mult mai de gust de cât această colibă afumată: în gândul meu Valia a călcat adânc cu piciorul ei lung, cu minunata ei comoară de păduchi, s'a înfipt adânc cu braţele ei lungi, cu trupul ei lung, cu firele prelinse ale subţiorilor ei, cu părul ei încurcat şi tăiat mai lung, tremurând la fiecare mişcare pe gâtul şi pe umerii goi...

— Păduchiatul ăsta, dragă Ragaiac, era atât de delicios, că şi pe urmă, când constatarăm cu regret că el nu mai avea nici o cauză, noi îl continuarăm, ca pe un rit vechi...

Iliad începe să-mi pară inteligent. Cine a spus că fericirea şi suferinţa nu dau glas şi aripi şi celei mai tenace mediocrităţi!...

Dar plimbarea pe care imaginaţia lui o face retoric şi plângăreţ dealungul şoldurilor şi coapselor prelungi, în amurgul de bronz al pielei catifelate ,mă îndeamnă să privesc cu oroare mâna acea care a străbătut de atâtea ori acest drum în realitate. E rotundă şi butucănoasă; e de-un alb gălbui, punctat de-o vagă rozeală vineţie, care-mi repugnă... Iată ce-a putut să se plimbe de-alungul atâtor comori! Şi instinctiv îmi ridic în lumina ochilor, tăetura ovală şi fină a mâinei mele; degetele se lipesc lungi şi unghiile pe care nu le-am manicurat de atâta amară vreme mă uimesc cu graţia lor...

— De ce-ai tăcut Iliad?

— Ce mult seamănă mâinile tale cu ale ei...

Va să zică, banditule, ţipă gândul meu, cu adevărat mi-ai furat-o, ai pus pe ea labele tale de dobitoc păros şi ai fugit cu dânsa în adâncul pădurei, ca un urangutan...

Şi vocea lui Iliad continuă să plângă în descripţii

tremolate, arzătoare şi răscolitoare, aci întretăiate de exclamaţii, de interpelaţii, de invocaţii, aci scuturată de suspine şi de regrete...

...Iţi spun... era un făcut... oricât mă sileam mi-era imposibil să... eu... altă dată... înţelegi... dar acum... era atât de divină, atât de caldă... înţelegi... Căuta să mă reţie... dar... cum spun... şi totdeauna avea o privire de regret... sau îşi acoperea ochii cu mâinile...

Idiotul... nici nu m'aş fi îndoit...

...sau îşi înfunda capul în perine...

— Sfârşeşte Iliad... (mă mir cum nu mi-a scăpat: idiotule!).

— ...

— Vreau să spun, nu, nu... nu asta... Cum s'a sfârşit? Asta am vrut să te întreb... cum?... de ce, n'aţi continuat?... unde e acum?...

Iliad mă privi cu ochi stupizi de animal care mănâncă, îşi răsuci o ţigară şi o înfipse jumătate în jarul sobei...

— In ziua noua, continuă el, stăteam cu ea la masă, eu aici unde sunt eu, ea acolo unde eşti tu...

...eu — îşi desfăcu el degetele dela amândouă mâinile lui tâmpite — parcă nu eram în apele mele... dar am simţit aşa ca prin aer... ca... ştii tu... ca în război — mâna butucănoasă cu degetele răşchirate se plimba deasupra mesei ca un umflat păianjen roşcat şi ameţit — ţi-aduci aminte când nu e încă sosit ordinul de atac şi când încă nu ştii nimic... dar deodată îţi vine aşa un gând că agentul de legătură se apropie şi-ţi aduce ceva rău... cam aşa simţeam eu când afară auzii voci şi tropăit...

— Dac'o fi maiorul, îmi mai făceam eu inimă bună — îl îmbăt şi-i fac cadou toate sticlele pe care le mai am. Dar tu ştii bine că domnul maior înainte de-a veni are totdeauna grijă să te întrebe la telefon: Ai mă, ceva, face să viu azi la tine la masă... Să fie căpitanul?...

dar el nu vine nici odată în inspecție, își vede de sectorul lui...

Iar când am auzit bătând în ușă și când am auzit vocea colonelului, eu tot mă agățam cu nădejdea, că barim o fi vre-un general în treacăt, măcar i-aș fi spus că s'a abătut în treacăt pe la mine, nevasta mea... Dar vocea colonelului nu putea fi decât a colonelului...

— Colonelul?! Ah, da... atunci, când a trecut și pe la mine.

Lăsă capul în jos și tăcu mai multă vreme. Bău zdravăn și se ridică, se apropie de ușă, parcă înveselit de stupizenia întâmplărei și păru că-l revede pe colonel, apropiindu-se de prag cu exagerată stupoare, plimbând ochii dela ea la el, adică dela locul undă stăteam eu la locul unde stătuse el și înapoi.

— Nu vă despăduchiați cumva, tocmai în momentul acela?

— Nu, eu tocmai venisem de pe sector. Eram îmbrăcați... numai ea avea în picioare papucii mei...

Eu mi-am adus aminte că trebue să mă scol... și s'a sculat și ea odată cu mine...

— Am onoare domnule colonel!

Nimic. Ba nu. Răspuns cu capul... Valia care privise tot timpul zâmbitoare la această scenă, de astădată îngălbeni, apoi înegri... Iar colonelul:

— Scuză-mă de deranj, locotenentul Iliad, dar te rog să poftești până afară...

Și foarte ceremonios de data asta își lovi călcâiele și salută pe fată: doamnă! Pe urmă ieși...

— Valia, să stai aici, am bâlbâit, neavând ce spune altceva și am vrut să ies...

— Unde ieși așa? m'a oprit ea, mi-a pus capelul pe cap și m'a îndemnat să rămân ca să-mi arunce mantaua pe umeri. Dar am ieșit.

Domnul colonel, în mijlocul cercului smirna de gradați, cu mânerul de argint al cravașei, la gură, asculta și cerea informații. La fiecare răspuns, privea pe vorbi-

tor, da din cap de mai multe ori în semn de deplină lămurire...

Am răsuflat odată adânc şi m'am apropiat salutând cu toată arta de care eram capabil. Vroiam să joc pe o carte mare. Partida trebuia câştigată cu orice preţ. Mi-a primit salutul cu un surâs binevoitor. I-am cerut permisiunea să-i vorbesc între patru ochi. A făcut atunci semn la oameni să se îndepărteze... Am început prin a-i spune că am cele mai serioase intenţii relativ la Valia. Indată ce suntem readuşi la oraş o voi lua în căsătorie.

— Va să zică intenţionezi să demisionezi? mi-a rânjit în faţă, domnul colonel.

Şi pentru mutra mea nedumerită s'a simţit obligat să adaoge:

— Ai uitat complect legile şi regulamentele militare. Pentru ca o fată să poată să se căsătorească cu un ofiţer, trebue să dispună de-o anume dotă... Nu poţi s'o dispensezi de această condiţie...

I-am explicat că e o mare artistă şi l-am poftit s'o asculte. L'am invitat la masă; având în vedere ora la care venise, de bună seamă că era nemâncat. In timpul ce se va ospăta. Valia avea să-i cânte. Şi el avea să aprecieze dacă după câteva concerte la oraş, la Chişinău, la Iaşi, la Bucureşti, ea n'ar fi putut strânge înzecit cât pretind reglementele militare.

— Ei bine măi, a refuzat să şi mănânce, acest... ah... şi-a scos un covrig uscat şi a început să ronţăe din el zâmbindu-mi amar. Amar... acru vreau să zic...

M'a întrebat dacă am făcut percheziţia vestmintelor şi lucrurilor pe care le adusese Valia. Era să-i răspund: „ne-am şi despăduchiat, domnule colonel", dar m'am gândit cu groază la efectul acestei destăinuiri asupra mentalităţei lui. M'a rugat să-i aduc paltonul şi căciula fetei, vioara şi cutia de vioară. M'am executat cu o repeziciune, care am observat bine, că a avut efect. I-am adus tot ce avea pe ea, şi am îmbrăcat-o cu lucruri de-ale mele. Colonelul a surâs din nou şi a predat toate efectele plutonierului Brădeanu, care era cu el. Pe urmă

s'a interesat de mersul celorlalte puncte din consemn. De câte ori aduceam vorba de fată, el punea o întrebare cu totul depărtată sau îmi da ordine şi sfaturi streine de subiect. Peste un ceas plutonierul Brădeanu mi-a predat efectele: nu se găsise nimic nici măcar să dea de bănuit. Când mă reîntorsei la fată, o rugai să examineze dacă mâinile bădăranului nu au stricat ceva la vioară. Valia era palidă şi gravă. I-am spus că rezultatul percheziţiei a impresionat favorabil pe colonel şi că sunt speranţe.

— Speranţe de ce? m'a întrebat. Dar eu am ieşit grabnic, fără ca să-i răspund. Colonelul m'a întâmpinat binevoitor:

— Era cu mult mai grav dacă domnişoara da de bănuit. Iţi declar că n'aş fi ezitat să vă trimet pe amândoi în judecata consiliului de război şi să-ţi iau pe loc comanda. Greşala ţi se scuză: neobservarea strictă a ordinelor mele, va avea totuşi o uşoară influenţă asupra memoriului d-tale. Accentuez: uşoară! imită Iliad în derâdere pe comandantul său. Şi acuma să vedem cum ai să-ţi faci datoria, pe care trebuia să ţi-o împlineşti dela început...

— Intr'adevăr, domnule colonel, i-am spus, recunosc că trebuia să vă raportez totul dela început, dar veţi avea ocazia să constataţi că am cele mai serioase intenţii. Dacă dumneavoastră îmi acordaţi o permisie, chiar îndată voi introduce formele de cununie, domnişoara va da concertele... în sfârşit vom depune banii, cât mai repede cu putinţă.

— Ascultă locotenent Iliad, întrerupe plictisit colonelul. N'am gust de făcut teatru cu dumneata aici... Nu ţi-e ruşine să te prosteşti aşa în faţa mea, ca un notar dela ţară amurezat. Eşti ofiţer în armata română sau... Cum? ...Ascultă... în douăzeci de minute, domnişoara să treacă Nistrul înapoi în faţa mea... Executarea...

— E logodnica mea, domnule colonel.

— Executarea...

— Viitoarea mea soţie...

Colonelul întoarce capul pentru a nu-mi arăta parcă de cât dispreţ e încărcată acum figura lui...

— Dacă ministerul de război face dificultăţi în privinţa dotei, continui cu curaj, pun la dispoziţie demisia mea...

Ei bine, aici colonelul s'a prefăcut în leu înfuriat. M'a apucat de veston, m'a zguduit cu putere, m'a îmbrâncit:

— Pe cine e încredinţată paza bietei ţări...

Am început să plâng, am împreunat mâinile, l-am implorat, i-am promis că-mi voi face datoria ca şi în trecut...

— Asta mă face, să sper, că voi uita această idioată reprezentaţie, pe care mi-o dai aici în faţa soldaţilor. Totuşi trebue să ştii că încrederea mea în dumneata a dispărut... Executarea...

— Trecerile se fac la noapte pe întunerec... e o chestie de umanitate, domnule colonel, abia mai pot să îngăim...

— Bun, răspunse colonelul, după o îndelungă şi încruntată ezitare... Peste trei ceasuri se va întuneca...

Imi strigă apoi tălmaciul şi-i dădu ordin să-mi aducă mantaua; totdeodată să anunţe şi pe „domnişoara vioristă" că trebue să se pregătească de drum: peste trei ceasuri va trece Nistrul înapoi.

— Cu tot talentul dumneei de vioristă — ţinu să scuze el în ochii subalternilor cauza greşelei mele, ordinile sunt precise şi nu există cruţare pentru nimeni. Să explici asta domnişoarei, tălmaci... Iar noi, locotenentul Iliad, plecăm să vedem puţin sectorul... dă ordin să pună şaua la cal...

In cele trei ceasuri a fost cu neputinţă să înduplec pe colonel; nu-mi răspundea pur şi simplu, sau îmi răspundea, după obiceiul lui printr'o altă întrebare, privitoare la amănuntele serviciului. In cele din urmă mi-a trăsnit prin cap o tâmpenie de idee, care m'a şters definitiv din ochii lui: plimbarea asta — mi-am zis, poate c'a scornit-o cu pretext de târg. Gura m'a luat pe dinainte şi dracul m'a pus să pronunţ pe departe, un important dar bănesc. Ragaiac, nu mai ştiam ce fac, nu mai

ştiam ce să spun! Şi-a oprit calul şi m'a fulgerat drept în straşina ochilor cu încruntarea cea mai teribilă, pe care i-am văzut-o vreodată. Mi-a spus doar atât:

— „In halul ăsta ai ajuns băete? Eşti pierdut cu desăvârşire". Când am revenit era noapte târziu. Bătătura pichetului era vag luminată ca de obicei, pentru mine destul de puternic ca să văd în faţa bordeiului meu pe Valia, îmbrăcată în bundra ei de boernaş, cu botforii lungi de cauciuc, cu căciula de astragan brumăriu strânsă sus căzăceşte, în mână cu cutia de vioară...

Execuţia a fost scurtă...

— Sergent condu pe domnişoara...

— Imi permiteţi s'o conduc eu domnule colonel?

— Cu sergentul... Şi evident, numai până la jumătatea râului... încuviinţă el cu sarcasm în glas, — cunoşti locurile sergent?

— Da să trăiţi domnu' colonel... pân'la jumătatea râului nu e greu...

— Ai să însoţeşti pe domnul locotenent. Poate dânsul să facă vre-o confuzie cumva, rânji el batjocoritor. Dumneata numai să-i atragi atenţia unde se termină hotarul nostru, restul îl priveşte.

Eram atât de ameţit că nici nu înţelegeam dacă la mijloc e vre-o ironie sau compătimire. Mai târziu când mi-am reprodus scena, mi-am dat seama că era bătae de joc şi înjosire în faţa subalternilor.

Privirile noastre s'au îndreptat spre Valia, care aştepta mândră şi sfidătoare. Puteam s'o privesc în voe, pentru că la mine nu se uita. A pornit cu pas sigur şi a zâmbit trist colonelului. Când m'am urnit el m'a întrebat din nou, parcă mirat cu acelaş sfredel batjocoritor în glas, al cărui vârf iarăşi numai pe urmă l'am simţit...

— Primeşti s'o însoţeşti, supraveghiat de un sergent?

Dar atunci i-am răspuns stupid printr'un fel de mârîit monosilabic. Cuvintele astea mi le spusese însă în franţuzeşte, ceia ce a făcut pe Valia să mişte puţin urechia încoace, crezând că poate i se adresează ei. Dar pasul nu i s'a ogoiat o clipă şi nici statura nu i s'a mic-

şorat... In lumina zăpezei era grozav de înaltă, atât de înaltă că par'că nu îndrăsneam să mă apropii de ea.

— Valia, murmurai întru târziu...

Dar nu-mi răspunse decât cadenţa surdă a paşilor ei hotărîţi...

— Valia, mi-am dat toate silinţele, am făcut totul, mi-am periclitat cariera... mi-am pierdut-o...

Nimic, nici un răspuns.

— Domnul locotenent, aici e jumătatea râului, aud din urmă...

Nici nu m'am întors. M'am ţinut după ea, explicându-i, implorându-i iertare, jurându-i că n'o voi uita... că pentru mine altă femee nu există.

Şi am călcat pe ţărmul rusesc. Noaptea şi tufişurile, reflexul înşelător al zăpezei, ne fereau de privirile celor de dincolo.

— Valia trebue să ne luăm rămas bun, trebue să te sărut pentru ultima dată... pentru ultima dată Valia... — şi plângeam ca un copil.

Dar ea grăbea înainte; nici nu-mi închipuiam că o femee poate merge atât de repede. Am trecut după dânsa linia strâmtă a tufişurilor şi deodată câmpia rusească s'a deschis năpraznică, înzăpezită şi incertă sub marele întunerec de deasupra. M'am oprit ameţit. Ea s'a întors şi i-am văzut râsul în noapte. Mi-am desfăcut braţele şi am păşit spre dânsa. Ea s'a dat înapoi:

— Nu încă, mi-a spus; — urmează-mă... Ziceai că pentru nimic în lume nu te vei despărţi de mine...

Am rămas în loc şi am văzut cum se îndepărtează, cum i se distramă contururile, cum se preface într'una în noaptea incertă. O singură dată, după primii paşi, s'a uitat înapoi să vadă dac'o urmez. Pe urmă nimic. Am văzut-o murind astfel, încetul cu încetul sub ochii mei. Şi legănatul cutiei de vioară în mână a fost ultimul amănunt care mi-a rămas în adâncul ochilor.

Am străbătut tufişurile complect idiotizat. Am nimerit pe ghiaţa fluviului şi am alunecat pe ea, cu Romanţa fără cuvinte a lui Tschaicowsky, trecându-mi ca vân-

tul prin urechi, răsunând viforos. Mi se părea că alunec pe un parchet de dans. Totul se învârtea şi dansa în jurul meu, toate mogâldeţele negre şi albe. Era un dans şi un cântec haotic, sălbatec, rusesc, aşa cum uneori arcuşul ei se zbătea pe coarde într'o zbuciumare frenetică, într'o pornire de cai sălbateci în galop. Din dreapta aud o fluerătură uşoară. — Pe-aici, pe-aici, domnule locotenent!...

Sergentul mă aşteptase. Abia acum îmi dădui seamă, că trecând de jumătatea fluviului el ar fi putut să mă someze.

— Ştiam eu, că veniţi îndărăt, domnule locotenent...

Aş vrea ca Pafnute să alerge acum ca sălbatecii cai pe cari în paroxismul celei dintâi iubiri mistuitoare, celei dintâi iubiri deci, Iliad îi văzuse năpădind din zbuciumul coardelor sub nebunia arcuşului Valiei. Dar strategul, jignit de tratamentul neobişnuit al pintenilor, aveam impresia că mai mult simulează goana, decât o execută. Aş dispera cu siguranţă, dacă un curent ascuţit care mă izbeşte într'una pe obrazul întors împotrivă-i, nu ar zălogi pentru iubitul meu prieten patruped, că-şi dă toate silinţele de care e capabil.

— Eşti boşorog, Pafnute!

Dar Pafnute m'aruncă şi mă prinde în şea ca pe-un călăreţ de circ şi toate crengile care se întind dinainte-mi pudrate de chiciura groasă, am impresia că sunt frânghii peste care trebuia să sar în turbata grabă.

Dar la ce această grabă? Nu... Gonesc întrebarea şi dau pinteni înainte. Alung imaginea stepei îngheţate, imensei stepe îngheţate şi deşarte, luminată doar de zăpadă, sub cupola cerului de întunerec, a cărei numai un singur punct se mişcă: o fată cu o cutie de vioară reintră în besna desăvârşită. Ba dimpotrivă: opresc această imagine, al cărei absurd îmi străpunge în suflet cu ţâşniri de lumină. Cum ar putea să renunţe după o primă şi stupidă neisbutire, un suflet de cazacă? Valia,

unde ar putea să te ducă paşii tăi maiestoşi, cu comoara ta din ochi şi cu comoara ta din mână când Nistrul e înghețat nu numai în dreptul sectorului celei dintâi încercări...

Şi Pafnute scos din fire mă duce ca o nălucă în noapte.

Sosim spumă la post şi cum îi potolesc mersul, ca şi când aş fi ghicit că m'aşteaptă o mare surpriză, ciulesc urechia. Intr'adevăr, un zumzet de vioară. O arie repezită, cu lovituri de arcuş şi pizzicato. Duumnezeule mare! Şi gândul meu deslănţuit tot drumul în aceiaşi goană animalică, în care ajunsesem, fu înstrunit deodată de grelele odgoane ale neîncrederei. Ar fi cu putiinţă oare?

M'am repezit cu Pafnute de dârlogi spre magazia plutonului lui Gârneaţă, unde mă chema zumzetul agitat, care începuse să poticnească. Deşi acum, stăpân bine pe gând, ştiam că nu poate fi decât ţiganul Gherăscu, totuşi înaintam zorit agitând cravaşa şi întrebând în închipuirea-mi indignată: — Cum v'aţi permis să aduceţi aci o prizonieră?

Şi cu toate că am crezut totdeauna în minuni, acolo, vai! nu era decât tot Gherăscu. Stătea chircit lângă vatra rudimentară şi încerca strunele cu degetul, ori repezea alene arcuşul pe ele, privind în miezul cărbunilor, care-i luminau ca o mască sinistră, figura lui de gâde artist.

Dar înaintea bordeiului meu m'a întâmpinat Gârneaţă, cu aer de nu mai ştie unde i-e capul şi el a dat impuls, parcă încă pentru o viaţă inimei mele.

— Domnule locotenent, ce s'a strâns astă seară...! şi e abia ceasu' zece... Până mâine s'adună toată *Ucrania* aci în bătătură...

— Unde sunt?... Să mi-i scoţi pe toţi, imediat, aici...

Tocmai acum s'au găsit şi bolşevicii ăştia să îndesească patrulele pe malul celălalt. Nu ştiu, poate eu nu

i-am văzut, hm, se poate, dar de trei săptămâni nu-mi aduc aminte, ochii-mi să fi întâlnit vre-o şapcă, o căciulă, or vre-un capel cu corn în creştet. Azi dimineaţă patru patrule de-ale lor mi-au trecut pe dinainte; şi-am observat bine după numărul oamenilor, erau patru patrule deosebite. Una chiar a făcut şi drumul înapoi până în prânz.

Sunt nevoit după amiază să alerg la Iliad. Nu-l găsesc la post: e pe sector. Dar n'am răbdare să-l aştept şi mă întorc de astă dată în trap domol, spre raportul pe care azi trebue să mi-l dea Cebuc. Une-ori domolesc la pas pe Pafnute şi-l abat până'n marginea apei. Cercetez zăvoaiele dimpotrivă şi lanurile de trestie cu mare luare aminte. Tresar la fiecare părere de mişcare şi fiecare pată mai sură decât albul priveliştei generale mi se pare că înaintează. Ajung din urmă trei zdrahoni cu mâinile legate la spate şi încadraţi bine de patrulă. Un fruntaş îmi dă raportul. Sunt trei mutre mânjite şi crunte: nu ştiu moldoveneşte. La post, Cebuc mă întâmpină: recolta iarăşi e bogată...

— Dar e curios, astăzi malul celălalt a fost înţesat de patrulele lor! îmi ascund satisfacţia sub un aer de nedumerire.

Cebuc dă din umeri şi-şi desface braţele în semn că nici el nu mai înţelege nimic. Iar indiferenţa de pe figura lui, îmi probează că nici nu l-ar prea sinchisi astfel de nedumeriri.

— Să-i scoţi imediat... Ce fel de indivizi...

— Dracu' să-i ia... Astăzi niciunul nu ştie moldoveneşte...

— Nici *femeile...?*

— Femei nu-s. Nu-i nici una...

— A ha... Lasă-i nu-i mai scoate... Dacă... dacă... nu ştiu nici unul moldoveneşte... ce-o să-i mai întreb?

Şi trântesc după mine uşa bordeiului, destul de plictisit.

A doua zi, după amiază găsesc pe Iliad. Mă aştepta: bănuia că am să mai viu...

— Va să zică bănuiai...

— Eşti un adevărat prieten... şi de-aceia...

Pe figura lui trasă ca de boală se joacă acum o rază primăvăratecă.

— Ştii, îmi spune, apucându-mi mâna — ştii prietene drag la ce m'am gândit? Ea ar putea să se întoarcă... Am luat măsurile cuvenite... soldaţii ţin la mine...

— La asta puteai să te gândeşti chiar atunci, îi răspund morocănos.

— Cum atunci? răsare el speriat... Doar ce vrei să fac? Nu cumva crezi că aş fi fost în stare s'o urmez...

— Evident nu... Ai fi rămas un biet caraghios... şi un nenorocit singur printre ruşi. Pentru că ea tot ar fi trecut... doar aceasta era marea ei nădejde... dar tu n'ai mai fi putut trece...

— Aşa e? întrebă el şi mai luminat, dovedind că nici măcar nu-i trecuse prin cap aşa ceva.

— Insă — găsii locul să lovesc cu cruzime — atunci la despărţire, în loc de lăcrămi şi jurăminte ori alte tragice prostii mai bine-i spuneai atâta: — Aşteaptă în tufişul ăsta, peste două ceasuri viu să te iau.

Cu barda dacă i-aş fi despicat capul şi sângele, puţinul sânge care-i revenise astăzi, nu ar fi dispărut aşa de repede din obraji, culoarea mortăciunilor nu l'ar fi acoperit atât de prompt. Mâinile i s'au desfăcut spre spate, au bâjbâit, au apucat dunga patului ca pe-un razim târându-şi trupul într'acolo, de-anderetelea, ca un paralitic.

Pe urmă, după ce m'a privit multă vreme năuc, s'a izbit cu palma peste ochi. Eu fluieram uşor o frântură de cântec popular, cu capul proptit în braţ, lovindu-mi piciorul zgomotos pe sub masă. El tremură, dă să se scoale şi nu izbuteşte... Dar repetă sforţarea. Reuşeşte să se ridice şi reuşeşte să articuleze:

— Dar tu spui singur, că toată nădejdea ei e să se întoarcă...

— Nistrul e mare...

A doua măciucă e şi mai puternică. Dar efectele ei se văd mai târziu...

— Vrei să zici c'ar putea să nimerească la tine?... Ochii-i mă ţintesc scânteetor.

Fluer şi bâţâi din picior, ca lovit de zminteală.

— Sectorul meu n'are şase kilometri şi Nistrul are peste o mie...

L'am lăsat cu capul în perină, şuerându-şi furia şi obida într'o cumplită respirare. Şi-am dat frâu lui Pafnute, grăbit să ascult astăzi raportul lui Gârneaţă. Pentru care simt cum mă învăluieşte ca pâcla grea, care începe să se lase în pale dure şi compacte, o subită simpatie. E un făcut doară... când e el de serviciu, totdeauna îmi numără şi câteva femei. Am să-i fac un raport...

Doar după puţin drum şi abia dacă se mai vede la trei lungimi de cal! Asta parcă ar fi noaptea marei speranţe... da, da, în noaptea asta numărul patrulelor trebueşte neapărat îndoit.

Nopţile — de când ştiu de existenţa Valiei, nu mai m'am dus la Niculina — mă zbucium cumplit sub arşiţa viziunilor în somn şi aevea. Valia e pentru mine încă în stare de nebuloasă. Ii pot înfiripa un şold, un braţ, mâna ei lunguiaţă pentru înfăptuirea căreia e deajuns să mă uit la mâna mea. Picioarele lungi de-asemenea nu-s greu de reconstituit şi nici sânii ca două mingii de tenis, în săculeţul strâns de reţea. Gesturile de asemeni: zvâcnelile arcuşului, culesul păduchilor, care a rămas în ordinea intimelor ceremonii. Fluturarea părului şi culoarea lui o văd; încâlceala lui şi plimbările mătăsoase pe care le face pe gâtul gol. Ochii îi văd de minune; îi surprind fixându-mă nu numai cu o privire de plăcere, de satisfacţie, ca pe Iliad, dar plini până'n fund

de mirare, largi la exces, ca într'o mărturisire de surprindere, de adoraţie. Am certitudinea că aceasta ar fi fost privirea ei pentru mine.

Dar faţa îmi scapă. Pot s'o compun din bucăţi: buzele i le ştiu, fruntea, sprâncenele, obrajii, surâsul bărbia, aluniţa, năsucul, Doamne! sunt atât de multe că până la urmă nu izbutesc să le aşez una lângă alta. Când am desăvârşit fragmentul unei tâmple, îmbinarea sprâncenelor, sau vre-o bucată de profil, alcătuirea se năruie în partea cealaltă. In totalitate, figura ei e veşnic estompată pentru mine; un văl înşelător o acopere. Izbutesc să-l dau la o parte pe-alocuri dar niciodată de tot. Faţa Valiei e o închegare sacră. Cel care ar descoperi-o dintr'o dată, ar cădea fulgerat: Iliad a şi fost redus la starea de cadavru.

Eu totuşi am credinţa că n'aş fi avut aceiaşi soartă. Chiar dacă din cunoscute scrupule n'aş fi sfătuit-o să aştepte prin tufişurile malului dimpotrivă, ea tot ar fi revenit. Chiar aşa şi ar fi fost o altfel de despărţire. Ea singură ar fi lăsat semn să se întoarcă la punctul de unde a fost izgonită. M'ar fi deşteptat în toiul nopţii cu lovituri în geam şi ar fi intrat în uimirea sentinelelor, râzătoare şi încăpăţânată: „sunt eu, nu mai încerca să mă alungi, cel mult poţi să alungi sufletul din mine cu armele soldaţilor tăi, dar pe mine, nu încerca".

Dar lui Iliad n'ar putea să i se întâmple niciodată această fericire, cum nu i s'a întâmplat. Ha ,ha, ha, aici doar nu e la mijloc jocul norocului, care-şi alege atât de stupid, favoriţii!...

Inşiruiri de imagini în toate chipurile, se încrucişează prin capul meu, ca vânturile la răspântii. In toate domneşte ea, peste toate stăpâneşte ea. O simt alături de mine dimineaţa când mă scol şi când mâinile mele, singura realitate din ea, pipăie în gol aeriene forme. O văd pe-un scaun, la lumina lămpei, ca o mare pată bronzată, cârpind atentă un ciorap, căci păduchii s'au sfârşit. Mănânc cu forma ei la masă şi când ordonanţa ese, îndrăsnesc chiar să rostesc pentru ea câte-un cuvânt tare. In

gând i-am scornit toate numele de dismerdare care se pot trage şi se pot combina cu cuvântul Valia. Cu năluca ei alături construesc milioane de ipostaze: gesturi neaşteptate şi blânde la oricare din mişcările mele, chiar lipsite de eleganţă, răspunsuri cu totul neprevăzute la ritualul banal al galanteriilor, ingenuitate, virgină de orice intenţie, în expresia cotidiană a noutăţei lăuntrice. Incheg astfel în necurmată elaborare sute de situaţii idilice or dramatice, pe care se proectează umbre sinistre din afară, figura de buldog pietrificat a domnului colonel, ochii jucăuşi ai lui Gârneaţă şi ai celorlalţi subalterni urmărindu-mi cu prefăcut desinteres mişcările de disimulare, chipul tragic şi sumbru al Niculinei, dinaintea înfăţişării de candoare şi mândrie senină, care caută azil. Seara, imaginile sunt extrem de lascive: scoaterea treptată şi divină a piciorului din teaca lungă a ciorapului, băile părului, încălzitul la gura sobei, oboselile dulci ale iubirilor momentan săturate, o grămadă de familiarităţi, care mă turbură şi mă torturează până la neurastenie. Nopţi întregi de insomnie mă lasă în urmă stăruind îndărătnic la compunerea unei singure imagini, la alegerea amănuntului, celui mai just, celui mai firesc al închipuitei noastre vieţi intime. Totul e cercetat îndelung, judecat bine, ales după o profundă chibzuire, de parc'aş fi un pictor meticulos care vrea să ţină cont de efectele cele mai subtile, până la limita vederii; mai des mă văd în genunchi, cu ochii pierduţi în amurgul care se lasă pe clinul lent şi înegurat de sub pântec în vreme ce bustu-i se frământă de spasmele râsului. Poziţiile bustului, cu toate frângerile lui le posed bine în ochi; stau mult să reflectez situaţia aceasta. Un picior trebue să stea în urmă, în vreme ce celălalt e fandat cu bărbăţie. Partea de sus a corpului e aplecată pe spate, vârful sânilor cată spre tavan, mâinile i se întâlnesc în dosul capului, figura astfel rămâne în umbra, în care, firesc n'o mai pot descifra. Felul acesta e cel mai potrivit cu ceia ce pot să ştiu despre dânsa; e cel mai odihnitor, căci nu mă chinue atât de cumplit cu ideea groaznică de a nu o putea cu-

noaşte atât cât trebue, atât cât e... şi cum — mă cutremur — eu nu voi şti, Dumnezeule, niciodată, poate...

De teama asta sfredelitoare vreau să scap întotdeauna; ea-mi îngăure nopţile ca un burghiu mecanic, ea înfige în adâncul lor negru fitiluri de dinamită, le aprinde cu o apăsare de buton şi nărue asupră-mi într'o zguduire formidabilă, fulminată de lungi şi subţiri dâre de sânge, greutăţi de cataclism, masse enorme şi întunecate, fierbinte de lavă şi rece acru şi puturos de smârcuri subterane. Frica imensă că n'o voi vedea-o poate niciodată...

Dar trebue să mă scol, să mă trag de sub această formidabilă dărâmătură şi mijlocul e raţionamentul limpede şi sănătos, ca un fir subţire de izvor, care pică şi se prelinge real şi răcoritor, mai dispare poate după-o piatră sau printre mărunte ierburi înşelătoare, dar îi găseşti îndată urma şi mergi cu el fericit spre pârâul mântuirei: ea trebue să dibue acum un nou loc de trecere. Nu l-a găsit încă, dar îl va afla. Cu vioara ei îşi va fi găsit un adăpost prin satele din apropiere; tot acolo va găsi şi contrabandistul care o va trece, acum fără bagaje, deci sigur... Şi pe unde va putea să treacă? Prea departe nu va căuta să se ducă: va încerca un vad ceva mai jos de întinderea pe care o atribue aproximativ plutonului lui Iliad. Sau ceva mai sus... Ah, acest „sus" nu-mi convine de loc... dar eu găsesc îndată zeci de explicaţii, care să-mi dea întărire de a crede că va prefera tot pe „mai jos": mai jos e latitudinea Chişinăului, mai jos, se apropie de Tiraspol, unde ar putea să-şi reîmprospăteze cu minunea de sub braţ vestmintele şi posibilităţile, pentru noua încercare... mai jos e şi Odesa... mai jos e mai la sud şi omul înfrigurat caută tot mai spre...

Dar subţirele izvor cu apă de cleştar, creşte de-odată şi se ramifică surprinzător... Mai jos... poate fi şi mai jos de sectorul meu, iar mai sus Nistrul e mai subţire, dincolo de el vine Polonia, pe unde poate că ea speră să nu întâlnească aceiaşi stricteţe... Nu, trebue să-mi dovedesc că ea nu poate alege mai sus, sau mai jos de sectorul meu;

dar pentru asta trebue să pătrund printr'un mărăciniș de argumente, care mă sfâșie, mă sângerează până la os, mă chinue mai rău ca năruirea enormă a visurilor lascive și seci din care credeam că însfârșit scăpasem.

Mi-e sete de mântuire; vreau să știu, cum poate fi pe-acolo, vreau să am oglinda tuturor cărăruilor pe care le poate străbate pasul ei maestos, pe care le va bate piciorul ei lung, divinul ei picior. O dacă ar fi aci Serghe Bălan, el mi-ar fi dat cu adevărat oglinda, el însuși ar fi fost oglinda malului rusesc... dar Serghe e dus de mine în închisoare... ha, ha... ha, ha... groaznică ironie... Dar Niculina, rămâne Niculina, șarpele ăsta ale cărui mlădieri mi-ar mai potoli arșița atâtor imagini tăioase ca razele din nămiezele aprige de vară. Ea trebue să cunoască ținuturile de dincolo... și ea trebue să știe pe omul care-mi trebue... nu se poate ca Serghe să nu mai fi avut tovarăși...

Doamne, ce lumină: mă voi uita bine, nu voi vedea prin odăile acelea — în încăperea cu ferestruică albicioasă și suspectă — oarecare bagaje... un geamantan, o pătură, o valiză ușoară?... oarecare... O, gând năvalnic ca Volburul căpitanului Bădescu, nu te mai mănâncă odată lupii...?

Slăbește-mă cu prostiile astea... de când e arestat doară Serghe...

In noaptea care urmă mă abătui la Niculina. O găsii într'o stare de slăbiciune extremă. Abia se mai mișca în pat, gemea ritmic și respira adânc și șuerător. Ii cercetai fruntea, dar n'avea nici o temperatură, iar ochii priveau limpezi și drept. O dulceață nesfârșită, o mulțumire adâncă se ceteau în luminile lor. Mâinile ei se întinseră cu greu, zdrobite, spre mâna mea, pe care mi-o ținură strâns, trăgând-o spre pieptu-i, cu mișcări încete, producătoare de noi gemete, de nereținute suspine.

La întrebările mele, Niculina îmi arăta invariabil deșertul. Ințelesei c'ar fi vorba de-o durere subită la sto-

mah, vre-o criză internă sau vre-o intoxicare strașnică, pe care însă a biruit-o de vreme ce temperatura nu mai subsista. Ba încă fruntea și tâmplele i-erau complect reci. Nu mă pricepeam ce să-i recomand și mă învârteam prin odae nemulțumit că nu-i pot fi de nici un ajutor. Ea-mi vorbea stins și-mi făcea semne că trebue să mă liniștesc. Înțelegeam din tot ce vrea să-mi spună, că aceia ce fusese mai grav se petrecuse; acum totul va fi spre bine, așa că nu mai e nici o nevoe să mă muncesc cu gândurile, cum aș putea să-i fiu în ajutor.

Privirea ei însă îmi mulțumea cu atâta elocvență, pentru bună-voința ce-i arătam, că însumi mă felicitai pentru avânturile mele de samarinean. Dar observând-o mai bine, băgai de seamă că ea înota într'o stare de fericire aproape inconștientă, ca un bețiv semi-adormit sau un înghițitor de stupefiante. Atribuiam această dispoziție organismului oprimat, care-și relua pe îndelete libertatea și puterea de muncă, așa cum se întâmplă convalescenților, și-mi împrospătam o veche constatare, că trebue să-ți mai aducă Dumnezeu câte-o boală din când în când sau o acută neplăcere fizică, pentru a prețui ca o fericire fără margini, bucuria de a deveni sănătos.

Toată noaptea stătui la căpătâiul Niculinei, căci îmi făcea bine să simt în podul palmei atingerea unui trup adevărat; ea-mi mulțumi de mai multe ori cu vocea ei stinsă și necontenit cu ochii ei recunoscători. Din când în când pieptul i se umfla peste fire, răsufla adânc și par'că atunci se pregătea să-mi spună ceva. Mă aplecam asupră-i strângându-i amândouă mâinile în palma mea, dar ochii ei fugeau deodată de sub ochii mei și încremeniți într'o direcție ferită, zâmbeau acolo, scăldați în fericire, unui gând sau unei amintiri, pe care mi-era cu neputință s'o sesizez; desigur înfocatei sale năzuințe, drace, așa cum eu însumi aveam una la fel.

In noaptea următoare Niculina fu incomparabil mai sănătoasă, întru atât chiar încât să mă accepte alături de dânsa. Nu-mi cam dădu cine știe ce deslușiri de cum vin drumurile și potecile pe pământul străin — era lim-

pede că nu le cunoştea nici ea — dar ţinu par'că anume, cu toate gemetele, pe care le smulgeau mişcările mai brusce, să mă împărtăşească până şi cu mângâerile supreme ale corpului ei şi acestei bună-voinţi neaşteptate, eu răspunsei cu un avânt barbar de chinuitoare, de sadică voluptate. Ochii ei mă învăluiau totuşi, în năvala durerilor, într'o brumă de râs strein de puterea înţelegerei mele, strein par'că de plăcerea noastră, şi — mi se pare? oarecum sălbatec şi duşman.

In noaptea a treia Niculina era ca şi sănătoasă: unele apăsări pe corpul ei aduceau în măsură redusă ecoul durerilor de eri; dar dispoziţia ei sufletească era încântătoare şi mă ameţi cu ea, atrăgându-ne ca într'un vârtej desordonat de patimă înfuriată.

De acum încolo— m'am hotărît — trebue să viu noapte cu noapte la Niculina. Ascunzişurile atât de calde ale corpului ei de aspră savoare, pe care trebue să mărturisesc acum, după o scurtă absenţă, nu le mai întâlnisem într'o carieră amoroasă destul de consumată, şi de variată ca a mea, mă năuceau complect şi-mi porunceau dedeparte chiar în timpul zilei, când, mai ales, legănat pe oblâncul lui Pafnute, sfărâmam omătul îngheţat sub copitele lui feruite, căci continuam să rătăcesc printre trestiile îngheţate şi aliniate ca nişte naiuri enorme, implântate în zăpadă de faunii dispăruţi ai verei, — cu ochii pierduţi în fumuriul depărtărilor ruseşti sau în violaceul misterios de sub pâlcurile de sălcii sau dintre nemişcatele tufişuri.

Ca statura ei de brad, cu figura ei de gazdă hoţească, vestită în frumuseţe peste şapte văi, moldovanca asta dacă ar fi descins de peste Nistru într'o bună noapte cu o căciulă brumărie în cap, cu o şubă orăşenească, cu botforii de cauciuc ar fi însemnat pentru mine coborîrea arhanghelului mângâietor. Dar am găsit-o aci şi e moldovancă... ea n'are în mână o cutie de vioară şi semeţul ei piept minunat, e însăşi cutia extrem de întinselor coarde, care se înfioară sub degetele mele pentru un altul, care se zbat pentru un altul şi dau pentru el numai,

nemaiauzitele lor sunete.

Am convins-o deci să mă aştepte măcar în splendidul costum naţional rusesc pe care i l-am descoperit în dulapul ei cu oglinzi şi care o transpune direct în mijlocul unui pitoresc secol trecut. Izbutesc astfel să fac dintr'însa altceva decât mă obişnuisem să găsesc.

Dar mi-e deajuns ca să aud primul fluerat al naiurilor de trestii de pe marginea de dincoace a fluviului îngheţat şi să răspundă cu o nesfârşită durere naiurile de dincolo, ca dorul cel aprig să se întoarcă sfâşietor. Nostalgia necunoscutului, a ceia ce n'a mai fost, a noului... ea se încheagă necontenit, curios, din cântecul demult, necontenit acelaş al trestiilor aliniate ca soldaţii după înălţime.

Inainte de a mă abate cu carnea înghimpată până la ultima margine a putinţelor de tot veninul visurilor candide şi sfâşietor de lubrice, pe care mi-l aduce strânsa şi misterioasa perspectivă a ţărmului dimpotrivă alerg în galop la Niculina, refugiindu-mă cu un suspin de uşurare la sânul ei primitor. Dar dimineaţa, când plec şi când ceaţa nu şi-a ridicat pânzele întinse, de pe cioturile copacilor morţi, Pafnute trebue să mă conducă iarăşi dealungul râului, chilometri încoace, chilometri încolo. Patrulele cu care mă întâlnesc, privesc cu respectoasă admiraţie acest zel neobişnuit, le ascult la toate raportul şi le pun atâtea, atâtea întrebări, că oamenii se privesc cu nelinişte, ca în ajunul unor evenimente ce se anunţă grave. Ce poate să fie!... De ce domnul locotenent ţine să asiste la trierea tuturor rândurilor de refugiaţi şi de ce, atât de dese ori şi singur cercetează malul duşman, de par'că vrea să-i înveţe toate încreţiturile şi toate tufişurile pe dinafară?

Intr'o dimineaţă ca aceasta, nechezatului lui Pafnute, îi răspunse din ceaţă un alt nechezat. Două fantome întregi de cai şi călăreţi se apropie cu sunet natural de copită, dând la o parte draperiile albicioase; am impresia că pătrund în cuprinsul unei oglinzi a cărei înşelătoare suprafaţă s'a dat însfârşit în lături, îngăduindu-mi intrarea în

misterul închipuitelor şi simetricelor ei alcătuiri. Mă trezesc nas în nas cu locotenentul Iliad.

— Eşti imprudent, mă mustră el ameninţător. Puteam să te iau drept altcineva... aici e sectorul meu...

— Te înşeli amarnic... te sfătuesc să înveţi mai bine cum se ceteşte pe hartă...

La duşmănia privirei lui răspund cu privire de duşmănie. La nici unul cuvântul glumeţ, care să întoarcă această scenă penibilă într'o încercare de şagă, nu se iveşte pe buze.

Caii de sub noi se alarmează; un fâşâit şi o ruptură de creangă uscată aproape: privirile ni se întorc alături. Urechi ascuţite şi două puncte fosforice; un lup ogârjit ne primeşte cu râs alb de nehotărîre. Un picior îi stă ridicat, gata de fugă, dar partea din urmă a trupului subţiratec, par'că s'ar lăsa, pe şezut, să stea să ne privească.

Intoarcem ochii plictisiţi, pentru a ni-i încrucişa de oţel prin spaţiul propriei noastre uri.

Când am ocolit spre drumul fiecăruia, vedenia cu râs de foame sălbatecă, rătăcită pe linia bătută a patrulelor, dispăruse. Insă până la complecta lui anihilare şi unuia şi altuia ne-a răzbătut duşmănos în urechi, zgomotul de potcoavă al calului advers.

Aşa dar, aceiaşi ură pe care încercam s'o oprim fără folos evoluase într'însul, din momentul plecărei mele pripite, aproape năvalnice, fără nici o compătimire, fără un cuvânt de bună revedere. Ce spun? o ură mai feroce decât a mea, că nu putuse avea asupră-i nici măcar în primul moment al revederei o putere de stăpânire! Acum mă simţeam uşor şi vesel. Toată meschinăria invidiei retrospective, a geloziei fără corp precis care s'o motiveze, îmi apăru acum limpede şi legitimă. Tot avântul interesat şi exclusiv pe care încercam să-l depun şi încă nu ştiam cum, pentru aflarea aceleia pe care norocul vrusese s'o ducă bunului meu prieten, mi se

păru acum cu rost şi cu sorţi de izbutire. Aveam însfârşit deslegarea urei şi-a acţiunilor pe faţă.

Patrulele alergau acum ca zmintite pe întinderea sectorului şi năvoadele lor mi-aduceau aproape ceas cu ceas recoltă bogată. Alte ori aş fi ridicat mâinile în sus cu disperare: unde-şi închipue rătăciţii ăştia că e loc aci pentru atâta lume! Şi i-aş fi expediat chiar la moment, fără a mai sta nici de perchiziţie care nu ajungea la nici un rezultat, nici de interogările prin tălmaci care nu erau decât o pierdere de vreme. Percheziţii numai pentru cei cari ştiau cu adevărat moldoveneşte, or care dovedeau temeinic că aveau rude în ţară, trecerea fiindu-le prin urmare liberă. Ceilalţi toţi — şi aceştia împlineau numărul cel mare — înapoi, nazat! Inapoi la raiul roşu! Noi vrem să rămânem cu iadul nostru, şi n'avem nevoe de nici o rază din cerul lor.

Cam aşa făceam întotdeauna când era îmbulzeală mare de muşterii de aceştia dubioşi; ghiaţa lui Dumnezeu, mă ajuta să îndeplinesc manevra cât ai bate din palme, după ce — pentru a evita vre-o încercare de recidivă, — lucru care se petrecuse adesea — tâlmaciul ţinea o scurtă cuvântare, compusă mai de mult, de mine în româneşte, în care, pe lângă o mare pedeapsă nemaipomenită cu care-i ameninţam, le mai dam dintr'un rest de umanitate piezişă speranţa înviorătoare că la Polonezii şi la popoarele nordice, după ultimele noastre cunoştiinţe, condiţiunile de trecere erau incomparabil mai uşoare decât cele care nouă ni se impusese să le pretindem.

Acum această mângâere dublată de-un fel de stratagemă mi se păru puerilă, barbară şi lipsită de orice eficacitate; oamenii aceştia se aruncau în cumpăna norocului cu ultima lor putere de nădejde. Era tot atât de firească din partea lor, această încercare a necunoscutului, după cum era natural din partea noastră să le aţinem calea şi să-i respingem; era o întrecere, nimic decât o simplă întrecere, un joc de copii ca ori care altul... mulţi din ei puteau să izbutească, după cum multora, oamenii mei izbuteau să le bareze drumul. Atât şi nimic mai mult,

un simplu joc, Cine nu nimerea pe aici, putea să încerce mai sus, or mai jos... Dar a le lua nădejdea acestei izbutiri, deschizându-le perspective atât de îndepărtate că echivalau cu prăbuşirea totală a celor din urmă mijiri de noroc: era o cruzime gratuită şi inutilă; a traversa un râu îngheţat şi-un front de câteva sute de metri în adâncime, cutreerat doar lă răstimpuri de patrule, nu era tot una cu a lua în piept hotarul tot dealungul, mii de verste spre miază noapte, bătute şi paralel şi transversal de propriile lor patrule mai rare, dar mai periculoase ca ale noastre, pentru cei ce vreau să fugă.

Fără să-mi dau seama, oprii pe tălmaci să mai desvolte scurta cuvântare; basarabeanul înalt, cu barba revărsată pe piept ca a sfinţilor din icoane, dădu din umeri indiferent. Dar mi se păru cu tot întunericul, sau poate tocmai din cauza lui, că pe figura-i de patriarh trece umbra unui zbor de pasăre străină.

— Crezi că ei ne ascultă? căutai să mă explic. Pierdem vremea de geaba...

Şi cu toate că nu-mi displăcea să lămuresc oamenilor mei — dar numai după executare, — rostul ordinelor, ce le dădusem, de astă dată explicaţia mea mi se păru stângace şi poltronă.

Pornii în pas alert să traversez bătătura pichetului dela un colţ la altul. Făcusem aşa dar, primul pas, contra îndatoririlor mele? Hm... Deocamdată, atâta lucru nu putea fi nimic desigur... Dar ceia ce avea să urmeze, pentru ce avea să urmeze... Sunt cu adevărat un...

Pasul îmi creşte nervos... Or cât mă străduesc, nu pot să-mi apar mai vinovat decât de-o zbughire noaptea spre tătacul Niculinei... O femeie frumoasă, o artistă, nu ştiu dacă mare sau mică, un suflet totuşi, un vis... un vis mai vechi şi mai scump... o femee aleasă, făcută scăpată, cum scapă cu sutele şi cu miile atâtea mutre de rând, un minut mai târziu după trecerea patrulei prin întunecatul zăvoi... Haida de! când chiar domnul colonel a spus că nu e o periculoasă. Nimic grav în toată povestea asta,

dar absolut nimic. Cum, pentru atâta străşnicie cu câtă ne-am armat sufletul nostru, nu putem oare să ne îngăduim prilejul de a ne aminti că avem o inimă: al unei singure, al unei inofensive graţii? In vechime sclavii aveau toate libertăţile, într'o singură zi... Ah, pilda rea, minţile firave ale soldaţilor, cât despre asta, nici o grijă! Observarea scrupuloasă a celor mai mărunte legături şi consecinţe... Atât... Şi nici o complicitate... Nici măcar a lui Gârneaţă?... Nu, nimic... Nici a tălmaciului? El, care poate spune orice în ruseasca lui cât de tare, însă neauzit de nimeni în tot detaşamentul... decât de refugiaţi. Agitarea unei năframe de nădejde în sufletul hămesit de nevoia evadării spre viaţă a acestei turme sălbătecite, care bușneşte într'una ca dintr'o imensă pădure incendiată?... Nu, nimic... nici un tălmaci... nici o complicitate. Numai cu mine singur...

Şi totuşi, el le-ar putea grăi domol în graiul lor tihnit, ţărănesc, acestor vagabonzi, ca o poveste dedemult, de când lumea, de când bat necontenit acest pământ copitele sotniilor căzăceşti şi de când pârjolul tătăresc alunga dintr'o parte într'alta a râului, convoaiele mohorîte ale bejaniilor: de-o fată rătăcitoare, ce s'ar putea uşor cunoaşte după o cutie de vioară.

Aduc pe tălmaci în odăiţa mea şi-l cinstesc cu un pahar de vin; dar vorba mântuitoare nu-şi poate găsi drum prin fălcile încleştate. El îşi netezeşte mustăţile şi barba uriaşă, când pune paharul pe masă; şi pare tare mulţumit de această atenţie deosebită. El nu-i oştean; e doar plătit cu o sâmbrie modestă şi cu drept la cazan şi îmbrăcăminte; el nu-i oştean propriu zis şi aş putea vorbi cu el în voe, orice mi-ar trăsni prin gând. Îi mai torn un pahar şi încă mai multe, dar nu izbutesc să-l întreb, decât de locurile lui şi de familia lui, la care el îmi răspunse ceva foarte trist, nespus de trist; eu nu aud nimic, căci gândul îmi zboară nu tocmai departe, dar oricum nu e cu mine, nu mai e cu mine... Iar povestea lui trebue să fie grozav de tristă, o văd bine din expresia feţei lui, din clătinările repetate ale capului, o aud

din oftările lui şi simt cum mă apasă toată tristeţea omenească.

Il las să plece şi nu-i spun nimic. Mă minunez eu însumi cât sunt de tare. Sunt nespus de tare şi trist.

Ies după el şi tai bătătura în pas gimnastic ca un leu în cuşcă... Din când în când, prin faţa mea trece câte cineva, Gârneaţă ori Cebuc, ori vre-un gradat. Şi eu trec înainte şi mă grăbesc vrednic în această învârtire pe loc... Nimic... Nici un ajutor... Atât de sigur între atâţia oameni...

Mă înalţ pe colnicul uşor şi-mi las ochii biruiţi, umiliţi, în besna cea mare de dincolo... Stau mult aşa şi abia întru târziu, simt în spatele meu antene streine, prezente, care mă dibue.

Mă întorc brusc... Gârneaţă şi Cebuc stau la distanţă apreciabilă, dar e limpede că ei aşteaptă ceva dela mine... Nu aveau de comunicat nimic urgent, de sigur, căci ar fi făcut-o până acuma, dar voiau totuşi să-mi vorbească. Le fac semn să se apropie.

— Ei, haideţi, ce doriţi? spuneţi...

— ...

— Vreaţi să mă întrebaţi ceva?

— Unde vă vedeam... cam...

— ...Cam... nilinişti... şi vă tot uitaţi *într'acolo*...

— Ei şi dacă mă uit într'acolo... ce vă priveşte pe voi?...

— Se pregăteşte oare ceva, domnule locotenent? întrebă cu glas de taină Gârneaţă.

— Ce să se pregătească?...

— Cine ştie... poate,... cu bolşevicii ăştia... cum şi-au pus ei gând să pună jos toată lumea... Poate că s'a primit ceva, vre-un ordin...

— Nu vorbiţi prostii.

Şi râd tare şi voios, ca să le arăt că nici nu poate fi vorba de aşa ceva.

— Eu mă gândeam că... unde tot vă vedeam umblând de-colo... până colo...

— Ho, ho, ce idee... nu Gârneaţă... umblu... umblu

pentrucă... înțelegi... pentru că... nu-mi ies niște socoteli... din cărțile mele... Am dat de unele grele ale dracului...

Și scuip plictisit într'o parte, în privirea de respect a plutonierului, care se mînunează tot, că, fără a fi silit de nimeni, mai găsesc și timp, pentru lucruri care dau atâta bătae de cap...

— Da... eu știu de ce vă uitați așa câte odată peste râu, domnule locotenent, își pipăi mustața lui neagră, clipind șiret din ochi' Cebuc. Mai ales ziua...

— De ce mă uit?...

— He, he... dacă îmi dădeați mai multă luare aminte...

— Luare aminte?... Ce luare aminte?

El nu se grăbi să-mi răspundă. Apoi râse iar tihnit, cu înțeles, spunând doar atât:

— Spioana...

— Spioana?...

— I-am spus eu lui Gârneață... se vede c'ați primit vre-un ordin... vre-o înștiințare...

— Nu înțeleg... de ce spioană vorbești? N'am primit nici un ordin și nici o comunicare, nu înțeleg ce vrei să spui.

— Nu v'amintiți... în seara aia... omul ăla din Ardeal...

— Nu-mi amintesc... omul... a da... acela din Ardeal... Ei, ce e cu el?...

— Care i-ați dat drumu... în seara când v'ați întors dela domnul locotenent Iliad... Când v'ați dus dumneavoastră întâi la dânsu'... Era Gârneață de serviciu... iar eu stam aicea și-i prijoneam pe ruși... Ș'a fost și ardeleanul ăsta...

— Da mi-aduc aminte... Am și vorbit cu el mi se pare... Eram și eu nițel dispus atunci...

— Păi da... L'ați bătut pe umăr și ați spus: „Ăsta e român din Ardeal"... Că începuse el să vă spună de spioni, c'au împânzit tot malu' ălălalt. Da atunci dumneavoastră i-ați spus: „Ia mai taci și tu cu spionii tăi, mă; sunt plictisit de spioni și de prostii d'ăștia". Iar

el atunci a început să povestească de unde e şi cum a rămas la ruşi din război, tocmai în Siberia şi cum a scăpat încoace...

Mi-aduceam perfect de bine aminte: era un ţăran ardelean, prizonier de război, oprit de-un soviet siberian la muncă forţată de mină. Ii dădusem drumul chiar fără excortă.

— Ei da, mi-amintesc... da n'a fost vorba de nici o spioană...

— Păi, ne povestise nouă înainte. Spunea c'a văzut-o chiar în seara aia, când el da târcoale să treacă încoace. A văzut-o de departe şi s'a speriat de ea... S'a ascuns în tufiş că avea căciulă albă şi cisme negre, adicătelea se chiamă că ea avea aşa — şi el a crezut că e soldat. Ea se uita cu băgare de seamă încoa şi 'ncolo. Dar nu se apropia de ghiaţă ca să treacă, măcar că nu era nici ţipenie de om. Da ea pe semne nu vrea să treacă... Pe urmă a luat-o repede la picior înăuntru, în ţara rusească. Dar asta e principalu..., că avea ceva în mână... ceva negru... un aparat de fotografiat... adică spioană... că el auzise de-aşa ceva, de când era în război. Pe urmă după ce s'a îndepărtat s'a mai oprit odată şi s'a uitat îndărăt, da' ardeleanul, abia după ce nu s'a mai văzut, s'a strecurat încoace...

— Un aparat fotografic?

— Da... fotografic... d'ale mari... o cutie lungă şi neagră...

— O cutie lun... Fotografia cu ea?

— Nu; se vede că isprăvise. Că şi eu l-am întrebat, zicea că-l ţinea în mână de-o tortă... Al dracului ardelean, toate le-a băgat de seamă...

Tot sângele mi-a năvălit în cap; îl simt cum bușneşte din toate părţile şi cum se izbeşte cu furie de talaz, în tâmplele mele.

— Pe la ce punct a trecut ardeleanul?

— Pe cât spunea el şi pe cum îl prinseseră ca la un chilometru mai jos de aci.

Dar Cebuc nu ştie să-mi mai dea şi alte deslușiri,

Şi contrariat de veştile incomplecte, contrariat de tumultoasa-mi curiozitate nereţinută, rău disimulată, pornesc în râs stupid, falş, galben, care pentru ei vrea să însemne nesinchiseală, dar care pentru mine e ţipăt de răstrişte, de durere, de nebunie.

— Mie tot îmi juca pe limbă să vă spun, complectă Cebuc agale: „A văzut el o şpioană dom' locotenent, cu aparat de pozat în mână... Da' prea ne-aţi tăiat-o dintr'odată: — „Ia mai tăceţi cu prostiile astea"... Şi am tăcut...

La un chilometru mai jos. Hm, dibuia aşa dar un sector nou; şi ezita să nu nimerească tot la Iliad!... Hm! Şi dacă nimeria? Putea foarte bine să-şi închipue că nu era inspecţie tot timpul şi că tot Iliad putea să-i fie cel mai de folos. Dar ea îl evita. Despărţirea aceea în noapte pe ţărmul pustiu şi înzăpezit, printre fantasmele tufişurilor, răscolise mândria rusoaicei. Se mai gândeşte cineva la mândrie când luptă să iese la viaţă? Său încrederea în Iliad se risipise? Oare să nu fi văzut cât îl stăpânea? E cu putinţă, o femee să nu-şi dea seamă de acest lucru? Poate îl căuta tot pe el, cerceta unde să-i fie sectorul, dealungul râului atât de sucit de meandre, că, dacă nu-i cunoşti bine cotitură cu cotitură la cea dintâi abatere ai rătăcit? Nu pot să văd decât astfel lucrurile, pentru că revelaţia lui Cebuc, întârziată din propria mea vină m'a descurajat cu desăvârşire. Hm, zgârcitul meu noroc nici aici nu vrea să mă ajute!

Ideea asta mă indispune grozav şi pe deasupra, mai vine şi Iliad să-mi bată la uşă. Cu toată displăcerea vădită pe care nu ştiu cum s'o mai ascund, când mi se anunţă această vizită, rece ca şi frigul care-mi intră odată cu ea în odae; bag de seamă după o jumătate de ceas că trebue să binecuvântez cerul, care mi-a adus-o.

— Ea trebue să se întoarcă, să încerce să treacă iarăşi, venea din prea mari depărtări, ca să renunţe aşa uşor, strigă el, desbrăcându-se, fără a fi poftit. Şi dacă

n'a revenit încă, e că a avut imprudența să se îndepărteze prea mult și acuma nu-mi mai nimerește sectorul. Nu înțelegi? E limpede! urlă el scos din fire de sarcasmul care-mi învălue fața. Nu înțelegi? Dacă i-era să treacă prin altă parte, ar fi trecut până acum... așa la întâmplare, unde-o nimeri să iese... Dar va veni, căci tot de mine e sigură... Se va gândi că n'o se fie inspecție tot timpul și că dacă n'am avut prezența de spirit să-i spun că-i aștept reîntoarcerea, nu era greu de bănuit din plânsul meu acest lucru. Ea va veni, înțelegi,... ea poate a luat ca o tărie a mea, ca un punct de onoare pentru un ofițer, ca să n'o sfătuesc să revină, când superiorul meu o izgonea... Dar amintindu-și nopțile noastre, zilele noastre, dragostea noastră, avântul cu care am început despăduchiatul, înțelegi, când ea se aștepta la disprețul meu; când își va aminti atâtea lucruri pe care tu n'ai de unde să le știi, va veni auzi, va veni, auzi va veni, cu încăpățânarea aceia rusească despre care mi-ai vorbit, de a înfrânge din nou acolo unde a fost învinsă, de a se reîntrona acolo, unde a fost izgonită... Așa trebue să fie precum îmi povesteai de mult... mi-aduc aminte bine unele lucruri și-mi spun: ea trebue să vie, Ragaiac avea dreptate... ea trebue să mă caute...

Il ascult zdrobit pentru că simt cât de multă dreptate are. Dar mai e ceva care mă ține solid pe picioarele mele; mai sunt tocmai cuvintele lui Cebuc, care acum sar ca spiriduși în gândul meu și-mi aduc un vântișor de încredere. Ha, ha, imaginația mi-e cu mult mai bogată de cât a acestui camarad nătărău, pe care tot eu l-am zdruncinat din imbecilitatea vechilor lui rutine și a reduselor lui aspirații. Mi se pare ceva extrem de grandios, de epic ceiace am de gând să fac. O mulțime întreagă de exaltați arși de mirosul scăpărei mult visate, vor căuta pe fată, singura care va putea să deschidă poarta celui ce va găsi-o, spre pământul acesta ferecat, pentru ei un ideal atât de considerabil. Și viziunea asta numai, se desvoltă atât de mult în mine, că surâsul meu de îngăduință

și de compătimire, cu care consider pe convorbitor, e cu neputință, să scape acestuia.

— Dar se poate întâmpla, ca ea să fie capturată în limitele sectorului tău...

— Ți-am mai spus și ți-o repet: sectorul meu are doar...

— Sectorul meu are șapte și al tău încă șase chilometri... Treisprezece chilometri în total...

Iliad se întrerupsese ca să scoată harta din pataşca ei transparentă. Mi-o întinde pe masă și degetul lui aleargă nervos peste chilometrii tescuiți pe hârtie.

— Vezi, îmi spune el, bătând cu vârful degetului într'un punct însemnat cu roșu... Asta e satul unde a poposit ea, găzduită de-un culac bătrân, de unde a adus și păduchii... Îi zice Dubоșani... Îl vezi... Bani avea cu ea, bani ruseşti, bani românești, bani streini... Numai bagajele i se furase. Banii i-au fost aduși colonelului care-a poruncit să i se restitue... deci gazda la culac era asigurată... Acuma privește aici... în sus și'n jos, în dreptul întregei întinderi a sectoarelor noastre nu mai e alt sat atât de apropiat...

— Dar dacă a nimerit totuși în altă parte...

— A revenit cu siguranță aci... sunt atât de sigur că nu mă înșel de lucrul ăsta, cum sunt sigur că nu mă înșel că te văd... Aici e punctul pe unde a trecut în sectorul meu și unde a surprins'o caporalul Potroc. Am anchetat pas cu pas drumul ei... Mai sus ori mai jos de aceste sectoare, cum vezi, e cu neputință... Insă, poftim... e foarte cu putință să nimerească la tine... Înțelegi...

— Sigur că înțeleg... E chiar de mirare că a trecut la tine, când satul pe care mi-l arăți e cu doi chilometri mai jos de limita sudică a sectorului tău... izbucnesc cu dușmănie, ciocnind violent cu degetul. Și e probabil că fata a trecut pe la mine, dar s'a rătăcit și-a luat-o spre nord, pentru ca s'o nimerească măgarul ăla de Potroc... Il știu, e o mare lichea, l'am avut și eu...

Și-mi ascund capul în mâini covârșit de această ultimă noutate. Va să zică ea a găzduit în Dubоșani. Ce

mai e nevoe de hartă... Acum îmi dau seama de totul de minune... Știu pe unde a venit...

— Bine, reia după o tăcere Iliad, domol, Poate să fie așa cum spui. Foarte bine. Așa a fost norocul meu. Insă spune-mi prietene... Dacă va nimeri din nou la tine...

Glasul îi tremură, mâinile îi tremură, în ochi îi tremură boabe de lăcrămi.

— Prietene, repetă el apăsând pe cuvânt, cercând să mă fixeze prin roua ochilor.

— Va nimeri, vezi bine că va nimeri... Pentru că la mine, probabil din cauza satului aceluia, trag fugarii într'un număr înzecit cât la tine... Ia uite cât de departe, sunt satele rusești din dreptul tău... S'ar putea spune că la tine nu se abat decât cei ce răsbat prin sectorul meu și din cauza șerpuirei fluviului și a conformației terenului, o iau spre nord, crezând că merg spre apus...

— Exact, exact, ai perfectă dreptate... dar ia spune-mi...

— Am, să știi că am! strig cu o imensă satisfacție. După cum ai și tu că va veni...

Și fericit peste măsură îl întreb dacă e dispus să bea ceva vin.

— Vom bea mai târziu, răspunse el cu o infinită tristețe. Acuma însă, spune-mi prietene, dacă ea va fi prinsă de patrulele tale, oare... oare... — aci înghiți în sec ca să-și recapete vocea pierdută subit — oare după cele ce ți-am povestit... ai fi în stare s'o rețiî... pentru tine...

Nu-l priveam în față, dar îl vedeam, îi vedeam tot chipul cu trăsăturile oscilând între milogeală și ură; îl vedeam prin frunte...

— Dacă va nimeri la mine... îmi voi face datoria...

— Vei trece-o înapoi? gemu el stins, împleticindu-și pașii pe care instinctiv îi face îndărăt...

Plec ochii și mai jos și articulez abia întru târziu, ridicându-mi privirea pe îndelete:

— Depinde...

Duioșia dispăru ca prin farmec.

Nu cred că Vlad-Țepeș să se fi încruntat mai teribil dinaintea unui semen omenesc ca Iliad acuma dinaintea mea... Și totuși ochii par'că i se lichefiază.

— Va să zică...

— E simplu, dacă observ că fata e într'adevăr o mare artistă aș putea să trec peste consemn, eah... un caz acolo, să închid ochii... și să-i deschid bariera...

— In schimbul?

— In schimbul... arcușului ei fermecat...

— Va să zică în nici un caz n'ai reține-o...

— Nu fac astfel de imprudențe... colonelul acum o știe...

Iliad își proptește capul în palme și-și acopere ochii în mâini. După un răstimp:

— Bine... era de așteptat... un om de onoare n'ar fi putut proceda decât așa...

— Mda...

— ?...

— ...

— Dar dacă eu te-aș ruga anume, în virtutea nu numai a camaraderiei, dar a prieteniei noastre..., ca să mă anunți și pe mine... prietene bun.

— Se vede că vrei să mă bagi în bucluc.

— ?...

— Firește... dacă e s'o fac scăpată, trebue procedat repede... De ce să periclitez viața fetei... și cariera mea... și cariera ta. Trei... trei nenorociri ar urma dintr'o simplă imprudență — râd fericit că pot să previn aceste dezastre...

El s'a ridicat în picioare și mă străpunge de sus până jos nu cu ura și disprețul, pe care ține să mi le arăte, ci cu mila pe care mi-o inspiră.

— Iți promit un singur lucru, Iliad.

Tresărire vehementă; atenție încordată de luptător în gardă...

— Iți promit dragul meu, să întreb pe dudue: — Vreți să chem și pe Iliad...

— Imi promiți tu asta?...

— Da, însă după ce-i voi da toate asigurările, că... în

orice caz, ori care i-ar fi răspunsul!... ascultă bine ce spun, ori care i-ar fi răspunsul... că drumul ei e liber... Şi dacă ea va consimţi, te voi chema...

— Imi dai cuvântul tău?

— Il ai...

Nenorocitul se repede la mine, mă ridică în braţe, mă strânge la piept. Ceasuri întregi se întinde acum masa noastră.

— Şi spui că avea şoldul sus?...

— Ha, ha, pe onoarea mea îţi spun... dar fără să-i comprime bustul, *ma parole d'honneur*. Şalele se strângeau spre mijloc într'o linie atât de lină... aidoma cum o descriai tu, în bordeiul ăsta, ţi-aduci aminte? Par'că ai fi fost profet, aşa mă minunam când le vedeam cum se potrivesc toate, cu ce-mi povesteai tu. Dar ce să-i faci? A nimerit la mine. Aşa e dragă... valsul vieţii...

Numai faţa Valiei, mi-era cu neputinţă, cu neputinţă s'o văd în întregime, deşi îi ştiam acuma mărimea ochilor, clinul nasului, linia bărbiei, obrajii, fruntea, sprâncenele, genele, aluniţa din colţul buzei... deşi-i ştiam tot ce se putea şti despre ea...

— Dar în afară de muzică, şi'n afară de trecutul ei, nu-ţi spunea ea altceva Iliad, ceva despre gândurile ei, despre modul cum vede lucrurile dimprejur... cum înţelege bunăoară împrejurările astea...

— Filosofie, vrei să zici?... întrebă Iliad după ce înghiţi ultima duşcă. He, he, cam avea ea chef... dar cum începea îi astupam gura cu un sărut mai tare decât Dostoiewsky. Nu mai avea ce să mai zică. Ce vrei, moncher, asta era arma mea! Se cam mira ea că eu nu cetisem nimic de Dostoiewsky. Ha, ha, ha, da o răzbeam cu ale mele. Par'că la dragoste aştepţi pe Dostoiewsky? La drept vorbind, cetisem eu ceva: o poveste cu un pom de Crăciun, care-mi inspirase şi-o poezie ;i-am spus eu...

— Şi nu-i spuneai, că aici, aproape, foarte aproape, ai un prieten, care a cetit pe Dostoiewsky tot, tot, poate mai mult decât a cetit ea... care aşteaptă norocul să-i desprindă chiar din paginile lui Dostoiewsky sau ale lui

Tolstoi şi să-i aducă o Avdotia Alexandrowna, o... Anna Ka...

— Păi ce, eram idiot?... Mă, mare prost trebue să mă crezi tu pe mine...

Iliad redevenea pe nesimţite, cel vechi, cel ştiut...

Iar între timp, cu grijă de ale mele, eu eşiam din când în când în bătătură, alunecam pe zăpadă, zglobiu ca un copil şi râdeam cu poftă. Convocasem statul meu major: plutonieri, sergenţi, tălmaci, dintre caporali doar pe Marinescu, în odaia lui Gârneaţă.

— Imi pare grozav de rău, Cebuc, că am lăsat să ne scape de-o săptămână şi mai bine, chestia de care mi-ai spus, cuvântez cu înfocare. Zici că avea o cutie neagră în mână? Aşa trebue să fie precum ai zis, precum a bănuit ardeleanul: Spioana! Asta nu e un lucru, aşa, fără însemnătate. Trebue să fim cu ochii în patru, înţelegeţi... Zilnic primesc ordine şi comunicări de-a dreptul dela domnul colonel: fiţi cu atenţie la spioni şi mai cu seamă la femei, la spioane! Cum le prindeţi la comandament!

Ei bine băieţi, femeia asta trebue să ne pice în mână, cu aparatul ei cu tot... Trebue s'o supunem la o straşnică percheziţie, trebue să punem mâna pe toate documentele şi fotografiile ce le-ar purta asupra ei. Insă cum am putea s'o prindem, când noi nu putem să trecem dincolo?... Şi uite de-aia v'am chemat la sfat, pentru că trebue să fim toţi înţeleşi... Acuma, vă las iarăşi niţel singuri, că am musafir pe Iliad. Dar până mă întorc, voi să vă şi orânduiţi în gând planurile voastre. Să ve dem ce ziceţi fiecare şi pe urmă vom alege pe cel mai bun...

— Domnul locotenent Iliad, are cunoştinţă despre spioana asta, domnule locotenent? întrebă Gârneaţă.

— Nu Gârneaţă... şi nici nu-i spun. Când pot să fac ceva şi singur, de ce să mai încurc şi pe alţii în ţele

mele, ca să se laude pe urmă că ei au descoperit totul. Merçi!...

Un murmur de aprobări îmi întâmpină aceste vorbe. Îi lăsai deci să cugete şi să se sfătuiască, iar eu alergai la locotenentul Iliad, care se pregătea să plece. Când revenii, oamenii mei nu ajunseseră încă la un liman mai consistent. Să trimetem un soldat deghizat şi şmecher? — o astfel de propunere trebuia dela început aruncată deoparte: chiar dacă întreprinderea izbutea, colonelul s'ar fi supărat grozav. Iar dacă nu izbutea sau lua cine ştie ce întorsătură, răspunderea noastră ar fi fost periculos de gravă. Să tocmim vre-un basarabean, căruia să-i înlesnim trecerea şi să-i ajutăm revenirea — ideea asta a lui Gârneaţă era cea mai bună, dar de unde găseşti basarabean în pustietatea asta şi încă dispus la astfel de aventuri? In cătunul fără nume nu văzusem nici urmă de bărbat tânăr, iar Tohatinul era departe. Ne gândirăm la acei doi flăcăiaşi, pe care-i întrebuinţam la vâslit, vara, când transportam refugiaţii cu luntrea, dar ei plecaseră din cauza îngheţului şi aveau să revină la primăvară. Am fi putut totuşi să le dăm de veste; unul locuia în Tohatin şi altul ceva mai departe.

— N'aş dori să punem români de-ai noştri pe drumuri, de pe care nu ştiu dacă se mai întorc!, luai în cele din urmă cuvântul. Pentru că o spioană de-astea, e de obicei o femee grozav de crudă şi de periculoasă, afirmai cu convingere. Ar fi în stare să-l dea pe omuleţul nostru pe mâna bolşevicilor, ca să-l frigă de viu. Insă eu m'am gândit la asta: ascultaţi şi voi să vedeţi şi dacă n'o fi bună, om găsi alta. Tot ne trec nouă prin mână atâţia refugiaţi, ce ne costă să făgăduim azil şi trecere liberă, fără nici o formalitate şi supărare, aceluia care o va aduce-o...

Aprobările tuturor porniră din toate părţile.

— ...de ce tălmaciul să nu le spună la toţi, că-l va bate fericirea pe-al care-o şti şi-o izbuti s'o hotărască să treacă prin sectorul nostru...

Tălmaciul încuviinţă mişcând în sus şi'n jos barba lui de patriarh.

— Dar nu trebue să ne scape cumva, că noi ştim că e spioană... şuerai, scoborând vocea şi privind cu înţeles pe fiecare din convorbitori... Nu, nu... pentru că în grămada zdrenţăroşilor ăstora nu ştii totdeauna cu cine ai de-aface, ori cât am scotoci noi trenţele lor cu păduchi. Dar eu m'am gândit aşa: pentru că de obicei spioanele astea sunt alese anume pe-o sprânceană, — făcui cu ochiul strengăreşte şi toate mutrele îmi răspunseră cu rânjete jignitoare; — să spunem că mulţi fugari ne-au povestit de-o fată frumoasă — s'o nimeri nu s'o nimeri, dar voi ştiţi, toate femeile cred când le spui că sunt frumoase.

— De-asta aşa e, râse unul, şi toţi râseră la fel, iar tălmaciul încuviinţă înţelepţeşte din barbă...

— ...că toţi fugarii, — nu numai unul, înţelegeţi — ne-au povestit de-o fată tânără, care dă târcoale să treacă încoace şi n'are curajul — ce zici Cebuc, mă adresai îndată acestuia, căci zâmbetul şi privirea lui stăruitoare, nu-mi plăceau de loc.

— Bun, bun, domnule locotenent, răspunse el admirativ, e straşnic adusă... că doar atâtea cărţi cate aveţi în bordeiul dumneavoastră, au ştiut ele cum să vă lumineze...

— Mă, păi dacă e aşa cum a spus ardeleanul, ea tre-să aibe gazdă pe-aci prin apropiere, prin Duboşani, ori prin alt sat din împrejurimi... şi mulţi din muşterii noştri poate or fi şi văzut-o... Eu aşa cred că e bine să-i spună ca s'o poată ademeni... că într'atâta am auzit de ea că m'am îndrăgostit de dânsa... Ei, ce ziceţi... băeţi... înţelegeţi cam cum vine şurubul?...

— Înţelegem... să trăiţi, se amestecară îndată glasurile tuturor şi cu toţii schimbară între dânşii priviri luminoase de aprobare...

Dar pentru a accentua şi mai sigur caracterul ostăşesc al intenţiilor mele, găsii că e cu totul nimerit să intervin brusc cu o autorectificare:

— Nu... nu băeţi... îndrăgostit nu merge... he, he, nu sunt aşa de gâsculiţe, femei d'astea pe care le recrutează birourile de spionaj... sunt date dracului de deştepte... îndrăgostit nu merge... trebue găsit altceva...

Am făcut o pauză mai mare, în care timp am tot privit prin colţuri, muncindu-mi figura în semn de mediţie adâncă...

— A iacă, găsesc după o vreme. Să zicem bunăoară aşa, că domnul locotenent s'a înduioşat mult că o biată fată ca ea s'a sfiit să treacă încoace, când trec atâtea haimanale. C'am auzit, că după înfăţişare ar fi de neam bun şi că sunt mare duşman al bolşevicilor, că sunt şi basarabean şi după mamă rus; şi am şi eu rude rămase în Rusia, pe care le aştept. Că am auzit de urgia celor de acum, faţă de nobilii ruşi şi mai cu seamă faţă de femeile nobile — şi cu toate că e poruncă hotărîtă şi grea să nu scape nimeni încoace, totuşi eu închid ochii şi pe toţi îi las să treacă, doar, doar, s'or nimeri şi rudele mele...

Nu ştiu dacă o spioană adevărată ar fi putut primi cu atâta uşurinţă astfel de discursuri, însă statul meu major, spre deosebita-mi satisfacţie, se arăta nespus de încredinţat că şiretlicul va eşi de minune.

— Tot domnul locotenent sireacul... mă linguşi admirativ, după obiceiul lui, Gârneaţă.

Iar Marinescu, întru onoarea mea îşi dispuse în chip de veselie, albuşurile vineţii ale ochilor şterşi.

Bătui pe umăr pe tălmaci:

— Nu, lasă, am să-ţi scriu eu pe-o hârtie ce trebue să le spui, pe scurt, ştii... poţi să le mai adaogi pe deasupra, ca să-i lămureşti şi dumneata,... însă ceia ce-ţi voi scrie eu, aia trebue să le-o spui pe dinafară, cuvânt cu cuvânt... pentru că avem de-aface cu o femee straşnică şi nu trebue să greşim cu o iotă... Ba încă poţi să le adaogi că despre propunerea asta nici unul din moscalii şi vagmiştrii mei nu ştie nimic... că doar eu şi cu dumneata ştim aci rusește, dar eu nu pot să mă adre-

sez lor pe rusește, ca să nu dau de bănuit la soldați... Înțelegi domnule...

— Înțeleees... înțelees, asigură basarabeanul cu vocea lui domoală și cântătoare. Iar gradații se minunară din nou zgomotos și lingușelnic de dibăcia mea.

Prima încercare a hotărîrei noastre fu pusă în aplicare chiar în seara care urmă.

Tălmaciul explică streinilor de ce nu putem să-i primim. Oamenii ascultară lămuririle cu indiferență; odată ce erau respinși, ce-i mai priveau pe ei motivele și oarecum scuzele noastre pentru această lipsă de ospitalitate? Dar când barba lungă a tălmaciului începu să se miște pentru a pomeni de fata cu „o cutie neagră în mână", ochii pleoștiți de îndobitocire se aprinseră; felinarul meu se plimbă victorios pe colecția aceasta de mutre sinistre, adumbrite de cele mai bizare forme de cușme și șepci. Insă, când povestea se termină ochii se ascunseră repede în umbra cozoroacelor și în potloagele care curgeau din căciuli.

— Ei, primiți băeți? strigai atunci inimos și pusei pe tălmaci să repete în rusește, cu acelaș ton sprinten, plin de înviorare și trezitor de nădejdi.

Dar nimeni nu răspunse; ba chiar unele capete se dădură plictisite într'o parte. Tălmaciul se porni să facă preciziuni și să acorde garanții; însă, dacă n'ar fi fost soldații din juru-le, oamenii aceia s'ar fi risipit cu siguranță, fără să asculte. Când tălmaciul repetă întrebarea, nimeni nu răspunse. Ba da, primirăm îndată câteva rânjete de câini rebegiți. Mai mult decât să-i dăm înapoi peste râu, ce le mai puteam face? Și dacă asta era totul, puteau cel puțin să-mi răspundă cu batjocura râsului lor tăcut.

Mă izbeam de aceste mutre negre și soioase ca de indiferența albă a câmpului rusesc. In cuprinsul imensității ninse, printre aceste arătări zdrențuite, printre acești ochi de fiară, printre aceste danturi de lup, Valia se

silea să apuce talazul prielnic, care s'o arunce pe ţărmul salvărei. Ea avea de parcurs doar cele câteva leghe din urmă ale unui sălbatec şi pustiu continent. Şi totuşi limanul ajungerei era barat cu valuri de râu, cu cerc de fier şi foc; doar într'un singur loc o luminiţă pâlpâia şi pentru dânsa, ca acele faruri abia zărite, pentru rătăciţii mărilor înfuriate. Dar cum va putea să ajungă până la urechiuşea ei fină de muzicantă, şoapta uşoară, ca unda de zefir; că aci aproape, într'un loc anume, o luminiţă a scăpărei pâlpâe numai şi numai pentru dânsa...

O, ho, cu neputiinţă să lăsăm lucrurile aicea... Haide; haide, curaj... încă un pas, încă unul... Şi cu ultimile sforţări ale naufragiatului ce vrea să prindă ţărmul ascuns de noapte şi depărtare, mă reped cu umăr de fier în bancul de indiferenţă şi prostare. Mi-aud glasul ferm lovind cu sonoritate masivă de ciocan şi mă încurajez de el, întărindu-l. Incep un viu şi sever interogator. Vocea mea impune şi ochii-mi domineză. Ii descos în bloc, apoi pe fiecare în parte: asupra drumului străbătut, asupra situaţiei geografice a malului dincontră, asupra ultimilor localităţi în care poposiseră. Veniam în sfârşit cu vorba la Valia; câte unul începea atunci să se desmorţească. A, par'că văzuse el ceva... a da, da... o barişnă înaltă... şi cu... în mână... o cutie... da, da, da... Ah, iată unul, care-mi păruse cel mai recalcitrant dintre toţi, îmi înşiră acum o poveste întreagă... E vădit lucru însă că fata rătăcitoare s'a iscat în mintea lor abia în clipa de faţă. Dar rău cusutele lor minciuni mă înviorează, mă umplu de viaţă ca repetatele găleţi de apă pe cel ce şi-a pierdut simţirea; îmi dă prisos larg de energie, ca să le insuflu adânc, pe deasupra bărbei de profet a tălmaciului, ambiţia faptei şi dorul aprig al scăpărei.

— Ei vedeţi, unii aţi şi văzut-o... prin Duboşani sau prin alt sat prin care aţi trecut... cel care mi-o va aduce-o...

Şi tălmaciul trebue să precizeze iarăşi după dictarea

mea, că vreau s'o scap pentrucă este o dușmană a roșiilor, o *albă*, — și trebue să atragă deasemenea atenția asupra poziției pichetului meu, pentru ca trecerea să nu se încerce în vre-un loc greșit, unde alți comandanți, poate, nu vor să știe nici de albe, nici de roșii...

Târziu în noapte, îmi dau seama că am greșit cu nefericitul cuvânt: albă. Căci suggestiile mele, prin gura acestor indivizi nesiguri, puteau ajunge la urechile unei adevărate autorități bolșevice... Chiar mâine, discursul ce i-am scris tălmaciului, trebue potrivit din nou, cu multă, cu foarte multă prevedere.

In grupul aliniat pe două rânduri al refugiaților, la întrebarea lui Gârneață: „Care din voi e moldovean?" nimeni nu se mișcă. La a doua întrebare: „Care din voi știe moldovenește?" se desprinse unul singur. La întrebarea tălmaciului, pe rușește: „Care are rude în Basarabia?" iarăși nici o mișcare.

Oamenii fuseseră prinși pe înoptat și urmau să fie trimiși înapoi tot în noaptea asta, în cel dintâi moment prielnic. Cel care pășise înaintea grupului era înalt de statură; la reflexul promoroacei figura lui împrumuta sensuri imprecise, inconsistente, schimbătoare. Il cuprinsei în conul de lumină al felinarului meu electric, de buzunar. Un chip tăiat de linii dure și multe, nesimetrice; ochii mici sub smocuri aspre de sprâncene. Sub nasul gros de formatul și culoarea unei pătlăgele vinete, individul era spân; dar de-o parte și de alta a nărilor, alte două smocuri țepoase și rare, încălecau colțurile buzelor. Fălcile deasemenea i-erau golașe dar în vârful bărbiei și dedesubtul ei se sburleau ca niște ace înfipte în perinuță, aceleași țepi aspre și rari. Căciula de oaie, șuba cărămizie, și botforii din picioare erau ferfeniță.

— Tu zici că știi moldovenește, dar nu ești moldovean. Ești ovrei?

— H... h...?

— Eşti jidan? trebuii să mă corectez, pentru că în Basarabia cuvântul „evreu“ pare, dacă nu necunoscut, în orice caz foarte curios fiilor lui Israel, de condiţie joasă.

— Niet.

— Ştii moldoveneşte or nu ştii? îmi înăsprii vocea agasat.

— D'apăi că grăesc.

— Cum te chiamă?

— Ilia.

— Ei, şi-atât?

— Atât... Pentru un suflet al lui Dumnezeu un nume e de-ajuns... Că şi şei de au mai multe tot un noroc au pe lume; douăzeci de-o avea, şi tot le-o schimba să se ascundă, foamea şi moartea tot îi nimereşte...

— Ce spui mă?... Faci pe cugetătorul ai? Eşti rus atunci?

— Suflet al lui Dumnezeu.

— Lasă pe Dumnezeu, răspunde ce te întreb; eşti rus?

— Oi fi şi rus...

— Cum oi fi, bă? eşti sau nu eşti, răspunde repede că n'am timp de ghicitorile tele.

— Eu p'ân aste locuri m'am născut...

— Aci sau dincolo?

— Pe aici, pe dincolo...

— Zi te-ai născut pe rând...

— Ăl întunecat o mai şti cum m'am născut, Lumina voastră... da' eu nu-mi mai aduc aminte că pe vremea aia eram şi mai prost ca acum.

— Văd că vorbeşti limpede ca moldovenii adevăraţi, de ce n'ai ieşit din capul locului, când am întrebat cine-i moldovan. Ori nu-ţi place să-ţi spună că ai cap de bou...

— D'apoi cum nu mi-o place, că şi boul e mai frumos la cap ca mine... Nu vă supăraţi luminăţia voastră, oi fi şi moldovan.

— Cum oi fi măi? ești sau nu ești? Ce-a fost tată tău...

— Om o fi fost și el, că văd că n'am ieșit nici mânz... nici viței... și tare rău îmi pare de-asta... Că mai cu bucurie și mai omenește s'ar fi uitat oamenii la mine. Da eu la față nu l'am văzut ca să-i grăesc și lui așa o bucurie...

— Da maică-ta nu l-a văzut?...

— Dacă s'or fi desfătat noaptea prin iarbă, cum era să-l vadă și ea iraca'n? Că la drum lung pe câmpie, omul unde vede om se oprește să'nopteze și une-ori se nimerește să fie la o laltă și-o fumee or două... Iar după hodină, o pornește iar din viul nopței, care încotro îl trage soarta lui.

— Da maică-ta ce era?

— Era și ea bună femee... că atât cât am fost împreună nu m'a lăsat din sudălmi și bătae. Da se chiamă că nu m'a aruncat pe drum.

— Bine, bine, dar ea ce era? moldovancă, rusoaică...

— Poate-o fi fost de amândouă felurile, că dacă era cu rușii grăia rusește, da cu moldovenii, moldovenește...

— Da cu tine cum grăia?

— Când mai așa, când mai așa... cum nimeria și ea.

— Da voi în ce sat stați, rusesc sau...

— Pe unde ne-apuca iarna, că vara toată nu stam locului... pân' într'o zi... eram flăcăoaș pe-atunci și ne-o prins într'un târg și ne-o închis, da nu laolaltă... D'atunci n'am mai știut unul de șelălant...

— Și pân'atunci n'ai avut și tu curiositatea, cum să spun, nu te-o îndemnat și pe tine sufletul s'o întrebi: Da tu ce ești mamă, moldovancă, ruscă?

— Iaca, să mă iertați înălțimea voastră, numai aiasta nu mi-a dat în gândul ista prost al meu s'o întreb...

— Auzi, Gârneață, ce glăsuește ăsta... L'ai căutat bine prin buzunare?

La răspunsul acestuia, că i-a dat o atenție specială, mă adresai iarăș individului fără nație:

— Vezi mă ciolovec, dacă apucai să-ți spună maică-ta

că eşti moldovean, rămâneai aici. Dar aşa, o s'o iei la drum îndărăt ca şi ăştia, care ne înţeleg ca pe păsări.

— Să trăiţi ani mulţi şi fericiţi luminăţia voastră. Aşa să faceţi cum grăeşte înţelepciunea măriilor voastre. Şi eu tot mulţumit oi rămâne, că şi acolo ca şi aicea e tot pe pământul lui Dumnezeu.

— Eu am auzit că pe-acolo nu mai e pământul lui Dumnezeu...

— D'apăi ş'ăi de zic aşa mărite Doamne, tot ai lui Dumnezeu sunt şi ei şi tot lui o să-i răspundă la dreapta judecată...

Omul se dădu tihnit îndărăt să-şi ocupe locul printre ceilalţi. Il oprii. Rămânea să mai mă gândesc ce e de făcut cu dânsul.

Urmară lămuririle tălmaciului şi propunerea salvatoare. Dar aceleaşi mutre impasibile, aceiaşi ochi îndobitociţi sau împroşcând o clipă mici sticlişuri de ură şi dispreţ, desigur, pentru barinul puternic şi fără griji, care încearcă să le exploateze nenorocul ca să-şi înlesnească aventurile şi să-şi potolească aleanurile. Pe nici unul, de data asta intervenţia mea n'avu darul să-l aţâţe măcar la minciună; dădeau răspunsuri atât de brutal negative, că mă întristară cu desăvârşire şi-mi epuizară repede stocul de ademenitoare întrebări.

Ii părăsii cu limpede conştiinţă a zădărniciei bietei mele nebunii de a pretinde să scot din imensitatea mării, inelul de preţ aruncat de-un orb. Aş fi vrut să oftez adânc de obidă şi totuşi, nici măcar atât nu puteam, ţinut de rău de atâţia ochi prieteni ori duşmani cari mă ţinteau ca nişte guri de arme pe-un condamnat. Reintram în bordei şi mă aruncam, cât eram de lung în pat, strivindu-mi ochii cu apăsarea pumnilor strânşi şi prefăcându-i în mii de scântei colorate, ca pe nişte tăciuni izbiţi de cleşte. Atât mai dăinuia în acele momente în abizul negru din mine; aceste bizare steluţe de kaleidoscop în artistică şi neîncetată combinare; ş'apoi din necuprinsele depărtări ale infinitului prins sub pumni, din nou, nepotolita nădejde începea să tresalte.

Mă ridicai cu priviri turburi în amurgul tot mai pronunţat al odăiţei: şi din umbrele colţurilor răsăriră aceleaşi cozoroace de şepci soioase şi aceiaşi ochi fosforescenţi, fixându-mă din bărbi or de sub căciuli. Numai că acum mă priveau cu altă lumină, iar în gândul meu speranţa se reabilita cu desăvârşire, când se umplea de mântuitoarea imagine: vre-unul din aceşti vagabonzi încucişând întâmplător drumul cu ea: faţă'n faţă cu realitatea, cu neputinţă ca sufletul vagabondului să nu se limpezească, gândul răsplăţei să nu-i încolţească sigur şi stăruitor.

— Să trăiţi, strălucirea voastră, — îmi tae calea Ilia, când ieşii iar în bătătură. Da' pe mine m'au lăsat singur afară şi tare mai mă împunge vântul prin frunzişul ăsta de cârpe, care abi' de se mai ţine pe oasele mele...

— A... da... duceţi-l şi pe el... Dar tu n'ai să treci înapoi noaptea asta. Am să telefonez la comandament, să vedem ce e de făcut şi cu tine... te oprim sau te expediem...

— Să trăiască mărirea voastră, da dacă eu v'aş mulţămi de bună voire şi v'aş ura de sănătate, să mă lasaţi să mă întorn cu netrebnicii ăilalţi, înapoi, la răsărit...

— D... da...? aşa?... a, bun. Renunţi de bună voe, cum s'ar zice... Hei, Gârneaţă, apropie-te aicea... Ia vezi, ce e cu stimabilul ăsta... zice că s'ar întoarce peste râu...

— Să trăiţi, înălţimea voastră, şi dumneata gaşpadin hauptcăpitan — se îndreaptă el către Gârneaţă — şi să mă iertaţi, da iacă, vedeţi, aiasta e toată moştenirea care mi-a rămas de la ăl de m'a făcut la popas de noapte: când aud de telefonă şi de camandament să m'-apuce aşa... cum să mai grăesc... măriile voastre ziceţi că teamă, dar eu zic că ruşine mare, pentruce să mai

stricați așa lucruri scumpe și să supărați așa înălțimi luminate cu un păcătos și călic ca mine... i-o fi scârbă și tealifonului aşela să cânte pentru așa otreapă și gunoi...

— Il auzi Gârneață... Auzi ce pehlivan vagabond, ia mai scutură-i puțin efectele, bucățică cu bucățică...

Insă Gârneață clatină din cap fără însuflețire:

— Ce să-l mai scuturăm degeaba domnule locotenent, că prin găuri i se vede și pielea... Nu l'am răscolit eu destul adineaorea p'ăsta mai bine ca pe toți, că nici mie nu-mi plăceau de loc țepile ălea de arici; da vă asigur, în afară de păduchi, nu mai are nici un secret.

Conul de lumină al lămpei de buzunar umple iar fața schimonosită de linii dure ca a contaminaților de lepră. Ochii, cu adevărat de arici, nu aveau nici o expresie, dar mizeria asta omenească, nu putea inspira cu adevărat decât milă.

— Bine, ești slobod să treci cu ceilalți. Pașol...

Dar Ilia nu se mișcă. Sentinela se apropie, dar el face un pas sfiit spre mine, în vreme ce gura i se întinde, într'o parte și într'alta sub țepile aspre, despărțind complect în două figura-i hidoasă.

— Să trăiți! își răsucește el umerii, aplecându-se și răsturnând capul într'o parte, ca să-mi vorbească de jos în sus, ca și când ar fi simțit că-i necuviincios din parte-i să fim potriviți la statură — dacă mi-i iertat să întreb... Oare pe mine cu ce m'ați răsplăti dac'oi afla colea la Duboșani sau pe unde mi-o mai cutreera prin șura asta de cap să mai rătăcesc, pe barișna cu cutie neagră în mână... și oi face-o să vie la înălțimea voastră...

— Am spus... ai oricând drum slobod pela mine...

Ilia se scărpină în cap, părând că tot cumpănește, dar se vedea bine că e nemulțumit...

— Trecere slobodă... poate căpătam și de așteptam aicea până mâine...

Iluminat în gând ca de-o isbucnire roșie de incen-

diu, îl apucai de mână și-l trăsei brutal, într'o parte.

— Spune, cât pretinzi?

— Ce să fac, luminăția voastră?

— Cât ceri, câți bani ceri?

— Ah, ho... iaca da... că nu ne prea înțelegem în toate cu dumneavoastră din țara veche. Apăi bani, înțelepciunea voastră, așa cât s'ar cuveni să fie plătită așa ispravă, eu n'aș putea purta cu mine, că mai rău, mi-o fi cu ei, decât fără ei... Dar dacă mărirea-voastră mi-ar da să mă îndop bine, ca să-mi ție pe mai multă vreme și mi-ar mai umple sacul cu câteva pite să-mi fie pe cale, iar când m'oi întoarce de mi-o da un rând de primineală, niște botfori care i-o arunca vre-un moscal și o buleandră cu mai puține găuri de cât aiasta de pe mine, ca mine nime nu s'o găsi mulțămit pe lume. Atunce niscaiva carboave aș mai putea duce dacă luminăția sa s'o îndura să-mi dea și din așelea pe deasupra, că dacă sunt primenit se chiamă că am cu ce să le fac cinstea a le purta...

O pereche de bocanci scâlciați, dar pentru el împărătești și niște ciorapi de lână găsii pentru Ilia chiar deacuma. Ii mai dădui niște pantaloni de flanelă și un pieptar de blană de oaie, iar pentru cap o căciulă reformată. Ii arătai în schimb o cojoacă zdravănă de postav rusesc căptușită cu iepure, niște pantaloni de piele dracului și un veston vechi și degradat, dar plesnit numai într'un cot. Astea toate vor fi prețul cel adevărat al ajutorului său; pe deasupra trei sute de lei la lună și hrană asigurată cât timp va servi pe Valia, dacă ea va vroi să rămână pe-aproape, câtă vreme eu voi mai fi nevoit să slujesc pe Nistru.

Il ospătai zdravăn și vrusei să-i dau tot felul de merinde pentru drum, dar el nu primi decât pâini și doar un bidon de tinichea învechită, pe care i-l umplui cu rachiu tare. Mă rugă să-l îngădui să treacă ghiața mai înaintea celorlalți. Incă de cu zi va fi în Duboșani și va iscodi fără preget. Valiei îi va grăi așa, că un ofițer, nu cel pe care-l știe ea, a auzit de întâmplarea

ei şi s'a mâhnit tare rău, c'a fost dată îndărăt, cu toate că se pricepea aşa de bine la cântat şi avea atâta învăţătură. Iar asta mai ales l'a întristat peste fire, că şi el a cetit straşnic de multă carte rusească şi tare mult i-a plăcut; şi mare fericire a fi pentru dânsul să întâlnească un suflet de fată aşa cum stă scris în cărţile ruseşti...

Ii explic lui Ilia de ce ţin mult să-i spună numai aceste vorbe şi el pricepe de minune şi reproduce cu o exactitudine uimitoare, chiar dela prima repetiţie tot ce i-am spus.

Dis de dimineaţă telefonul mă chiamă cu alarme prelungi. „Individul Serghe Bălan, înalt, forţă *ierculeană*, părul castaniu închis, ochii albaştri, mustaţa galbenă, barba rade, a evadat de sub escortă, pe când era transportat la o confruntare..."" Intâmplarea s'a petrecut într'o pădure, individul şi-a rupt legăturile şi a legat cu ele pe paznic de-un copac, nenorocitul rămânând în această poziţie trei zile... Eram delegat să fac în toiul nopţei o descindere inopinată la locuinţa contrabandistului din cătunul Tohatin (!?... — Tohatinul era la 12 kilometri şi era mai aproape de reşedinţa judeţului de cât sectorul meu, dar puterea executivă nu ezita când avea de numit localităţi, despre care Serviciul Geografic abia acum lua cunoştiinţă).

Pe la amiază telefonul mă chiamă iarăşi: Bălan evadase de mai bine de o săptămână cu concursul unui complice — ale cărui semnalmente mi se dau de asemeni — şi al soldatului de escortă, care fusese cumpărat. Cuprins de teamă, soldatul revenise în pădure, — se crede secondat de un al treilea individ — în mijlocul căreia stătuse legat burduf de-un trunchi de copac, două zile şi trei nopţi, în miez de iarnă. Era nemâncat şi aproape mort de frig, de sete şi de oboseală şi e de mirare cum nu murise de-a binelea. A primit

să sufere astfel pentru a înşela bine pe descoperitori, pe care fireşte îi aştepta ceva mai de vreme; dar a dat de bănuit prin faptul că el pretindea să fi rămas în poziţia asta de mai bine de-o săptămână, ceia ce era cu totul de necrezut.

Pe la trei după prânz telefonul mă chiamă iarăşi: soldatul pe moarte în spital a menţinut că a fost atacat de tovarăşul lui Bălan, care l-a liberat pe acela; că, de frica răspunderei nenorocitul a cutreerat toate satele şi cătunele din preajma pădurei ca să convingă pe cineva să vie să-l lege, pentrucă, după ce fusese desarmat, deşi s'a rugat în genunchi de cei doi bandiţi să-i facă această graţie, aceştia au refuzat rânjindu-i în nas. Abia a patra zi a găsit un biet creştin care s'a îndurat să-l lege zdravăn, fără milă, pentru ca izbânda simulacrului să fie deplină. Soldatul — pe nume Cofoarbă, tot un basarabean, a refuzat însă, să denunţe pe creştinul care i-a venit în astfel de ajutor şi s'a încăpăţânat să nu-i dea numele până a intrat în comă. Cum din declaraţiile lui rezultă însă că binefăcătorul cu pricina a venit în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară cu mâncare şi cu propunere de a-l înveli peste noapte sau a-l aduce acasă — propuneri pe care însă legatul le refuzase cu îndârjire — era limpede că atât descoperitorul din dimineaţa treia al celui legat cât şi binefăcătorul misterios erau una şi aceiaşi persoană; astfel c'a fost readus la instrucţie, lansându-se asupră-i mandat de arestare.

E curios că mi se mai dau aceste amănunte, pe care telefonistul le risipea din rutină în toate punctele unde trebuise să vestească şi să transmită dispoziţii în legătură cu dispariţia lui Bălan; totuşi le-am ascultat înfiorat de drama descrisă atât de sumar şi într'un stil atât de administrativ, ale cărui interesante particularităţi îmi scapă la reproducere din cauza repeziciunei transmiterei. De asemeni mi se pare curios că organele de urmărire şi-au adus aminte de Bălan, abia după ce soldatul de escortă a fost găsit legat, într'o pădure.

Curios. Dar mai curios pentru mine şi mai interesant era că Serghe Bălan scăpase acum mai bine de o săptămână; iar azi se împlineşte tocmai bine săptămâna, decând am găsit pe Niculina zdrobită de boală, dar într'o stare de beatitudine sufletească, precum n'o mai văzusem niciodată. Diagnosticul mi se lămuri.

Zdravănă bătae! apreciai cu toată obiectivitatea. Dar de ce numai bătae? Bine, bine; deobicei până aci merge pedeapsa românului dela ţară, în asemenea împrejurări: dar aici nu e vorba de un ţăran oarecare, ci de Serghe Bălan. Ori glonţul e rezervat pentru... hm...

De ce Niculina îmi ascunsese toate astea, de ce mă primea atât de fericită, de ce mă strângea cu atâta putere şi mă sfătuia să vin ziua şi numai ziua, iar noaptea însoţit numai de moscali? Inţelesesem că frica ei crescuse între timp, dar dacă îşi luase pedeapsa de ce se mai temea?... îl minţise de bună seamă că totul n'a fost altceva decât lăudăroşenia mea... Foarte bine, foarte bine... dar de ce, dacă nu vroise să-l trădeze, sub un pretext sau altul, de ce nu-mi pretinsese să încetez deocamdată vizitele... ba încă tocmai dimpotrivă...

Hm, noaptea ce vine, va fi poate cu surprize.

Am pornit cu Gârneaţă, cu Gherăscu, ţiganul zdrahon şi voinic cât o stâncă şi cu încă un soldat. In locul acestuia din urmă aş fi vrut să iau pe Marinescu; dar cu toate căutările a fost imposibil să-l găsim.

— Mi se pare că el ne-a luat-o înainte... împărtăşesc lui Gârneaţă.

— Doamne păzeşte... e pe-aci...

— Atunci se teme să nu se pună rău cu cătunul...

— Se teme să nu se pună rău cu pielea lui.

Am ajuns la Niculina la primul cântat al cocoşilor. Omul luat pe deasupra a rămas la poartă cu pânda şi cu calul. Eu cu Gârneaţă şi cu Gherăscu, am intrat. Casa era în întunerec: Gârneaţă şi-a îndreptat revolverul spre

ușa prin care eu nu intrasem niciodată și care da în încăperea dela mijloc, de unde răzbătea spre odaia Niculinei ochiul de ferestruică albicios și suspect. Eu am bătut la ușa Niculinei.

Trebue să bat de mai multe ori, până când lumina se aprinde.

— Cine e? mi-ajunge în urechi glasul cu întrebarea, atât de obișnuite...

— Eu Niculino, deschide...

— A... dumneata...? (ea păstrase obiceiul de-a mă tutui numai în intimitate).

— Am venit cu ucaz... și cu oameni... să ridicăm pe domnul Serghe... Ce zici? Nu e cu supărare?...

— A...:

Tăcere. Și pe urmă ușa se întredeschide. Femeea naltă ne întâmpină cu lampa ridicată sus, cu o mână ținându-și în dreptul gâtului un fișiu răsucit în pripă. Și-a vârît în picioarele goale pantofii cu toc înalt, iar părul lung și negru i-e revărsat tot, pe spate și pe umeri.

— Ce v'a găsit?... mă întreabă glumeț și familiar.

— Am venit să facem percheziție; Serghie Bălan a scăpat de sub escortă și trebue să se găsească aci. Dacă nu se dă de bună voe, va fi rău de el...

— I'auzi una ca asta... se miră ea ironic. Și după ce ne consideră șugubeață în tăcere: — Vroiam tocmai să blestem pe cel care-mi turbură noaptea, dar cum văd mi-aduceți o veste care mă umple de mare bucurie. Apoi, domnule ofițer și oameni buni, până acum n'a dat pe-acasă...

— A fugit de-o săptămână... se amestecă Gârneață...

— Și abia acum i-ați prins de veste? continuă ea ironic. Dar își ia repede seama și se preface în șagă, jignită: — I'auzi, i-auzi... necredinciosul... pe unde și-o fi petrecând nopțile de-atâta vreme?...

Apoi ridicând lampa și mai sus:

— Iaca poftiți intrați, dar mai repede că-mi răciți casa... Precum vedeți nu-i nici în pat... — apoi aplecân-

du-se — nici sub pat... nici pe cuptor, nici nicăeri... Să vedem dincolo...

Şi ese înaintea noastră pentru a ne arăta în acelaşi chip şi odăile învecinate, pe care sunt atât de nerăbdător să le cunosc însfârşit. Ea scotoceşte singură în toate părţile, desface uşile dulapurilor ,ridică lăzilor capacul, luminează chicotind şi cuprinsul cutiilor dela scrin, în care n'ar încăpea nici un purcel .Pe urmă ne ia după ea afară, la grajd, la staul, la cocina porcilor, la coteţul păsărilor.

Insfârşit, arătându-ne grădiniţa cu nucul despodobit şi fundul albastru al livezei ninse, ne recomandă:

— Pe-acolo duceţi-vă singuri... Şi bătându-mă uşor pe umăr, îmi râde cristalin în fundul urechei: — Dumneata ştii seama... Mie mi-e frig! şi fuge în casă făcând haz mare.

Am cotrobăit totul, până la salcia pletoasă, ale cărei ramuri căzute şi desgolite se lasă ca nişte frânghii înţepenite în pământ. Mă reîntorc la dânsa; mă primeşte cu tifla unui: „L'aţi găsit?" sgomotos de vesel.

— Ascultă Niculino, îi spun când sunt numai eu cu ea. Tu ştii tot aşa de bine ca noi... tu ai ştiut înaintea noastră că el a scăpat...

— Dacă tu zici...

— Lasă glumele... A venit de-o săptămână acasă...

— Pe semne...

Îi strâng pumnul cu putere...

— Mă doare.

— Unde-i acuma?...

— Iaca, tocmai asta vream să te întreb...

— Sfârşeşte odată!... o zgudui cu putere. — De ce nu mi-ai spus până acuma...

— Va să zică dumneata nu şăgueşti...

O privesc drept în ochii râzători şi o smucesc drept în pieptul meu. Părul i se desprinde de pe umeri şi se lasă tot spre podea. Îi strivesc sânii de mine şi-mi aplec deodată ca o pasăre de pradă, ochii încordaţi drept în lumina ochilor ei, şuerându-i în auz:

— Atunci cine te-a bătut?

Râsul îngheață, privirile posnașe se vitrifică. E rândul meu să râd cu hohote. O împing ușor deoparte, sărutând-o, în semn că nu-i port nici un necaz pentru tăcerea ei și strig triumfător:

— Dar nu va scăpa...

Apoi pocnind călcâiele, o salut cu afectată galanterie și cu un sărut, trimes cu vârful degetelor...

Dintr'un salt ea m'ajunge, m'apucă de mână și cu cealaltă împinge ușa pe care o deschideam.

— Unde te duci?...

Și mă cuprinde cu ciudă par'că și cu disperare.

— Lasă-mă... sunt oamenii afară...

— Ducă-se la dracu'...

Și mă trage cu putere după dânsa.

— Unde-i Bălan...

— De unde vrei să știu...

— Te-a bătut?...

— M'a bătut...

Și chicotind ușor, complectează: — Pentru tine...

Mâinile-mi pătrund lacome, ca niște capete de șerpi, ca niște șerpi cu cinci capete spre sânii dârzi și apoi pe sub subțiori. Suntem încă în picioare și ea-mi desface înfrigurată centura și nasturii mantalei.

— Sunt mulți?

— Cine?

— Cei de-afară... moscalii...

— Trei... cu mine, patru...

Tăcere... Îmi răsfrânge mantaua spre spate, îmi cuprinde mijlocul.

— Puțini... foarte puțini... ți-am spus, doar, noaptea să aduci mai mulți... și chiar dacă vii ziua, să nu vii singur...

— De ce mi-ai spus asta?

— De ce? întrebă ea mirată.

Apoi considerându-mă îngăduitoare și drăgăstoasă:

— Pentru că e tare... înțelegi, e tare... pe toți v'ar preface în fărâmituri, dacă ați fi puțini...

Apoi mângâindu-mă pe păr şi privindu-mă lung în ochi:

— El nu va îndrăzni să intre dacă va şti că e aşteptat de soldaţi... îi adulmecă de departe... Insă singur n'aş vrea să te găsească aci... mi-e frică...

— Ah, da... l'ai asigurat că n'a fost nimic între noi... şi dacă mă va găsi singur...

Ea-şi micşoră tot mai mult ochiii, privind prin fruntea mea mai departe de mine; surâse trist şi şopti întru târziu.

— El ştie.

— I-ai mărturisit?

— Nu... n'a înţeles din glasul gurei mele, dar a înţeles totul din glasul ochilor mei...

— Şi te temi să nu...

— Nu mă tem de nimic... Vreau... trebue să-i spună şi glasul, ceia ce a aflat dela ochi. Nu mă tem de nimic. După ce m'a zdrobit, mi-a sărutat mâinile şi picioarele. Dar nu trebue să ne găsească împreună singuri; când eşti cu soldaţii, însemnează că ai venit să-l cauţi... Altfel... nu ştiu ce a pregătit... pentru tine... De aceia nu i-am mărturisit totul limpede...

— Dar dacă-l voi prinde...

— Nu-l vei prinde.

— Mă opreşti tu?

— Nu-l vei putea...

— Şi dacă totuşi?

Ridică din umeri.

— Va să zică, nu-mi ceri să-l scap...

Râse:

— Nu, nu... prinde-l, prinde-l... dacă poţi...

Şi mă mângâe iarăşi pe bărbie ca pe un copil. O scuturai de şolduri şi-o strânsei iarăşi, şoptindu-i înfrigurat:

— Niculino, de ce vrei să mă aperi de mânia lui. Eu nu-ţi cer asta... Nici nu vreau... Mă umileşti prea mult...

— Pentru că ai început să-mi fii drag, își lipește ea obrazul de al meu.

— Niculina, șuer atunci zugrumat, dar ca să-mi dovedești asta trebue să i-o mărturisești și lui... Să ne lași în voia noastră... Și care-o fi mai tare...

— El e mai tare... ș'apoi eu nu vreau să-ți dovedesc nimic.

Ochii noștri s'au apropiat până dincolo de marginile vederei și orbește, ei se scormonesc tot mai adânc, cu lăcomie de adevăr și dorințe.

Mantaua mi-a alunecat de pe mâini. Apuc pe Niculina de mijloc și o ridic cât pot, pentru a-i arăta că nici cu mine nu prea e de glumă.

Dar ea râde cu capul căzut pe spate și continuă să mă mângâe, pe-un obraz, ca pe-un copil, care se grozăvește.

Ce-aș putea să cred, din tot ce mi-a mărturisit Niculina? Vrea să mă atragă în vre-o abilă cursă și mă sfătuește să vin necontenit cu însoțitori, tocmai pentru a-mi para vre-o bănuială față de dânsa? Cam complex...

A început cu adevărat să simtă pentru mine ceva mai mult decât satisfacerea unui capriciu sau decât plăcerea de a mă întrebuința ca o minge, pentru jocul cu sufletul bărbatului ei? Mi-e greu să mă înveselesc prea mult de noutatea asta, cu toate că aș dori-o nespus. Acest neașteptat sentiment e cu atât mai de preț, cu cât sosește atât de tardiv. O, dacă ar fi adevărat, aș începe asaltul final cu entuziasm și încăpățânare, prin această oricât de mică spărtură. Aș învinge cu siguranță: adversarul are desavantajul obișnuinței și al simplității lui brute. Dar nu pot să cred, cum aș dori, cu toată pornirea, cu tot elanul, cu toate cântecele sufletului meu, în portița ce mi se deschide de-abia acuma, par'că anume, în această redută masivă, în care-și are adânc înrădăcinată domnia, vechiul stăpânitor.

Aş fi preferat să nu mai mi se arunce în picioare, îndoelile astea, aş fi dorit să păstrez intact pasul meu săltat spre dulcele vis, pe care-l tae în două râul de ghiaţă.

Aşa însă, această minunată imagine ţesută din poveste şi dorinţi, începe să pălească fără voia mea; va resista ea, scumpa fată rătăcitoare, când va fi aevea, fatalei comparaţii cu zmeoaica din cătunul fără nume? Dar iată, această mistuitoare curiositate a început acum, să mă încerce stăruitor. In setea-mi de deplinătate, de exclusivitate, miza mea a căzut pe figura încă acoperită de mister şi confuz. Şi tremur, aşteptând întoarcerea, pe care nici un trişaj de astă dată nu va fi în stare s'o abată, într'o parte sau alta, a roatei norocului.

Dela plecarea lui Ilia, tălmaciul n'a mai propus refugiaţilor găsirea şi aducerea Valiei, în schimbul liberei treceri. Dar au trecut de atunci zile multe şi cu cât trec încă, altele şi altele, iar semn de viaţă nu mai am dela vagabond; cu atât nesiguranţa şi gândurile negre mă copleşesc. N'a mai găsit-o în Duboşani? S'a mulţumit cu ce i-am dat şi a renunţat la sarcină şi la rest? A fost prins cu desagul încărcat şi cu rachiul şi a fost arestat? Sau — şi asta e întrebarea al cărei ghimpe îmi apasă mai adânc inima — Valia nu vrea să-l asculte! Mă mângâi însă cu gândul că de existenţa mea n'a ştiut niciodată, aşa că nu ofensează propriu zis sufletul meu, refuzând să dea ascultare lui Ilia. Se teme oare de vre-o cursă? Dar ce cursă, când însuşi colonelul n'a tratat-o ca pe-o persoană periculoasă, ori măcar suspectă? Işi închipue cu adevărat că ofiţerul despre care-i povesteşte Ilia a aflat de întâmplarea ei şi vrea să-şi mai alunge câtva timp urâtul cu dânsa, ca s'o arunce mai apoi iarăşi peste Nistru, sau — şi aici înviorat doar o clipă, mă prăbuşesc apoi sub povara grea a inutilităţei sforţărilor mele — bănueşte că tot Iliad, că-

ruia i s'a schimbat poate sectorul, încearcă s'o atragă iarăşi şi vrea să-l pedepsească astfel cu neîncrederea, cu nepăsarea şi cu dispreţul ei.

Nu mai ştiu dacă trebue să las iarăşi pe tălmaci a rosti făgăduiala ştiută. Dar încep din nou să scormonesc pe fugari. Cel dintâi care-mi deschide portiţa ispitirilor, un moldovean de dincolo, dospit din plin şi mălăeţ, cu grai să i-l tragi din gât cu sfora par'că mă priveşte uimit, lăsând să-i scape un licurici în cenuşa ochilor.

— Cu bundră turchiază şi cu cuşma brumărie... nu, repetă el, cu ochii căscaţi în amintire...

— Da... da...

— Cu bundră turchiază şi cu cuşma brumărie... nu, n'am văzut...

— Dar cum era atunci?

— D'apoi şe să fie?

— Barişna, de, pe care ai văzut-o...

— D'apoi n'am văzut nici o barişnă... că femeile noastre nu-s barişne...

Dar a doua zi, un ovrei tot aşa de crescut şi mălăeţ în mişcări, dar ager la vorbă şi la chip, îmi mărturiseşte că e de fel din Chişinău, că a trecut „la ei" ca să scape de armată, nevoind să renunţe la vechia cetăţenie, că a hoinărit tot timpul între Odesa şi Tiraspol, alungat de frică şi de mizerie, că s'a tras în urmă într'un sat moldovenesc mai în sus de zona oraşelor...

— Ce sat...

— Aişi la Dubovâiiar...

— Du...

— Da... Dubovâiiar...

— ...că a aşteptat acolo, ajutând ţăranilor la muncă, venirea îngheţului ca să poată trece mai uşor Nistrul înapoi, că abia noaptea trecută, şi-a luat curajul în dinţi, că vrea acum să se întoarcă la părinţi şi se va duce la domnul colonel, singur, de bună voe, să-l facă saldat român.

— Cum te chiamă?

— Arun... Arun Şter, să trăiţi...

— Numai dacă domnul colonel o mai fi bucuros de oaspeţi măi băete...

— Da de ce să nu fie, când eu vreau... Când domnul avocat dela Chişinău ne-a făcut hărtiile că nu trebue să facem armată, nu ne-a spus că apoi trebue să ne ducem peste Nistru... Eu n'am vrut să nu rămân cu românii, eu numai de armată am vrut să scap... dacă domnul avocat aşela ne-a luat banii şi ne-a minţit...

— Chemaţi pe Marinescu.

Marinescu, pe lângă sarcina de magazioner, îndeplineşte şi pe acea de furier al detaşamentului...

— Ordonaţi...

— Ia vezi Marinescule în dosarul vechi, pe care tu l'ai luat în primire dela cel dinainte, mi se pare că e un ordin acolo, cu ăştia cari au refuzat cetăţenia română şi s'au expatriat de bună voe... mi se pare că p'ăştia nu putem să-i primim...

— Da dece să nu mă primiţi domnule ofiţer, când eu vreau acuma să fac armată, când eu n'am plecat de bună voe, când eu am iscălit numai de armată, dar încolo ce aveam eu cu românii... că în satul unde am stat până acum m'am avut aşa bine cu moldovenii.

— Cum, şi acolo la Dubovâiiar acela sunt moldoveni? Unde vine satul ăsta?... Pe harta mea nu e... E departe de Duboşani?

— De Duboşani? D'apoi tot una este. *Dubovâiiar pa ruschi, da Duboşani, pa moldavschi...*

— De ce nu spui imbecilule mai repede, mă reped la dânsul şi-l zgudui de umăr. Vino încoace.

Fiul rătăcit, mă urmează cu ochii holbaţi de groază:

— Să trăiţi, domnule ofiţer, dar eu acolo afară de moldoveni, n'am mai vrut să ştiu de nimeni... Eu numai cu ei stam de vorbă şi când vedeam *comitetă* fugeam cât puteam... Vă jur dom locotenent că n'am avut nici o vină...

— Ascultă aici...

— Ascult să trăiţi, dar aşa este, eu uite... stam cu

moldovenii şi le spuneam, aşa să am parte de părinţii mei că este aşa un rai al lui Dumnezeu aicea şi că aşa mare păcătos am fost eu...

— Ei bine, taci odată...

— Tac să trăiţi, dar eu vă jur pe părinţii mei, că nu i-am mai văzut de trei ani, domnu' locotenent şi nici pe sora, şi nici pe fratele... aşa să am parte de ei... şi dacă dumneavoastră mă trimeteţi înapoi... niciodată n'o să-i mai văd... că eu dacă s'o lua ghiaţă, apoi eu în Nistrul aistă mă înec... aşa să am...

— Sfârşeşte odată, pentru numele lui Dumnezeu...

— Am sfârşit, să trăiţi, izbucni într'un plâns zbuciumat, histeric şi fără lacrămi.

Aştept să treacă furia crizei şi-l întreb domol:

— Acum vre-o trei, patru săptămâni, ascultă bine aici...

— Ascult, să trăiţi...

— Cine a venit acolo şi a tras la un culac, pe urmă a plecat şi peste o săptămână a venit iar...

Ovreiul aruncă doar o singură privire în gândurile lui şi apoi întreabă la rându-i:

— Fomee sau bărbat, domnu' ofiţer?...

— Fomee...

— Spui tot să trăiţi domnu' ofiţer... Este... spun tot... eu n'am nimic cu aşa ceva domnule ofiţer, şi-şi frecă pumnii unul într'altul — era una... o barişna căzăcioaică... Valentina Andreewna, domnu' ofiţer... eu o ştiu pentru că era satu' mic... dar altfel unde vedeam ruşi eu fugeam... eu numai cu moldovenii domnu' locotenent...

— Ei, spune ce ştii de ea...

— Tăt, domnu' ofiţer vă spun, înghiţi el în sec. Apoi începu să-şi mişte buzele în gol, ca şcolarii cari nu-şi aduc aminte bine lecţia — şi nu spuse nimic...

— Ştii sau nu ştii?

— Ştiu, izbuti el să scape prin clănţăneala subită a dinţilor... A... a... a... vrut să treacă Nistrul şi s'a întors... aţi gonit-o... aşa s'a auzit acolo... Da eu cred, tot aşa... ca dumneavoastră...

— Ce crezi, c'a mine...

— Că... că...' e o spioană.

Aci Arun își alungi misterios buzele lui dolofane ca o pereche de crenwürști spre urechea mea:

— Vrea să mai încerce...

Il apucai cu putere de mână:

— De unde știi asta?...

Arun a sărit trei pași înapoi.

— Zău, că n'am nici un amestec, domnu' ofițer... e satu' mic, iertați, se știe tot acolo... eu nici n'am vrut să mă uit la dânsa... așa să am parte de... da' vă spun tot ce-am aflat: a cumpărat și pe soviet... că are bani și știe zice din lăută... eu spun ce știu pentru că eu trebue să spun, pentru că eu am să fiu saldat încurând și am să jur... dacă ea a fi o spioană și o ticăloasă, apăi — aci iar se apropie misterios — ea are să vă pice la mână...

— Arun Ster, mi se pare că ai să rămâi aici...

— Eu nu sunt vinovat cu nimic domnu'... Ce stric eu dacă m'ați întrebat, eu...

— Ai să-ți vezi încurând părinții, Arun...

— Să trăiți, domnu' locotenent, se repede el să-mi sărute mâna...

— Și fratele...

— Oi, Efraim...

— Și sora...

Il fixam drept în ochi și rotunjeam în minte condițiunea, pe care mă pregăteam să i-o arunc deodată, cu glasul și mai mult cu ochii drept în ochii lui pentru a-i insufla tot curajul și speranța, de care ar putea fi nevoe: „Dacă te vei întoarce... și la noapte vei veni cu Valia și cu Ilia..."

Arun mă privește cu ochii muiați în fericire și eu zăbovesc ca mintea lui să se umple până la ultima fibră de mirajul întoarcerei la sânul alor săi... Dar înainte să iau cuvântul hotărîtor, el începe deodată recunoscător, să-mi împărtășească și ultimele cunoștințe:

— Eu știu bine domnu' ofițer, dacă vreți să aflați

aiasta... Ea mai a încercat să treacă... dar i-e frică... să nu o nimerească iar saldaţii... Şi acolo în sat... toată lumea o învaţă să aştepte că are să vie unu' care o s'o treacă că nici mama lui Dumnezeu nu prinde de veste... E unu' dat dracului... unu Serghie, după aicia de undeva... pe el îl aşteptam şi eu, da, vedeam că tot întârzie... Ş'apoi eu nu prea aveam bani, dar vream să-i dau scrisoare către tatăl meu... A mai făcut el treceri... şi cu luntrea... Pe el îl aşteaptă acum... Că şi sovietu' i-a spus... Iacă vă spun tot domnu' ofiţer... sovietul e înţeles cu Serghie aşela...

— Să fure bagajele la bieţii refugiaţi...

— Dumneavoastră ştiţi tot domnu' ofiţer, mă priveşte el cu excesivă admiraţie... Dar nu fură... I-a furat bagajele barişnei, un' altul, care a dus-o aci la Dubovâiiar şi peste noapte o fugit... Dar Serghie e foarte cinstit... Iu iacă vă spun... el mulţi a trecut... şi vream să-i dau şi eu scrisoare... Cu Serghie ai toată încrederea... El e un tare fioros şi bandit, dar cinstit... Toţi i-au spus barişnei să-l aştepte pe el şi-l aşteaptă... S'o găsit aşa alţii să-i zică barişnei că ştiu vadu' lui Serghe... Dar ea nu se încrede... ea aşteaptă pe Serghe... s'o ducă pe vadul lui... aşa tare se teme acum de saldaţii şi ofiţerii dumneavoastră... adică şi eu... şi... o să fiu... se teme tare de saldaţii noştri...

— Am găsit domnu' loconent, se apropie Marinescu... Aşa e... domn' locotenent... Nu putem să-i primim...

— Domnu' locotenent, se vârî Arun în mine...

— Va să zică, ea numai prin vadul lui Serghe vrea să treacă...

— Da, să trăiţi, domnu' locotenent... da eu, eu nu mai vreau să mai ştiu de ei!... Eu, eu... v'am spus totul domnu' locotenent... Că ei uneltesc cu Serghie şi cu sovietul cu tot...

Marinescu se pregăteşte să citească, dar îl opresc:

— Ia vezi de când e datat... Sunt doi ani de-atunci?...

— Şi mai bine...

— A mai fost reînoit?...

— N'am mai găsit nimic...

Poftesc pe Arun la un pahar cu vin. El mă priveşte uimit, ca şi când i s'ar fi părut că am rostit vre-o vorbă de om care şi-a pierdut subit deplinătatea minţilor, ori cel puţin l-am luat în bătae de joc. Dar când îl împing pe uşa bordeiului, — el se descopere încă de-afară, — şi când îl întreb dacă i-e foame şi fără a-i mai aştepta răspunsul îi tai eu singur felii de pâine şi ordon să-i aducă jumătatea de pui rece rămasă de eri, el nu mai poate să-şi stăpânească lăcrămile.

— Dorinţa mea cea mai sfântă, mă asigură el cu glas tremurat, ştergându-şi ochii, e acum să fac armata domnule locotenent.

— Bravo Arun, acum hai să bem câte-un vin...

Acest Arun Şter este o adevărată comoară. Mâncând mă împărtăşeşte cu noutăţi sensaţionale. Acum vre-o zece zile, un individ spân şi cu ochii albaştri a sosit în satul Duboşani, şi când a dat cu ochii de barişna Valia, a căzut în genunchi şi a început să se închine, sărutându-i pulpana bundrei: — Tu eşti, tu eşti sfânta mântuitoare! i-a zis el. Pe urmă pentrucă se strânsese lume, n'a mai adăugat nimic, şi s'au îndepărtat amândoi, dar s'a aflat mai pe urmă, că omul acela o ştia de mică şi-i fusese slugă tatălui ei, în vremurile cele bune.

— Asta cine-o scornise, ea sau el?

— D'apoi dac'o fost scoarnă eu socot că şi unul şi altul, c'aşa o crezut tot satul şi omul s'a făcut acum servitorul ei... Mi se pare că eu am mai văzut pe omu' aşela în Dubov... în Duboşani... şi unii zâceau că o mai trecut el de multe ori râul... dar pe semne că tot pe Serghe îl aşteaptă, ...că am văzut-o şi ieri în deseară, cu omul acela după dânsă... îi ţinea cutia dela scripcă... Veneau cu capul în pământ şi nici unul nu cuvânta...

Iliad, iar mă vizitează, să-mi propue, ţinând în seamă că trecerile cele mai multe se săvârşesc pe la mine, ca

să-mi mai împrumute din oamenii lui; ar fi dispus să-mi dea şi o secţie. Îi răspund agasat că n'am nevoe şi la mişcarea lui prea nestăpânită de desămăgire, îi lămuresc refuzul cu câteva motive atât de streine de ceia ce poate să-l doară pe el, şi-l privesc atât de firesc şi atât de departe de marea lui întâmplare, că nu mai insistă. Mă consideră totuşi pe furiş sau cu întoarceri subite de ochi pe sub sprâncenele scoborîte, ca şi când ar vrea să-mi surprindă pe faţă vre-o umbră ascunsă. Sunt însă atât de voios, că el nu întârzie să mă numească prietenul cel mai bun al lui şi singurul pe care s'ar bizui până şi la cea mai cruntă nevoe. Mă laudă astfel cu neruşinată exagerare, dar nu mai pomeneşte nici un cuvânt de Valia; îl văd bine însă, că aşteaptă să pronunţ eu cel dintâi numele scump. Insă ,nici nu mă gândesc ;îi vorbesc şi râd cu el despre atâtea nimicuri, de par'că niciodată n'ar fi fost vorba între noi de o Valie. Şi el nu ştie dacă trebue să-şi întărească încrederea în mine, tocmai din această pricină sau să se încrunte şi să se despartă duşman. Până la urmă lucrurile stau astfel şi când ne despărţim mâna lui joacă într'a mea .Dar tot nu pomeneşte numele, acum cel mai sfânt pentru amândoi.

Abia am aşteptat să plece cel care mă proclamă cu dela sine chibzuinţă, virtutea amiciţiei personificate, abia l'am aşteptat să plece, pentru că, Doamne, mă grăbesc, am de lucru! Din ziua venirei lui Arun, am întreprins o cercetare meticuloasă a malului Nistrului; am patru oameni cu mine, cu armele în bandulieră şi'n mână cu unelte. Măsurăm cu o ruletă, suprafaţă cu suprafaţă, ocolim şi cotrobăim pe sub toate colnicele, ciocănim toate sălciile scorburoase, dăm la o parte nămeţii învârtoşaţi şi rezidurile putrede în locurile suspecte, ne coborîm până'n linia apei îngheţate şi ne ridicăm până la marginea din afară a zăvoaelor ori a pâlcurilor de trestii şi răchiţi; par'că am întreprinde schimbarea cursului apei. Trebue să dăm neapărat de acel vad misterios, prin care Serghie Bălan îşi face trecerile nesupărat de nimeni. Inainte de

a începe această amănunțită și obositoare operație am chemat soldații cari l'au surprins întâi, dar ei îl găsiseră la o bună distanță de râu. Insă înspre miază zi de bordeiul meu; ca atare cercetarea pornind dela bordei a început să răscolească partea de sud a sectorului. Mârlanii mă ajută cu entuziasm; se complac la această treabă, iar vântul turbat care scapă din lanț din când în când dela răsărit, mai rău ne asmute decât ne descurajează. Mai ales mie, cântecul acesta cu oftat monoton, care deodată se oțărește în sudălmi aprige, în tunete de furie și'n sughițuri de beție ca un rus adevărat, îmi dădea un imbold nemărginit, o poftă fără frâu de aventură și de acțiune. Pentru că din tumultul psalmodiilor lui sălbatice, de sub darâmăturile detunărilor lui de trăsnet, aud într'una picurând note dulci de vioară, mânuită de degete de înger.

Eu cunosc arta de a exalta oamenii până la același nivel cu mine și Iliad ar putea pune sfântă mărturie pentru acest lucru; dar știu să le întărît ambiția, aruncându-le ca unor câini înfometați, dinainte, un scop care să n'aibe nici pe departe măreția celui ascuns, urmărit numai de mine, sau poate nici o măreție. Aicea dejucarea stratagemelor acestui viclean contrabandist care e Bălan, înseamnă pentru ei prilejul unei pasiuni fără pereche. E de ajuns să stai câteva luni în sânul zăvoaelor și la marginea unui fluviu cu atâtea suspine, ca să te ardă din toate părțile flăcările curiozității pentru cel mai neînsemnat trosnet de creangă; însă închipuiți-vă emulația lor pentru un fapt haiducesc și romanțios, ca prinderea lui Bălan, din care eu știu să fac mai repede decât mă aștept inamicul cel mai primejdios al omenirei sau descoperirea grotei lui, unde ei, poate, își închipue că vor găsi și comori.

Intr'adevăr, râvna oamenilor mei era de nedescris; găsirăm bărci suspecte, gropi bizare, precipitări și dărăpănături pe care nu le cunoscusem încă, ale solului. Dar ideea că vadul lui Bălan, trebue să fie ceva cu totul și cu totul altfel, ca într'o povestire arabă, incomparabil mai

curios şi mai viclean ca ori ce aşteptare, ne înfiora pe toţi şi pe mine deopotrivă, şi ne da ghes la lucru şi spor nemaivăzut...

La Niculina nu mă duc decât pe înoptat şi singur pentru a-i adeveri că nu mă tem de nimic. Ea se miră şi aproape se supără de îndrăzneala şi imprudenţa mea. Pentru nimic în lume nu-mi concede că aş putea rezista lui Bălan. El rămâne neclintit, în concepţia ei, zeul forţei prin excelenţă. Eu nu pot fi în această restrânsă mitologie decât o divinitate mai fragilă, un fel de Eros sprinten, pe care ea-l acceptă, punându-şi în cap să-l protejeze cu toate mijloacele, de furia supremului stăpân.

Nepăsarea şi curajul meu îi contrazic oarecum aceste vederi, care, se pare, o încântă nespus, dar în acelaşi timp îi trezesc în şi mai mare măsură simţul prevenirei şi al autorăspunderei pentru această încăpăţânare juvenilă şi orbire amoroasă. Adesea ori ea-mi cerceta într'adânc ochii şi mă mângâia domol şi mustrător pe păr, ca pe-un copil neascultător. La cel dintâi zgomot neobişnuit ea avea firesc — şi mie nu putu să-mi scape acest lucru — un gest de învăluire, ca o leoaică gata să-şi apere progenitura. Aceste mişcări îmi produceau plăcere nespusă; la rându-mi, o diesmerdam înduioşat, ca un sentimental incorijibil. Dar îndată atunci mi se părea că se interpune între aceste perechi de ochi, care în clipele acelea se întâlneau aşa de nevinovat, umbra îndepărtată a zeului imens şi principal, a cărui stăpânire rămânea într'una absolută şi indiscutabilă. Şi când numai umbra asta demăsurată se proecta între noi, Niculina nu mai făcea nici o mişcare de ocrotire şi mă lăsa prada îndoielilor fometoase şi necazului gelos.

La drept vorbind nu veneam niciodată neînsoţit de mai puţin de o grupă de oameni cari trebuiau să pândească pe poiana din dosul ogrăzii lui Bălan, unde puteau ajunge fără veste, prin poteca ascunsă, pe care mi-o divulgase Niculina. O sentinelă fixă rămânea deasemenea dincoace, sub salcia dela intrarea cătunului. Astfel în timpul cât stăteam la dânsa, apropierea lui Bălan, care

trebuia să se întâmple odată şi odată, era socotită şi aşteptată. In orice moment puteam auzi semnalul convenit, care să-mi vestească prinderea evadatului, sau detunătura care să arate că nu vrea să se predea de bună voe. I-aş fi spus atunci Niculinei — „Hai să-ţi vezi Dumnezeul!" Şi-aş fi zbughit-o să i-l aduc plocon.

Dar mai mult de două ore nu puteam întârzia la dânsa; trebuia să mă reîntorc în mijlocul oamenilor. Intr'una din nopţi, cu Gârneaţă şi cu Gherăscu, a cărui statură respectabilă mă îndemna să-l am totdeauna alături de mine, indiferent de grupa cu care veneam, mă apucai să cobor în şanţul, care, acoperit de arbuştii vesteji depe margini, de mărăciniş pus anume, de ciulini şi de alte uscături, aruncate ca din întâmplare, iar acum şi de ghiaţă şi zăpadă, ducea din dreptul salciei în formă de tunel, pe sub gardul exterior al grădinei, deadreptul sub hambarele şi coteţele pustii din dosul casei. Dădurăm de-un adevărat tranşeu, care, dacă deasupra era îngust tăiat, dându-ţi impresia unui şanţ fără prea mare adâncime, pe dedesubt era săpat larg, atâta ca să poţi înainta comod pe brânci, ba, dela o vreme, chiar numai aplecat; propriu zis nu puteai ridica prea mult capul din pricina mărăcinilor de deasupra.

Merserăm cocoşaţi multă vreme dealungul acestui şanţ curios, pe care l-ai fi crezut săpat anume pentru lucrări de irigaţie şi lărgit de viitura apelor: în dreptul grădiniţei el se prefăcea în tunel complect, boltit în pământ şi ceva mai larg, pe urmă se descoperea iarăşi pentru a avea drept tavan podeaua coteţelor şi a hambarelor pustii. Păretele din stânga era aci din zid tencuit; ne găseam deci exact în dosul casei. Coridorul înceta încurând în dreptul unei ferestruici sparte, de pivniţă, largă cât să treacă fără greutate un corp omenesc or cât de voluminos printr'însa — cu cercevele noi de stejar şi gratii solide, formând un fel de grătar cu încuietoare, pe care nu-l puturăm clinti.

Dădui drumul felinarului electric: era un beci larg şi încăpător de aproape lungimea casei: gârliciul dădea spre

grădină. Curios, pe dinafară eu nu-l văzusem niciodată; probabil, drumul către el era tot prin vre-unul din hambarele mișcătoare ori nemișcătoare, cu rost ori fără rost trântite alături! Inspre uliță puturăm vedea încă două ferestruici, acelea însă foarte înguste și înfundate cu bucăți de cărămidă. Probabil, pe dinafară erau și văruite. Pe lângă pereți, butoae și câteva scăunele scurte, țărănești, cu trei picioare: într'un colț o grămadă de nisip, din care ieșeau ici, colo, câteva gâturi de sticle.

— Se îngrijește bine boerul, opină Gârneață, în vreme ce Gherăscu oftă și înghiți în sec.

Intr'adevăr un beci de om cuprins. Beci ca toate beciurile: numai că avea această fereastră cam mare pentru o pivniță și, nu mai încăpea îndoială ,recent construită. Și care da pe sub hambare, în lungul tranșeu de-afară, lucru, pe care nu l-ar fi putut bănui, cel care, intrând normal prin gârlici, ar fi privit dinăuntru.

Sub fereastră se remarca buza unui butoi, răsturnat cu fundul în sus. La mijloc o butie mai înaltă, în aceeași poziție, ținând deasupra un butoiaș de bere, iar lângă pântecul ei supt, un altul mai de mijloc, iarăși cu fundul în sus.

— Astea trebue să răsune a gol, își dă din nou cu părerea Gârneață.

Dar dispoziția de trepte a acestor funduri de butoaie, mie-mi aprinse deodată în amintire o veche nedumerire. Intr'o clipă, felinarul umplu de lumină tot tavanul cu străveche boltă: exact deasupra butiei, pătratul unui chepeng tăia plafonul. Era limpede: cineva urcat pe fundul butiei putea să-l ridice îndată, apoi servindu-se de butoiașul de bere, se înălța ușor în încăperea de deasupra. Judecând după locul lui din tavan, chepengul da în odaia din mijloc — și acuma rostul furișelor și instinctivelor priviri ale Niculinei spre ferestruica suspectă mi se lămuriră. Domnul mai avea o intrare, pe unde putea să apară neașteptat, romantic și cu trapă și să-și dea seama fără veste, ce se petrece în odaia soției lui. Probabil însă nu ăsta era scopul principal al năbădăiosului

dispozitiv de film senzațional: mai de grabă el era în legătură cu ocupația reală, aventuroasă și plină de risc uri a acestui interesant gospodar. Aci era, așa dar, prima sau cea din urmă haltă a transfugilor după cum veneau sau aveau gând să treacă dincolo. Insă, implicit soția era pusă sub neprevăzută supraveghere, — ochiul mort al ferestruicei, a cărei acoperire pe dinafară era cu siguranță oprită sub crudă osândă, putându-se însufleți în orice moment de privirile oaspetelui subit. Iată prin urmare, de ce Niculina prefera vara, drept acoperământ al iubirei noastre bolta puternic parfumată a nucului și de ce în restul timpului, mă primea, când iubitoare ca o adevărată amantă, când binevoitoare, dar foarte serioasă, după cum domnul era angajat în vre-o călătorie mai lungă sau se afla într'un târguleț mai apropiat, ori numai pela vecini.

Eșirăm la lumina stelelor tot așa de nesupărați precum intrasem: eram atât de fericit de descoperirea mea că foarte cu multă greutate mă stăpânii să nu mă duc la Niculina, să mă îmbăt iarăși de frenezia strângerilor ei, fără de bună-seamă a-i spune ceva de vizita ce i-am făcut prin subsol, în vreme ce căpșoru-i înecat în maldărul brun al părului mă visa în micul și depărtatul meu bordei, iar buzele-i încă fierbinți de fiorul sărutărilor din seara asta, chemau în somn pe înșelatul fugărit cu suflet de catran.

Ridicai posturile și pornii fără zăbavă, fără să las nici o pândă; acuma, când cunoșteam ca'n palmă câmpul adversarului, găseam ce e mai bine așa. Bălan trebue să simtă anume că în a doua jumătate a nopței el redevine stăpân pe avutul și pe soția lui; el trebue să recapete timp de mai multe nopți dearândul siguranța mișcărilor lui între cele din urmă cântaturi de cocoș. Numai astfel ne poate cădea în mână acest zdravăn urs, în bârlogul căruia știam să pătrundem prin intrările toate. Legănat molcom pe spinarea largă a lui Pafnute, făceam acum planul atacului. Era cât se poate de ușor; n'aveam decât să-l așteptăm sub hambare, lângă fe-

reastra cu gratii: ne venea, vorba aceia, în brânci şi nu ne rămânea decât să-l ajutăm să coboare. In vremea asta, la uşa gârliciului, pe care va fi uşor s'o găsim, un post mic putea fi fixat pentru orice eventualitate, pe când deasupra, la uşa din mijloc, Cebuc bunăoară, avea să facă un tărăboi fără pereche: „Deschideţi, am venit să facem perchiziţie!" Mai rămânea să aflăm în ce moment anume Bălan poate fi găsit la domiciliu.

Acasă, mă desbrac pe întunerec; lumina, mi-e frică să nu-mi turbure imaginile plăcute care mi se perindă prin minte; pentru că-mi închipui acum pe Niculina, de o gravitate fără pereche, faţă de Cebuc şi de soldaţii prostiţi, pe care-i conduce sigură de sine, prin cele două odăi ferecate. Numai ochii ei cuvântează: — Poftiţi, luaţi-l dacă-l găsiţi! Dar deodată auzul ei prinde un zgomot din cale afară de neaşteptat. Un ciocănit pe dedesupt, în vreme ce Cebuc şi soldaţii vor trebui să se arăte ei înşişi intrigaţi şi consternaţi, şi vor da la o parte jilţul cel greu, de-al cărui loc îmi amintesc cu preciziune tocmai acum. Chepengul va începe atunci să se ridice şi prin trapa misterioasă, va apare... capul domnului locotenent.

— Bună seara Niculino...

Şi-i voi şopti la ureche...

— Nu-l mai aştepta... e jos legat burduf şi de astădată, nădăjduesc, pentru totdeauna. Iţi închipui ce plăcere i-a făcut văzându-mă cum mă ridic pe butoae ca să vin la tine... Haidem dincolo, la noi, în patul nostru...

Ideea că în patul nostru el nu mai doarme, el nu mai poate să doarmă, decând e pus sub urmărire, — pentrucă trebue să-şi aibe culcuşul, pe vre-una din laviţele încărcate de covoare, din odaia de mijloc, necontenit aproape de vizuina salvatoare — mă încântă nespus. Deci dincolo Niculina era numai a mea. Iar când el va fi pornit de astădată pentru multă, foarte multă vreme, ea va rămâne întreaga a mea...

Dar oare gândul ei va înceta să se mai întoarcă la dânsul? Faptul că i-am dejucat puţin complicatele lui ma-

nevre subterane şi i-am risipit misterul cu care-i plăcea să se învăluiască, îl va anula oare definitiv din spiritul ei, — sau va lua acolo locul ce mi se dedicase mie, a celui slab şi năpăstuit, a celui ce trebue protejat?... Şi pentru o biruinţă atât de incertă, trebue să renunţ cu desăvârşire la rusoaică, lăsând să-mi treacă inutil prin mână, acest Serghe Bălan, singurul om pe lume căruia îi sta în putere, să-mi aducă astăzi o fericire complectă, de care sunt numai la un pas şi totuşi atât de aproape de pierderea ireparabilă?

Ah, să las nerezolvată necunoscuta asta, — imagina pe care n'o pot cuprinde cu toată puterea acumulată din atâtea vrafuri de cărţi, pe care nici o metodă diferenţială ori integrală nu mi-o poate statornici în minte, — să adăpostesc până'n afundul vieţei mele remuşcarea că am trecut, acoperindu-mi ochii pe lângă unicul meu noroc?

Năvalnic dorinţa însălbătecită îşi dă drumul în adâncul sufletului meu ca într'o fântână întunecoasă şi cu fund depărtat. O aud căzând acolo, cu mare bufnet de ape, cu creste spumoase şi întărîtate, care sar până sus, mă izbesc în plină conştiinţă. De mult o simţeam sbătându-se în lanţurile în care trebuia să stea legată, dar în beciul lui Bălan ea da adevărate semne de nelinişte şi încordare. Hm, să nu-l arestez oare, să cotesc puţin drumul drept al îndatoririlor mele, să-l acopăr or chiar să-l smulg eu însumi din ţinta propriilor mei soldaţi?

Oare el va primi să mă ajute?... Da, desigur, desigur... Gândul că o alta m'ar putea îndepărta de Niculina... O, asta fără îndoială, fără îndoială...

Şi până adânc în noapte întrebare nouă naşte din întrebare nouă şi eu caut zadarnic în răcoarea vre-unui colţ de pernă, loc statornic de odihnă pentru tâmplele mele fierbinţi.

In seara următoare, Gârneaţă mă anunţă că a dat de uşa gârliciului, care e încuiată cu lacăt enorm, dar sim-

plu. Gherăscu, care e lăcătuș de meserie — Gârneață crede că și pungaș — pretinde că-l va deschide ușor dacă își va aduce dela post o unealtă anume. Deci Gârneață îmi dă ideea să se ascundă cu un pâlc de soldați în beci, printre butoae, în vreme ce eu voi ține pe Niculina de vorbă. Dacă voi întârzia mai mult la dânsa, peste obicei, Serghe își va face desigur apariția pe calea lui ascunsă; Gârneață e convins că Serghe face drumul ăsta în fiecare noapte, după plecarea noastră.

O grupă de soldați va rămâne în curte drept rezervă. Contrabandistul va fi somat în momentul când se va ridica pe butia din mijloc: în această poziție el va oferi o țintă minunată, așa că va fi nevoit să se predea de bună voe... iar dacă nu, atâtea arme, dintre atâtea butoae...

Imi scapă probabil, o mișcare cam prea vădită, de desaprobare, pentru că ochii plutonierului, atât de entuziasmat de simplitatea și limpezimea planului lui — s'au micșorat deodată și mă privesc scormonitori. Trebue deci să repar prompt, deși, poate e numai o închipuire a mea că Gârneața ar putea să mă treacă la bănat. Dar e destul de mult, de bună seamă, că am început să am și astfel de închipuiri.

— Nu-mi prea surâde de loc propunerea asta... Cred că ar fi bine să nu vă prea apropiați de beciul acela... El trebue să aibe ochii în toate părțile...

Gârneață e contrariat și-și frământă buzele privindu-mă pe sub sprâncenele strânse.

— Totuși, așa cum am spus eu, — se încăpățânează el simțind că în acest loc pipăitul lui oltenesc a dat de ceva slab — cred că am putea face o încercare...

Nu mă gândesc să mă burzuluesc, deși stăruința mă enervează. Mă mulțumesc să răspund flegmatic:

— Și dacă încercarea cade, adio orice altă încercare!

Gârneață își mângâe înciudat, cele două muște negre de sub nas. Surprind printre degetele, care-i acopăr astfel gura un rânjet fugar, dar cu sens. Din când în când mă măsoară oblic și furiș. Mă silesc să-mi dau seama cam ce-ar putea să-i aducă lui vre-o îndoială asupra purtării

mele; pentru el eu am tot interesul să mă descotorosesc de Bălan.

— Adună oamenii, Gârneaţă! ordon.

El ezită şi are îndrăzneala să mă întrebe rânjind:

— Pe toţi?

— Pe toţi! îi răspund senin şi răzător.

El dă din umeri, tot aşa de răzător, ca şi când ar fi spus: Te priveşte!

Iar în vreme ce umbre negre, cu zgâlţâituri metalice se adună din colţuri la aliniere, rânjetul lui creşte demăsurat, când îmi şopteşte:

— Mâine... atuncea... n'are să mai fie nevoe de atâţia oameni... Poate n'o să aveţi nevoe nici de serviciile mele...

Hm. Mi se pare c'am înţeles. El poate crede că'n seara asta între mine şi Niculina a intervenit o învoială; între mine şi Serghie prin intermediul Niculinei. Da. da... mi se pare că sunt pe-aproape... O învoială de îngăduinţă evident, prin care mi se acordă în schimb — ce? Tot o îngăduinţă desigur — de bună seamă la farmecele Nilinei, — pentru că Gârneaţă n'a avut de unde afla cunoştinţele şi demersurile mele adevărate privitoare la aducerea Valiei. Ah, ceva şi mai plausibil care să explice această schimbare subită de eri până azi a entuziasmului meu pentru prinderea lui Bălan: fără doar şi poate, o învoială cu avantagii băneşti pentru mine! Bată-te Gârneaţă, uitasem că eşti oltean...

— Eu nu vreau să prindem aşa repede pe Bălan, îi strecor uşor în ureche, când pornim.

Gârneaţă mă priveşte strălucitor. Se gândeşte oare serios că voi aduce vorba de cota parte?

— Noi trebue să-l lăsăm să treacă încă odată Nistrul şi chiar de mai multe ori, — reluai calm şi făcându-mă că nu observ variaţiile fizionomice ale ascultătorului. — Înţelegi, principalul e să descoperim locul lui de trecere. Odată acela aflat, răul e tăiat dela rădăcină...

Ochii lui Gârneaţă se întunecară şi se strânseră pentru a redeveni la normal.

— Cum am putea să-l urmărim fără a fi simțiți de dânsul? — continuai — asta e întrebarea. Că-mi va trece două, trei haimanale dincolo, asta n'are să mă sinchisească prea mult, ducă-se... Totul e să-i aflăm vadul... unde putem să-l așteptăm perfect de bine și la întoarcere... vadul vestit al lui Bălan, despre care mi-a spus Arun...

Gârneață începuse să încuviințeze.

— Trebue să-l lăsăm mai multă vreme în pace... să umble nesupărat la dânsul acasă, opină el... Iar mai târziu noi să-l pândim undeva pe câmpie și să-l urmărim...

— Trebue să găsim chiar lângă râpa, pe unde el coboară o ascunzătoare bună și nesimțită, de unde să-i supraveghem toate mișcările... Și când va porni spre Nistru, după el... binișor... ușurel. Dar unde, unde să găsim această scorbură, fără ca să nu ne simtă banditul?... Înțelegi, mie-mi trebue numai odată să se ducă și numai odată să se întoarcă... Înțelegi Gârneață, numai odată să se întoarcă...

— Ba chiar numai să-l vedem pe *un' se duce*... că-l oprim noi...

— Nu, nu, nimic... nici o somație, nici un foc... De ce să nu vedem ce transport nou ne mai aduce dumnealui...? tot ne scapă unul acum... barim să apucăm pe cel pe care ni-l aduce... Și pe urmă, vezi tu, printre ostroave pe Nistru nu e chiar așa de greu de scăpat... Pe cât, când vine, alunecă deadreptul în brațele noastre...

Gârneața găsi că e cazul să mă felicite, cu minunarea lui obișnuită, exagerată, pentru tactica și dibăcia planului meu.

Niculina în ograda postului meu!? Privesc pe fereastră și nu pot să cred. In noaptea trecută doar fusesem la dânsa... E surprinzător de elegantă și distinsă; gătită de... stradă n'am mai văzut-o niciodată. O blană lungă de astrahan negru lucios îi coboară până puțin deasupra glesnelor, strânse în șoșoni înalți de cauciuc negru; în cap

poartă căciulă tot de astrahan, dată cochet pe-o ureche. Ochii parcă-i sunt mai întunecoşi sub înfăţişarea asta, iar trăsăturile au parcă un accent mai sever, mai nobil, de mare cocoană. Cu greu şi cu grea satisfacţie, mă dumiresc că braţele acelea înmănuşate erau noaptea trecută goale şi împletite pe după gâtul meu.

O primesc cu plăcere sgomotoasă, o ajut să-şi scoată paltonul, sub el e gătită asemenea „de eşit" cu rochie bine croită şi cu gust, de stofă fină. Niculina e superbă. O strâng în braţe cu mai puţină brutalitate ca până acuma şi o sărut lung şi repetat.

— Parcă ai fi venit să mă iei, să plecăm împreună... să uităm de locurile ăştia...

Ba a venit pentru ceva şi mai neaşteptat. Să-mi destăinue că Bălan s'a reîntors azi noapte, după plecarea noastră şi... să mă mustre că a putut s'o facă aşa de uşor. A brutalizat-o din nou şi vrea la rându-i să se răzbune. Dumnezeule! vrea să mi-l dea prins. Peste două nopţi va trebui să sosească iarăşi cu un transport proaspăt. A ameninţat-o cu moartea dacă îl va trăda... De aceia ea nici n'a mai aşteptat seara... se îngrijora că poate n'am să viu!...

Ceia ce mi-e dat să aud mă surprinde şi mai mult decât ceia ce mi-a fost dat să văd în după amiaza asta!

Niculina îmi cere ajutorul împotriva lui bărbatu-său! Am aşezat-o pe genunchii mei şi ea mă priveşte drept în ochi, nu-mi dă o clipă răgaz să înţeleg, decât ceia ce-mi vorbeşte, decât ceia ce-mi porunceşte ea.

Va trebui să aduc soldaţi mulţi, foarte mulţi, mai mulţi de jumătate decât am... altfel nu va îndrăsni să rămână în casă şi va fugi. Dar ea vrea să rămână, să-l vadă prins, legat, să-i arunce în faţă ura şi dispreţul ei.

Mă zguduia de mână şi-mi scormonea cu unghia reziduri sadice în subconştient; îl vom ţine legat un ceas, dincolo, în odaia cu ferestruică şi noi dincoace vom chicoti.

— Să vezi cum am să te strâng atunci, cum am să mă zbucium şi cum am să chicotesc... să-l simt tresărind de

sub frânghii... Şi pe urmă să trec dincolo cu ochii încercănaţi, să-l mângâi pe obraz şi să-l jelesc... Pentru c'o fugit, nu-i aşa că va fi osândit la mai mulţi ani?

Mă cutremur de surpriză şi de plăcere.

— Vii?

Îi răspund cu sărutări grele, prelungi.

— Aşa... aproape de miezul nopţei trebue să vii cu moscalii. El va sosi ca la un ceas, două, după aceia, când ştie că plecaţi, că mi-a smuls totul azi noapte din gură... Dar dacă vii aşa cum doresc eu, vei afla şi tu noutăţi fără pereche.

Inclin din cap cu pricepere; dar nu mă grăbesc să-i descopăr că noutăţile ei sunt lucruri vechi pentru mine.

— La repezeală îi aşezăm pe toţi, care pe unde trebue. Eu singură ţi-i aşez cu mâna mea prin toate unghierele, afară de locurile pe unde trebue el să sosească, să nu-i dea de bănuit... Miroase foarte dedeparte, ca un copoi... Haide, spune, mi-aduci patruzeci de *saldaţi*?...

Apreciez avântul, prevederea şi mai cu seamă sinceritatea Niculinei. Dar ajutorul pretins mi se pare exagerat.

— Ce să facem noi cu patruzeci de oameni acolo Niculino, mi-e ruşine de aşa vitejie... patru sunt de ajuns...

Dar ea nu vrea să audă, se supără, îmi spune că dacă nu va număra ea cu mâna ei patruzeci de oameni, nu se mai angajează la nimic. Şi prinde iarăşi să-mi zugrăvească scena care se va petrece peste două nopţi, cu noi şi neaşteptate amănunte, care-mi învălue ochii în dogori de plăcere.

Încerc s'o ridic, înfiorat de căldura acestei revărsări de ură, dar ea ştie şi acum să-mi scape din braţe, cu dibăcia dedemult. Nu, acum nu, şi nici la noapte. Trebue să ne păstrăm până'n noaptea următoare, când va fi însfârşit cu totul şi cu totul a mea. Acuma nu, pentru orice pe lume...

— Voi pune apoi îndată masa şi ne vom ospăta... asta va fi ospăţul de nuntă... voi scoate vin din beci şi voi da şi la saldaţi... Şi-i vom da şi lui prin ferestruică...

Doamne, mi se pare că trăesc în vremea străvechilor năvale, când femeia învinsului trebuia să se aşeze la masa prăzilor, alături de învingător, să se îmbete, să cânte şi să joace pentru el, să cadă frenetic în braţele lui, dinaintea celui legat şi neputincios.

Gârneaţă nu pare să aprobe de loc noul meu plan de luptă. Rămâne întunecat şi tăcut.

— Nu înţelegi Gârneaţă, e fără nici o bătaie de cap.

— Şi vadul lui, cum îl mai aflăm, domnule locotenent? Parcă spuneaţi că ăla e mai important...

— Il vom afla noi şi pe-acela.

— N'are să ni-l arăte chiar de l'om pune pe cărbuni...

— O să-l facem scăpat odată, la urma urmei...

— Atunci de ce să ne mai ostenim să-l prindem la noapte... de ce să nu-l urmărim, cum am plănuit doară întâi...

— Măi băiatule, măi, nu înţelegi tu odată... şi plescăesc din buze, negăsind cu ce să continui. Ba da, iată: — Nu 'nţelegi tu odată... mi-e frică să nu vă simtă... şi ne scapă atunci şi el şi vadu'...

— Hm, domnule locotenent... răspund eu cu ce vreţi dumneavoastră, dacă ne-o simţi... Mi-am găsit un locşor... nu acolo pe unde coboară el... mult mai la dreapta, spre drumeagul care dă în sat... e chiar pe costişă şi am toată câmpia sub ochi... Şi besnă nepătrunsă să fie, dar dacă te'nveţi cu noaptea, până la douăzeci de metri tot nu-ţi scapă nimic... C'aşa e scobit terenul acolo, că trebue să faci ocol ca s'ajungi cu piciorul; dar peste tufărişuri e foarte aproape şi priveşti drept în scoborâşul lui...

Şi Gârneaţă continuă, ca şi când scena i s'ar desfăşura prezentă aci, lângă noi, în jurul nostru...

— Acolo, e de ajuns să fie doar unul dintre noi, ăilalţi aşteaptă în vălcea... printre tufe... m'am hotărît eu singur să mă aşez sus... ca să mă scobor repede şi fără zgomot la ăi de jos... dac'o fi lună pe de-oparte

e mai bine că e lumină, da pe de alta e mai rău că trebue să ne ţinem mult în urmă... dar dacă sunt numai stele ori nor... ne luminează destul zăpada...

Gârneaţă e încă pe drum după haiduc, dar gândul meu îl aşteaptă în noaptea posomorîtă cu promoroacă, printre fantasmele albe ale sălciilor... Suntem doar patru fiinţe cu inimile una lângă alta... iar mai departe, pentru orice eventualitate un caporal cu o grupă întreagă... Tăcere şi ureche încordată... până ce în cornetele auzului supraexcitat de nerăbdare, cad cele dintâi unde ale mişcărei, care se apropie... Sunt ei: Bălan şi-o fată înaltă ...cu o cutie de vioară...

— Dacă n'or fi înţeleşi, încep iarăşi să aud pe Gârneaţă, eu îmi pun capu' jos domnule locotenent...

Am tresărit deodată şi m'am întors duşmănos spre dânsul.

— Să ne mutăm, adică, toţi acolo, ca să poată trece bărbatu-său, nestingherit, încoace... Şi noi, aşteaptă, aşteaptă, iar dimineaţa cocoana să nu mai poată de mirare: — „Ai văzut că n'a venit? să ştii că a mirosit ceva..."

Noaptea s'a lăsat atât de jos pe pământ că nu mai e loc pe sub dânsa, nici pentru cea mai bună privire. Doar zgomotele sosesc, zgomotul de metal şi forfotă al pregătirei soldaţilor. Copacii s'au înfrăţit şi s'au contopit cu desăvârşire, cu acest alburiu îngroşat al chiciurei îmbibate de întunerec, mai înşelător decât besna cea mai adâncă; doar trunchiul sălciilor celor mai apropiate par trombe chinuite, vărsate de norii catranului înghetat de deasupra. Umbrele umane au căpătat dimensiuni şi deşucheri de mogâldeţe; se strâng şi se aşează într'o linie, care niciodată nu mai poate fi dreaptă. Paşii mă duc prin puiul de ger, ca prin roiuri de albine amorţite care mă înţeapă ca în vis, în vârful nasului şi al urechilor.

Ridic gulerul de blană al dolmanului şi chem pe Gârneaţă. Îl întreb în chip de ultimatum dacă e hotărît să facă urmărirea, dacă şi-a ales oamenii şi dacă pe-un

astfel de întunerec crede că poate ajunge la vre-un rezultat.

Da. E hotărît şi înţelegerea e făcută cu Cebuc. Va mai lua şi pe Gherăscu...

— Cât de văzut, măcar de-o avea el ochi mai buni ca ai mei, se prinde vitejeşte Gârneaţă.

Propriu zis nu mai simţeam acum nici nerăbdarea dela început de a vedea sinceritatea şi deci totală abdicare a Niculinei; nici entusiasmul cinic de a lega pe Bălan, ajutat deadreptul de acest idol al sufletului lui, din pricina căruia, la arestarea dintâi îmi jurase desigur ură de moarte. Gândul reveni întreg la Valia, ca un fuior întors o clipă dela răsuceala lui firească.

Dar siguranţa lui Gârneaţă în amăgirea Niculinei, îmi înfigea şi mai adânc acele gerului în umerii obrajilor, iar minciuna şi prefăcătoria acesteia mă umplură până'n fund de indignare şi de umilinţă. De aceea, curios peste măsură să văd până la ce margine va duce batjocura ce-mi pregăteşte, îi execut în întregime îndemnul: patruzeci de soldaţi şi gradaţi păşesc pe urmele crupei lui Pafnute pe drumul bine cunoscut, în noaptea incertă şi neprietenă.

Niculina ne aştepta.

Ne primeşte cu şoapte şi cu satisfacţie, îmi numără soldaţii şi ea singură îi aşează câte unul sau câte doi pe la colţuri, pe după stâlpi, în dosul porţei, în coşar, pe după grajduri, în toate părţile, în curte, dar nu în grădiniţa cu nuc şi nici în livada cea mare care ducea spre salcia pletoasă şi spre cărăruia invisibilă de pe râpa cu mărăcinişuri. Se înţelege: pe acolo trebuia să vină el şi cel mai mic zgomot, cea mai neînsemnată bănuială îl întorcea îndată din cale, strica totul. Pe când aşa, va fi lăsat să se apropie, va bate în *fereastra* din dos, Niculina îl va îndemna să treacă *la uşă*, va fi lăsat să intre pe întunerec, eu, *din dosul uşei*, îi voi pune

revolverul în tâmplă şi cu ţignalul în gură voi da alarma. Şi cei patruzeci de oameni se vor năpusti.

Mai rămânea să-mi explice Niculina de ce nu pune soldaţi şi în hrubele din dosul casei; dar uită s'o facă şi evident, nici eu nu-i atrag atenţia asupra acestei omisiuni. Iar oamenii mei, cari erau instruiţi să nu-şi exprime nici cea mai uşoară nedumerire, îşi primiră locurile hotărîte, cu muţenie adâncă... Dacă până într'un ceas nu avea să se petreacă nimica şi nu primeau semnal dela mine, sergentul avea poruncă să-i adune pe toţi în magazia cea mare şi să facă şi focul.

— Atunci vom aştepta înăuntru numai noi doi Niculino; poate e nevoe să stingem şi lampa?

— Nu e nevoe, nu e nevoe... poate va bănui ceva... Să vadă că-l aştept... N'are să poată zări prin perdele cine mai e înăuntru...

Mă aşezai călare pe-un scaun, chiar lângă uşa pe care o încuiai bine şi-i dovedii neglijent că aci eram ferit şi de ochi şi de glonţ şi dinspre cele două ferestre cu gratii de fier, cari dau în pălimar de unde, — de bună seama nu avea să vină nici un pericol — şi mai cu seamă — dinspre ferestruica de-alături, ale cărei perdele erau acuma suspect de bine împreunate.

— Ce ne poate privi ferestruica? dă ea mirată din umeri. Dar e bine, e foarte bine că te-ai aşezat aşa, încuviinţă ea privind anume spre ferestrele cele mari.

— Poate-i vine gust să intre întâi alături... Ar fi fost bine să fi aşezat un om. doi şi-acolo...

— Cum o să intre? se minună toată Niculina. Cheia e doar la mine...

Şi mi-o arătă.

— Nu cumva mai are şi-o pereche.

— Nuuu...

O mirare a Niculinei a fost că oamenii pe care i-am adus erau doar moscali şi vagmiştri de cei mici. Era bine să fi avut şi ajutorul lui Gârneaţă or Cebuc...

— Ce vrei? după ce că las hotarul desgolit... cu trei schimburi de câte zece oameni să las măcar cu dânşii

pe amândoi plutonierii. Altfel patrulele își fac de cap... Dacă vine o inspecție?... Ar râde de mine toată armata, dacă ar afla că am pornit cu patruzeci de bărbați, ca să prind unul singur... Asta, numai ca să-ți fac pe voile tale... Așa se prostește bărbatul, când îi șoptește ceva la ureche o femee frumoasă.

Ea se apropie de mine, lângă ușă, mi se așează pe genunchii și mă mângâie înduioșată: trebuiii să constat nu fără surprindere că gestul ei era din cale afară de gingaș și de curat.

— Lasă, are să fie bine de noi doi, mă asigură ea.

Imi petrecu brațele pe după gât și mă sărută lung. Dar se ridică repede și-și puse degetul pe buze făcându-mi semnul cuminteniei, ca o gazdă care are întâi treburi mai serioase de îndeplinit.

Și la distanță socotită dincolo de lungimea mânei mele, ea porni să se învârtească zglobie, tropăind cam exagerat pe scândurile podelei. Avea ușoare momente de neatenție, pe care le acoperea îndată cu râsete din nimic, cu alte tropăeli, iar acum, din nebăgare de seamă luă în picioare un scaun greu de lemn, care căzu pe spetează cu plesnet mare...

— Nu știu ce am, se grăbi ea să mă lămurească. Sunt strașnic de nerăbdătoare...

— Adevărat... tropăi de par'că ți-ar fi frig.

— Tropăi?

— Așa mi s'a părut... Mai pune un lemn în sobă... aici la ușă nu prea e așa cald, iartă-mă că nu pot să fac eu lucrul ăsta.

Ea se grăbi să-mi asculte sfatul, deși era nespus de cald în odae, — cu dolmanul pe mine par'că eram în bae. Luă chiar mai multe bucăți dintr'o dată și toate-i scăpară în ultimul moment cu zgomot cumplit.

Ea se scuză pentru stângăcie, iar eu îi trimisei o sărutare. Va să zică stimabilul era în pivniță. Și trebuia să i se dea semnalul cuvenit. Probabil acela a fost detunătura jiltului celui greu, prăbușit pe scânduri. Căderea lemnelor era un supliment. Acum privirea ei începuse

să cate ca din întâmplare spre ferestruica întunecată. Aşteaptă cumva să i se răspundă că s'a auzit semnalul şi că expediţia începe?... Mai mult decât probabil!. De bună seamă însă confirmarea din dosul perdeluţelor strânse trebue să cam întârzie. Râsul ei din acest moment, fără prea justă cauză e prea galben, ca să nu trădeze o vie neliniște. Drăguţa de ea, trebue ajutată mititica...

— Niculina, dar eşti de-o nervozitate de nedescris. Par'că ai avea chef de joc. Tot stau eu aici în colţul ăsta, de unde nu pot să mă mişc... Până una alta, ia trage-i tu o căzăcească zdravănă... Nu mă îndoesc c'o ştii...

— O căzăcească? dădu ea din umeri pentru o astfel de trăsnae, însă tare luminată la faţă. — A, ţie nu ţi-am arătat niciodată cum ştiu eu să joc căzăceasca...

— Nu mi-ai arătat, într'adevăr...

Propriu zis nu vroise să-mi arate, când astă toamnă îmi mai venise această fantezie. Atunci tocmai se scuzase că n'o ştie prea bine.

Şi paşii ei se porniră în fugă pe loc, corpul începu să i se zbată, strângându-se pe vine şi înălţându-se în dârze cutremurări ale sânilor, capul îi căzu pe spate; cu chiote lungi, cu priviri de extas, toată fiinţa ei se concentrase subit în jocul acesta sălbatec,—nepăsătoare, de ce-ar putea să se mai întâmple cu închipuita ivire neaşteptată a lui Bălan pe la ferestrele dinafară: nebăgătoare de seamă, că sonoritatea cam imperfectă a podelei până şi unui auz mai puţin atent i-ar fi putut revela dedesubt golul unui beci. Nu-mi mai rămâne nici o îndoială.

Şi când socotesc că „semnalul" a răspuns chiar până'n magazia soldaţilor, nu numai în beci, o întrerup destul de serios:

— Niculina, ar trebui să mai laşi zdupănitul ăsta... Dacă vine tocmai acum şi te-aude de departe?

Ea se opreşte deodată şi mă priveşte galbenă şi îngrozită, înecându-se în zbaterea aprigă a respiraţiei.

Dar eu o asigur cu înclinări repetate din cap şi cu râs împăciuitor — şi ea înţelege — că gândul meu e fără ascunziş şi că sfatul e dat cu adevărat pentru Bălan cel dinafară. O îndemn să joace iarăşi, dar mai uşurel, că poate şi soldaţii de afară să se ia de gânduri; eu îi voi fluera uşor căzăceasca, pe care ea şi-o cântase singură până acum. Dar ea mă priveşte din nou îndoelnică... şi refuză, privind cu exagerată îngrozire spre ferestrele dinafară şi cu vădită enervare către ferestruica fără răspuns. Imi face mutește semnul negaţiei.

E rândul meu să mă neliniştesc; îmi regret intervenţia cu aer de glumă stupidă în deslănţuirea tot mai sălbatecă a jocului ei. Sunt hotărît să încep eu acum semnalele pentru cei dedesupt. Dar încă mai aştept: mă asigur că poate nu-s gata toate pregătirile acolo. E o cursă mare pe care trebue s'o întreprindă acum Bălan şi la mijloc trebue să fie o răsplată şi mai mare, de vreme ce el şi-a luat atât de îndresneţe precauţii... Acum poate fi fără grijă. Nesupărat de nimeni va atinge malul Nistrului şi-l va trece... căci dincolo îl aşteaptă o propunere cine ştie, pentru el poate tot aşa de scumpă, pentru mine cea mai scumpă din lume...

Iar peste trei zile... peste patru sau poate chiar numai peste două vârful degetelor mele se va înfiora la atingerea mâinîlor ei... îi voi pipăi fruntea şi obrajii şi-i voi cuprinde însfârşit dintr'odată, cu o lacomă înghiţitură a ochilor, pentru totdeauna, faţa asta insesizabilă, pe care însfârşit o voi avea...

Tresar iarăşi uimit de apropierea acestei atât de dorite, de nostalgice fericiri.

Şi tresăritul meu concordă cu tresărirea Niculinei. Nu mi s'a părut. Pe faţa ei furişată pentru a nu ştiu câta oară spre ferestruică am surprins o uşoară alungare de umbre şi linii, ca apa calmă într'un amurg, pe care a atins-o picioare de gâză. Nu mai încape îndoială: acum figura ei e toată spre mine, răzătoare şi asigurătoare. S'a făcut aşa dar... el e gata de pornit, aşa dar... Intr'un ceas bun, Dumnezeule mare...

Dar tocmai acum, calmul care ar trebui din nou să mi se aşeze în suflet ca într'un jilţ, încă nu-şi găseşte locul complect liberat. Nouraşi de nesiguranţă izvorăsc din albastrul, care domnise neîntinat la început înlăuntru-mi şi-mi umplu cerul nădejdei cu spuma opacă a grijei: dacă va ocoli Duboşani, dacă nu se va ajunge cu Valia la tocmeală, dacă va plănui s'o jefuiască, dacă ea se va fi mutat în alt sat... S'o găsească, s'o găsească...

Trebue să opresc această năvală de gânduri deşuchiate, care-mi străbat acum din toate părţile capul, în iureş din ce în ce mai accelerat. Trebue să mă înţeleg răspicat cu banditul...

— Niculina, izbucnii deodată. Spune, este încă acolo, opreşte-l... Vreau să mă înţeleg cu el... nu-i voi face nimic; dacă mă va asculta... Il voi lăsa să plece...

Niculina care se aşezase tocmai, pe marginea patului s'a ridicat tremurând şi ţinteşte privirile înebunite spre ţignalul pe care mâna-mi mi-l apropie de buze.

— Ce faci? îngăimă ea stins, frângându-şi mâinile... Să nu şueri...

— Dacă-l vei opri, nu şuer. Vreau să-i vorbesc, să ne înţelegem. Dacă nu — urlu cu toată puterea, — voi încunjura toată casa şi toată ograda până la salcia pletoasă, de lângă râpă... Trebue să mai fie o ieşire pe aici... O voi găsi eu n'aveţi grijă...

Dar ea şi-a revenit acum, e stăpână pe vorbele şi pe mişcările ei, cu toată paloarea ce i-a rămas pe faţă.

— N'ai decât s'o înconjuri şi să cauţi până mâine, mă înfruntă ea cu cerbicie, izbucnind apoi în râs. — Ce ţi-a mai căşunat? Ce vrei să zici? Că sunt înţeleasă cu Serghe... Cum? In ce chip sunt înţeleasă cu el?... De unde să-l opresc...

— Dacă nu-l opreşti, şuer...

— Şueră! mă bravează ea fixându-mă puternic şi făcând un pas spre mine. Dar când fluerul mi-atinge buzele, ea se repede la mine şi mi-l smulge dintr'o smucitură.

— Nu pricepi că eşti nebun? Ce ţi-a mai venit? Ai să cauţi de geaba. Casa n'are decât uşile aistea: cea de-aci şi cea de-acolo. Unde poate să fie el?... Şi dacă ar fi, cum ar putea să plece ştiindu-te aici, se hazardează ea la diversiune.

— Lasă asta Niculina... Acum ştiu bine, el a fost ascuns dincolo... te-a pus să mă ţii de vorbă şi să mă îndemni să-mi aduc toţi soldaţii, ca să poată el trece peste râu, nesupărat... Foate bine... îl voi lăsa să plece... Dar în schimb vreau să-i propun şi eu ceva... Dacă-mi îndeplineşte ce-i cer, din partea mea va fi liber totdeauna... Ascultă Serghe Bălan, rostesc solemn, îndreptând graiul spre ferestruică.

Dar Niculina izbucneşte într'un râs formidabil. Ea e la un lung de mână departe de mine, oprită de firetul fluerului, pe care-l ţine zdravăn în mână.

Profit de veselia ei subită, şi'n care mi-e cu neputinţă să recunosc resonanţa calpă, ca să-mi liberez ţignalul. Ideea ce-mi venise tocmai acuma, avea fără îndoială să-mi spună dacă Serghe apucase să se coboare în pivniţă sau se mai gasea încă alături. Pentru că... or cât ar fi consimţit el, în cele din urmă să-şi nevoieze în chipul ăsta necredinţa nevestei; ea nu va merge până acolo cu îndrăsneala încât să execute ceia ce-i voi comanda eu acuma...

— Atunci, dacă nu e aci... atunci desbracă-te iubita mea, haide, desbracă-te...

Intr'adevăr. Ea mă priveşte uluită peste măsură, stupidă... Veselia s'a prefăcut într'o clipită în cea mai cumplită stupoare...

Rânjesc satisfăcut.

— Haide, ce mai aştepţi...

— Dar ce ţi-a mai venit... dar nu te mai pricep... dar nu înţelegi că el trebue să sosească dintr'o clipă într'alta...

— Nu face nimic... eu am să-l primesc, nu tu... haideţi, haideţi.

— Pe semne şăgueşti...

— Incepi... sau...

Niculina e galbenă ca un cadavru. Numai ochii ei trăesc mai vii ca viaţa însăşi. Pe urmă braţele i se ridicară în semnul celei mai zdravene nedumeriri, de fapt pentru a câştiga timp şi mai ales a arunca la adăpostul braţului o nouă privire la ferestruică...

Şi eu aici am vrut să ajung: mi-e deajuns această privire şi sunt gata s'o opresc, să dau drum cuvintelor mele pentru Valia.

Dar tocmai atunci, mâinile Niculinei căzură, ea începu să râdă stingherită şi un vârf de curiozitate îmi înfipse în suflet îndemnul unei uşoare zăbave. Cu oftat de pudoare ea-şi trase pe dedesubt şnurul capotului larg; pulpanele acestuia se lăsară atunci într'o parte şi într'alta, descoperind în întredeschizătură albul moleşitor al lingeriei intime şi o coapsă goală până mult deasupra genunchiului... Doamne, ar trebui să opresc aci silnicia, dar îmi simt ochii dogorind ca'n faţa unei arzătoare noutăţi. De-abia acum îmi dau seama de însemnătatea acestui câştig uimitor, pe care l-a dobândit pentru mine Niculina: el acceptă, el mă acceptă.

Niculina chicoti uşor, ruşinată, îşi duse cu aceiaşi încetineală stânjenită şi calculată mâinile la ochi, iarăşi pavăză pentru a primi noua aprobare, pe urmă întinzând braţele în jos se scutură hotărîtă: capotul căzu cerc negru în jurul înaltelor picioare.

Aştept cu fluerul, dar şi cu sufletul la buze: e cu putinţă oare? Ea râdea în cascade scurte, ruşinate, ca o fecioară pe care o desbraci, în vreme ce coada ochiului îi scapă necontenit spre ferestruică: e limpede că nu de mine se ruşinează. A doua fustă, albă şi scurtă căzu deasemeni. Era timpul s'o fac să înceteze... şi totuşi... ea râde şagalnic spre mine, spre ferestruică...

O, sunt un satrap, un paşă de tuaregi: sărmanul Bălan cedează chiar când exigenţele mele nu mai ţin seamă

Sinistră umilinţă... dar prea neaşteptată, prea uimitoare, ca ezitările, pudoarea, noutatea acestui corp, pe care acum îl contemplu întâi dintr'o perspectivă, strania

împrejurare în care mă găsesc, mă îndeamnă încă să aştept, să opresc încă în gât numele Valiei.

Totuşi, dau zugrumat deslegarea:

— Deajuns Niculina... lasă... e în zadar... m'am convins...

Dar ca şi când nici nu m'ar fi auzit ea continuă să-şi tragă rând pe rând mâinile din baerile cămăşei, care începe să se lase. Sânii se iviră unul după altul, apoi pântecul, coapsele cu împreunarea lor înegrită, genunchii...

Niculina era goală, în splendoarea totală a minunatului ei corp care mă întunecă şi mă intimidează, întocmai ca la început. Nimic, nici cel mai neînsemnat farmec nu a scăzut din această minunăţie! După privirea cernită prin gene de patimă şi fior ce mi-a trimis-o, ochii ei surprinşi de propria lor îndrăzneală au fugit iarăşi la ferestruică. Dar deodată ea scapă un ţipăt sălbatec, prelungul şi deşiratul chirăit al spaimei supreme. Dintr'o singură zmucire ea s'a prefăcut la pământ în morman de membre lungi şi de suprafeţe lucii. Banditul a ţintit-o desigur... Una, două, trei... aştept paralizat detunătura pedepsitoare... incapabil de orice alt gând, de oricare altă voinţă. Niculina se înghemueşte şi mai mult în sine, capul i-a dispărut sub încolăcitura braţelor...

— Vin' aici Niculina, târăşte-te aici.

Dar ea nu se mişcă şi lovitura întârzie... Sunt aşteptat să mă apropii, desigur... stimabilul n'a mai putut suporta priveliştea; nudul nevestei expus în faţa lui însuşi şi a înşelătorului urît de moarte, deodată, i-a căscat ochii dinaintea propriei lui decăderi... Poate darul ce-mi rezervase mie, mi-l păstra pentru mai târziu; goliciunea Niculinei i-a răsucit însă în creer, calculele făcute la rece...

Mă aşteaptă. Mă apropii. Dar pe lângă părete. Dibui cuvântul nimerit, care trebue să aducă în mijlocul acestei încordări pe Valia ca un înger al păcei.

Dar Niculina încă mă împiedecă. Ea tresare într'un chiot, se deşiră din ghemul morţei, şi strigă desmetic, desmăţat, cu râs răguşit, desfrânat:

— Haide, loveşte, trage, trage, ce mai aştepţi...

Braţele i se ridică drept în sus, chiot nou îi scapă din gâtlej, de astă dată de biruinţă, de triumf, şi picioarele ei care şi-au păstrat încă pantofii se reped pe podea în ropot de joc; pocneşte din degete, chioteşte sălbatec şi scândurile răsună din nou pe sub preş de tactul căzăcească. Abia acum văd cât de minunat ştie într'adevăr să joace. Avântul ei mă înspăimântă .De câte ori ochii ni se întâlnesc, gâtul i se întinde spre mine şi capul îi tremură într'o frenetică pasiune... Dar femeea nu părăseşte un moment locul, din dreptul ferestruicei, unde pândeşte moartea, o desfide chiar, cu privirile-i de dispreţ pe care le aruncă, ori decâte ori jocul îi îndreaptă faţa într'acolo, pe care o ataţă cu patima neînfrânată ce-mi arată la rându-mi când se îndreaptă spre mine, cu mişcările involuntar indecente, cu tot zbuciumul acestui corp gol în jocul primitiv, şi năvalnic şi răscolitor.

Şi glonţul întârzie, întârzie necontenit...

Dar dela sine, femeia se strânge, se încolăceşte în jurul sexului ei învingător, ca şi când ar fi fost cu adevărat lovită în pântecul necuviincios şi divin, se roteşte în jurul său însuşi, întinzând molatec când un braţ, când pe altul, ca şi când ar fi vrut să-şi prindă proprii sâni, să le domolească tremurul semeţ şi virginal; pasul îi revine necontenit în juru-i, mişcarea mâinilor e tot mai nesigură, mai moleşită, genunchii însişi i se moleşesc, coapsele se freacă de aproape, se împiedecă de muchea patului şi cade de-a latu-i cu un sfâşietor ţipăt histeric, pe spate, cu o mână acoperindu-şi ochii, cu alta sexul pângărit de aprigile noastre priviri cu pieptul pornit în frământarea voluptoasă a unei agitaţii fără de asemănare.

Şi secundele trec una după alta, le aud cum se strecoară în neant, deşi ornicul în formă de farfurie a încremenit de mult. Le aud răsunând ca lovituri uriaşe şi surde în urechile mele, în care sângele dă furioase şi deşarte asalturi. Aşa trebue să le audă şi celălalt şi to-

tuşi detunătura de moarte întârzie iarăşi, cu toate că femeea căzută oferă cu însăşi goliciunea mijlocului ei trădător, ţinta cea mai bună pentru ancestrala pedeapsă.

Dar de bună seamă, mâna lui tremură, cum tremură încă gândul meu, pumnul meu neputincios, cum neputincioase sunt coardele gâtului meu, care tot nu se găseşte în stare să îngăimeze un sunet articulat, ca o biată lăută, cu discordate şi smulse strune. Insă trebue să fac sforţări supraomeneşti ca să apuc înaintea glonţului, căci ezitarea banditului îmi pare că apasă încă greu în cumpăna acestor clipe, ce-şi iau într'una zborul, rând pe rând, cu vâslit greu de aripi în urechi.

— Niculina, izbutesc în cele din urmă să rostesc stins, tremurând dar apoi cu fiecare nou cuvânt din ce în ce mai clar, mai curajos. — Niculina, îţi mulţumesc pentru frumosul tău joc şi pentru frumosul tău corp, pe care acum mi l-ai arătat întâi, în toată strălucirea. (Dumnezeu mi-era martor că nu minţeam!) — Mi-ai făgăduit că ai să mi-l arăţi aşa întreg, când bărbatul tău va fi prins şi legat, că ai să dansezi goală dinaintea lui pentru mine... Acuma văd însă că el... a întârzâiat, continuai cu răspicare, prefăcându-mă că n'am înţeles nimic din jocul şi din ţipetele ei; — dar mie mi s'a părut întâi că este aci şi că mă păcăleşti, de aceea te-am pus să faci înainte ceiace mi-ai făgăduit că vei face, când el va fi în mâinele mele. Mulţumesc, mulţumesc.

Vorbeam tare, cât puteam de tare şi distinct, ca vibraţiile ferestruicei să poarte lămurit cuvintele mele acolo unde cu adevărat trebuiau să ajungă.

— Dar asta a fost numai o şagă, continuai pentrucă eu nu vreau să-l prind, vreau numai să-l am în faţă ca să-i spun la rându-mi păsul meu...

— Niculina... dacă el îmi va făgădui ăst lucru pe care i-l voi cere, slobod va fi să treacă râul; şi de-l vor prinde soldaţii eu încă tot am să-l fac scăpat... Şi din mâna mea se va bucura de mare răsplată: asta vream să-i grăesc şi făgăduesc dacă îmi va aduce din Duboşani, o fată

rusoaică, înaltă și niţel oacheşă, cu bundră și cu căciulă căzăcească, și cu cisme de gumă neagră și în mână cu o cutie de scripcă... Ea ştie să cânte bine din vioară și îi zice Valia; pe numele ei întreg Valentina Andreewna Grușina... repetai: Valentina Andreewna Grușina... Și repetai încă și încă, apropiindu-mă lipit de perete, târșiindu-mă de zid, de ferestruica goală ce rămânea într'una pată întunecată și nedecisă, scrutând cu neînduplecare pe femeia tăvălită de spasm, în moalele patului ademenitor.

— Valentina Andreewna Grușina, pe numele de răsfăţ Valia... Valia... Valia...

Tăcui apoi un moment, ca să prind tactul inimei, care mi-o luase acum și mai avan înainte și mă înăbușea.

...Ea a mai vrut să treacă Nistrul pe ghiaţă, dar a nimerit la un alt ofiţer care a dat-o îndărăt; dar ofiţerul acela era un fricos; el mi-a destăinuit aşa de multe despre cântecul ei frumos, că eu, după ce o va aduce Serghe, vreau să o ascund bine, aici la el, sau în cătunul ăsta, până-i vom face rost de acte româneşti... Mie-mi place tare mult cântecul la vioară și mai ales cântecul unei prea frumoase fete și mult am fost trist când am aflat cum s'a întâmplat cu ea, că a fost fată de oameni cu stare și artistă; dar iarăși mult bine mi-a părut că s'a întâmplat cu ea aşa, că altfel n'aş mai fi avut parte să fiu eu cel care s'o scap de ţara ei... Asta aş vrea să i le spună Serghe, și s'o aducă... Și de-aceea am adus atâţia soldaţi, ca el să poată trece acolo nesupărat de nimeni,— iar acum îl aştept ca să-i spun toate astea... și să-l îngădui ori câţi ovrei o lua acum cu dânsul să ducă; dar când o va aduce să fie numai cu ea, cu Valia, pe adevăratul ei nume Valentina Andreewna Grușina, care acum aşteaptă prilej bun ca să treacă iarăși încoace, cum am aflat dela fugari...

Atât. Apoi tăcere. Nu mi se răspunse nimic, de sigur. Și-i dădui dreptate lui Serghe să nu-mi răspundă. La urma urmei pentru un om precaut ca el, putea să fie și asta o poveste bună de prins oameni în capcană. Iar eu, socot, o nimerisem de minune, prefăcându-mă

că tot ce făcuse Niculina mi s'a părut că făcuse pentru mine, că mă convinsese în sfârşit de neprezenţa lui, că histericele ei chiote şi gesturi le-am luat drept glume de spaimă pentru neîncrederea mea. Serghe deci putea să plece cu o îndoială mai puţin. Şi a plecat nu după mult timp. Am auzit lămurit, cu urechea încordată, la cerceveaua ferestrei trosnet de scândură, apăsată greşit de călcătură şi scârţâit uşor de balamale. Trăsese de bună seamă chepengul, după dânsul.

Dar eu încă nu părăsii ferestruica şi cu capul rezemat de zid, urmăream mai departe pe contrabandist... Mi se părea că simt mişcarea din beci şi bușnitul rând pe rând prin fereastra zăbrelită, care da sub suprapusele coşare. Pe urmă drumul prin şenţuleţele întortochiate, prin tunelurile de mărăciniş din grădină şi livadă, pe urmă scoborîşul abrupt şi ferit, din dreptul salciei pletoase, pe urmă ieşirea în câmp prin tufe şi pâlcurile de sălcii. Şi în momentul ăsta, din groapa lor, ţâşnind cei trei.

Dar gându-mi a sărit deodată toate obstacolele şi depărtările şi însoţeşte acum pe singurul şi curajosul mesager la poarta culacului din Duboşani. Valentina Andreewna Gruşina ascultă uimită vestea contrabandistului mult aşteptat. Ea se dumireşte acum deplin de povestea mujicului cu mustăţi de pisică. Ea rămâne încă nehotărîtă, dar Serghe Bălan e omul care ştie să convingă. O, e prea inteligent contrabandist ca să nu te poţi bizui pe el; iar dansul Niculinei din noaptea asta îi va pune flăcări în cuvânt.

Sunt fericit.

Aştept cuvântul Niculinei ,prima ei mişcare, din această stupoare rigidă care urmase fatal zmintitei ei izbucniri; aş dori să-i spun pe de-a larg povestea Valiei, să o încetăţenesc pe această călătoare mult aşteptată în viaţa noastră, care va putea astfel continua tihnită şi împăcată, ea putându-şi întoarce din nou sufletul liberat spre Serghe al ei. Dar ideea răsplăţii care i se pregăteşte lui Serghe, pentru marea bucurie ce-mi va face,

vine la timp să-mi oprească graiul pe buze. Şi totuşi vreau să aud pe Niculina, rostind un cuvânt de prietenie pentru Valia, umblu disperat în adâncul gândului să dau o înfăţişare nobilă intenţiilor mele, pe care apoi numai o întâmplare streină şi'n afară de puterile mele să pară că le-a zădărnicit năpraznic, când Serghe va fi legat şi condus din nou la închisoare.

O privesc muncit de aceste gânduri, pândindu-i cea dintâi mişcare. Şi simt cum goliciunea ei nemişcată, atitudinea ei impudică reîncepe acum să mă tortureze aprig. Şoptesc cu buze de flăcări: Niculina! Dar ea rămâne mută şi nemişcată, iar eu îmi îmbrâncesc gândurile înapoi, spre Serghe, spre duşmanul meu Serghe, care aleargă acum mai credincios decât orice exemplar de credinţă omenească ,să-mi aducă fericirea îndepărtată, lăsându-mi zălog fericirea de-aci. Imi reazim capul de recele zidului ca să nu mai văd rugul de plăceri, al cărui jar hipnotic, îmi dogoreşte cu putere, în nemişcarea şi muţenia lui, simţurile şi voinţa, îmi aprinde nervii ca pe un vreasc de viţe uscate. Imaginea imensă a visului care se înfăptueşte, a norocului care se apropie, mă cutropeşte însă la prima scuturare, e mai tare ca realitatea însăşi şi las iarăşi îndată, ca pe-un cadavru părăsit în pripă, după gâtuire, corpul acesta care emană totuşi cu atâta putere eforturile sângelui cald şi aprig; gândul trebue să-mi alerge hoinar întru întâmpinarea neaşteptatului, a aventurosului, a ne mai cunoscutului, a eternului nou.

Imi lipesc tâmpla de părete şi mă trezesc în noaptea de afară, în noaptea reală, cu cei trei ostaşi, cu cei trei prieteni, la gura vadului lui Bălan. Ziua se vor perinda alte schimburi invizibile acolo, dar noaptea postul de pază va fi numai şi numai acelaşi. Voi veghia ca soldaţii de rând acolo, şi voi fi fericit să simt frigul pătrunzându-mi prin oase, să resimt amorţirea factice, somnolenţa iepurească a simţurilor hiperexcitate ca'n nopţile albe de pe front. Ceilalţi vor avea exclusiv consemnul: toţi, pe el, pe contrabandist! El e tăria şi pe-

ricolul; el interesează în primul rând, scape *iarăşi* câţi muşterii o aduce... *de unul, doi, m'oi îngriji eu...* de ceilalţi cum le va fi norocul... nouă Bălan ne va trebui...

Iar unul, doi, ceilalţi nu vor fi decât o singură persoană... Valia, cu pas căzăcesc ,cu statură căzăcească, cu ochi oblici căzăceşti. Ne vom repezi, când ei vor fi păşit bine pe mal şi ea va da un ţipăt uşor, uimită, neînţelegătoare... Iar eu o voi apuca de mână şi o voi trage după mine, în adâncul zăvoaielor şi acolo, departe de urechile tuturor îi voi lămuri totul şi-i voi destăinui locul misterios unde-o voi ascunde până la limpezirea lucrurilor.

— Nu-ţi voi cere nimic în schimb Valentina Andreewna, îi voi spune, — decât, până atunci, până la potolirea tuturor vâlvelor, să-mi cânţi în fiecare seară romanţa fără cuvinte şi bacarola lui Tschaicowsky şi să-mi cânţi tot Tschaicowsky şi tot Rimsky-Korsakoff şi tot Rahmaninow, şi tot Musorsky, şi să-mi cânţi cântece de stepă şi cântecul tău însuţi, cântecul locurilor tale, pe care le vreau cât mai îndepărtate şi mai necunoscute... mai ciudate... mai de neînţeles...

Eu nu ştiu încă locul unde o voi conduce în noaptea aceea, dar mâine îmi va fi unica poruncă să nu am altceva în gând; va fi desigur, va trebui să fie, o odăiţă caldă şi primitivă, înecată în vaporii apei de Colonia, în care fata mă primeşte în fiecare seară înaltă şi dreaptă, cu ochii ei risipitori de uimire, uimiţi şi neînţelegători şi totuşi scăldaţi în lumina dulce şi sfioasă, tocmai a acestei neînţelegeri.

— Pentru ce ai făcut toate astea?

— Pentru că veneai de departe, de foarte departe, pentru mine din altă lume, cu o vioară în mână, cu cheia sufletului tău în mână...

Şi ea va rămâne tot nedumerită, dar nedumerirea asta tocmai va fi fericirea noastră, ne vom strânge în ea de groaza desvăluirei şi a înţelegerei, care n'ar mai fi niciodată să fie...

Astfel îmi cântă acum închipuirea mea şi e grozav de

romantic şi de frumos, mă simt bătând ca o inimă în mijlocul vastelor evenimente pe care le pregătesc şi care sunt atât de minunat, de artistic plămădite, de nocturne, de pline de depărtare şi de mister, că simt în sfârşit un înţeles acestei firi impunătoare, înţelesul pe care-l, orbăcăiam în cărţi sacre şi în cărţi de matematici.

Mă îndrept şi păşesc cu paşi largi, care trebue să-mi confirme că trăesc, că se perindă aevea toată această ţesătură de poveste. La mişcarea mea, Niculina s'a ridicat cu totul în crivat, s'a înghemuit într'o rână cu genunchii aduşi spre sâni, cu mâinile împreunate şi petrecute prin strânsoarea lor de cleşte, pe care o cunosc aşa de bine. Ea mă urmăreşte desigur de mult, îmi urmăreşte poate gândul, dar cât poate ea cuprinde din el? Mă priveşte cu ochii ei imenşi, deschişi imens, dar abia acum bag de seamă că mă priveşte, Doamne, că este încă aci, c'a fost tot timpul...

— Dar cam întârzie Serghe al tău, glumesc oprindu-mă dinainte-i, cu mâinile vârîte în buzunarele pantalonilor.

Aştept pe figura ei un surâs fugar, dar nimic, — doi ochi cari mă privesc într'o încordare fixă, arzătoare.

— Oamenii mei or fi şi îngheţat prin coşarele voastre...

Şi iarăşi nimic, nici o tresărire, nici o lumină, nimic decât privirea acea...

A, ba da, un fior, o undă de bucurie şi de răutate, când mă apropii şi o strângere în sine ca pentru a-şi potrivi o poziţie de apărare.

Cu o smucitură trage macatul dedesubt, deasupră-i şi privirea ei de ură mă izbeşte între sprâncene ca o piatră. Incercai s'o mângâi, dar mă respinse cu violenţă...

— Niculino, dar ce e cu tine, spune?

Se scutură cu desgust de atingerea mea şi se retrage tot mai spre părete, înghemuindu-se necontenit; mă mir unde mai găseşte loc pentru această contractare, care-i strânge în ochi toate puterile trupului şi ale membrelor.

— Aşteaptă pe Valea ta, (ea pronunţă şi accentuiază numele Valiei corect ruseşte) ce doreşti dela mine?

— Ah, Valia... pentru dânsa... ah... aşaa...

Şi pornesc deodată în râs puternic, din care mă opreşte brusc doar propriul şi stridentul lui sunet...

— Aha... eşti geloasă?... Tu eşti geloasă Niculina? Tu poţi să fii geloasă... pentru mine...

Ea clipeşte ochii ca năpădiţi în întunerec de o lumină vie, neaşteptată. Ii ţine închişi o seamă, apoi îi deschide larg şi mă priveşte cu o nerăbdătoare curiozitate...

Nu înţeleg ce poate să-mi spună privirea aceea; şi nu nimeresc nici cuvântul cu care aş putea să umplu acest subit şi neplăcut hiat într'o suită atât de armonioasă de evenimente. In aşteptare, râd deci cu intermitenţe şi cat parcă în ochii ei, capătul firului rupt, pentru a împlini la loc până la ultimul amănunt, ţesătura de aur, cu care s'a învăluit în astă seară, mai sigur şi mai fericit ca niciodată, sufletul meu.

Ochii Niculinei sunt umezi şi stăruitori... Desigur ca însăşi aşteaptă acelaş lucru. Şi ea însăşi e cea dintâi care dă semne că a găsit trăsătura de unire mântuitoare.

— E adevărat? încercă glasul de argint să se dumirească de ceia ce i se pare că a găsit în ochii mei.

— Ai spus-o asta ca să mă mântui? Ca să-l faci să plece mai repede, liniştit?

Şi velinţa fu dată cu aceiaşi smucitură înlături, iar ea-şi îndreptă bustul strângându-şi sub dânsa picioarele.

— Spune? Da?

Şi-mi apucă mâna...

Dar eu râd nehotărît şi e atâta încredinţare deplină în privirile ei pentru această idee mântuitoare, că încă nu găsesc curajul să i-o turbur.

— Rău ai făcut, mă mustră ea, cuprinsă de gânduri... Ai stricat totul, cu povestea ta... Dar tot e bine că ai întârziat până s'o ticlui...

Vorbea rar şi parcă mai mult cu gândurile ei.

— Ţi-am spus: nu va îndrăzni! Şi dacă nu ţi-ai fi pierdut cumpătul, ai fi văzut că n'ar fi avut curaj nici până la urmă...

Şi după o tăcere mai lungă de zâmbet vag, în sine:

— El mă iubeşte cu adevărat...

Mi se pare că aci e capătul firului şi trebue să-l apuc neîntârzâiat:

— Intr'adevăr te iubeşte... Răzbunarea lui, de s'ar fi putut s'ar fi întors numai asupră-mi... pe mine mă aştepta el, în dreptul ferestruicei...

— Ah... pentru aceia ai ticluit povestea! râse ea asigurată. O, puteai să nu te osteneşti. Eu l-am vestit: dacă-ţi atinge un singur fir de păr, pe mine nu mă va mai vedea în toată viaţa lui, ori ce-ar fi să se întâmple...

— Niculina! gemui închizând ochii, dibuind orbeşte cu mâinile spre dânsa...

— El a tăcut, când i-am spus aceasta, continuă Niculina pe care o adusesem pe genunchii mei. — I-am făgăduit că te voi îndatora în schimb, să nu-l prinzi şi să nu-l superi în drumurile lui. Dar pentru că asta nu ţi-o puteam cere, până nu vedeam că el se supune, mi-a trebuit deocamdată să te păcălesc cu această trecere a lui peste Nistru. Era deajuns că el ne lasă împreună... de bună voe. ...După ce pleca, aveam să joc cu adevărat în jurul tău şi să strig: — El a fost şi ne-a lăsat împreună... Aşa e că ţi l-am dat prins? Iată joc în jurul lui... nu te teme, nu-ţi va face nimic nici la întoarcere, căci altfel el ştie, că mă va pierde şi pe mine. Dar tu ai bănuit că e alături şi ai pretins să mă desbrac... Era atât de neaşteptat şi pentru el şi pentru mine: dar eu am înţeles atunci pe loc că aci stă încercarea cea mare. Şi încercarea a fost într'adevăr: el n'a îndrăznit să tragă...

Şi iar se opri mâhnită.

— Dar tu ai stricat totul...

Pe urmă începu să mă mângâe înduioşată pe obraz:

— Dar tu, pentru mine ai făcut-o... Nu pentru tine... căci el tot avea să vadă, dincolo, că l-ai amăgit... Ţi-o fost teamă că el tot va trage la urmă, aşa cum căzusem pe crivat...

O strângeam la piept şi căldura corpului ei îmi trecea prin haine toropitoare; mă cutropea cu mersu-i rapid, amorţindu-mi curiozitatea muşcătoare de a trage perdeaua mincinoasă cu care ea singură îmi învăluise gândul; tremuram, nu cumva să-i descopere tot ea, ţesătura falşă şi fragilă.

Am nevoe de strângerea ei; simt în sânge biruitoare, toată amintirea plăcerilor ucigătoare, ascunse în corpul său. Ea însăşi simte nevoia mea, degetele ei îmi desfac înfrigurate centura, îmi deschee nasturii dolmanului, pe care mi-l răsfrânge pe umeri. O sărut lacom pe buze, pe ochi, pe obraji, pe păr şi ea continuă să mă deschee înainte — doar asta e una din propriile ei bucurii, foarte arar mă lasă s'o ajut.

Dar se opreşte deodată şi cască ochii largi spre mine, în mine:

— Dar tu ştiai pe unde avea să iese el?...

Insă dorinţa care acum a devenit potopitoare îmi da glasul minciunei continue şi al negaţiei. Lungile explicaţii întârzâie, încurcă, perspectiva adevărului mă sufocă în aceste clipe.

— Pe unde să iese? dau neştiutor din umeri. — Pe uşă...

Ea râde bucuroasă că s'a găsit aşa repede un răspuns pâlpâirii de nelinişte care pare că încearcă să se zămislească în sine-i. O strâng până la zugrumare, ca să alung orice zbor strein, s'ar mai abate pieziş şi viclean în minte-i... Dar mi-e cu neputinţă să-i prind ochii, cari scapă necontenit alături, de sub puterea ochilor mei.

— Dar n'ai auzit uşa... şi-ai ascultat la ferestruică... singur ai spus că trebue să mai fie o ieşire...

— Am spus-o într'o doară... Doream să plece mai repede ca să scapi tu...

— Atunci, cum ai ştiut c'a plecat?... Doar ai fost dincolo şi-ai văzut că nu mai e nici o uşă.

Dau din umeri, încercând să mă înfig într'însa, voesc s'o abat sub greutatea bustului meu... dar ea parează şi scapă...

— Nu înțeleg unde vrei să ajungi...

— Tu ai știut de cealaltă ușă, spune ,spune...

— Și dacă aș fi știut... ce-ar putea...

Și-mi întind cu repeziri de uliu mâinile spre a-i apuca mijlocul, dar ea mi le prinde cu promptitudine și mi le strânge cu tărie...

— Atunci, dacă ai știut... dacă știi... trebue să fi luat măsuri, ca să fie prins... Spune, spune... au să-l aresteze...

— Nu, nu va fi arestat... mă ridic străduindu-mă să-mi smulg mâinile din strânsoare...

— Pentru ca să-ți aducă pe Valea! șueră ea, zguduindu-mă cu putere și fulgerându-mă cu toată ura ochilor.

— Pentru că vrem să-i descoperim vadul... Ei, acuma ai aflat?...

O undă de lumină pare că lucește acum în ochii ei. Dar tot nu-mi dă drumul. Mă strânge cu toată puterea această vrăjitoare goală și frumoasă, pe care o zgudui la rându-mi cu toate sforțările mele și ai cărei sâni palpită ca niște porumbițe gata de zbor, la fiecare tremur. Mă prăvălesc spre dânsa, cădem învălmășiți în pat, ne rostogolim unul peste altul, dar mâinile tot încătușate îmi sunt...

— Atunci îl vor aresta la vad? continuă ea neînduplecată, când răsufletul agitat îi permite...

— Da acolo... dacă vrei s'o știi și pe-asta...

— Bine, vom aștepta până te vor vesti.

— Poate nu vor izbuti...

— Vom aștepta să te vestească și de asta...

— E o nebunie, ce te-a găsit acum... Poate nu-l arestează în noaptea asta... îl lasă să treacă liniștit ca să nu bage de seamă... pentru că vrem să vedem, ce ne va aduce de dincolo întâi și întâi...

— Va aduce pe Valea, șueră ea, izbindu-mă în piept cu proprii mei pumni...

— Ei da, va aduce pe Valea...

Și cu acest strigăt de triumf, am putut însfârșit să scap. Mă dau câțiva pași în urmă ca să mă pot avânta:

ea înţelege şi aşteaptă palidă şi tremurătoare. Şi corpul ei e minunat în această încordare supremă. Degetele i se încovoae şi încet, pe înderete, fără să mă slăbească din ochi se ridică pe pat, în picioare... necontenit aplecată, cu mâini încovoiate, cu degetele jucând de pofta aprigă a zugrumărei. La cea dintâi mişcare ce voi face, ea se va prăvăli spre gâtul meu...

Râd răutăcios şi dur:

— Valia e o spioană... pe care vrem să punem mâna de mult... A mai fost prinsă odată, dar nu s'a găsit nimic la ea şi a fost trecută înapoi. Acuma a fost zărită luând fotografii pe malul celălalt. Nu puteam să-i spun astea lui Serghe: i-am pomenit doar de vioară. Ea e o bună artistă şi e fată frumoasă, ştie să intre uşor în inima ofiţerilor. Dar acum nici nu va apuca bine să pună piciorul pe malul nostru, căci va fi îndată arestată cu Serghe cu tot... şi trimişi îndată la comandament...

Niculina mă priveşte neclintit: şi-a îndoit un genunchi, apoi pe celălalt, îşi încovoae spinarea goală în care şira îşi înfige uşor şiragul ca de mătănii al vertebrelor. Stă aplecată, cu capul pe-un genunchi; mă apropiu uşor şi-i sărut fiecare boabă din şirag. Ea s'a încolăcit ca un melc în jurul genunchiului şi plânge încet.

O mângâi ca pe-un copil şi-i ridic faţa ca să i-o sărut. Lacrămile îi curg molcom ca şire de străvezii mărgăritare. Nu se fereşte de atingerea mea; ba chiar se strânge de mine, ca un copil de mama care l-a pedepsit. O răstorn întreagă pe perne, dar ea încă resistă rugându-mă:

— Nu, el nu trebue arestat... nu vreau să-l arestezi... e soţul meu de atâta vreme... nu pot, nu pot să ştiu că tu i-ai făcut vre-un rău, când el ne dă deslegare... mi-e milă de dânsul şi nu vreau să te urască iarăşi, de moarte... mi-este aşa de credincios... ne va fi aşa de credincios, îl vom trimete oriunde şi el îţi va da pe mână, pe toţi spionii, pe toţi contrabandiştiii, pe toţii răii de pe Lume... Mai mult folos îţi va aduce astfel... el se va învăţa să te iubească... văzând cum te iubesc de mult... vei vedea, vei vedea...

Şi înlănţuindu-mă în sălbateca-i strânsoare, mi se dădu.

Dar când o simţii complect imobilizată, răspunsei gemetelor ei de plăcere, inconştient şi biruitor, în fundul urechei:

— Ba da, îl voi aresta, pentrucă aşa am poruncă şi eu nu sunt învăţat să calc poruncile... Iar pe Valia n'o voi aresta pentrucă nu e spioană, pentrucă e frumoasă, pentru că e artistă, pentrucă vine dedeparte... asculţi, foarte dedeparte... din necunoscut...

Iar Niculina, care se zbătea acum ca un şarpe lovit de moarte, nu putu să scape, de cât înfrântă de spasmul inevitabil, când consimţii însfârşit să-i dau drumul...

Atunci, cu mintea turbure de stupida şi inutila cruzime a acestui infinit de divin delir, mă simţii scuturat ca dintr'un straniu vis...

Patru ori cinci tunete porniră deodată cu nenumărate ecouri şi prelungi vuete ale văii imense. Pe urmă împuşcături răsleţe, cu alte vuete şi ecouri.

Am răsărit galben, cu ochii rătăciţi, din maldărul răvăşit de perne şi macaturi.

Ea a scăpat un ţipăt uşor ca un copil în faţa unei surprize.

Bâlbâiam în neştire, în vreme ce-mi potriveam centura peste dolmanul încă neîncheiat: — Cine a îndrăznit?... Nu se poate... nu se poate...

Ea tâşni atunci în sus şi se năpusti asupra uşei, se izbi de ea cu putere şi reveni să-şi tragă cămaşa şi fustele, repetând după mine ca un copil sau un idiot:

— Nu se poate, nu se poate...

Oamenii mă aşteptau afară în pâlcuri neregulate şi'n fierberea grabei.

— Cine-a tras... cine-a îndrăznit?... După mine...

Ne aruncarăm în zăngănit de baionete prin grădiniţa, din colţul căruia nucul imens arunca spre noi, într'o nervoasă frământare sutele-i de braţe lungi şi negre, ca de moaşte. Impuşcăturile veneau acum foarte de aproape şi vuetul lor se legăna repetat dintr'un părete într'altul al văiei.

Găsirăm un băeţaş zvârcolindu-se şi încolăcindu-se în jurul pânteculuí îngăurit: glonţul îi traversase maţele şi eşise prin faţă rupându-i burta. Mai încolo două fetiţe, două copilandre, tremurau de frig şi spaimă sub paltoane bărbăteşti bine vătuite.

— Dar Serghe? Serghe a scăpat? fu prima mea întrebare.

Il căutau tocmai, Gherăscu şi Cebuc. Gârneaţă ţipa furios — şi cu apropierea mea această furie crescuse — la cinci ostaşi necunoscuţi şi blegi, cu nasurile în pământ. Din când în când ocările ce le turna potop erau întrerupte de câte-un plescăit sonor de palmă, pe obraz... Când urechia-mi putu distinge primele cuvinte: — Mama voastră de nătărăi, cum aţi îndrăznit să intraţi în sectorul nostru? — înţelesei.

— Sunteţi din plutonul lui Iliad?

— Da, să trăiţi...

— Ce-aţi căutat pe-ici?

— Ne-a dat ordin să batem valea mai în lăsat de râu... ca să nu ne amestecăm cu ai dumneavcastră.

— Ce să găsiţi?...

Tăcere. Cu oarecare întârziere, unul mic de-un metru, găsi:

— Ce-o scăpa dela ai dumneavoastră. Că aveţi sectorul ăl mai greu...

— V'a spus să împuşcaţi sau să prindeţi?

— Păi dacă n'au stat pe loc...

Idiotul de Iliad. Aşa dar, dacă ei i se năzărea cumva se fugă...

Am risipit oamenii în cerc; dacă nu-l găsesc pe-aproape, înseamnă c'a scăpat... Felinare se aprind şi lumini rătăcitoare încep să alunece pe câmp. Cebuc şi Gherăscu se întorc; n'au dat peste nimic. Niculina a sosit şi ea. Gârneaţă repetă scena cu soldaţii streini, pentru dânsa: femeia ne aruncă o privire îngheţată şi neagră, şi se îndepărtează ca o umbră în negură. Cele două fete îmi dau lămuriri: erau patru fugari, ele două, rănitul şi

altul care a fugit deasemeni, Bălan pe deasupra. — Doamne, dacă nu l-ar fi atins! mă trezesc murmurând.

Gârneaţă repetă semnalele pentru sanitar şi brancardă. De undeva ajung până 'n urechile noastre voci întârâtate. Acolo trebue să fie? Dar cine? Fugarul ori contrabandistul? Intrebările şi răspunsurile pleacă şi sosesc din om în om; din lumină în lumină. Nimic altceva decât o băltoacă de sânge şi urme de om care-a căzut; pe urmă paşi spre apus, pe care-i înghite muşchiul şi zăpada. Luminile se-abat spre apus dar luciul omătului nu mai destăinueşte nimic. Mai încolo o arie de zăpadă fărămiţată şi răscolită, în toate părţile. Şi într'un târziu din nou un vuet: încă o picătură de sânge, apoi alta şi alta... S'a găsit dâra: luminile se ţin după ea... Las totul în seama lui Cebuc şi eu alerg cu Gârneaţă... Şi felinarele îmi luminează picătură cu picătură, drumul însemnat cu roşu. Din direcţia pe care am apucat-o răsbate întru târziu ţipătul sfâşietor al Niculinei; un chirăit ascuţit şi încă depărtat, care se implântă de mai multe ori în mine ca un cuţit. E acolo...

Acolo, chiar unde răzbate în vale pe sub mărăcinişuri şarpele potecei adânci ca un tranşeu, Serghe se prăbuşise. Nu mai putuse urca, după o distanţă considerabilă străbătută în goană disperată şi ameţită, de muribund; tovarăşul lui bun, suişul cel ascuns îl respinsese. Zăcea răsturnat pe spate, arătându-şi dinţii pe sub mustăţile galbene şi pleoştite. Cuşma i se dăduse într'o parte, pieptul i-era încordat, o mână se înfigea în pământ, pe cealaltă o proptise voinicește în şoldul drept puţin ridicat. Şi mort ne înfrunta.

Niculina să răsturnase pe el în cruce mută şi crispată, într'o strâmbătură stranie, care aducea mai mult a râs.

— Barim să fi căzut în dreptul vadului lui! îmi şopteşte Gârneaţă, în ureche.

Fugarul celălalt nu mai putu fi găsit. Rănitul trăgea să

moară, veghiat în magazia prizonierilor de cele două fete, de brancardier şi de sentinelă. Raportai la telefon; o voce somnoroasă îmi repeta vorbele la celălalt capăt al firului, tărăgănându-le pentru a câştiga timp să le scrie. Adormii cu capul pe masă, încercând să întocmesc raportul scris. In somnul iepuresc, tăiat de crâmpee de visuri fără sens, albul hârtiei şi obsesia introducerii înfiorător de banale, cu care începusem să mâzgălesc foaia, mă neliniştiră tot timpul. Tresării şi strigai:

— A murit, măi băete?

— Cine?

— Moaşe-ta... Băeţaşul acela...

— A-a... Mă duc să văd, dom' locotenent...

N'am nici o putere să scriu. Mi-e silă de hârtie, de masă şi de odăiţa asta şi mi-e somn. O greutate năpraznică îmi apasă capul pe masă. Trimisul revine într'un răsuflet.

— Nu mai are mult, să trăiţi dom' locotenent.

— Idiotule... eşi...

Aş putea să mai dorm niţel... E imposibil de scris acuma. Nici nu ştiu ce să scriu... trebue să dau relaţii exacte... şi el încă... da... în definitiv aş putea să-l las pe el la urmă... trebue relatate celelalte... Dar patul mă îmbie, mâinile mi-s amorţite... o aţipeală ca lumea, în pat mi-ar da toată energia de care am nevoe, să pot ţine condeiul în mână. Morţii trebue puşi toţi înainte; n'am să scriu tocmai către sfârşit: rănitul de care v'am raportat la punctul trei a sucombat tocmai acum... Dar ce dracu' e cu somnul ăsta, parcă mi-a încărcat toată greutatea pământului în spinare. Barim o jumătate de ceas să mă pot întinde... Drace, tocmai acum s'au pus să mă găsească toate nopţile pierdute...

— Hei băete... ah, măgarul n'aude... băete, he... bă... I-a uite idiotul cum îmi mănâncă din jumătatea mea de ceas... idiotule, idi-o-tu-l-e-e-e... Ah, a şters-o iară... a şters-o să se culce... în fiecare noapte dorm ca buşteniı şi nu se mai satură...

— Ordonaţi dom' locotenent...

— Să nu te culci că te-a luat mama dracului... Du-te înapoi și să vii să mă scoli... când s'o întâmpla...

— S'a întâmplat, dom' locotenent.

— Ce să se întâmple, idiotule?... să mă trezești când... o muri... auzi, asta am vrut să-ți spun... ah, cum îmi mănâncă viața...

— Păi a murit, domnule locotenent...

— Executarea, când ți-am spus... l-ai și omorît, ca să scapi... nu mai poate omu' să se odihnească de lenea bestiilor ăstora...

— Păi d'acolo viu domnule locotenent... D'aia am mai așteptat nițel, când m'ați strigat... Eu v'am auzit tocmai deacolo, când m'ați strigat, da am așteptat să belească ochii de tot, că știam eu ce doriți dumneavoastră...

Ori cum, e imposibil de scris acuma... Sunt excedat... Mâine, mâine... trebue să anchetez din nou... Deocamdată doar... la telefon, să anunț decesul...

— Allo... allo... da, da, da... tocmai asta... știi ca să anunț și decesul ăsta... raportul scris sosește mâine... abia mai mă țin pe picioare... și știi... trebue să mai fac un supliment de anchetă... dar știi, decesul trebuia să-l anunț la telefon...

— Puteați și asta tot mâine, domn' locotenent... nu-i nici un zor...

De dimineață aduc cele două fete la mine și le poftesc pe scaune. Nu are nici una mai mult de șaptesprezece ani. Toată bunăvoința mea nu ajunge ca să descleștez gura cele mai înăltuțe, care mă privește cruntă cu ochii galbeni, mici și jucăuși, de veveriță. O chiamă Roza Mendel. Țintește necontenit spre mine bărbia-i ascuțită, ușor despicată și năsucu-i coroiat: ochii galbeni i se confundă cu mulțimea pistruilor. In schimb, figura celeilalte, a Evei Stern, e o floare rară în plină îmbobocire. Hainele de pe dânsa trădează pe fata cu stare, privirea limpede și francă, vocea caldă și argintie, figura roză și dulce, contrastează

până la țipăt cu împrejurările din noaptea asta și cu stilul de proces verbal.

— Ce cauți dumneata la bolșevici?

E tocmai cum am bănuit. Ea merge la bolșevici pentru că se simte frumoasă și binecuvântată de noroc. E aleasa viitorului și protejata lui oriunde. Oriunde va călca piciorul ei, va însenina locul și va pune zâmbete pe fețe încruntate. Ea se simte sigură de aceasta și e sigură că mai târziu, râsul ei va însemna și mai mult în viața sa și-a altora. De aceea la imboldul impresarei cu ochi galbeni și nas ascuțit, a bunei colege de bancă, s'a mulțumit din marele avut al tatălui ei, un comerciant bogat din Bălți, doar cu șaizeci de mii de lei, sustrași din casa de bani chiar cu o noapte înainte, după toate regulele artei: chei șterpelite din buzunar în toiul somnului, scrisoare de adio, de renunțare și de lepădare, la orice legături și îndatoriri familiare, la orice avere, bogăție mult mai mare stând în însăși făptura ei... Chiar cele șaizeci de mii nu erau sortite decât unui rost pasager: douăzeci de mii acont lui Bălan, alți douăzeci urmând a-i fi plătiți pe malul celălalt, în total, câte zece mii de cap de tovarăș, iar douăzeci, cheltueli ocazionale. Imi predă într'adevăr 37000 de lei; fondul deși provine exclusiv din casa de bani a părintelui ei, e spre folosul tuturor; asta zic și eu că e adevărat comunism! Ca impresii, e înfricoșată de moartea tovarășului de drum și dorește celuilalt, celui scăpat, să aibe o altă soartă. Nu pare deloc nefericită că piciorul nu i-a apucat în țara mult dorită și e sigură că tatăl ei îi va face cadou cei 37000 de lei, de bucurie că s'a întors.

Mititica aventurieră!

Ii răspund că dacă ar fi după mine, aș lăsa trecere liberă tuturor celor cari vor să treacă dincolo, ba chiar, unora, ca domnișoara Roza Mendel, le-aș pune îndată la dispoziție chiar mijloace de transport.

— Dar pe una ca dumneata te-aș face pachet și te-aș trimete înapoi tatălui dumitale... chiar dacă aș ști că ast-

fel calc ordinile superiorilor mei... Insă aşa trebue să vă trimet pe amândouă pachet...

— Calcă-l pentru mine... văd pentru prima oară dinţii mărunţi, ca de şoarece, ai celeilalte...

— După tămbălăul ăsta, zău că nu se mai poate...

Eram gata să adaog: „Dar altfel... oricând...". Insă mă opresc la vreme: un biet copil rătăcit şi acesta — şi împroşcat de-un Dumnezeu prea crud cu atâţi pistrui... ce dracu... Iată cu adevărat o revoltătoare nedreptate... Eu unul i-aş ierta orice ambiţie socială, fie cât nu s'o putea mai absurdă. Dar nu ţiu s'o jignesc, împărtăşindu-i această sinceră părere.

— Nu domnişoară, nici pe dumneata nu te-aş lăsa, nici atuncea... te-aş trimite înapoi la părinţii dumitale... eşti prea tânără.

Dar drept răspuns pentru mărinimia mea, atâta ură se îngrămădeşte în cele trei ascuţişuri ale acestei feţe, că-mi vâr nasul în hârtie şi dau drumul însfârşit unei introduceri onorabile raportului meu, pe care ca'ntotdeauna mă năcăjesc să-l nimeresc mai deosebit puţin de clişeele ştiute: inofensivă marotă de cărturar ratat.

Am înaintat până la jumătatea fluviului. Tufişurile de pe malul dimpotrivă mă îmbie cu uşoare legănări primitoare. Ţărmul se ridică într'acolo, atât de lin că nici n'ai simţi când urci... şi deodată, la nu mai mult de doi chilometri şi jumătate, pe stânga, o depresiune mai repede şi mai puţin adâncă, pare că se lasă. Acolo, în această uşoară pâlnie a pământului, e Duboşani. In pas săltat, în mai puţin de-un sfert de ceas aş fi acolo; cu Pafnute în cinci minute.

Dar mă opreşte această linie invizibilă trasă drept pe la mijlocul gheţei; e o linie închipuită, dar parcă e o barieră de fier, de ghimpi, de foc, de trăsnete. Iliad a trecut-o, eu nu fac un pas mai departe de dânsa; căci ea împrumută mister, romantism şi farmec a-

cestei întâmplări de dragoste. Fără ea, Valia ar fi o simplă trecătoare, care nu ţi-ar întoarce decât întâmplător privirile; ar fi o simplă pasageră în expresul Odesa-Chişinău, dar poate nici n'ar fi avut ce să caute pe-acolo, după cum eu însumi n'aş avea ce să caut pe-aici. Un loc nici mai mult, nici mai puţin atrăgător decât altul. Nu, nu trebue să fiu supărat pe această linie închipuită, pe această linie de neant, de care se izbesc totuşi şi se sfarmă atâtea doruri de libertate, atâtea năzuinţi, atâtea vieţi. Fără dura ei traectorie viaţa nu mi-ar fi adus aceste clipe de mare tensiune, pe care le trăesc acum, această curgere de potopitoare şuvoaie primăvăratece, această clocotitoare şi imensă speranţă, care dă nou şi aprig sens, unor zile ţestul de comune.

Mă întorc şi nu ştiu cum, dar ghiaţa parcă se leagănă, ca un pod plutitor. E o părere, bună de făcut să sară inima unui îndrăgostit romanţios şi fără noroc. Ia uite ce răspuns masiv şi dur dă această crustă solidă şi groasă, ciocănitului iscoditor de baston...

Rusoaica!... In fapt de seară, cu lumina searbădă a unui corn mare şi roşu de lună, gata să apună, ea se desprinde din nehotărîrea malului dimpotrivă. Rusoaica, rusoaica! Valia! Valentina Andreewna Gruşina! Sunt mai mulţi oameni pe dâmbul nesimţit, care desparte bătătura pichetului de apă: e şi Gârneaţă. Privesc în lături la dânşii să mă convig dacă n'am o părere: dar toţi sunt cu ochii pe fantoma înaltă care se apropie. O bundră groasă, cu guler enorm de blană i se strânge pe corpul înalt şi svelt, în picioare cisme de cauciuc, în cap o căciulă brumărie tăiată căzăceşte. In mână o cutie... de vioară?... mai de grabă de balalaică. Dar e încă departe şi nu se distinge bine, după cum nu i se distinge nici figura, pe care, însfârşit, peste trei minute, Doamne, o voi putea însfârşit cunoaşte...

Apariţia s'a oprit ceva mai încolo de linia închipuită.

Ezită. O, ho, sunt gata să mă reped și s'o iau de mâna, pe care însfârșit o voi simți într'a mea, a cărei atingere rece, de drumeață la vreme de iarnă, o voi simți însfârșit — o voi încălzi într'a mea...

Ii fac semne de prietenie, de curaj... Și toți îi facem semne de prietenie și curaj. Apariția ne privește lung, dar în liniștea asta roșie, de corn de lună sfâșiat de ascuțișurile negre ale plopilor, fața încă e un mister pentru mine... O, în două minute... misterul ăsta-se va topi...

Căzăcioaica privește acum în jos și parcă încearcă soliditatea gheței cu vârful piciorului, ridică fața iarăși spre chemările noastre, și înaintează pieziș, într'un fel de curbă... dar rar și ușor, cu pași de dans, aplecându-se ca într'un joc vechi și potolit, punând o grație nesfârșită în aceste mișcări... Rusoaica... vine ca o mângâere din marea ei depărtare, ca o poveste, necontenit fragedă din adâncul trecut...

A trecut linia închipuită, dar hotărît lucru, cutia din mână, nu mai e o cutie de vioară. In jumătatea ceastălaltă a gheței, corpul i se îndreaptă și pășește acum mai cu siguranță. Fața începe să i se desemneze și privirile-i cresc, cuprinzându-ne pe toți în lumina lor stăruitoare, plină de speranță, de bucurie și de recunoștință.

S'a apropiat, se oprește, înaintează iar câțiva pași, atinge malul. Răsuflă lung și adânc: n'am mai auzit niciodată un răsuflet atât de șuerător, de ușurare, ca după o sete cruntă de deșert. O figură de băiat, iar cutia din mână, un mic geamantanaș pătrat și îngust. Scoate căciula și salută.

— Dobri vecer! Un glas de băiat.

Și ne mai spune ceva pe rușește, ceva plin de asigurare și recunoștință.

Nu, nu se poate. Ordinul e ordin. Inapoi. Semnalele noastre au fost de îndepărtare. Inapoi. Nazat. Ukaz. Strașnăi...

Tălmaciul vine și pune întrebările obișnuite: Rude? Niet? Gavariti pa rumanschi? Niet. Se vede... Nazat...

Băiatul își scoate căciula, își șterge fruntea de sudoare, își ridică geamantănașul.

— Dobri vecer.

— Drum bun...

Dar deodată își aduce aminte de ceva și alarmat se întoarce. Tălmaciul însă a plecat. S'a mistuit. Nu-l mai putem descoperi. Băiatul înghite în sec, ne mai spune ceva pe rușește și dă cu piciorul în ghiață...

— Cam alunecă! glumește cineva.

Ceilalți râd. Rusul își alungă privirea pe fețele sarcastice, care par să spună: „De geaba o mai lungești". Și-o oprește în ochii mei; dar îi întorc cu indiferență. Inclină atunci din cap și pornește. Pe la mijlocul gheței, iar începe figura de dans, apoi deodată un chirăit lung, o săritură sălbatecă, de pisică în aer; și'n aceiași clipită dispariția subită, verticală a corpului lung și suplu, aspirat de curentul lacom, prin gaura neagră care se deschisese și pe care o vedeam de aci. O căciulă brumărie și niște brațe, apoi degete care se încleștează de ruptura groasă a sticlei, dar gura râului se lărgește sarcastic și apoi nimic...

Mă clatin. Inaintez amețit ca un bețiv. Ghiața mă primește cu mârâituri surde.

— Domnule locotenent, domnule locotenent, ce faceți!

Mă opresc. La câțiva pași un ochi negru, dar mic mă fixează piezîș din sticlișul șubred; mă retrag de-andaretelea.

In noaptea asta și'n nopțile următoare, suflul domol al primăverei încă depărtate, muncește cu spor la năruirea totală a visului meu. Aud pârâiturile gheței prin somn, unele tari ca bubuiturile de grenade. Mă trezesc asudat și îmi înfund capul în perină; dar aud în mijlocul creerilor chirăitul cel sălbatec și imaginea celor două mâini fără stăpân, bâjbâind prin aer, n'o mai pot șterge.

Nopțile mele nu mai sunt nopți. Trebue să fug, dar

unde? La Niculina n'am mai îndrăznit să mă duc în cuprînsul celor trei zile care au urmat uciderei lui Serghe: pentru formalităţi am trimes pe Gârneaţă.

Nu l'am întrebat de dânsa şi nici el nu mi-a spus nimic: totul trebue să fie acolo, aşa dar, posomorît şi cernit. Dar acum pârâitura asta încontinuă, în care îmi pare că plesneşte tot cugetul meu, mă alungă iarăşi pe drumul obişnuinţei. Nu, fără îndoială, nu voi bate la uşă, nu voi pătrunde în casă... Incă nu... încă nu... Şi alung orice gânduri, care se arată destoinice să-mi ofere bune începuturi de scuză... Nu vreau, nu pot să mă gândesc.

Mă voi mulţumi să privesc de-afară, la fereastra pe care, de bună seamă, o voi găsi întunecată la o oră aşa de adâncă în noapte... apoi voi întoarce domol pe Pafnute, a cărui spinare mă duce fără avânt şi ale cărui copite plesnesc prietenos în mustul zăpezei lichefiate.

Şi două nopţi fac drumul ăsta al penitenţei, neştiut de ea, — dar abia într'a doua, bag de seamă că între poartă şi stâlp e petrecut de trei ori lanţ greu cu lacăt. Descalec şi sar. Amândouă uşile sunt ferecate pe dinafară cu lacăte la fel de grele. Ameţit, de-o trecătoare slăbiciune fizică, îmi reazim umărul de uşa, care s'a deschis de-atâtea ori pentru mine, apoi lipesc tâmpla. Lemnul îmi trimete înapoi răsuflul cald cu care-l împroşc: scormonesc cu unghia în el, apoi bat uşor, tăinuit şi şoptesc: Niculina, Niculina!...

Şi'n noaptea asta, pentru toate zilele şi pentru toate nopţile ce vor veni, las în urmă-mi casa neagră şi pustie.

Iar în fiecare dimineaţă, sticla, podul de sticlă al atâtor nădejdi fără preţ, e toată conruptă de păienjenişul crăpăturilor: în a treia zi pare un mozaic mărunt şi măcinat, de străvechi castel în ruină. Dar apa dospeşte dedesubt umflând podişca prăbuşită şi limbi agere şi vinete plesnesc furibunde dintr'o parte carapacea zdrenţuită de zale, care încă rezistă. Un soare laş şi imprecis, asistă din dosul învelişului aproape transparent, sub care-şi ascunde zâmbetul, sălbateca îndârjire a lichidului insurect. Pe urmă sloiurile începură să curgă, târîte de cu-

renţii răzvrătiţi, mute şi resemnate, în tumultul spumos al acelora. Şi într'una din zilele acestea, când pohodul sloilor, începu să se mai limpezească, strigătele soldaţilor mă scoaseră afară:

— Ţine-l bă...

— A plecat mortu' la vale.

— O prăjină, o prăjină...

— Barcagii, barcagii...

— Ala e cosciug de copil...

— Nu vezi bă, că e o cutie de diblă... răspunse calm Gherăscu, pătrunzând domol în apă cu o prăjină lungă în mână.

Este într'adevăr o cutie de vioară, prinsă între doi sloi, cărora un cot al râului le domolise mersul. Ţiganul înotă până la un smoc de sălcii şi întinse prăjina. Cu mare grijă, vârful cu două crăcane dibuia pe lângă sloi, încercând să-i abată cu totul din fir spre apa moartă.

Dar cei doi copilandri basarabeni cari îmi slujeau de barcagii, ridicară caicul cel mai uşor şi fugiră cu el pe mal, mai sus de tufele unde opera Gherăscu. Caicul se strecură sprinten ca o lişiţă printre tufişuri şi eşi drept în deschizătura sloiurilor: copiii traseră uşor cutia neagră în blestemele furioase ale ţiganului.

O deschisei în bordei: chiar pe catifeaua capacului, o monogramă de argint cu înfloriturí, pe care încă nu îndrăsnii s'o descifrez. Scosei vioara muiată bine şi golii apa de pe fundul cutiei. Pe urmă privii şi monograma. Intocmai cum mă aşteptam: nici o nădejde mai mult. Semnele alfabetului rusesc: B. A. F.

Mă lăsai uşor pe scaun. Abia acum băgai de seamă că Gherăscu e lângă mine şi încă ud, aşa cum eşise din fluviu...

— Dumneavoastră tot nu cântaţi cu ea, dom'le locotenent... Şi la a mea i-au plesnit toate coardele de ger... zău să trăiţi...

Şi acuma primăvara a irumpt din toate părţile, soarele nu-şi mai ascunde veselia luminei sub solzi reci sau sub perdele de neguri, vrăbiile nuntesc printre nuielele tufişurilor şi mugurii, cât bobul de neghină, buburoşează ramurile copacilor. Bocancii soldaţilor mătură c'o lovitură foşnitoare frunze uscate, prin zăvoaie, şi descoperă în putreziciunile de desupt cuiburi de ghiocei şi viorele pe care mi le aduc şi pe care eu le depun lângă cutia neagră, acoperind-o cu ele ca pe un sicriu.

Ghiaţa s'a dus, dar refugiaţii ne sosesc şi acuma; patrulele descopăr zilnic şuvoaie de oameni, îngrozitor de numeroase. Chiar şi astăzi o familie întreagă aşteaptă în bătătură percheziţia, — ce vorbesc, un trib întreg: străbunic, bunici, părinţi, copii, nepoţi, porniţi toţi la drum, ca'n vremurile patriarhale. Sunt echipaţi ca de cale lungă, femeile cu copiii în braţe, bărbaţii cu saci, cu perne, cu plăpumi, legate cu sfori pe piept, pe coaste şi la spate ca raniţele sau ca echipamentul soldăţesc. Cântecul e sfâşietor şi monoton, căci e acelaş cântec pe care-l aud necontenit de când sunt aici: foame, persecuţii cumplite, dărâmări de sinagoge ori de biserici, execuţii în masă, violuri, deposedări, cnut şi revolver, ţăcănit de motoare ca să acopere ţipetele, toate durerile cărnei şi sufletului. Un cântec sinistru pe care-l ascult înfiorat, de mii de ori, singurul necontenit acelaş, la auzul căruia nu poţi striga: destul! Dar eu strig: destul! Nu mai am urechi pentru el, nu mai am suflet pentru el, auzul şi sufletul meu sunt departe, foarte departe. Numai sicriaşul negru îmi mai sângerează inima.

Atâta revărsare de refugiaţi, când ghiaţa s'a ridicat... şi totuşi ca niciodată nu va mai veni... nici odată nu va mai deschide capacul sicriaşului negru...

Şi în pleava de lume pe care vânturile adâncului dela răsărit o suflă încoace, numai figuri întunecate, ochi lăsaţi, căutături piezişe, rânjete respectoase, miorlăituri miloage de femei pocite.

Nimeni nu mai poate auzi dela mine o vorbă de compătimire. La urma urmei ce folos, când tot *trebuiau*

să se întoarcă. Acum mi se par caraghioase şi barbare acele vorbe de mângâere şi îmbărbătare, cu care-i petreceam înainte pe pragul tuturor suferinţelor, îmi par ipocrite şi mai chinuitoare, decât însăşi această sentinţă teribilă, pe care nenorociţii o aşteaptă tremurând, din gura mea şi care se rezumă la un singur cuvânt, mai groaznic de cât ori ce tortură: Inapoi!

O, e cu mult mai potrivit aşa, mai bine, mai omenesc, cu mult mai nobilă această atitudine nouă, demnă, sumară, această muţenie severă şi glacială, care se sparge, numai ca să facă loc unui singur cuvânt, negru şi înfiorător, ca un ochi de apă neagră în râul îngheţat: înapoi!, pe care tălmaciul îl transmite automat ca un ecou: nazat! Atât...

Amurgul s'a lăsat bine şi cei doi barcagii, reveniţi de acum două săptămâni au sfârşit de revizuit luntrea cea mare. Ciocăniturile lor în lemnul uscat şi în fier trebue să fi răsunat în urechile tribului numeros din magazie, aidoma ciocanelor cu care odinioară meşterii călăi îmbiau din vreme auzul condamnaţilor la crucificare. Sunt doar doi băeţandri cei doi basarabeni angajaţi ca barcagii... niciunul n'a trecut de şaptesprezece ani, — dar sunt desvoltaţi ca nişte flăcăi adevăraţi, mai robuşti ca unii din grănicerii mei, buni vâslaşi şi buni înotători, straşnic de îndrăgostiţi de viaţa militară, pe care, cu siguranţă ar urî-o, dacă ar trebui s'o trăiască la fel, constrânşi ca şi ceilalţi. Mănâncă la cazan cu soldaţii, fac din îndemn propriu, unele din treburile lor, întrecându-se şi mâhnindu-se, când unul e preferat celuilalt la vre-o corvoadă, care nu-i priveşte; grăesc acum ca oltenii, scuipă printre dinţii strânşi, ca şi ei, sug ţigarea lipită în colţul buzei până la ultima expresie şi-şi potrivesc vorbirea astfel încât din două cuvinte unul trebue să fie o înjurătură. O înjurătură oltenească, nu o sudalmă basarabeană.

Streinii au eşit afară şi se pregătesc în tăcere; o lună enormă, roşie, cu liniile şi umbrele de pe faţă dilatate în chip demăsurat şi ridicol ne priveşte printre plopii de pe malul dimpotrivă şi ne dă zor. Mai târziu totul va fi scăl-

dat în lumină de lună plină şi transportul va fi mai expus, temere pe care tălmaciul le-o împărtăşeşte celor cari vor fi trecuţi înapoi, iar ei se grăbesc într'o forfotă resemnată şi surdă. Işi trag curelele şi baerile desagilor cruciş peste piept, îşi înoadă sforile complicat şi strâns; se încarcă peste măsură cu boarfe multiple de lână şi fulgi, şi cu toţii, în afară de străbunic şi vre-o trei femei bătrâne, par o turmă de vite de povară, cu spinările încărcate de samare.

Luntrea trasă la mal aşteaptă şi încărcatul e gata să înceapă, când de pe malul celălalt vin glasuri omeneşti. O patrulă bolşevică. Siluetele soldaţilor roşii cu corn ascuţit se văd negre în noapte ,trase cu cărbune pe fondul arămiu al răsăritului, ca nişte umbre chinezeşti. Stau mai mult timp de vorbă acolo, parcă s'ar certa. Apoi dispar. Dar eu ordon ca trecerea să se facă peste câteva ceasuri; e posibil ca să fi simţit ceva şi să pândească.

Refugiaţii s'au vârît unul într'altul la vederea patrulei şi mi-au aprobat prin murmure dispoziţia transmisă de tălmaci. S'au aşezat la pământ, grămadă, feriţi de orice vedere dinspre malul opus şi se odihnesc răsfrânţi de poverile din spinare sau într'o rână pe boarfele moi, ca saltelele. Işi comunică gândurile în şoaptă, şi le petrec din om în om, privindu-mă une-ori pe furiş, pe mine şi pe soldaţi. Sunt gata să mă întorc în bordei, dar grupul ăsta doborît la pământ de sărăcăciosu-i avut, mă reţine şi mă umple de jalea nenorocului etern. Imi vin atavic în amintiri, sângeroase izgoniri din caverne, popasuri de exod forţat, marşuri fără sfârşit pe căi de pustie, spre zări tot mai depărtate, spre ţeluri împărăţite de hazard, spre veşnicul şi nestatornicul pământ al făgăduinţei. Unde-or mai putea să se întoarcă oamenii ăştia, pe unde îşi vor mai încerca norocul? Altădată i-aş fi cercetat cu compătimitor interes, chiar cu riscul de a primi în schimb răspunsul unei dispreţuitoare tăceri, dar acum hotărît, sunt mai închis decât o stâncă...

Dau cum a simţit sub picioare clătinările luntrei, tribul cel liniştit şi supus a devenit deodată gureş şi nedisciplinat, neastâmpărat. Sâsâiturile noastre nu ajung să-i potolească. Se strigă mânios, se trag de mânecă pentru a fi cât mai aproape unul de altul, cei mai aproape cu sufletul. Femeile ţipă uşor, copiii se pun pe plâns, bărbaţii devin zgomotoşi, pornesc sâsâiturile chiar din mijlocul lor. E o hărmălaie pe care nimic nu o mai poate potoli; înclinările luntrei foarte sensibilă acum, cu orice nouă încărcare, smulg ţipete de spaimă femeilor şi sudălmi bărbaţilor. Dar pe malul celălalt nimic nu se vede, nimic nu se simte.

Cei doi luntraşi par a se certa pe mal pe înfundate; unul a pornit să se desbrace, şi furios ocărăşte pe celălalt cu vorbe grele.

— Dar ce e? ce-aveţi? de ce te desbraci?...

— Să trăiţi dom' locotenent, nu vedeţi cât s'a lăsat luntrea... Dacă ne mai punem şi noi ajunge *la buză*... Apoi dacă s'a răsturna eu trebue să înot, da dacă, am strae, m'apucă de ele şi mă trag şi pe mine la fund... Aşa s'o mai petrecut pe vremea domnului locotenent dinainte, da sergentul dumnealui ne-o spus: mă v'oţi duce dracu' şi ei şi voi... da luntrea să mi-o aduci, care-o scăpa... să nu vă prind la mal fără luntre... D'apoi cum o să îndrept eu luntrea, dacă ei m'or trage de strae ca să scape...

— Unde e tălmaciul?...

Tălmaciul e alături, dar e cu neputinţă să convingem pe cei din luntre să se împartă în două transporturi. Ii sfătuim, îi ameninţăm, le poruncim. Nimic de făcut. Soldaţii pătrund în apă să dea jos pe cei din margine, dar aceştia se cramponează cu desnădejde de ce le stă la îndemână, de păreţii de lemn, de stinghii, de vecini; ţipetele răsună din toate părţile, blestemele şi urletele se amestecă; s'a făcut un tărăboi, de să-mi strângă toate patrulele din Rusia întreagă.

Oblig pe tălmaciul, care abia izbuteşte să se facă ascultat, să repete, să le explice, să-i îngrozească. Dar cu neputinţă, nimeni nu coboară.

Afanase, luntraşul care s'a desbrăcat şi acum aşteaptă cu mantaua pe umeri, jucând cu tălpile goale pe malul rece, râde spre mine:

— V'am spus eu domnule locotenent, aşa au făcut şi atuncia... Unul n'a vrut să rămâe... toţi s'au ţinut de-a valma... şi de-a valma s'au răsturnat...

Tălmaciul trebui să povestească întâmplarea, la care fusese martor ca şi Afanasie. Dar nici astfel nu ajunserăm la nici un rezultat. Pentru că dimpotrivă, siguranţa oamenilor ăstora, pe care nimic nu putea să-i determine şi să-i îngrozească stătea tocmai în faptul că se simţeau împreună şi că erau cu toţii la un loc. Dela strămoş, la strănepot; erau un singur suflet, orice s'ar întâmpla să fie.

Afanasie îşi mai sfătui tovarăşul, care fusese angajat mai recent, ca să-l imite, dar şi acesta se arătă încăpăţânat. Ajunseră amândoi luntrea prin apă, unul dintr'o parte, altul dintr'alta ,astfel ca să se ridice într'însa în acelaş timp. Stratagema se arătă bună într'adevăr: luntrea nu se clătină decât uşor, dar se scufundă, doar un deget să mai fi rămas deasupra apei.

O urmărirăm cu suflarea reţinută. Grija mea era ca tocmai acum să nu se ivească de dincolo vre-o patrulă; vederea ei, în puterea lunei ar produce desigur spaimă şi agitaţie, care ar putea fi fatale. Sau cine ştie ce poznă sângeroasă. Dar într'acolo nu domni tot timpul decât liniştea şi golul.

Spaima veni numai din susul fluviului, pe firul apei, sub forma poate a unui peşte enorm plutind la suprafaţă sau, cine ştie, a unui cadavru umflat de gaze şi dus de curent. Toţi văzurăm ceva negru şi întins cât un stat de om, ridicând apa şi scoţând în afară ceva ca o spinare sau un pântec cât un balon. Fu de-ajuns un ţipăt ca învălmăşeala să fie generală. Cei mai mulţi încă nici nu şi-or fi dat seama ce s'a întâmplat, dar ca

la comandă au zvâcnit cu toţii înspre dreapta, mutând centrul de greutate la margine: instantaneu luntrea se dădu peste cap.

De lângă mine, Gherăscu dădu drumul unui hohot de râs sălbatec şi scurt, care îngheţă deodată, sub murmurul de stupoare al tuturor...

Trei naufragiaţi scăpară înot, la malul celălalt de care erau mai aproape; ceilalţi toţi, prinşi de curent sau covârşiţi de boarfele îngreunate de apă, pieriră cu o repeziciune de vis. Afanase avu dreptate: tovarăşul lui, cu toate că într'o poziţie mai favorabilă, se dusese deasemeni, fără ca nimeni de pe mal să fi văzut cum. In schimb luntrea liberată, plutea zglobie pe crestele curgătoare, împinsă de Afanase spre mal; porunca domnului sergent dinainte era executată.

Dar abia după ce se topi printre noi, cu maldărul de haine în braţe, spre focul din magazie, auzirăm acel grohăit curios şi obosit venind din largul apei. Era greu şi şuerător ca un răsuflet de foală şi prin învolburarea undelor văzurăm rotunzimea unui cap omenesc zbătându-se spre aer.

— Afanase! strigai.

Dar Gherăscu, a cărui isbucnire isterică o răsplătisem cu o grea privire, nu mai aşteptă. — Mă duc eu, să trăiţi! Işi aruncă doar mantaua şi capelul şi se năpusti în apa plescăitoare fără să-mi mai aştepte încuviinţarea. Reveni după puţin în înot voinicesc, spărgând apa şi gonind valurile doar cu unul din braţele lui enorme, cu celălalt ţinând de păr şi împingând înainte un cap umflat şi straniu; cu figura lui acum înspăimântătoare, pământie şi roasă de vărsat, părea cu adevărat un gâde, purtând deasupra talazurilor de mulţimi ţeasta unui decapitat.

Dar Gherăscu nu izbuti să aducă la mal decât un cadavru. Un biet bătrân umflat şi vânăt, pe care toate

străduinţele noastre şi toată ştiinţa sanitarului, nu fură în stare să-l readucă la viaţă.

Grozăvia aceasta mă alungă în noaptea înundată de lumină, pe potecile patrulelor, printre scheletele de sălcii şi de tufe. Când răsbii în câmpul unde fusese împuşcat Serghe, îmi simţii sufletul picurând înăuntru ca ceara lumânărei. Era o căldură dulce şi tristă, care mă făcea uşor, blând şi ertător şi totuşi trist; covârşitor de trist. Ridicai ochii spre muchia movilei scânteietoare, abia umflată în noaptea albă, a cătunului fără nume; şi dela sine, pe fondul luminat o clipă al minţei se zugrăvi cu cărbune gros casa întunecată şi pustie. Gârneaţă trecuse şi eri pe-acolo şi găsise lacătele cele grele, neclintite, la locul lor.

Când pornii să mă întorc trebue să fi fost enorm de târziu; prinsei totuşi scârţâit de scripcă în magazia gradaţilor. Ah, aveau sindrofie şi Gherăscu îi distra... Dar cine să-şi fi permis... dacă spunea că strunele diblei lui s'au spart...

Intrai repede în bordei şi pe întunerec dădui florile de-oparte de pe capacul sicriaşului. Vioara era acolo şi coardele îmi răspunseră pe vocile lor felurite, scurt, nemulţumite de turburarea regretului adânc, că sunt de faţă toate. O ridicai şi-o mângâiai cu obrazul pe dosul ei lucios şi moale. Când am aprins, hârtia mă aştepta albă şi întinsă pe masă, gata pentru procesul verbal.

Am ieşit din nou afară şi m'am apropiat de Nistru par'că aş fi avut nevoe de mărturia lui ca să-mi întocmesc raportul. Ce putuse oare înspăimânta pe cei din luntre? Să fi fost cu adevărat un cadavru? Afanase n'a văzut nimic.

Undele alunecau cu gâlgâit uşor, cu învolburări de spumă, iscând alb de dinţi râzători sub lună, cu un huet incontinuu, în care bucuria copilărească a vălurelelor se întregea, se îmbina, căpăta un sens şi un tact: mi se părea limpede că aud acum în murmurul greu al fluviului acompanimentul romanţei lui Tschaicowsky, în zumzetul căreia undele duceau cu alai, rămăşiţele Valiei.

Căci ea călătorea acum cuminte şi dornică spre mare, unde o aştepta tatăl ei... îşi ducea toată arta, baletului legat cu sfoară în dumbrava tăinuită de alge şi mărgean.

Dar scripca lui Gherăscu bâzîi iarăşi deodată exagerat şi displăcut, în mijlocul armoniei solemne a cortegiului de ape. Intervenţia ei complectă, imaginea cu sumbru şi lugubru: statura minunată a fetei, umflată acum de gaze îmbrăca necontenit contururi din ce în ce mai diforme şi mai caraghioase, pe care zadarnic încercam să le astup în minte cu făşii compacte de doliu. Figura pe care n'o văzusem niciodată, căpăta expresia de lepros a lui Ilia şi fixitatea stranie a ochilor lui de arici. Doamne, era oare cu putinţă, ca această mândră închipuire să se îmborţoşeze ca o arătare a morţei şi a ceasului rău, semănând în cale-i doar spaimă şi naufragiu?...

Din scârţâiala stridentă şi nehotărîtă a începutului, Gherăscu alese însfârşit cântecul şi glasul lui ţigănesc sfâşie noaptea luminoasă ca o ghiară:

Luna şti-i-ie...
Dar nu spo... o-o-ne...
Mo-olte... taine...

Undele se alungau zglobii de-asupra tragediei de-abia săvârşite ca un zbeg de copii printre florile unui cimitir...

... de... a... ha... amooor
Pătrăcute şi ui-ta-a-a-te

Abia acum bag de seamă, că drept la zenit luna e cu mult mai mică decât te înşeală ochii... cu adevărat că nu poate să întreacă un gologan de argint.

In ta-ce... e... e... e... rea
no... o... o... o... pţilor.

Eram, de multă vreme, cetățenii târgului basarabean, din apropierea graniței. Pe Nistru ne înlocuise de astă dată un batalion tot din regimentul nostru. Dar acum, acolo, lucrurile se schimbaseră mult: triajul refugiaților și diferendele de frontieră, începuse să le hotărască o comisie proaspăt înființată cu delegați români și sovietici. Până la adunarea ei, care trebuia să aibe loc la anume date, fugarii erau trimeși la centrele de comandă, unde aveau să aștepte sub pază ce le glăsuia destinul.

La drept vorbind, ofițerii erau mulțumiți că li se luase de pe umeri, această grea povară care era marea putere de a hotărî pe loc soarta nenorociților căutând azil și viață nouă. Intrucât mă privește însă, nu încercam câtuși de puțin să-mi dau seamă, în ce măsură mi se reduceau sau poate îmi creșteau perspectivele visului meu, care rămăsese totuși, cu toate tragicele evenimente din urmă, căci îl simțeam strâns acolo, în adânc și în întunerec, ca'n fundul unei vizuini pe-un animal pălit de amorțeala hibernării. Eram bucuros să-i acord deci toate câte se cuvin unui convalescent și ca atare, tocmai pentru a nu-l turbura din somnolența-i intremătoare, încercam să mă dau cu totul vieței celei noui, petrecerilor și aventurilor.

Vara aceasta descinsese încărcată de-o stridentă lumină arzătoare, cu care ne împroșca la tot pasul. Vedeai suliți de foc aruncate de lănicerii maeștri și nevăzuți, venindu-ți până'n ochi și până'n suflet, tocmai hăt din fundul stepelor nesfârșite. Trebuia să plecăm cu noaptea în cap la instrucție, dar ne întorceam cu mădularele

muiate, par'că am fi fost de ceară. Domnul colonel ne ieşea înainte, călare, cu pieptul sus şi privirile lui agere se înfigeau ca ulii printre rândurile încovoiate, destrămate, terciuite. Cum îl vedeam de departe, ordinele începeau să răsune surde şi scrâşnite, unităţile se strângeau învioşate subit, pentruca dogoarea violentă a amiezilor să le dilate iarăşi, numaidecât.

După amiezile, totul înota în torpoare, somnolenţă, semiinconştienţă. Dar cum se furişa prin geamurile larg deschise primul suflu al clarului şi grăbitului amurg, o însufleţire generală cuprindea pe cei de sub scundele acoperişuri. Eşiau cu toţii, în cernerea insensibilă şi binefăcătoare a pulberei uşoare de întunerec, familii numeroase îşi aduceau scaunele afară etalându-şi cămăşile multicolore şi ciorapii dubioşi dinaintea dughenelor pustii or lângă imensele gârliciuri, presărate dealungul străzilor, pe linia ce s'ar fi cuvenit trotoarelor, ca nişte pântecoase cavouri, cu grele obloane de fier.

Une-ori, când veniau vânturile din răsărit, bura fină, a colbului, depunea straturi nesimţite pe feţe şi haine; uliţe nepavate, presărate ici, colo, cu mari blocuri de piatră, dispuse lateral între gârliciuri or vărgând transversal strada din loc în loc ca nişte punţi, — păreau în timp de ploaie adevărate lagune de adânc noroi. Hleiul negru şi lucios ca păcura îţi făcea impresia că se scurge în şuvoaie, sub jocul nedomolit al picăturilor.

Atunci galoşii noştri, din vechiul regat nu mai produceau nici o utilitate: numai cisma înaltă putea rezista puterei aspiratorii a acestui clei negricios. Trebuia să recurgi fatal la cal or la isvoscik. Trăsurelele mici cu un cal, în fundul cărora abia pot încăpea doi oameni subţiri şi bine înghemuiţi, înoată, atunci ca luntrile în acest mohorît decor. Dar intimitatea lor e plăcută tocmai din pricina acestei restrângeri şi adeseaori noaptea, binecuvintezi coşul ridicat, care-ţi aminteşte, când îl vezi întâi cărucioarele mai mari pentru copii. Postavul jerpelit al pernelor, harnaşamentul sărăcăcios, dar extrem de bogat în amănunte inutile, arcul lungăreţ cu clopoţel, in-

dispensabilă podoabă deasupra căpăţânei animalului trăgător şi toată claviatura coastelor acestuia, lunecând sub plusul ros al pielei, îţi devin atunci simpatice, se îmbibează în amintire şi din depărtare te chiamă cu nebănuite puteri nostalgice.

Eu nu le simţisem desigur, pentrucă în timpul rămânerei noastre din urmă pe Nistru, evenimentele de-acolo şi zadarnica, dar intensa mea aşteptare, întrecuseră orice altă putere a gândului şi-a amintirei. Dar acum revăzându-le, mai ales după împrejurările tragice din urmă, îmi produseră înduioşare şi chiar consolare; e deajuns une-ori să schimbi doar peisagiul, ca speranţe noi, să te copleşească şi să te îmbărbăteze.

De aceeea nu-mi fu câtuşi de puţin de mirare, ba chiar simţii la rându-mi curaj şi înviorare, când întâlnii pe Iliad în plină şi neaşteptat de aleasă companie, în grădina publică. Dar mai întâi, ce credeţi că este o grădină publică în Basarabia? Este, evident, un loc cu verdeaţă şi alei, cu bănci şi copaci, dar astfel poate fi oricare grădină publică din lume. In Basarabia grădina publică e o extindere a locuinţei particulare în mijlocul comunităţei. Vara, tineretul e dispus să întârzie acolo chiar până la trei pătrimi din douăzeci şi patru de ore, astfel că grădinile basarabene sunt foarte populate, mai ales seara, în serile senine şi întunecate. Tocmai astfel îmi explic, cum seminţa de floarea soarelui a atins gradul de adevărat cult în societatea basarabeană şi rusească; graţie ei, un om zdravăn cu multă poftă de mâncare, ca rusul, se poate dispensa vreme îndelungată de masă. De asta, caracteristica grădinilor publice basarabene e acea culoare piestriţă, pe care le-o împrumută cuntitatea enormă a cojilor acestei seminţe, scuipate din sute de buze omeneşti în plină activitate, între două cuvinte şi între două săruturi, după ce bobul a fost spart între dinţii experţi şi sâmburele ales, întreg, cu vârful limbei (dibăcie pe care eu niciodată n'am fost în stare să mi-o apropii) ronţăit cu deliciu şi avalat pe îndelete.

Cojile atât de familiarei oleaginoase, fac un fel de pavaj

mişcător pe aleile fătişe ori tăinuite ,faţă de care măturoaiele municipalităţei, se comportă cu o discreţie, împinsă până la indiferenţă totală: vântul le poartă prin ierburi şi tufişuri şi totul pare nins de această culoare, în mult umblatele grădini, învăluite ca de enorme aripi de bibilică.

Perechile se plimbă pe alei ,dar mai bucuros se înghemuesc câte cinci, şase pe aceiaşi bancă. Când la mijloc e aleea fără ieşire, ele se refugiază în tufişurile încăpătoare ca în nişte guri de ascensor; pe acolo sufletele dornice de absolut, transmigrează din grădina rusească deadreptul în Paradis şi nu e de mirare, dacă perechea următoare, refugiată aci, din motive mai puţin transcedentale, nu mai găseşte din cea anterioară decât rămăşiţele trupeşti, de care aceasta s'a folosit în nevrednica viaţă, cu un revolveraş alături, sau o fiolă golită (când eroina era studentă în farmacie, ori medicină), iar în partea cealaltă nelipsita pungă de seminţe.

Pe aceste alei, într'un grup numeros, întâlnii deci într'o seară pe Iliad: minune, a minunilor, era chiar grupul Marusiei! Barişna era flancată de logodnicul ei şi de camaradul meu; în urma lor veniau prietene de-ale ei, ofiţeri şi localnici. Iliad se dovedea de-o exuberanţă fără pereche, fata îl asculta amuzată, dar logodnicul ei, profesorul Antimov, făcea haz nemaipomenit de năzdrăvăniile-i verbale. M'au înconjurat cu toţii, Marusea m'a luat de braţ şi m'a somat să-i urmez.

Dela întoarcerea noastră, cu Iliad schimbasem puţine vorbe reci şi indiferente, la popotă şi pe câmpul de instrucţie. Pentrucă acum mă întâmpină, mai deschis la suflet, îl poftii, pentru a doua zi după masă, la mine. El însuşi îmi mărturisi că de mult ţinea să mă „calce", pentru a-mi destăinui „lucruri" desigur „extraordinare".

Il aşteptai deci cu oarecare curiositate, nu fără a aşeza din timp şi într'adins cutia Valiei, pe-un scrin înalt, astfel ca să-i atragă uşor luarea aminte, fără totuşi a-l edifica dela cea dintâi privire, ce anume vioară ascunde. Iliad sosi şi la început nu observă nimic. Imi declară din

nou că şi dacă nu-l invităm, el tot venea într'una sau alta din zile, vrând a-mi face o mărturisire delicată şi a-mi cere un sfat.

Dar ochii mei îl siliră să privească spre scrin. Intâi cutia neagră nu-i spuse nimic, cu toate că nu mă ştia vre-un mânuitor al arcuşului. Surâsei şi mă aşezai lângă scrin. Obrazul tocmai bine ajungea la înălţimea cutiei, de care-l lipii. Abia atunci Iliad tresări. O nelinişte vie se putu vedea îndată în toată fiinţa lui şi mâinile i se întinseră tremurătoare.

— Dar, decând cânţi la vioară? mă întrebă zugrumat... Imi dai voe...

Şi înaintă cu paşi şovăitori, încordându-se ca de atac, în caz că l'aş opri...

Mă dădui în lături, lăsându-l s'o ridice şi s'o aşeze pe masă. Cu mâini nestăpânite, de om care a regăsit un lucru scump de mult pierdut, el o pipăi, înclină convins din cap şi o deschise. Induioşarea mă birui; mă simţeam atât de mişcat, că-mi venia să-l cuprind la pieptu-mi şi să-l strâng frăţeşte, înfrăţit cu dânsul pentru totdeauna.

Mă privi întunecat şi mă întrebă numai atât:

— Unde-i acum?

Nu răspunsei îndată. Imi făcea bine să-i contemplu culoarea tot mai vânătă a feţei, scânteerea ochilor şi strângerea maxilarelor. Biata moartă!

— In Nistru. Sau poate, dacă apa a dus-o până la mare, lângă tatăl ei, în pădurea de înecaţi.

Rânjii, cu nemăsurată duşmănie:

— Ai vrut pe urmă să te descotoroseşti de ea?

— Nu Iliad, am vrut altceva. Dar n'am văzut niciodată pe fata asta. Vioara au pescuit-o oamenii mei, printre sloiuri când a început să curgă ghiaţa...

Iliad mă privi drept în crucea ochilor. Adăugai, făcându-mă că nu-l bag în seamă:

— Săraca de ea! Şi-a luat iară curajul în dinţi, abia când ghiaţa începuse să crape. I-a fost poate teamă, că n'o să mai aibe cum să treacă.

— Pe cuvântul tău, că s'a întâmplat aşa cum spui?

— Eşti caraghios! Presupun... Altfel n'ar fi numai vioara la mine... ori amândouă, ori niciuna.

Dar Iliad a rămas încă în cumpănă.

— Poţi să-ţi dai cuvântul că n'ai *avut-o* niciodată? pune el brutal întrebarea decisivă.

— Iţi jur că nici măcar n'am văzut-o...

Acum s'a convins. Bate toba cu degetele în masă, se învârteşte de două, trei ori încoa şi încolo, apoi se înfundă într'un chaise-longue de pânză vărgată. Ochii-i sunt luminoşi. Nici prin gând nu-i trece să-şi ascundă satisfacţia, chiar sâsâe puţin un început de arie, dar repede se opreşte; se întinde în chaise-longue, întreptând spre sicriaşul negru priviri încărcate de recunoştinţă şi de mulţumire.

— M'a iubit biata fată, îmi împărtăşeşte el. S'a încăpăţânat ea să mă pedepsească nu-i vorba cu întârzâierea asta, care i-a fost fatală; dar vezi, în cele din urmă tot şi-a călcat pe inimă. Numai că n'a avut noroc, mi-a prelungit prea mult pedeapsa... Săraca de ea... Ce fată era, măi băiatule...

A, nu! N'am nevoe cât de puţin de regretele acestui jouisseur banal, servit copios şi nemeritat de întâmplare. Trebue să i-o curm repede; aerul ăsta de importanţă, din partea unui flecar aşa de gol, mă înspăimântă.

— Aşa i-a fost valsul vieţei, intervenii grăbit.

Imi răspunse cu râs sonor şi scurt:

— Ah, şi tu! Vorba asta a mea, a făcut ravagii, îmi declară el. Până şi colonelul a adoptat-o...

Iar eu simt cum trezit de acest ecou târziu, îmi învie în minte, izbucnirea aceea bruscă a enormului Gherăscu, când luntrea supra-încărcată, s'a ridicat ca o falcă monstruoasă, lăsându-se apoi ca într'un vis de spaimă, asupra atâtor zeci de vieţi.

Pentrucă îi parez vitejeşte orice deviere spre povestea de demult, Iliad se scoală să plece. Amână pentru altădată destăinuirea ce vrea să-mi facă...

— Să vezi, e ceva senzaţional... dar tocmai de aceea, ştii, astăzi nu face... Vioara asta... însfârşit...

Se opreşte în dreptul ei, o vâră în cutie şi închide capacul. Apoi o aşează ,ca la început, pe scrin.

— Ţi-o las să fie a ta! mă consideră el concesiv. Ce să-i faci? Unul cu fata, altul cu vioara...

Şi râde, de astădată uşurel, dând să-mi arate că nu vrea decât să mă necăjească puţin cu aceste cuvinte...

— Cu siguranţă că mă crezi un monstru, se scuză în cele din urmă, dându-mi mâna. Ce să-i faci, dragă, viaţa nu-i aşa tristă cum o iau unii. Dar zut, deocamdată! O să afli noutăţi fantastice... Mâine, mâine... azi e zi de doliu...

Şi ridică din umeri cu cinism afectat şi satisfacţie. Eşi zornăind sabia şi trimeţându-mi, cu un sărut întrebarea:

— Nu zici: aşa e valsul vieţei?...

Pieri, — şi asta a fost toată pomenirea Valiei.

Veni chiar a doua zi, pregătit să-mi facă o teorie întreagă a ipocriziei omeneşti şi să-mi dovedească îndată că ursitoarele lui l-au scutit de acest defect. Asta nu-i nici cruzime, nici lipsă de respect pentru memoria celei dispărute, dar viaţa îşi cere drepturile ei. Pe urmă întâmplarea poate să aibe şi surprize: e foarte posibil, ca numai vioara Valiei să fi nimerit în bulboană, pe când stăpâna s'a putut salva. N'ar fi deci exclus, că dând o raită la viitorul concediu pe Alexandrowskaia, pe Lăpuşneanu, ori pe calea Victoriei să se întâlnească nas în nas, cu dânsa.. (Une-ori mă gândisem şi eu la această putinţă dar pentru mine o astfel de întâlnire, echivala desigur cu neantul; ori în valurile mulţimilor, ori pe sub undele opace ale Nistrului, drumul ei nu avea să mai încrucişeze cu al meu niciodată). Dar chiar dacă ar avea certitudinea sfârşitului ei tragic, Iliad, — care, precum se vede ţine cu orice preţ să-şi desfăşoare desbaterile acestui proces de conştiinţă în faţa mea, ca dinaintea unui judecător, ce nu mai poate fi decât strict obiectiv — se socotea chit cu această, pentru el cea mai fermecătoare aventură,

rezervându-i colțul cel mai înflorit al amintirei lui. Poate că alte amintiri viitoare, vor însemna morminte și mai monumentale în acest cimitir al vieței din care ne întoarcem în fiecare seară, — îmi demonstra el prin cuvinte apropiate, pe care eu mi le însușiam îndată, netezindu-le și îmbrăcându-le, ca pentru aviditatea de pace și mulțumire, pe care, la rându-mi o simțeam crescând în sufletul meu — dar aceasta își va păstra pentru totdeauna poezia și farmecul ei netăgăduit. Însă ce poți face împotriva dimineților pline de soare și noui speranțe; ce poți face împotriva celui dintâi zâmbet, care te întâmpină promițător?...

L'am întrerupt, asigurându-l că eu eram edificat de aseară și poate și mai demult de noua lui schimbare sufletească, a cărei soliditate, nu prin vane și banale demonstrații va putea s'o sporească, — după cum nici alte opinii contrarii, ori cât de îndreptățite și de firești n'ar putea s'o diminueze ori măcar s'o clintească...

— Revin-o la fapte precise Iliad. Haide, să auzim: cine e?

— Rusoaica...

— Rus... o... încă o rusoaică...?

— Nici cu gândul nu gândești...

Nici nu-mi dam osteneală.

— Marusea...

Iată-mă deci plecând împețit la Marusea, cu mandat solemn din partea lui Iliad. Un moment mă gândisem să-l întreb, dacă el cunoaște din auzite, limita până la care ajunsese relațiile mele cu aceea pe care acum o vrea nici mai mult nici mai puțin decât chiar soție. Dar așteptai zadarnic ca el singur să-mi dea prilejul, de a ridica un colț, destul de străveziu, din vălul care acoperea un trecut cât se poate de apropiat; mă simții deci îndreptățit să nu întreprind niciun fel de destăinuire, nici măcar aluzie, din inițiativa mea personală. Mă mulțumii numai să

ridic din umeri în ceiace privește propria mea conștiință: fuseseră doar notorii până la scandal, neplăcerile suferite de biata fată în urma iubirei mele nestatornice, cu toate că dusese până la chirurg și până la vizite de somități medicale din București; ba chiar în câteva momente planase asupra întregei întâmplări umbra parchetului militar, într'atât zvonul public nu greșea, arătându-mă ca autor moral al suferințelor atroce cărora căzu pradă pântecul prihănit al fetei, nevoite să recurgă la periculoase operații clandestine pentru a-și purifica trupul de urmele nedemne ale unui cinic necredincios. Până mai deunăzi, bunul doctor Trofim Baldajarski continuă să fie chemat la anumite intervale de procurorul tribunalului civil și doar săracul n'avusese altă vină, decât că, după mari ezitări, cedase rugăminților fetei nenorocite, care, la urmă, văzând că grație intervenției lui discrete, totul merge spre alinare și reparare, într'un acces de bizară și sălbatecă furie, stricase cu înspăimântătoare tărie și crâncenă cruzime, toată opera acestui medic bătrân și reputat.

Nu s'a împlinit bine al doilea an dela aceste cumplite evenimente, pe care, sentimentul cel nou al lui Iliad, mi le aduce cu atât de proaspete amănunte în minte: le revăd atât de vii și atât de aproape că mă văd silit să-i ies pe alte căi înainte, pentru a-i domoli până la răgazul judecății această subită și zănatecă grabă de a se lega pe vecie de o femee, în trecutul căreia ocup un loc atât de întunecat și greu de șters. Astfel îi aţâţ în închipuire, putința întrezărită chiar de el, a unei neașteptate întâlniri cu Valia sau chiar venirea senzațională a acestei fete, — *ce poate dinadins și-a aruncat vioara în Nistru* — în târg, pentru dânsul anume.

— Cu rusoaicele astea, Iliad, spune, la ce nu te poți aștepta?

Dar spre cumplita mea stupoare, el primește cu vădită lipsă de interes această perspectivă, Dumnezeule, nu pentru că i se pare puerilă — dimpotrivă o consideră ca foarte firească, — dar pentrucă găsește întrunite în

Marusea într'un total şi mai complect, însuşirile specifice ale idealului său feminin, care nu mai poate fi decât rusesc.

— Înţelegi tu, Ragaiac, e vechia rusoaică, pe care vicisitudinile şi mizeriile revoluţiei nu au schimbat-o... A rămas intactă din vremea ţarilor... Aceasta e adevărata croină a romanelor de care-mi spuneai...

— Încă n'ai cetit nici unul?...

— Am început... ah, ţu, mă îndoesc dacă le-ai pătruns cum trebue... de aceea eu vreau să le citesc în ruseşte... Dar, înţelegi, nu-i tot aşa de uşor, ca de vorbit... Intâlneşti foarte multe cuvinte neobişnuite, populare, vechi, dialectale...

O altă întrebare însă îmi juca acum pe buze, pe care aş fi vrut s'o rostesc cu cea mai deosebită luare aminte, pentru a nu stârni cu ea nici un echivoc... In cele din urmă crezui că forma cea mai acceptabilă era aceasta:

— Dar viaţa rusoaicei de dincoace de Nistru, în contact cu a noastră, nu crezi, că s'a schimbat oarecum, şi-a mai atenuat din caracteristica principală...

— Incă nu, îmi răspunse el repede, dovedind că-şi pusese şi singur această întrebare. Incă nu... N'a avut timp... Suntem doar de cinci ani aici...

— Revoluţia e tot de cinci ani şi — a rămas la ea acasă...

Atunci Iliad îmi declară cu oarecare superioritate că el vorbeşte în cunoscător. El a cunoscut pe Valia, iar acum poate urmări mai deaproape pe Marusea.

— Înţelegi, e rusoaica fără păduchi, care n'a întrerupt uzajul apei de Colonia, n'a fost pălită de nici o mizerie care să-i înăsprească sufletul şi gândul, n'a văzut nici o oroare... E aidoma acea pe care o aşteptai tu de dincolo, după ce-o respinseşi pe cea de-aici, ne dându-ţi seama că tocmai pe această o visai... Iacă îţi atrag atenţia, încheie el cu o subită dar strâmtorată bunăvoinţă, poţi să te reintorci până nu va fi prea târziu...

Dădui din umeri:

— Te asigur, nu vei avea nici o supărare din parte-mi...

— E bine că te-ai resemnat... poate ai risca să găseşti porţi închise...

Mă întorsei să-mi ascund zâmbetul.

— Aşa de bine le-ai ferecat? întrebai continuând să rămân cu spatele.

— Le-am găsit ferecate... pentru tine. Pentru mine, zău dacă mai ştiu cum sunt. Când cred că le găsesc larg deschise, când strânse ermetic, de nici măcar o rază de lumină nu poate pătrunde pe nicăeri. Intr'un cuvânt: rusoaica... De aceea m'am hotărît să recurg la ajutorul tău, care acum eşti... imun. Trebue să mă fac cunoscut şi prin opinia unui al treilea, despre mine... Şi din toate punctele de vedere, am socotit că tu trebue să fii acest al treilea... Am toate nădejdile, că numai tu poţi întoarce interesul ei total spre mine... Risc poate, dar eu nu mă dau înapoi în faţa riscurilor. Şi pe-urmă repet, am o încredere nemărginită în încăpăţânarea ta... de vreme ce îmi laşi cale liberă, sunt sigur că îţi iei implicit, cavalereşte, angajamentul că nu te vei mai amesteca...

Dacă numai atât aştepta el dela mine, atunci era cât se poate de uşor. Incepui deci să râd cu toată pofta, pentru a-i spulbera orice putinţă de îndoială. El îmi primi explozia de veselie cu vădit accent de prietenească mulţumire.

— Rusoaica mea trebue să vină dedeparte, Iliad... In niciun caz dintr'un orăşel basarabean...

— Ei şi, dacă vine dedeparte... nu e tot femee... nu e tot înaltă, n'are tot ochi oblici... Dar nu sunt oblici ochii Marusei, care se trage din neam căzăcesc, asiatic... n'are acelaşi suflet, cu izbucniri sălbatece?... — Tu *ştii* doar bine! se încruntă el, făcând o pauză, care lăsă să curgă între noi o undă de răceală... — Nu e tot aceiaşi?... încercă să se însenineze iarăşi...

— Nu e...

El mă privi uimit şi râse deastădată cu adevărat voios, considerându-mă iarăşi prietenește...

— Dar cum mai poate fi, măi... ai înebunit?

— Altfel... cu totul altfel...

El dădu din umeri privindu-mă cu aer posnaş.

— Cum altfel? Ce vrei să spui...

Ridicai la rându-mi din umeri, apoi îmi întinsei alene braţele şi trupul:

— Altfel... de unde vrei să ştiu?

— Poate cu un singur ochi în mijlocul fruntei?...

— Nu e vorba numai de ochi, Iliad, de picior sau de ce te mai gândeşti tu...

Bine înţeles, că în urma acestui dialog, încrederea lui Iliad în misiunea mea de peţitor crescu până dincolo de orice margini. Pe mine însumi mă interesa partida. Iliad îmi destăinuise doar că Marusea m'ar primi foarte rece, dacă aş încerca să accelerez din nou, pe cont propriu, inima rănită a fetei: cu siguranţă el primise această încredinţare chiar deadreptul dela dânsa. Perspectiva celei dintâi convorbiri, cu subiect sentimental, dintre ea şi mine, începu deci să mă intrige. Nunta ei cu profesorul Antimov, care de doi ani întregi — chiar din timpul legăturilor noastre — era agitată deasupra târgului ca o sabie a lui Damocles — (o biată sabie de lemn!) deşi acum era foarte apropiată, (ca'ntotdeauna dealtminteri) nu mă îngrija câtuşi de puţin; despre partea asta putui linişti cu perfectă convingere pe Iliad. Intru cât mă priveşte savurai cu anticipată cruzime, tresăririle sigure ale barişnei, când voi începe să mă interesez cu deamănuntul de sufletul ei; apoi judecai cu perversă plăcere, mărimea ochilor ei, într'adevăr oblici şi profunzi, străjuiţi de gene lungi şi încovoiate, când voi face să cadă pe coarda întinsă până la plesnire a atentei ei pânde, numele lui Iliad. De bună seamă, după toate meschinăriile şi suferinţele pe care i le făcusem acestei fete, noua şi cinica mea bucurie mi se păru monstruoasă: îmi turnai fără milă pe cap toate mustrările cu putinţă,

pe care le meritam într'adevăr, dar îmi fu cu neputinţă să renunţ la prelungul preambul, care avea să proceadă creştineştei mele misiuni.

Mă postai deci, la orele pe care mi le indică Iliad, în grădina publică. Acasă la dânsa nu mai puteam să mă duc de sigur, cu toate că tatăl ei... îmi răspundea regulat, cu afectată afabilitate şi cu mândrie nepăsătoare la salut. N'aş putea spune dacă era într'adevăr o tactică, sau o manifestare foarte firească, pe care, spre uluirea mea, o surprinsem şi la fată, chiar la cea dintâi revedere după însănătoşirea ei. Ba încă, Marusea, îmi răspunsese atunci cu un zâmbet atât de trist, atât de sfâşietor şi totuşi atât de dulce la înclinarea mea galbenă şi incertă, că trebue să mărturisesc, avusesem nevoe de multă putere de stăpânire ca să nu pornesc îndată acasă la dânsa, să-mi cer iertare şi să ofer reparaţii. (Mai târziu a revenit ea singură la mine).

Acum însă, după reîntoarcerea noastră, era însoţită necontenit de profesorul Antimov rus sadea, curtezanul ei statornic, cu drept de anterioritate, într'una corect şi grav şi deasemenea extrem de prevenitor şi de afabil cu nevrednica mea persoană. De dânsul trebuia acum s'o separ cu orice preţ, să-i cer o întâlnire numai între patru ochi, bunăoară dimineaţa, când profesorul era ocupat la şcoală. Profitai deci de faptul că Iliad, potrivit unei prealabile înţelegeri, îl opri de braţ, demonstrându-i impetuos un punct de vedere pus anume la cale şi care ştiam că-l interesează pe profesor, pentru a strecura Marusiei dorinţa mea. Ea avu o tresărire bruscă, pe care încercă apoi s'o acopere cu un aer de calm şi lipsă de curiositate: totuşi îmi acordă întâlnirea, fără a-şi putea stăpâni intesa privire, cu care-mi străbătu înfricoşată ochii şi figura. Vioiciunea i se duse după aceia, cu toate sforţările ei desperate de a o reţine şi a-o arăta, chiar fără nevoe. In cele din urmă trebui să-şi grăbească mult înaintea timpului obişnuit plecarea, rugând pe Antimov s'o însoţească acasă.

Iliad păru neliniştit de această schimbare neaştep-

tată, drept care îmi dădui cu părerea că ea s'a temut să nu fi înţeles cumva Antimov, manevra noastră. Pentru a nu-i lăsa nici o bănuială, ea simulase dibaci indispoziţia, arătându-i profesorului că atunci când are nevoe de linişte şi reculegere, anturajul lui singur îi devine preţios şi indispensabil.

— Ce vrei, fata încă nu ştie ce vreau să-i propun şi ţine în mod firesc să-şi rezerve prietenia rusului.

Iliad se opri la câţiva paşi de mine şi mă fixă categoric.

— Rusoaica! afirmă el, înclinându-şi de mai multe ori capul, cu mare convingere.

— Rusoaica! repetai aprobător, ridicând imperceptibil din umeri.

Marusea veni în grădină cu socotitul sfert de oră mai târziu. O primii ceremonios şi o condusei pe alei retrase: ea se lăsa dusă fără nici o împotrivire, grăbită, cu pieptul prădă de zbucium nestăpânit, cu buzele despicate de zâmbet înfricoşat, cu nările fremătând de adulmecarea necunoscutului, cu ochii iluminaţi de apropierea revelaţiei. La fiecare cotitură îi apucam mâna şi aveam o plăcere rea şi puternică să-i simt febra crescândă. Nu mă întreba nimic, dar eu abia aşteptam să-i aud glasul care trebuia să fie stins şi zugrumat.

— Marusea, ştii de ce te-am chemat?

Ea nu putu să răspundă, ci numai aplecă ploapele şi se ridică uşor pe vârful picioarelor. Dar eu trebuia să-i aud neapărat vocea...

— Ai putea măcar ghici?...

— Nu... ghicesc, îngăimă ea, abia trăgându-şi sufletul aşa cum bănuisem.

Nu mai avusei răbdarea să fac niciun ocol:

— Te-am chemat în numele lui Iliad. Sunt, închipue-ţi peţitorul lui. El te cere de soţie... Nu trebue să-l refuzi Marusea. Gândeşte-te bine, el este un foarte bun băiat... şi e ofiţer, apăsai pe acest amănunt, cunoscând bine slăbiciunea sufletului femeesc din Rusia pentru uniforme.

— E un eminent ofiţer...

Legam cuvintele unul de altul, urmărind cu atenţie încordată efectul lor pe această figură pe care-o sărutasem de atâtea ori. Dar în afară de strângerea dela început a buzelor, nu mai flutura pe ea decât acelaşi zâmbet bucuros, aproape glumeţ, doar puţin strivit în colţul gurei.

Reluai discursul şi încălzii cu toată stăruinţa pledoaria pentru Iliad.

— Dumneata nu ştii, mă întrerupse ea în cele din urmă, că peste o săptămână trebue să mă cunun cu logodnicul meu profesorul Antimov...

Peste o săptămână? Nici nu fusese vorba.

— Mă impresionează mult sentimentele ce zici că-mi poartă camaradul d-tale... Dar chiar dacă mi-ai fi vorbit în numele altuia, care cunoaşte bine drumul spre inima mea, răspunsul mi-ar fi fost acelaş: am mai multă încredere în sentimentele şi sinceritatea unui rus...

Imi apucă amândouă mâinile şi-şi înfipse degetele, care acum îi deveniseră reci, între ale mele:

— La revedere... vei primi săptămâna asta invitaţia la nunta mea cu profesorul Antimov... O să fie Duminecă...

Profesorul Antimov ar trebui să ne fie recunoscător mie şi lui Iliad: o nuntă care nu mai ajungea să se isprăvească de doi ani şi jumătate, avu loc fulgerător chiar în Dumineca următoare, întocmai cum mă ameninţase Marusea. Tot târgul fu în fierbere în această săptămână, având în vedere însemnătatea evenimentului, în raport direct desigur cu importanţa economică a tatălui ei, pe care Dumnezeu, în afară de Marusea nu-l mai hărăzise cu nici un alt copil. Petrecerea avea să aibe loc în odăile largi şi încăpătoare ale casei părinteşti: un antreu enorm cât o şură, întrecea în dimensiuni toate sălile de dans din întregul târg. Orăşenii ,cari ştiau ce însemnează o petrecere în casele socrului considerau ca o marcă de onoare, invitaţia, pe care o aşteptau unii din ei, cu oare-

care îngrijorare. In privinţa asta, atât eu cât şi Iliad nu puteam să ne plângem că n'am fost trataţi din partea miresei şi a familiei sale cu toată consideraţia cuvenită: am primit amândoi invitaţii. Iliad a jurat că nu se duce; eu dimpotrivă mi-am dat cuvântul că voi fi cel mai aprig dansator.

Şi am fost într'adevăr. Dumnezeule, cu cine n'am dansat! Ah, nu m'am sfiit să poftesc la joc nici chiar pe barişna Ghenea Weiss, în jurul căreia dela moartea năpraznică a căpitanului Bădescu, se ţesuse din partea ofiţerilor şi funcţionarilor români, o tacită dar necălcată conspiraţie de rezervă şi răceală. Era o durere să vezi pe această până ieri, atât de înconjurată şi zglobie strengăroaică, ocolită de toţi, — ai ei din răzbunare, ceştelalţi din motive nu tocmai aşa de bine definite, deşi extrem de felurite, la temelia cărora eu puneam însă o temere vagă şi superstiţioasă — plimbându-se prin grădină cu totul stingheră, ocolită, câteodată, până şi de coreligionarele ei, dornice de anturaj, cântec şi joc. In cele din urmă ea însăşi îşi rărise drumurile prin oraş şi adoptase o atitudine de retrasă şi mândră resemnare, aşa că era o mirare generală cum se hotărîse acum să calce în mijlocul unui atât de formidabil tămbălău.

Dar din atenţia deosebită, ce-i da mireasa, care se aşează de mai multe ori lângă dânsa, înţelesei că Marusea pusese un preţ deosebit pe venirea Ghenei; amândouă alături formau desigur simbolul îndurerării mute şi al resemnării. Imi veni să râd cu mare poftă şi pentrucă până aci nu dansasem cu mireasa, mă îndreptai cu paşi hotăriţi spre grup. Momentul fu puţin dramatic, căci multe perechi de ochi mă urmăriră. Dar numai când mă găsii în faţa lor, ideea cea năstruşnică mă năpădi: mă plecai adânc înaintea Evgheniei Kersanova ai cărei zigomaţi se contractară de supriză pe tragica figură, astfel că chipul ei deveni complect galben şi fatal, ca al unei tinere mirese iudaice, în care a intrat subit duhul fatalului dybûc.

Culorile i-au revenit însă pe încetul, ca şi râsul impri-

mat pe față, când ocolind sala de mai multe ori în strânsă învârtire am acoperit-o de cele mai exagerate complimente și am poftit-o la întâlnire pentru a doua zi, seara, în grădina publică. Am mai rugat-o apoi călduros, ca înainte de a pleca de acasă, să avertizeze pe tatăl ei unde e chemată și cu cine se întâlnește, pentru a-mi aduce câteva mostre din blestemele lui cabalistice, a căror influență trebue să aibe o deosebită savoare...

— Aș vrea să mă bat și eu cu lupii, pentru dumneata bărișna Ghenea.

După un dans care se prelungise cam mult și se dovedise cam excentric, cerui barișnei Ghenea favoarea de a o însoți pe verandă, pentru a lua puțin aer. Ea consimți și găsirăm destul timp și singurătate, ca să gust în voe moliciunea buzelor ei, care aveau într'adevăr un farmec apreciabil, dar care-mi dădu siguranța că măcar pentru atât cât visam eu, nu mă vor face să fiu sfâșiat de nici o fiară.

Reîntoarcerea noastră produse desigur rumoare; dar eu înfruntai cu bărbăție toți ochii, care se puseseră înaintea noastră și cari căzură zdrobiți la primul contact. Și numai într'un loc, într'un colț depărtat privirile mele semețe se frânseră și căzură la rându-le: dădusem de stânca dură și întunecată a unei perechi de ochi dârzi și scânteietori: ochii domnului colonel. Umilit, mă îndepărtai cât putui mai mult de dânșii și 'n tot timpul cât dădui drumul și celorlalte nebunii, căutai pe furiș să observ dacă n'au început cumva să se deplaseze încoace...

Insă atunci descoperii un lucru cu adevărat uimitor. Centrul sălei, ocupat masiv de zeci de capete, se despică deodată în două; perechile se retraseră pe la locurile lor și în mijlocul marelui antreu, spațiul rămase complect liber. Atunci doi dansatori începură să se urmărească unul pe altul, cu mișcări grațioase și molcome: erau ginerele și mireasa și era un dans străvechi, pe care amândoi îl executau cu multă vioiciune și eleganță, în cinstea invitaților. Jocul cel nou nu avea agitațiile sălbatice ale

cazaciocului şi nici mişcările dansurilor cunoscute: eu nu-l mai văzusem, şi poate, cu atât mai mult simţeam, urmărindu-l, o negrăită surpriză, o imensă bucurie amestecată cu tristeţe, fiorii unor îndepărtate evocări. Marusea se legăna între vălurile de mireasă ca între aripi de fluturi şi cununa voevodală de pe capul ei, îi da o înfăţişare de domniţă sau de rusalcă. Abia acum observai adâncimea ochilor înclinaţi, cari îmi făcură impresia că mă caută prin mormanele de lume. Imi făcui loc şi le eşii în faţă şi ea-i acoperi atunci cu marile pleoape roze, lăsându-şi ca în extaz capul pe spate. Imi amintii deodată, cu toată puterea, de minunea rară a atâtor rotunjimi pe care vestmintele în mişcare le indicau discret şi sensual, de linia dreaptă şi elegantă a piciorului, ale cărui pulpe, tivul alb al poalelor, le descoperea şi le acoperea în cadenţă: îmi amintii culoarea de-un alb mat, neliniştitor de indefinit a pielei ei privită de aproape şi de tonul sufocant al aceleiaşi nuanţe, îmbrăcând încheeturile pline. Imi amintesc asurzitor, patima nouă şi năvalnică a lui Iliad, care trebue să-şi bea acum într'o cârciumă cât mai meschină, mai murdară şi mai rusească nenorocul, bâiguelile lui de iluminat mistic, dovedindu-mi de ce ar prefera pe Marusea, chiar Valiei, revenite şi orăşenizate. Involburarea mătăsurilor şi a satinurilor albe îmi aşterne negură în cuget şi râsul minunat arcuit al dinţilor albi mi se proectează în noaptea ameţelei ca un colan de mărgăritare.

— Rusoaica! bâlbâesc şi poate vecinii m'au auzit şi poate toată lumea asta ce admiră stupefiată această armonie de linii, de forme şi culori, pe care eu am avut-o în mâini, am strâns-o la piept, am degustat-o orb şi inconştient, în toată splendoarea ei.

— Rusoaica... ea...

Când ceaţa mi se ridică de pe minte, aplauze puternice răsplătesc pe dansatori. Tremurând, scuturat de puternici fiori m'am apropiat de Marusea, cu ochii umiliţi, ca un cerşetor. Am început să-i bâlbâi scuze pentru purtarea mea de adineaori: am venit s'o poftesc la dans pe

dânsa, dar, cum toată suflarea omenească ţintise ochii asupră-mi mi-am pierdut cumpătul, am şovăit, m'am înclinat în faţa Ghenei pentru a mă salva...

— Ei toţi ştiu Marusea, trecul nostru, pentrucă tu l'ai făcut zgomotos... scandalos, iartă-mă că-ţi spun toate astea tocmai acum, dar vreau să afli că eu nu-mi asum nici o vinovăţie, pentru tot ce s'a petrecut... înţelegi, nici o vinovăţie...

Ea mă priveşte uimită şi eu o cer la joc pentru a o putea convinge de ceiace vreau să-i dovedesc ,mai mult decât cu vorba, cu strânsoarea degetelor, cu atingerea piepturilor, a şoldurilor, a coapselor. Şi ea şopteşte aiurită:

— Inţeleg, înţeleg, Gheorghe Ivanovici... ai dreptate.

— Ei ştiu tot, Marusea... şi acum ne privesc scandalizaţi. Simţi tu cum toată sala asta şi-a pironit ochii asupra noastră...

— Simt, simt totul, Gheorghe Ivanovici...

— Ei ştiu totul Marusea, dar ei nu vor şti niciodată, niciodată nu vor înţelege, nici chiar profesorul Antimov înălţimile cereşti până la care m'ai ridicat tu Marusea, fericirea nemărginită pe care am gustat-o în braţele tale...

Capul Marusiei s'a lăsat pe spate şi tot sângele i-a fugit din obraz...

— Dar şi tu vei recunoaşte mai curând ori mai târziu, Marusea, şi tu vei recunoaşte că niciun bărbat nu va şti să te mângâe ca mine, niciunul nu va şti să se bucure în deplinătatea simţurilor lui, de armonia sufletului şi-a corpului tău, de frumuseţea inimei şi a sărutului tău, magnific, de dulceaţa pasiunei tale, şi-a şoldurilor tale, şi-a coapselor tale, şi-a pântecului tău Marusea, pe care eu le-am gustat înaintea tuturora, tuturora, tuturora...

Trebue se depun toată puterea braţelor mele, ca să conduc acum pe Marusea, care-şi mută picioarele în neştire...

— Iţi mai aduci aminte tu Marusea, de îmbrăţişerile noastre fără saţ în odăiţa mea, în odăiţa noastră, care trebue să însemneze în viaţa ta, evenimentul cel mai de

seamă Marusea, evenimentul cel mai de seamă al vieţei tale... Acolo ai gustat cea dintâi şi vei vedea, cea mai puternică fericire... asta n'o vei putea uita ori cât vei vrea, ori cât te vei sili... Odăiţa aceea mică, pe care am părăsit-o acum câteva ceasuri, tu acum un an şi mai bine... şi pe care o văd cufundată în întunerec, parcă ne-ar aştepta, parcă ar fi gata să se aprindă de lumină şi să ne spună: ah, bine aţi venit însfârşit... Nu ţi-ai adus tu aminte niciodată de odăiţa asta Marusea, ai putut-o tu s'o urăşti, sau şi mai grav să nu te mai gândeştí la ea? Eu n'am s'o cred asta niciodată, ori cât mi-ai spune-o...

Aci am strâns-o cu putere, parcă gata s'o ridic pe jumătate leşinată cum era şi s'o duc departe, s'o duc eu, nemernicul, în camera nupţială....

— Marusea, am continuat să-i şoptesc cu buzele atingându-i continuu urechea, — Marusea, odăiţa aceea e adevărata ta odăiţă nupţială, Marusea, şi nu iatacul mare şi elegant îmbrăcat în alb, care te aşteaptă, solemn şi grav ca şi profesorul Antimov... Dacă odăiţa cea mică te-ar vedea în costumul ăsta, care i se cuvine ei, i se cuvine ei, înţelegi Marusea, ar tresări, ar înebuni de fericire, odăiţa cea mică... Trebue să mergi şi s'o priveşti în costumul ăsta Marusea, în noaptea asta Marusea, cât poţi purta costumul ăsta... Înţelegi tu, dacă nu vei veni, ea va păli de durere şi veşnic va fi apăsată de-o atmosferă de doliu...

Eu cred că eram nebun. Sau altcineva îmi dicta aceste cuvinte. Ea însăşi se desprinse de mine, chiar în mijlocului balului şi-mi ceru s'o duc la loc. Iar eu abia acum auzii din nou huetul mulţimei şi simţii tăişul atâtor ochi care se înfigeau în mine ca bricele... Dar toate astea n'aveau nici o importanţă, doar de acea pereche de priviri dură ca o stâncă, pe care o simţeam prin tâmple şi prin ceafă mă feream şi ochii înşişi se fereau de ea, instinctiv ca o pereche de turturele, evitând în zglobii volute două săgeţi negre, două căderi grele de ulii...

La locul ei, am sărutat mâna Marusei şi-am bâlbâit fără nici un rost şi fără nici o nădejde, ca tot ce bâlbâisem până acum...

— In costumul ăsta Marusea, de ţarină a trecutului şi a poesiei poporului tău...

Iar ea abia putu să-mi strângă vârful degetelor şi abia găsi suflet să îngăimeze:

— Aşteaptă-mă la portiţă... Peste o jumătate de oră...

Am ieşit împleticindu-mă şi ochii cei grei nu m'au ajuns.

Este de necrezut şi cu toate astea, aşa a fost întocmai. Infăţişarea albă a apărut în cadrul îngust al portiţei din grădină şi eu m'am precipitat nebun din trăsurica îngustă în care o aşteptam.

— Goneşte isvoscik...

Odăiţa ne-a primit e drept ceva cam neorânduită şi nepregătită cum era, pentru un astfel de eveniment, dar s'a aprins într'adevăr de fericire şi nebunie, văzând-o pe Marusea.

I-am despuiat nerăbdător trupul din vestmintele albe, necontenit împiedecat de tremurul grozav şi nestăpânit al mâinilor mele. Şi patul ei nupţial fu iarăşi patul meu strengăresc şi holtei. Iar când, părăsiţi însfârşit de intensele, de repetatele, de lacomele, de zugrumatele înfiorări şi avânturi, aşteptai să-mi dea cuvântul de deslegare, o tristeţe fără pereche mă năpădi. — De-acum mă duc Gheorghe Ivanovici! avea să-mi spue cu accentul acela în faţa căruia nu pot rezista niciodată al regretului adevărat, şi-al călcărei hotărîte, pe suflet. — Nu vei pleca Marusea! avea să-mi geamă atunci răspunsul, vei rămâne aici, cu mine, pentru totdeauna. Hotărînd acum să pleci, tu mi-ai dat dovada celui mai trist bun rămas, celei mai desinteresate, mai pure iubiri. Sau dacă îmi va râde în faţă cu acea cruzime inexplicabilă a rasei: — De-acum Gheorghe Ivanovici plec la mirele meu, plec,

să-i duc castitatea mea! îi voi îneca râsul sinistru cu sărutări fără sfârşit şi voi depune orice sforţări să opresc pe această fiară, această sălbatecă frumuseţe, care pune iubirea către mine deasupra tuturor contingenţelor şi celor mai sacre îndatoriri. Ah, dacă ea ar şti atunci să se încăpăţâneze, în hotărîrea ei de a pleca, să se lupte cu mine, în glumă poate, sau, Dumnezeule! cu adevărată îndărătnicie, ea mă va preface fără îndoială în sclavul ei pe viaţă. Perspectiva asta îmi fu atât de ispititoare, că-mi simţii sufletul, dându-mi ghes, să întrerup însfârşit zâmbetul acela înfinit al beatitudinei ei desăvârşite. Era şi timpul doar. Dar tocmai când mă pregăteam să-i şoptesc în ureche: „Marusea, nici un ceas n'a trecut, dacă ne-am întoarce, nici nu s'ar băga de seamă, dispariţia noastră!", ea îmi luă înainte:

— Eu cred că până acum trebue să fi dat de scrisori... Doamne, ce-o fi acolo...

— De scrisori?!...

— Desigur... Nu puteam să merg cu răutatea şi cruzimea până acolo, încât să nu-i vestesc, pe tata că tot la tine mă duc, pe profesorul Antimov, că-l rog să mă ierte şi să mă deslege de jurământ...

— Cum fetiţo, ai făcut tu asta?...

— Da, îmi răspunse ea ingenuă şi puţin uimită de uimirea mea...

— Bine dar... cum... cum o să te deslege... Căsătoria s'a făcut... Acum trebue divorţ şi... tămbălău...

— Am făcut rău ce-am făcut? mă întrebă ea privindu-mă naiv şi intens...

— ...cred că... în orice..., în orice caz n'ai făcut bine... era aşa de simplu doar... gândeşte-te, te duceam iarăşi până la porţile grădinei... intrai..., te asigur că nimic, nimic nu se observa...

Pentru c'o vedeam cu coada ochiului, cum sta rezemată în braţu-i gol, înfipt adânc în perini, cu privirile în nelămuritul unui ungher şi cu zâmbet nedecis pe buze, continuai, cu mai mult curaj, mângâindu-i umărul rotund:

— ...cel mult ai casei dacă simţeau... şi ginerele, dacă se neliniştea... unde ai fost?... ce vă priveşte... în gră-

dină, poftim... am vrut să am momentele mele de reculegere...

— Era atât de simplu, nu? râse ea voios...

— Desigur, nu se poate mai simplu, râsei şi eu. Şi chiar acum: pariez că nici n'au găsit scrisorile...

Sări deodată din pat în cămeşuica străvezie şi-mi aruncă din mijlocul odăii, cu un dispreţ nemărginit:

— Român...

Apoi începu să se îmbrace înfrigurată şi grăbită. Încercai s'o ajut, dar ea mă respinse cu desgust, vibrând întreagă de ură. Pentru că trebuia s'o conduc, începui să mă îmbrac la rându-mi. Dar pentru că ea se necăjea acum cu nişte copci, pe care nu ajungeau să şi le prindă, la spate, trebui să-mi primească ajutorul. Trebui apoi să recurgă la pieptănul meu ca să-şi refacă buclele răvăşite; îi pusei pantofii de atlas, în care singură nu-şi mai putea vârî piciorul, îi prinsei ciorapi albi de cataramele jartierelor, îi aşezai cununa de mireasă, făcând câte-un pas înapoi, pentru a-mi aprecia singur îndemânarea şi a surprinde scăpările de vedere.

Ea mă urmărea sfidătoare şi încruntată, îmi puncta hărnicia cu câte-un „spasiba" rece şi dispreţuitor. Mă prefăceam că nu observ nimic şi-mi continuam lucrul cu aplicaţie şi seriozitate... Dar când o văzui întreagă albă şi mireasă, gătită parcă în travesti de ţarină, medievală, sângele mi se răscoli brusc în vine, de parcă şi-ar fi luat deodată drumul înapoi. O cuprinsei doar dintr'o mişcare promptă şi dibace, şi o împinsei spre pat, cu o repeziciune atât de sigură, că nici n'avu timp să-şi dea seama ce se petrece cu dânsa. Dar când se văzu răsturnată, încercă să se ridice îndârjită, gata de luptă. Mă prăbuşii cu toată greutatea corpului asupră-i şi-i şoptii în ureche:

— Linişteşte-te, se sfâşie voalurile!...

Şi se linişti ca prin farmec, lăsându-mă să mă amuz îndelung, de acest candid şi maestos costum lilial din care se înălţau impudic două coapse goale şi agitate. Ră-

mase multă vreme ameţită de spasmul nedorit: o făcu să se ridice, bătăi energice în uşă.

— Cine-i acolo? întrebai încurcat.

Dumnezeule, era profesorul Antimov!

— Un moment, domnule profesor! strigai. Apoi şoptii Marusei: — Lasă-l puţin, ca să-ţi îndrept cununa. Şi pe când i-o îndreptam: — Marusea, iubita mea... amanta mea... în orice moment mă voi gândi la tine şi te voi aştepta tremurând cu toată pasiunea şi tot dorul...

Işi întoarse capul scârbită peste fire şi se răsuci pe loc, pentru a se controla în oglinda mare a dulapului. Numai la spate mai era o capsă sărită. I-o prinsei la moment...

Ea deschise larg uşa şi fulgeră pe profesor cu o privire şi mai energică şi mai întunecată decât cele ce credeam că îmi sunt doar mie rezervate. Il întrebă ruseşte cu glas şuerat şi răguşit:

— De ce ai venit? Pentru ce mă cauţi?

— Marusea trebue să te întorci... trebue... nimeni n'a băgat de seamă... Marusea... Iată şi tatăl tău te roagă...

— Marusea, auzii răzbătând de pe treptele scării un glas înăbuşit de suspine. Şi urmară câteva cuvinte sufocate, al căror sens depăşea însă cunoştinţele mele de limbă rusă...

— Mă primeşti aşa? se adresă ea iarăşi profesorului şi această întrebare, pe care eu o găsii imprudentă, mi se păru de-o rezonanţă atât de aspră, atât de stranie, că mă cutremurai fără voe. Drept orice răspuns Antimov înaintă şi o înlănţui acoperindu-i faţa de sărutări. O ridică ca pe un fulg şi o duse pe braţe, aruncând o scurtă şi severă înclinare a capului în semn de salut pentru mine, subliniată uşor de destinderea vagă a unui surâs biruitor.

Crezui de datoria mea, în urma unui atât de însolit salut să mă îndrept iarăşi spre casa nunţei. Ezitai, nu-i

vorbă la poartă, dar mă gândii că reapărând printre invitaţi, prezenţa mea va avea de efect, să împrăştie definitiv orice bănuială şi orice răutate s'ar fi putut ţese. Nu puteam să las pe Marusea sub grava învinuire că în chiar noaptea nunţei ei s'a refugiat în odaia unui ofiţer. Pătrunsei deci înăuntru şi, fără să mai înfrunt nici o privire, păşii modest spre locul domnişoarei Ghenea: aveam intenţia să privesc liniştit şi serios desfăşurarea restului petrecerei, împărtăşind pe vecina de scaun cu glume şi complimente, ba chiar cu declaraţii şi desminţând nevinovat orice fantastice supoziţii! Dar, dela primii paşi, cu toate că nu priveam nici în dreapta nici în stânga, ci foarte degajat şi blând, numai spre ţinta pe care mi-o propusesem, simţii arzându-mă în ceafă şi apoi în tâmplă, cei doi ochi sfredelitori ca tăciunii. Ii simţii din ce în ce mai aproape de mine şi din instinct militar, când îşi opriră arzătoarea înaintare, făcui front în faţa lor.

— Am onoarea domnule colonel...

— Ieşi!

Atât. Un singur cuvânt care parcă nici n'a fost pronunţat de domnul colonel Tătăranu, căci nici măcar buzele şi dinţii nu i s'au mişcat, şi nici cele mai apropiate urechi, n'ar fi putut să se îngâmfe că l'au perceput, dar de-un imperativ atât de militar, atât de irezistibil că executarea lui deveni automată ca porunca unui hipnotizor.

Am ieşit deci afară în aerul muced al unei dimineţi de vară, căptuşit de nouri indecişi şi cutreerat în sensuri fără regulă de adieri zglobii şi înviorătoare. Am pornit la întâmplare pe uliţele străjuite de mogâldeţele beciurilor, care încă nu începuseră să-şi ia formele zilnice şi reale. Până departe, pe ferestrele deschise venia muzica dela nuntă şi abia acum îmi amintii, clipa când Marusea îmi întrerupsese unul din primele mele năvalnice avânturi, cu un deget pe albul râsului minunat: „O auzi?... cântă într'una..."

Din urmă m'a ajuns ropot de călcături grele în cadenţă. E un convoi de arestaţi, încadraţi de oşteni cu

baioneta la armă; păşesc grăbit, îmi prezintă onorul şi mă întrec... Sunt şi câteva femei printre cei păziţi, dar e hazos de tot că şi prizonieri şi femei, păşesc fără nici o greşală, în acelaş pas gimnastic şi cadenţat ca al soldaţilor de pe-alături. Imi iuţesc mersul, ca să-mi dau seama şi mai bine de această constatare ce m'amuză în chip deosebit: da, absolut nicio greşală, ba chiar eu însu-mi-mă trezesc, călcând în acelaş tact, care-mi pune sângele în mişcare şi mă face să văd tot ce întâlnesc în cale cu un optimism nemărginit. Păşim astfel dealung de uliţe pustii şi strâmbe, cu case pitite şi şui, şoseaua e umedă şi praful n'are nici o putere; iar soldaţi şi arestaţi bat talpa înainte cu putere răsunătoare, în această înaintare accelerată şi sfidătoare, cu care despică negura trăsvită. Nistrul îmi apare deodată înainte cu meandrele lui încâlcite, acoperite de misterioasele fluturări ale noapţei. Una din femei are pantofi cu toc ridicat şi ciorapi deschişi îmbrăcându-i pulpele lungueţe şi cărnoase. E înaltă şi dârză: când convoiul mă depăşea îi văzusem o figură vulturească şi semeaţă, cu trăsături sigure, aspre, bărbăteşti. Dar acum, din urmă, cu tot pasul ei soldăţesc şi neverosimil, era totuşi femee. De pe mijlocu-i svelt, ochii mi se opriră în sclipirile de oţel ale baionetelor, ca bulboanele râului în noapte şi se ridicară pe tăişuri, prin vârfurile ascuţite, în aerul încă negru şi misterios. Şoptii: Rusoaica... va veni, va veni...

In apropierea închisorii, descoperii lumină la crâşma lui Naftule. A, cu toate că la marginea oraşului, la crâşma lui Naftule, nu vin decât ofiţeri şi lume bună. Vinul lui e vestit pe întindere de verste în jur ca şi pastrama-i usturoiată, căruia numai el, se vede, că-i mai păstrează adevăratul secret.

— Aci e Iliad! mi-am spus, şi-l găsii într'adevăr, cu un ghitarist bărbos şi alb într'o „şambră speţialnăi", mobilată încărcat, ca o adevărată cameră de locuit, una din multele odăi pentru numeroasa familie a lui Naftule, care le cedează bucuros în cinstea clienţilor, retrăgându-se clae peste grămadă cine ştie unde. Bătrânul cân-

ta șuerat, un cântec necunoscut, arătându-și dantura galbenă, despicată sus de lipsa dinților din mijloc, pe unde aerul bușnea ca într'o cutie spartă de rezonanță.

— Ai dansat cu dânsa? mă iscodi Iliad.

— Da...

— Ai vorbit?...

— Da...

— A adus cumva vorba de mine...

— Nu... nu... pe cât îmi-amintesc... nu!

— Hm...

Tăcu și șuerul cântărețului se auzi iarăși, întrerupt de punctele de argint ale apăsărilor pe strune...

— Ascultă aïci, reluă Iliad; alaltăeri ,a fost invitat la dânșii Crăciunescu cu nevastă-sa nu știu la ce... mi se pare la beteală, sau cum o fi la ei, la ruși... Știi, l'a întrebat de mai mulți dintre noi... înțelegi dumneata... nu știu dacă și de tine... Dar îmi spune Crăciunescu, că pe mine m'a lăsat la urmă... Știi... și-a apăsat nițel...

Iliad imită un glas femeesc: „...da domnul Iliad... sper că va veni la nuntă..."

Apoi își reluă glasul lui. Înțelegi... când a pomenit de ceilalți, n'a pus întrebarea asta... Ei, ce zici... Hm... mi se pare că a cam băgat de seamă... nu zic că regretă... dar că s'a cam grăbit... Râse amar și cu convingere: Hm, adio acum... să știu că strică și nunta din cauza mea... Vorba ta... nu e, nu e... n'are... însfârșit înțelegi... Valia, vorba ta... era... cum să spun... altceva... se vedea că e... vorba ta,... altfel... altceva... nou... Tu ești băiat deștept măi Ragaiac...

Strunele se agitară într'o învolburare speriată ca într'un vârtej de zăpadă. Vinul gâlgâi în paharul, pe care Iliad mi-l umplea dela jumătate.

Așeză sticla cu violență și bătu cu pumnul în masă...

— Rusoaica! strigă el în extaz... ea trebue să fie altfel... și de cât Marusea... și chiar decât Valia, punctă el iarăși cu pumnul, făcând să pornească paharele goale în clinchet voios. Pe urmă plescăi buzele, imitând iarăși

glasul femeesc: „...da domnul Iliad... sper că va veni la nuntă...“

Se lăsă pe spate în râs mare, apoi revenind brusc, își înfipse capul între palmele apăsate și privi crunt fața de masă albastră, pătată, în largi cercuri, de udătură.

— Ragaiac, ia uită-te încoace, mi se adresă el după un timp.

Il privii. Tăcea încă. Mestecă de câteva ori în gol, apoi mă fixă deodată.

— Spune-mi prietene, începu, bătându-mă ușor pe mână... Da tu... cum... cum o vezi... cam cum o năzărești... știi așa... și în ansamblu... și în... ce zici că-i mai lipsește?...

— Ce să văd... mă?...

— ...pe rusoaică... Rusoaica... adevărată...

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PC
839
M5R87
1900z
c.1
ROBA